Agrenen 12

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
27 H
8 ...

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

12
17
L
35

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

TRACTATVS DE VINEA, VINDEMIA, ET VINO.

PROSPERO RENDELLA

Monopolitano I. C. Celeberrimo Authore.

In quo quæ ad Vineæ tutelam & culturam; Vindemiæ opus, Vinitoris documenta pertinent; ac plures quæſtiones, & leges, animaduertuntur, & dilucidè explicantur.

Nec non Vini Genera plurima, ac de Vini commercio, & vſu ſolerti cura proponuntur.

Omnibus tàm Iuſdicentibus, quàm in foro verſantibus, ac etiam Agriculturæ incumbentibus apprimè vtilis, & neceſſarius.

Cum Indice capitum, & rerum notatu dignarum, quæ in opere continentur.

SVPERIORVM LICENTIA, ET PRIVILEGIO.

VENETIIS, Apud Iuntas. MDCXXIX.

Digitized by Google

[illegible]

[illegible]

Digitized by Google

INDEX CAPITVM QVÆ IN HOC OPERE CONTINENTVR.

Præfatio.
Hieroghlyphicum vitis.
De vite ſacra.
De prohibita paſtura. c.1.p.1.
De officio vinitoris. c.2.2
Quib.modis lex vites tueatur. c.3.ibid.
De maiori cura Vinitoris. cap.4. ibid.
De reliquis vitis morbis. c.5.3
Quæ remedia apud gentes: cap.6. ibid.
De remedijs ad Deum placandum. c.7.4
De legali vinearum tutela. c.8.5
De vitium pedamentis. c.9.ibid.
De tutela fructuum. c.10.6
In damnum dantes. c.11.7
De vinearum cultura. c.1.8
Culturæ ſpecies. c.2.9
De tigno iniuncto. c.3.14
Quæſita de vineis. c.4.ibid.
Agriculturæ ſingularia. 5.15
Appellatiuum agri fundi, & Vineæ. c.6.16
Vuarum quarundam ſpecies. c.7.18
De expenſis vineæ pignori datæ. c.8.19

De Vindemia.

II. PARS.

Obſeruanda in vindemijs. 1.20
Vindemiæ tempus, & feriæ. 2.21
De torculari, & vindemiæ inſtrumentis. c.3.22
De domini officio in vindemia. c.4.23
Iocoſa in vindemia quædam. cap.5.ibid.
De benedictione vindemiæ. cap.6.24
De præſagio copioſæ vindemiæ. cap.7.ibid.
De protopo, & primario Vino. c.8.25
De vino doliari & cellario. cap.9. ibid.
De cellarij benedictione. c.10.26.
De ſignandis, & ſigillandis dolijs, cap.11. ibid.

PARS II.

De Vindemia.

Quæſtiones vindemiales diuerſæ. num.82.27. & ſequen.

Tertia Pars Libri.

Vinorum genera in regno Neapolis: quæ laudi fuerunt vel ſunt, earum nomina & qualitates à varijs authoribus collecta.41
Interpretatio l. primæ Cod. de erogat. milit.ann. 54
Interpretatio l.iubemus C. de erog.milit. Annonæ lib.11.56
Sub qua de Martinalibus faſtis, & iocis plurima notatu digna traduntur.58
Interpretatio l. ad barbaricum. C. quę res export. non poſſunt.61
Interpretatio l.cum conuenit. C. de peric. & commo. rei vend.62
Adnotationes in titul. de vino legato.65

De

Digitized by Google

I N D E X.

De commertio Vini.
Idque ſub decem prædicamentis ſubſtantiæ, & accidentium.67
Ad caput antiquæ leg. 12. tabularum Vino rogum ne reſpergito 79.
Ad aliud caput legis.
In funere ne circumpotato.80
De nocturno vini potu 83:
De meraca bibitione.85
De ſolius Aquæ potu.87
Nec Vini nec aquæ potu.90
De eſculentis, & poculentis officialium.ibid.
De Vino theologico & de Cruce poſtrema tractatio.93.95.

F I N I S.

Digitized by Google

INDEX RERVM,
ET VERBORVM NOTABILIVM,
QVÆ IN HOC OPERE CONTINENTVR.

Primus numerus Paginam; Secundus Columnam Indicat.

A

ACademia Neapolitana de Aminea diſputant.41.2.
Accidentia nos ducunt ad ſubſtantiæ cognitionem.69.1.
Acetum erogatur ad bibendum. 55.1.
Acetum vini appellatione an contineatur.61.2.
Acinaticum, & acinatitium vinum quod? 36.1. 52.1.
Actio legis Aquiliæ pro vuis immaturis, vel in terram proiectis 7.2.
Actio, & petitio quid importet iuris ſubtilitate? 40.2.
Actio ad exhibendum legatario competit contra hæredem.65.2.
Actione furti teneri, & pro furto agi quomodo differant.72.2.
Aegipty primi vitium inuentores.18.2.
Aegyptiorum opinio de vini potu vitando.93.2.
Adagium illotis manibus.97.1.
Adagium, propria vinea cedere.5.2.
Adurentes vineam quomodo teneantur pro igne immiſſo.6.1.
Aenotria à vini bonitate Italia eſt.42.1.
Aequinoctium autumnale 21.2.
Aeſtimatio damni in vinea, & paſtino.30.2.
Aeſtimatio vindemiæ pro damno dato.7.1. limitatur ex cauſa belli ibid.
Ager, fundus, & vinea in quibus differunt.16.2.
Ager vulgo non eſt vinea, neque è contrario 17.1.
Ager incultus vitio cedit poſſeſſoris.9.1.
per Agros vicinorum ire licet, via publica occupata. 2.2.
Agricolæ ſemper cauſam paratam doloris habent. 3.2.
Pro agricultura minoratur onus familiæ in militari ſeruitio.15.2.
Agnus in Sacris Grecorum vetitus.97.2.
Alfonſi Calabriæ Ducis crudelis pœna.7.2.
Alciati opinio contra Bartolum examinatur.73.1.
Alienigena, ideſt extra Romanum Imperium.61.1.
Altaribus vinum ſuperfundebatur 93.1. & victimarum cornibus.ibid. & in Thure.ibid.
Amaronarum vini conſideratio.53.2.
Amarum vinum melius acido.54.1.
Aminea vites, an amminea dici debeant, ratione metri.43.1.
Amphora non debentur cum promisſione vini.33.1.
Amphora menſura, & aliorum remisſinè.69.2.
Amphora non venit armorum appellatione.71.1.
Angaria genus eſt vineam Domini fodere.11.2.
Animaduerſio ad l. vinum ſi cert. petat.40.1.
Animal ſordidum ſues.1.col.1.
Animalia in damno capiuntur pro emenda.2.2.
pro Animalibus, quæ pauperiem fecerant damnũ quomodo emendatur.7.2.
Antonianum ſiue Antignana 42.2.
Apiana vua à Muſcatella differt.18.2.
Appellatio vineæ ad totum agrum vineatum refertur.16.2.
Appellatiuum fructuum an integros comprehendes? 28.1.
Aqua colendis vineis, & oliuis neceſſaria.16.2.
Aquadium quid.47.2.
Aquam bibentes longiorem vitam ducunt.87.1.
Aqua in tabernis calefiebat.87.2.
Aqua acidula è linterno fonte.87.2.
Aqua vbi vino non miſcetur. ibid. Homines ad aquæ potum gregatim euntes ibid.
Aquæ & ignis interdictio pœna eſt 88.1. Aqua, & ignis in ſponſalibus ibid. Aqua pluuialis, & ſalientis diſcrimen ibid. calida ad potũ in delicijs. ibid.

Aqua coquenda, & refrigeranda vſus à quo inuentus.88.2.
Aqua natura frigida 89. 1. ardentes à vino ſegregantur ibid. qui primus aquam vino miſcuit ibid.
Aqua vino miſcenda vtilitas.89.1.
Aqua tingitur in vini figuram 89.2.
Aqua potus limitatus inducit ad mortem 90.1.
Aquæ vina in ſacris obſeruatio.95. 2. maris mixtio vino Greco amarorem affert 95.2.
Aquila Noua Vrbs.48.2.& Aquilanum vinum ibi.
Arbores vitibus maritandis aptiores quæ 48.1.
Arbuſtiuarum vitium conſideratio.14.1.
Arbuſtiuum vinum, & Arbuſtum quid.47.2.
Arbuſta cedens in vineto feudali proprietati damnum affert.48.1.biennalem tonſuram admittunt. ibid.
Arma, & victualia ad hoſtes ferentes qua pœna puniantur.61.1.
Armorum vſus licitus.16.1.
Arreſtare vinum an liceat pro curialibus.68.1.
Ars, & labor in vite colenda requiruntur.9.2.
Artem refrigerandi vinum multi tradiderunt 88.2.
Arundinetum, & cannetum an veniat legata vinea. 18.1.
Aſpergillum, quo aqua benedita ſacerdos populum aſpergit.97.1.
Aſprinum vinum vbi ſit, & eius qualitates 45.2.
Aſſenſus Domini in alienatione vineæ an ſit neceſſarius? 13.2.
Auletes quid ſignificet craſſum bibere? 25.1.
Aureum ſeculum deſijt, vel nunquam fuit.9.2.
Autumno pictura qualis.20.2.

B

B*Abilonia feſtum nocte quale erat.84.1.*
Baccanalia in Aetruria.53.1.
Bacchi nomina, & cognomina.53.1.
Bacchi nutrices nimphæ.89.2.
Bacco capra immolabantur, quia locis cultis veneno ſunt.1.col 2.
Baccus nocturnus à ſacrificijs nocturnis appellatus, & inuerecundus 53.2.
Barbaricum ſolum quod nam intelligitur.61.1.
Barenſis Regionis vina, quare, & quando fiunt acida, vel mucida.25.1.
Bari conſuetudo de conſenſu vinea & olmoti.2.1.
Bari conſuetudo in vendemijs 59.2.
Barenſis conſuetudo circa vineas 10.1.
Barra. [illegible] vtilibus vendantur.45.2.
Baronum ius vt prius eorum vinum vēdatur, quam ſubditorum, quomodo reſtringitur.68.1.
[illegible] contra [illegible] 60.1.
Bibaces vnusquisque vbi ſunt 90.2.
Bicus, & Bicarius quid.69.2.
Biſera vites per laborem euadunt.9.2.
Bina pocula mœroris magis, quā lætitiæ cauſa. 81.2.
Binare quid ſit, & quæ cauenda.11.2.
Boni potores inquirunt de vini generibus 52.2.
Bono vino melius inuenitur.72.1.
Bottellerij curia Regis.68.1.
Bottes Neapoli, & culleri, cuius menſuræ ſunt.69.2.
Boues fiſcellis vt capiſtrentur in arandis arbuſtis. 11.2.
Brundusij vinea iugata.14.1.
Brundusij vina ex iugatis vinetis.48.2.
Buccellatum quid.55.1.

C

C*Alenum vinum, & carinula.46.2.eius qualitates.ibid.*
Calenum non eſt eadem ſpecies.46.2.
Calix in paſſione Chriſti.94.1.
Calpar quid ſit.25.2.
Campanæ ſacræ ſonus ad tempeſtates pellendas. 4.2.
Campaniæ ſumma laus.42.2.
Caluatæ vites à caluitio ſunt dictæ.18.2.
Canes damnum dantes in vuis non dantur pro noxa. 7.2.
Canna menſura vnde dicta? 13.2.
Capiens vuas è vinea non ſemper furti tenetur.6.2.
Capra tormenti genus.2.col.1.
Capra locis cultis veneno ſunt, ideo Bacco imolabantur 1.col.2.
Caput legis Longobardorum, & ratio abrogationis feriarum 22.1.
Cap. Regni pro publici boni explicatur, an vinū veniat appellatione victualium 39 2.
Caroli Imperatoris ſtatutum de carnario, & vino, 68.1.
Catulli epigramma exponitur quid per calices amariores intellexit.86.7.
Caupona, & taberna conſideratio.77.1.
Cauponum mala conditio 77.2.
Cautio pro Domino vineæ cum partiario 10.2.& quid pro Domino in ſtipulatum deducitur ibid.
Cautio emptoris in emptione vini.64.2.
Cautio pro vſufructu doliorum in hæreditate, magna ſint vel parua.71.1.
Cecubum vinum in agro Fundano, ſeu Caietano.46. 2.eius qualitates ibid.
Cedere bonis vini emptor vbi nequit? 85.1.
Celenſium lazarolum dictum.45.2.
Cella vini vbi ſituetur.26.1.& habere debet lumen à publico.ibid.non debet habere cloacam vicinam ibidem.
Cella vini à cella vinaria differt.67.1.

Cella-

INDEX.

Cellaria non fiant in eccleſijs ruralibus epiſcopi prohibent.26.2.
Cellarij benedictio. 26.2.
Cœna, & prandio quando quis priuatur.85.1.
Cenſorum poteſtas in deſides.13.2.
Cenſores in ebrios punitores Romæ.74.2.
Cenſus diminutio poteſt fieri fraude Domini vites ſuccidentis.5.2.
Centones remedia ad ignem extinguendum.6.1.
Ceraſa laurea qua. Ceraſa auſtera pro amarenis, 54.1.
in Chriſtum Crucifixum opprobria 95.2.
Circulus ante tabernam obligat ad recipiendos hoſpites,78.1.
Circumpotatio eſt ebrietatis cauſa 81.1.
Citari poteſt in vinea, & comparere tenetur citatus. 38.2.
Clariannum vinum,& chiarello,& cirello vulgo 51.1. *eius conditiones ibid.*
Clauium cellarij traditione, an dicatur vinum conſignatum? 63.2.
Clauium traditio quid operatur? 64.2.
Clerici abſtemij ad ſacerdotium promoueri non poſſunt.86.2.
Clerici ob vilitatem miniſterij ſi admoniti non deſiſtunt,priuilegium clericale amittunt.77.2.
Clericus beneficio priuatus vineam à ſe poſitam retinet 15.2.
Cola ex quibus conficitur.70.1.
Clerici caupones eſſe non debent.78.1.
Colum vinarium quid, & de ſacco vinario.70.1.
Coloni multa capita in vitibus dimittunt.10.2.
Colono quando debetur remiſſio mercedis.29.1.
Colonus poſt tempus conductionis vindemians inuito Domino tenetur furti.29.2.
Colonus vuas acerbas poteſt colligere non partiarius. 30.1.
Color in vino mutatur ex ventis.43.2.
Comarum in funere Tonſio.80.2.
Comitialis Morbus impedimento eſt Prælaturæ. 2. *col*.1.
Commenſales ad bibendum inuitare vetus mos.81.1.
Commercium vini liberum regulariter in regno, 67.2.
Computatio laboris diebus feſtis vt fiat 22.2.
Confuſio vini muſti in vindemia facit communionem.33.2.
Conſentinum vinum, & conſentina vites ad Bauariam ſunt tranſlata 51.1.
Conſignatio vini fit ratione loci.73.1.
Conſtitutio Regni Capitaneorum notatur contra Magiſtratus,90.2.
Conſtitutum non operatur ante rem electam.18.1.
Conſuetudo Bari circa vineas 10.1.
Conſuetudo Bari in vindemijs 59.2.
Conſuetudo Bari de confinio vineæ,& olueti.2.1.
Conſuetudo recipiendi munera, & ea dandi inducit obligationem.91.2.
Conſuetudo Tabernariorum attenditur 78.2.
Conuentus fidelium ante lucem pſallere notus gentibus,97.1.
Conuiua diſcedente veterum ſuperſtitio.82.2.
Conuiuari licet in publica lætitia.83.2.
Conuiuæ tenentur bibere pro Regis ſalute pro deuotione.82.2.
Conuiuia ſocialia,& ſodalitates.85.1.
Conuiuij Præſes nomine multiplici.82.1
Conuiuium funebre quale apud Gentes.80.2.
Conuiuium pauperum, & dies epularis qui olim dictus.83.1.
Conuolnulus quid ſit,inuolnulus,& magnacoccia.2.2.
Corona,& vini Pincerna in conuiuijs quid.77.2.
Craſſum bibere quid aulicis ſignificet? 25.1.
Creditor tenetur in ſortem fructuum ratam pro credito imputare.8.1.
Creditor incumbens pignori ſecundum ſtatutum non poteſt cogere creditorem,vt redimat.8.2.
Creditor tenetur de dolo & culpa 9.1.
Crimen Domini non eſt in cauſa cur vineæ euellantur.6.1.
Crucis ſculptura in ſilice in contemptū ne fiat. 96.1.
Crucis Sanctiſſimæ figura eſt Torcular 95.2.
Crux qua olim,& quæ hodie 94.2.
Crux Sathanæ terror eſt.94.2.
Cultura fit vegetatio in plantis.14.2.
Cultura deſertione vinea perit.12.2.13.1.
Cupa ſeu caupa,& cuppæ vinaria vaſa 69.2.
Cuſtodia vineæ fructum 6.2.
Cuſtodia fit inuitis vinearum Dominis 27.1.
Cuſtodes portuum quid curare debent in vetitarum rerum extractione.62.1.
Cuſtodis electio ad vniuerſitatem ſpectat.27.2.
Cuſtos vineæ pro ſua mercede impedit vindemiam fieri.27.1.

D

Damni Aeſtimatio in vinea,& paſtino.30.2.
Damnum pro animalibus, quæ damnum fecerunt,quomodo emēdatur.7.2. *canes an dentur pro noxa.ibid.*
Datum quo caſu non debetur de vuis.35.1.
Decima ſicut de ſegete debebatur, ita ſoluenda eſt de vino,ſi illa terra fiat vinealis.32.1.
Decima fructuū terræ aratoriæ, an debeatur de vino, ſi vinea ibi plantetur.36.2. *& an debeatur illius ſoli à quo extirpata eſt vinea*.37.1. *& de Franconia vſu in decima ibid.*

Decretum interpretum S. C. Tridentini de feſtorum remiſſione 22.2
Decupa, & cupa genus vaſculi 78.1
Deglobare, ideſt cedere, verbum eſt Gallicum 5.1
Deguſtando vinum verba ſolemnia 60.2
Deguſtatio vini quanti referat ante guſtum 64.1
Dei indignatio in peccatores 4.2
Sub Deucalione vites, & cætera arbores aquis diluuij aſſumpta 9.2
Dies Dominarum quo licita ſunt omnes hilaritates 60.1
Dies epularis qui olim dictus, & pauperum conuiuium 83.1
Dies infauſtus Vaſconibus, & qui hi ſint populi 58. col.1
Dies legati quando cedit in principio anni, vel in fine 31.1
Dies pro rebus agendis infauſti 58.1.2
Dies Sancti Martini apud aliquos infauſtus pag. 58. col.2
Quo die liberius bibendum ex Platone 59.2
Dij gentium in lædendo magis, quam iuuando potentes 4.1
Diligentia non nocet damno cum alter ad eam tenetur 28.1
Diuiſio ſi pro commodiori cultura 16.1
Diuiſio fructuum cum retrahente 33.1
Diuiſio vindemiæ pro dotis reſtitutione 34.2
Dolia, & Amphoræ Annulo ſignabantur, pag. 26. colum.2
Dolia, & torcularia cum fundo accedunt in venditione 71.2
Doliare vinum dicitur de fece demptũ, & repoſitum, aliud dicitur pendens 25.2.
Doliarium, ideſt doliorum locus 26.1
Dolio locato quid agendum cum dolium non redditur vacuum vindemiæ tempore 29.2
Dolus inebriantes altum malus 76.1
Dolus creditoris vini, vt veteraſcat 72.1
Dominus cauponæ ſeu tabernæ à miniſtro differt 77. col.2.
Domitianus vetuit uineta nouellare 10.1
Domo inſtructa legata uinum non uenit 67.2

E

EBrietas Tarentinorum 84.1
Ebrietas ficta, & ſimulata non releuat 76.1
Ebrietatis quadam notantur 74.2
Ebrietatis remedia, & ne fiat ebrietas 76.1
Ebrijs uinum cum aqua nocet 86.2
Eccleſia non tenetur ad gabellam uini, niſi in caſibus 68.2
Eccleſia diruta ligna non ſunt ad profanum uſum transferenda 14.1
Eccleſiaſtici honorandi de primitijs 25.2
Edictum Claudij Caſaris de dolijs picandis 27.1
Effuſo vino è lacu, qua actio competit 29.2
Electio cuſtodis ad vniuerſitatem ſpectat 27.2
Electio an hæredis, vel legatarij 66.1
Emendaſti capiendo animalia pro ea 2.2
Emendatur litera legis longobardorum circa vites, & pœnas ſcapellantium 5.2
Emens vuas viridarij biferas an habebit 27.2
Emens muſtum in torculari, an poſſit facere protropum 38.1
Emporium vbi fit mercatus 78.1
Emptio vini muſti ex tali vinea ſi minus naſcatur, quam venditum ſit, non plus peti poteſt, p.29. colum.1
Emptoris cautio in emptione vini 64.2
Emptoris vini mora in recipiendo 72.2
Emptor non tenetur ſtare colono partiario 40.1
Emptor vini vbi bonis cedere nequit? 65.1
Encomium Italiæ, & eius ſitus in modum Crucis 96. col.2
Epilepſia eſt impedimento Prelaturæ 2.1
Epiſcopi prohibent ne fiant cellaria in Eccleſijs ruralibus 26.2
Epiſcopus non ligatur ſtatuto pro vino nato extra territorium ex vinea Eccleſiæ 78.2
Epiſtomion quid 69.2
Error eſt in ſubſtantia ſi venditur acetum pro vino 69.1
Exceptio prodeſt emptori ſicut venditori in vini qualitate 65.1
Exceptionis, & actionis conſideratio, cum à contractu receditur 65.1
Exculentum, & poculentum idem quod Xenium 90. col.2
Execratio Vermium quomodo fiat 3.2.
Exemplum de Barbaro pro catholica religione, p.98. col.2
Exemplum iuuenum in ebrietate comprehenſorũ nocte; vnde domus illa triremis eſt appellata, p.75. col.2
Exorciſmus, & fidelium precatio ad Deum 3.1
Exorciſmi vſus in Eccleſia fidelium 4.2
Expenſa propagationis neceſſaria 13.2
Expenſa paſtinationis quæ ſit 14.2
Expenſa vtiliter facta ſcienter in rè aliena, quomodo recuperentur 14.2
Expenſa non detrahuntur de fructibus vineæ, & quæ caſu 28.1
Ad expenſas pro cuſtodia vineæ eccleſiaſtici etiam tenentur 6.2
Extractio vinorum vetita in regno 62.2

Digitized by Google

F

FAbella hirci, & vitis. 1. col. 2.
Falerni conſideratio, & loci, in quo erat, & eſt 42.2
Falernum alijs mangiaguerra eſt 43.2
Faſtignanum à Vico vinum ductum, & Faſtinanum ratione metri 45.1
Felicium inſularum fertilitas in terreſtris paradiſi, cuius immago eſt in hortis Alcionijs 9.2
Feriarum abrogatio ab Othone Italiæ Rege 22. 1. & quæ fuerit ratio ibid.
Feriales menſes pro vindemia quando fiant 21.2
Feriæ vindemiales poſt diem æſtiuam, pag. 21. colum. 2
Feſta Vinalia bis in anno celebrantur 60.2
Feſti Transfigurationis obſeruatio in vino, pag. 96. col. 1
Feſtis diebus an ſit vindemiandum 22.1
Feſtum vindemiæ à C. Cæſare Celebratum 21.2
Feſtum Babilonia nocte quale erat 84.1
Feudi Dominus non colligit vindemiam immaturam 30.1
Ficta, & ſimulata ebrietas non releuat 76.1
Fidelium precatio ad Deum, & exorciſmus. 3.1
Fines vineæ incluſiuè, vel excluſiuè accipiuntur. 18.1
Fiſcalis vini ſuſceptor vt venderet. 68.1. non dabatur gratuitò, vt quædam alia obſonia. 68.1
Flores in vaſis pingendis. 71.1
Fodere tertiò vineam qualis impenſa ſit. 11.2
Fodientes vineas quater in die comedunt. 15.1
Forenſium ignorantiæ ignoſcendum. 38.1
Formianum vinum, & dicitur etiam Molanum. 47.1
Formicæ ſunt peſtes arborum 2.2
Foſſori non reficitur marra in opere fracta. 11.2
Franconiæ vſus pro ijs, quibus decima vini debetur. 37.1.
Franconum mos in Kalendis Ianuarij. 60.1
Franconum mos de non ſumendo prandio per officiales à litigantibus directè, vel indirectè. 91.1.
Fraus Domini ad cenſus diminutionem. 5.2
Frondatoris officium in vitibus pampinandis. 12.1
Fructus rei legatæ, à quo tempore cedant legatario. 31. 1. & quid in reſtitutione fideicommiſſi. ibid.
Fructus rei melioratæ per malæ fidei poſſeſſorem, cuius ſint remiſſiuè. 8.1
Fructus vineæ locatæ, & in dotem datæ ad quem ſpectent. 34.2
Fructus vini ſunt induſtriales, & ideo non veniunt in reſtitutione, ſoluto matrimonio 37.1
Fructus vindemiæ ad quem pertineat propter vſumfructum vineæ 30.1
Fructus vindemiæ maturi non veniunt in retractum vineæ 34.1
Fructuum appellatiuum intelligitur deductis expenſis 28.1
Fructuum partem ex arboribus an habebit partiarius fundi, & quid de plantatis in vineis, pag. 28. col. 2
Fructuum quantitas quomodo probatur, pag. 74. col. 1
Fructuum vineæ cuſtodia 6.2
Fructuum vineæ appellatione an veniant fructus arborum, quæ ibi ſunt 28.1
Frumentum, & vineæ vbi non ſunt, an ſit locus meſſis ferijs, & vindemiæ 22.1
Frumentum, & arma bello magis neceſſaria, quam liquamina 61.1
Fumus ex vino aſcendens in aquam reſoluitur, p. 89. col. 2
Funebre conuiuium quale apud Gentes, pag. 80. colum. 2
Furcæ ad vites ſuſtinendas ex fraxino cur fiebant, p. 95.1
Fumus facilè deſtruitur 13.2
Futurum vinum in ſtipulatum venit, pag. 66. colum. 1
Furantes plures vuam modicam quiſque tenetur reſtituere 7.1. an ſtetur iuramento damnum paſſi? ibid.
Furti actione teneri, & pro furto agi quomodo differant 72.2
Furti quando teneatur capiens vuas è vinea 6.2. & quomodo puniatur perſona vilis ibid.
Furti probatio ex pedum veſtigijs 7.1
Furto vuarum 7.1
Furtum vuarum leue delictum 7.2
Fur an excuſetur ob Domini licentiam 7.1
Furum pœna 5.1

G

GAbella duplex vini, & muſti & an ad eam teneantur clerici 37.2
Gabella an de aquata debeatur? 35.2
Gabellam fraudans an perdat equum 37.2
Gallia D. Martini conuiuijs originem dedit 58.2
Galli fructuum dulcedine allecti in Italiam venerunt 61.1
Galli plurimas expenſas in vineis fecerunt 10.1
Ganimedis honor 85.1
Gazetum, & Sabinum laudi ſunt vina 48.2. Paleſtinæ eſt oppidum ibid.
Gentium Deos in lædendo magis, quam iuuando potentes eſſe 4.1

INDEX.

Gentium Religio in noui vini libatione 25.2

Genus tormenti vinum 86.2

Germani, & frigidas regiones habitantes largiſſimè bibunt 52.1

Germanorum, & Saxonum mos in bibendo 83.1

Germina vitium à Gigantum ſanguine 9.2

Gibetum, & ſcala Gemoniæ pro furca 95.1

Golia interitus in ebrietate 86.2

Guazza locus notatur de poculis 81.2

H

Habitare ſub vite pacis eſt ſignum 18.1

Habitus rei accidit non connaſcitur 77.1

Herba Nephentes, & Buglossa ad potum hilaritatis cauſa 74.1

Herbipoli vſus in decimis colligendis 71.1

Hæredi quomodo liceat vinum legatum effundere 66. col.2

Heſperus noctis prauius, qui lucifer mane vocatus ſidus eſt 83.2

Herci, & vitis fabella 1.2

Historia conuiuij Valentiniani Imperatoris ad Diuum Martinum 58.2

Homo Chriſtus moritur idest humanitas, pag. 94. *col.*2

Hora cœnæ ſecũdum Baccium, & Marſil. Cagnat. 83. *col.*2

Horatij verſus de caprea declaratur 1.2

Hoſpitijs ius eſſe poteſt vini carius vendendi, quam in cellarijs 68.2

I

Iaſonis opinio examinatur 17.1. *& notatur ibid.*2

Ieiunus ſacra facit, & mane 97.1

Ignorantia forenſium ignoſcendum. 38.1

Imperij incrementum ex vindemia repetita prædicebatur. 25.1

Impudica ſacra Bacco feſtis diebus qualia fiebant. p. 53.1

Induſtria hominum vinum, & vua comparantur 9.2

Inciſores arborum, & vinearum capitaliter puniuntur in Regno 5.2

Incommoda agricultura qua 16.1

Indignatio Dei in peccatores. 4.2

Inſcriptio quædam vetus circa crucifixum. 94.1

Inſtrumenta putatoria acie acuta. 11.1

Inſtrumenta vindemia multa ſunt 22.2

Interdictum quod vi, aut clam quando ceſſet. 16.1

Inuentum Saturni vitis in Italia. 9.2

Intereſſe conſideratio quoad emptorem vini. 72.2

Inuentum Finci de vaſis ad vina ſeruanda. 69.2

Inuitati tenentur hora ſolita non vocati ad conuiuium accedere 82.2

Inuolulus quid, conuoluulus, & magnacotia 2.2

Ioannis Antonij Finci Vectinæ non recepta vſu, 41. *col* 2

Ioannis Bolognes. locus de Vindemia tempore notatur 56.2

Ioannis Iuuenis Grammatici lapſus circa Amigdalas 50.2

Ioannis Teutonici Gloſſatoris dictum notabile, p. 52. *col.*1

Italia dicta Aenotria à bonitate vini 42.1

Italiæ ſitus ad formam Crucis, & encomium, pag. 96. *col.*2

Iuramento damnum paſſi an ſtetur Iuris ſubtilitas crux eſt 95.1

Ius aquæ arcendæ culturæ fauore 16.1

Ius Baronum vt prius eorum vinum vendatur, quam ſubditorum, quomodo reſtringitur 68.1

Ius paſcui in ſilua an duret in vinea? 14.1

Ius torcularis alteri pro vinea ſi emit aliam an extendatur 33.2

L

*Labor, & ars requiruntur in vinea colenda p.*9. *col.*2

Laboris computatio diebus feſtis vt fiat 22.2

Labruſca ex ſilueſtribus vuis, & eius conditio, p. 51. *col.*2

Lacrima quomodo fit 25.1.2

Lacrima magni æſtimatur 25.2

Lacrimas vino miſcere quid ſignificet 25.2

Lactis vſus in antiquis ſacris 92.2

Lagaritanum vinum quid 50.2. *vbi naſcitur ibid. &* 51

Laicos abſit in calice ſacro bibere 98.1

Lapides in vicini prædium operario proijciẽte an Dominus vineæ teneatur vicino? 14.2

Latini primi vinum habuerunt Italorum 42.1

Latro iuxta Crucem idem quod homo iuxta vitem 94.2

Laurea ceraſa quæ 54.1

Laus vini propter ſacrorum vſum 92.1

Legando meum vinum quid intelligatur 67.2

Legari ſi poteſt vinum incapacibus relictorum? 38. *col.*1

Legatario competit contra hæredem ad exhibendum actio 65.2

Legata res fructus à quo tempore cedant legatario 31.1. *& quid in reſtitutione fideicommiſſi ibid.*

Legato dies an cedat in principio anni, vel in fine 31. *col.*1

Legato vino quid veniat 65.2

Legatum epuli fieri poteſt, & impleri debet 83.1

Lega-

INDEX.

Legatum, & ſtipulatio differunt. 65.2

Legatum annuum vini quando debetur. 67.2

Legatum intelligitur de eo, quod eſt in patrimonio teſtatoris. 29.1.

Legatum vini annuum de vinea feudali tenet. 31.2. *& quid ſi quodam anno vinum non naſcatur. ibid.*

Legatum pium de vinea feudali tenet. 31.1.

Legatum vini quo caſu videatur extinctum per conſumptionem eius. 32.2

Legatum vini videtur de vinea teſtatoris. 31.1

Legatum vinum effundere quomodo liceat hæredi. 67.2.

Lenia vina non lena dici debent. 47.2

Leporinum vinum in agro Sueſſano naſcitur, pag. 47 *col.* 2

Lex ad noſtram de iur. iuran. de compenſatione non opponenda, quid ſibi vult. 9.1

Lex 12. *tabular. contra Magiſtratus* 90.2. *Auri magiſtratus monitio ibid.*

Lex de diuiſione vinearum vetus. 42.1

Lex in vindemia arbuſtorum ex C. Plinio 48.1

Lex Poſthumia quæ fuit. 86.1. *eius interpretatio. ibid.*

L. prædia §. 1. *de fundo inſtruc. & l. quæſitum* §. 1. *de leg.* 3. *conciliantur.* 67.2

L. ſi quis vinum de tritic. vin. & oleo legat. exponitur. 36.1.

L. tertia de ſupellect. legat. emendatur. 92.1.

Libellus in vini mutuo reſtituendo. 73.2

Licentia crepitandi conuiuantibus 97.2

Licienſe, ſeu lupienſe vinum 48.2

Licurgus Rex ſtatuit vineas extirpari 10.1

Ligna Eccleſiæ diruta non ſunt ad profanum vſum transferenda 14.1

Ligonizare quid, & quando id opus implendum 11. *col.* 2

Lingua victimarum in ignes iacebantur vino infuſo deſuper 80.2

Loca prouincialia quadam; 4.2

Loca vini feracia quæ in Calabris ſunt 51.1

Locator tenetur locando ſcienter vas vitioſum, p. 30. *col.* 1

Locorum differentia in vindemia 22.1

Locus Guazzi notatur de poculis 81.2

Lotio manuum in ſacris 97.1

Lucrum turpe emere, ut reuendas 28.2

Luna in putatione obſeruatur 11.2

Lunæ obſeruatio 21.1

Luſus pro conuiuio eſt licitus, interdum non 84.2.

M

M*Actus quid denotat* 91.2

Magazena pro tabernis & cellariis 26.1

Magia quo caſu permiſſa ſit 4.2

Magiſtri Portus apud veteres, qui 62.2

Magiſtris artium in diſcipulorum probatione non eſt parandum conuiuium 85.1

Magnacotiæ quid ſint 2.2

Malaticum vinum à Muſcato differt 50.1

Mamertinum à Martorani oppido vinum celebre, p. 51.1

Maris claudendi tempus deſcriptum 58.1

Marra non reficitur foſſori in opere fracta 11.2

Martinale feſtum pro antiquis Saturnalibus, p. 59. *col.* 1

Sanctus Martinus ex Regum ſtipite 59.1

Martialis feſti quædam notatu digna recenſentur 58.2

Maſſicum vbi naſcitur, Mons Maſſicus Arx Mandragonis 46.1

Medicorum conſilium quale vinum infirmis ſit dandum 59.2

Medicorum interpretatio ad l. Iubemus C. de erogat. milit. annonæ 56.1

Mel, & lac, & mulſum cum panibus, & ſue Nimphis offerebatur 92.2

Melchiſedech primus vinum in ſacrificijs obtulit, noui Sacramenti figura 93.2

Melſis laudatur ex ſtudijs, & bono vino 50.1

Mendicantes an poſſint colligere mendicãdo granum, & vinum pro toto anno? 26.2

Menedulæ, & ſturni aues gregariæ ſunt 3.1.

Menochij dictum perpenditur, & Paridis Putei aduerſantium 77.2

Menſa amicorum parens inimicorum conciliatrix. 84.1

Menſæ benedictio laudatur 85.1

Menſura caunæ vnde dicta? 13.2

Menſura poculi ebrioſorum 76.1

Menſura quæ attendi debeat cum vinum venditur, 72.1

Menſura vini ad fundum refertur cauſa demonſtrationis, vel taxationis 66.1

Menſura vineæ conſideratio 12.1

Menſuræ modus duplex, & cuius temporis attenditur 72.2

Mercatura vini ante uindemiam prohibetur ſtatuto precio per pragmaticam Regni 39.2

Mercedis remiſſio quando debetur colono 29.1

Mercedis remiſſio an debeatur, ſi in vegete uinũ acuit, uel mucuit 39.1

Merces Vinitoris ut certa ſit, quomodo conuenitur, p. 14.2.

Merces operarum ruſticarum taxatur a [illegible] *col.* 2

Merces vetita an debeant apprehendi, [illegible] *gis* 62.1

Mero non vino ſacra olim fiebant 92.2
Miliarium quid? 70.2
Milites numerarij qui 57.1
De militibus diſpoſitum in l. Iubemus C. de erogat. milit. annona trahitur ad Doctores 57.1
Militum Romanorũ potus aqua olim 56.1. Priſcorum militum de aqua vſu 56.1
Miniſter vini in conuiuijs nobilior, quam ciborum, p. 85. col. 1
Minor prouocat ad diuiſionem pro commodiori cultura 16.1
Mirtus folio minuto 50.2
Mobiles videntur vites, quia breuis ſunt vita, pag. 13. col. 1
Mobilium appellatione an vinum contineatur 67.1. Toto mobili legato quid veniat ibid. 2
Modus bibendi ex vino parato notatur 82.1
Modus ſepeliendi mortuos apud Turcas, & Saracenos 80.2
Monitorium an afficiat illos, qui ſciunt fures, qui tres, aut quatuor vua racemos ſuſtulerunt; ita vt totam vuam vindemiauerunt 32.1
Mons Sancti Hermi, ſiue Hermete bonitate vini laudi eſt 45.2
Mons i eſenus, ſeu Summa vulgò dat vinum Græcum 43.2
Mora emptoris vini in recipiendo 72.2
Morbus comitialis, ſeu epilecticus, ideſt caducus impedimento eſt Prælatura 2.1
Mores hominum è regionibus diſſimiles 41.1
Moſcouitis omne quod inebriat vetitum 74.2
Mos conuiuandi ſupra tumulum improbatur 81.1. & commenſales inuitandi ad bibendum ibid.
Mos francorum de non ſumendo prandio per officiales à litigantibus directè, vel indirectè 91.1
Mos Thracum in cœlum minantium 4.2
Mos vetus ad lucernas epulari 83.2
Mulieres Romanæ vini abſtemiæ 74.2
Mulſi conficiendi modus 36.2
Muſcatelli nomina, & loca vbi ſit 49.2
Muſti malæ qualitates 56.1
Muſtum emens in torculari an poſſit facere protropum 38.1
Muſtum non eſt vinum adhuc nouum 56.2
Muſtum in ſacris ex neceſſitate offertur 96.2
Muſtum non inebriat ſicut vinum, ideo Turcæ bibunt 76.2
Mutuum Vini filiofamilias datur in fraudem Senatus conſulti Macedoniani 40.2
Mutuum Vini tranſit aliquando in aliam contractus ſpeciem 69.1
Myrra, & Murrha idem ſunt 47.2

N

NArdiuum Vinum quare dicitur 49.2
Nationes quibus ebrietas, impunita, & glorioſa eſt 76.1
Natura Vini qualis 86.1
Nauis Vinaria quæ. 69.2
Neritoni loca vbi vini copia, & bonitas 51.2
Nili inundatio Vindemiæ tempus 20.2
Nimphæ bacchi nutrices 89.2
Niuis vſus in potu ad voluptatem 88.2
Nix ad refrigerandum Vinum vetus inuentum, conſeruatur in foſſis 70.1
Noe terram exercuit, & vitem plantauit 9.2
Notarius de ſtipulatione rogatus, quid exprimet?
Nouember Bacco ſacer, hodie Sancti Martini dies 58.1
Numeri, & milites quomodo differant 57.2

O

OBligatus Vineam ponere non repetit expenſas 14.2
Obligatus ſoluere ſingulis annis quomodo ſemel ſe ab onere liberare poſſit 32.2
Obſeruatio lunæ in putatione 11.2
Obſeruationes multæ in Vindemijs 20.2
Oenophorum vas 71.1
Ollæ Rhodiæ percelebres ex quibus conſtant 70.2
Omnis familia in militari ſeruitio minoratur pro agricultura 15.2
Opedum, & eius vina copioſa 51.1
Opera in ſingulis vineis impendenda ſecundum vſum Villicorum 12.1
Operarum ruſticarum in Regno merces taxatur à Baiulo 20.2
Operario proijciĕte lapides in vicini prædium an Dominus vineæ teneatur uicino? 14.2
Operariorum ſumptus diurnus 15.1
Operarius impeditus laborare ſequenti die poteſt operam implere 15.1
Opinio Aegiptiorum de Vini potu uitando, pag. 93. col. 2
Optio in legato poculi, de quo ſit intelligenda 71.2
Opus ruſticum non debet ob bellum impediri maximè Vinearum 15.2
Opus Vindemiæ eſt diſpendioſum 20.2
Oratio contra tempeſtates Eccleſiæ fidelium 4.1
Oratio Eccleſiæ in Cellarij benedictione 26.
Oſſa humani capitis interfecti pocula Scythis 70.2

P

PAcis eſt ſignum habitare ſub uite 18.1
Pactum non recmendi ſapis ſ' furam 38.1

Palea

I N D E X.

Palea pro bobus non eſt auferenda ruricolis 16.1
Palmatianum, ſeu Palmarium vinum in Brutijs 48.2. cur dictum, & cuius conditionis ibid.
Pampinationis tempus 12.1
Panthera vino capitur 76.2
Paradiſi terreſtris immago in hortis Alcionij, p.9. col.2
Partiarius fundi an habebit partem ex arboribus, & quid de plantatis in vineis 28.2
Paſtinatio quid 15.1
Paſtinatio qualis expenſa ſit? 14.2
Paſtini inſtituendi pactio 14.1
Paſtura prohibitio in vineis cur fiat 1.col.2
Patrumfamilias mos in vſu vini attenditur 57.1
Pedamenta vineæ rapiens punitur 5.2.
Pedes Chriſti plagati in paſſione 95.1
In Pelignis vina ſunt non leuis opinionis 47.1
Penu legata quid veniat 71.2
Penus appellatione an vinum contineatur? 67.1
Penſio ex taberna dictim habetur 78.1
Pergulæ non omnes pampinantur 12.1
Pergulæ an veniant appellatione pomorum? 8.2
Periculi conſideratio in vino vendito 63.1
Peſtes arborum ſunt formicæ 2.2
Phiala magni ponderis, & precij 70.2
Pictura Autumni qualis 20.2
Pictura in poculis qua fuit 71.1
Pignori incumbens non poteſt cogere debitorem vt redimat 8.2
Pignus magis præſumitur, quam in ſolutum datio pro debito 8.1
Piſces Tarenti ne obſint eſt ibidem Antitodum 50.2
Plantatio vineæ non eſt melioratio ſecundum aliquos 12.1
Platonis lex circa furtum vuarum 7.2
Pluuia cum vindemiatur non ſoluit ſpeciem vini 36, col.2
Pluuialis aquæ, & ſalientis diſcrimen 88.2
Pœna crudelis Alfonſi Calabriæ Ducis 7.2
Pœna capitalis inferentes arma, vel victualia ad hoſtes 61.1
Pœna conſueti inebriari, & non conſueti, 75.1
Pœna vilium perſonarum pro furto vuarum 6.2
Pœna in fures 5.1
Pocula bina mœroris magis quam lætitiæ cauſa 81.2. Guazzi locus de poculis ibid.
Politicum documentum notatu dignum 91.2
Pomorum appellatione an veniant pergulæ? 8.2
Pompeianum Vinum cum græco quidam confundunt 44.2
Portãs metretam vini extra locum, an incidat in pœnam ſtatuti 61.2
Portuũ cuſtodes quid curare debent in vetitarum rerum extractione 62.2
Poſſeſſio vineæ facilius recuperatur 16.1
Poſſeſſor malæ fidei non tenetur ad fructus vineæ, quam ipſe plantauit 34.1
Poteſtas cenſorum in deſides 13.2
Potus vini legibus, vel moribus quibus interdictum 88.1. Ieiunium non violat ibid.
Prandio, & cœna quando quis priuatur 85.1
Prædij ſeruitus an extendatur ad prædiũ poſtea quæſitum? 35.2
Præſes conuiuij nomine multiplici 82.1
Precij deceptio ratione loci conſideratur 73.2
Precio vini ad vindemiæ tempus relatum quod tempus attenditur? 28.2
Precium vini in immenſum auctum quando, & quomodo moderetur 73.1
Præsbiteri conuiuantes quid obſeruare debent, p.81. col.1
Principis imago Thure ſupplicabatur & vino, p.92. col.2
Priapi corona in vindemijs 24.1
Probatio furti ex pedum veſtigijs 7.1
Probatio vineas non eſſe cultas quomodo fiat 11.1
Prohiberi an poſſint Vaſſalli tenere tabernas 78.1
Prompsuarium ideſt cella vini vbi ſituetur 26.1
Promiſſio veteris pro nouo vino non eſt cõtractus mutui 72.1
Propagatione perpetuatur vinea 13.2
Propagationis expenſa neceſſaria 13.2
Propagationis modus 12.2. & expenſa neceſſaria. ibid.
Propina, quid, & eius alluſio 91.2
Propria vinea cedere adagium 5.2
Protopum, ſiue primarium vinum, ſiue lacrima quomodo fit 25.1
Protopum vinum Primarium 44.1
Prouiſio pro Regni annona ſeruanda 62.1
Publica cura dicitur omnium vinitorum 11.2.
Pupillaris res pro cultura poteſt obligari 16.1
Purgare vineam quid importet 12.1
Putatio vineæ primum culturæ opus 10.2
in Putatione vitis, quæ ſunt aduertenda 11.1
Putatoria inſtrumenta acie acuta 11.1
Pythegia ideſt dolij aperitio 61.1

Q

QVantum ſubſtantia menſura eſt, & de menſuris quædam 69.1
Quantum eſt ſubſtantia menſuratiuum 72.1
In qualitate, non in quantitate peccatum 62.1.
Quæſtiones ad culturam pertinentes. 14.2.
Quibus nationibus ebrietas impunita, & glorioſa 76.1

Ra-

I N D E X.

R

RAccemare an hodie liceat collecta vindemia, ſicut lege veteri. 35.1.

Racematio, & ſpicilegium poſt meſſem, & vindemiam. 39.1.

Rana ſemper in aquis. 87.2.

Ratio legis duodecim tabul. quare in funere non eſſet circumpotandum, erat Parſimonia 81.1.

Ratio loci, & temporis in conſignatione vini habenda eſt. 73.1.

Refectio viæ in vineis communi fit expenſa 7.2.

Refectio viæ vicinalis inter vineas plurium vt fiat. 38.2.

Regio de durabilitate Vini, & hominem induſtria attendenda eſt. 60.2.

Regnum Neapolitanum præſtantibus Vino, Oleo, & Frumento, & ubi hæc ſunt. 42.1.

Regula Fratrum Sancti Francıſcı de Vineis habendis. 26.1.

Rei melioratæ fructus per malæ fidei poſſeſſorem cuius ſint remiſſiuè. 8.1.

in Re aliena expenſæ vtiliter factæ quomodo recupetur. 14.2.

Reipublicæ intereſt ne Vinum deſit p.1.c.1.

Releuare vites, quid refert. 11.1.

Religionem profeſſuri licitè conuinium offerunt. 83.1.

Religio Gentium in noui Vini libatione. 25.2.

Remedia ignis extinguendi ſunt centones. 6.1.

Remiſſio mercedis quando debetur colono. 29.1.

Renunciatio caſuum inſolitorum quid operetur? 29.1.

Rerum ſumma, quæ ſunt uetitæ extrahi in Regno. 62.2.

Res, quæ curſu temporis deteriores ſiunt ante tempus non ſoluuntur creditore inuito. 64.2.

Res pupilli pro cultura poteſt obligari. 16.1.

Retentio competit melioratæ Vineæ. 19.2.

Retrouenditio non fit pendente Vindemia. 27.2.

Rex Fabæ in ludis Martinalibus. 58.2.

Rhegium ab Vrbe Calabriæ pingue Vinum. 51.1.

Rhodiæ ollæ percelebres ex quibus conſtant. 70.2.

Romanæ mulieres Vini abſtemiæ. 74.2.

Romani ſerò Vinearum vſum habuerunt, ſecus agrorum. 10.1.

Romanorum frequens vſus prandij. 84.1.

Romanorum militum potus, aqua olim. 56.1.

Rore, ideſt ſummo mane milites bibunt 52.2.

Rusticolis non eſt auferenda palea pro bobus. 16.1.

S

SAcra campanæ ſonus ad tempeſtates pellendas. 4.2.

Sal Baroli pro Tarentino hodie diſtribuitur. 61.2.

Salernitanum Vinum, & Sanſeuerinum, & Calenum non eſt eadem ſpecies. 46.2.

Salernitanum vinum magnam habet uiuacitatem. 47.1.

Sancti Cæſarij vinum, prope licium. 48.2.

Sanſeuerinum celebre vinum, nauigatur 47.1.

Saturni inuentum vitis in Italia. 9.2.

Saxonum, & Germanorum mos in bibendo. 83.1.

Scala Gemonia, & Gibettum pro furca. 95.1.

Scalciare, & excodicare Italorũ Vocabula in Vineis fodiendis, & ſcarſcare pro putatione. 10.2.

Scapellare, & ſuccidere differunt. 5.1.

Scelera non eodem modo ubique puniuntur 6.1.

Scythæ utebantur pro poculis oſſis humani capitis interfecti. 70.2.

Seculum aureum deſijt, uel nunquam fuit. 9.2.

Senatoribus ius fuit publicè epulandi. 83.1.

Sepire Vineas ad Vinitorem pertinet. 2.1.

Seruus commeſſator redhibetur. 84.2.

Seruitus itineris, & Via in Vineis reſtringitur: 35.1.

Seruitus prædij an extendatur ad prædium poſtea quæſitum? 35.2.

Sextarius, dimidius, Barillus. Quartarum 69.1.

Sicera inebriat, & quæ ea ſit 87.1.

Sobrius Vicus ubi nulla taberna 87.2.

Societas Vini, & aquæ fabuloſa 89.2.

Socius uendens Vinum ad minutum abſque licentia conſocij, an teneatur pœna ſtatuti 68.2.

Sodalitates, & conuiuia ſocialia. 85.1.

Species Vuarum. 18.2.

Species Vuarum pro eſu. 21.2.

Spiritus Vini qualitas eſt intrinſeca 42.1.

In ſpolijs non auferuntur hæredibus clerici dolia ex hæreditate. 71.1.

Sportula quid 91.1.

Spurcum Vinum, ideſt immundum 95.2.

Statuta duo de Taberna Vinaria pulchra 78.2.

Statutaria prohibitio animalium paſturæ in Vineis, & prohibitionis ratio. p.1.c.1.

Statuti conſideratio contra fures pro frandis argendamento 33.2.

Statutum contra intrantes alienas Vineas quomodo procedat. 7.1.

Statutum contra ingredientem Vineam alterius. 7.2.

Statutum de Vinea eſt intelligendum de alijs fructibus arborum, quæ in Vinea ſunt. 8.2. *Idem de terra uacua propè Vineam ibid.*

Statutum de Vinea pignorata exponitur. 8.1.

Statutum Neapol. pro uitibus non extirpandis in formalibus aquæ. 16.1.

Statntum de Vino an extendatur ad Vuis? 35.2.

Sta-

INDEX.

Statutum Caroli Imperatoris de turnario, & Vino. 68.1
Statutum de Vino extero non introducendo, quomodo accipiendum. 78.2.
Stella prouindemialis 21.1
Sterilitas magna anno 1591. 48.2
Stipulationis forma in legenda Vindemia 20.1
Sturni, & Menedulæ aues gregariæ ſunt 3.1
Subſtantiæ error ſi venditur acetum pro vino 69.1
Subſtituere, ideſt ſummittere, & propagare 15.1
Succidere, & ſcapellare differunt 5.1
Sues ſordidum animal p.1.c.1
Sumptus diurnus operariorum 15.1
Superſtitio francorum in die Sancti Vrbani 25.1
Superſtitio veterum conuiuia diſcedente 82.2
Surrentinum Vinum, & eius conditiones 47.1
Suſceptor vini fiſcalis vt venderet 68.1. habet ſextarium cum illud a prouincialibus accipit 68.1
Suſceptores Vini publicum munus exercent 78.1
Sylua, quæ habet ius paſcui, an duret ſi fiat Vinea? 14.1
Syluam an liceat extirpare, vt vinetum fiat? 14.1

T

TAberna & caupona conſideratio 77.1
Tabernas incolentes infamiæ notantur. 84.2.
Tabernariorum conſuetudo attenditur 78.2
Tarentini Vinoſi? 75.1
Tarentinorum ebrietas 84.1
Tarentinum Vinum Aulon in agro Tarentino, & Vina Tarentinæ regionis qualia ſunt 50.1
Taſſi interpretatio notatur in Catullum 86.1
Tempeſtates Eccleſiæ fidelium oratione pelluntur 4.1
Terra noua in Calabris pro Thurio 50.2
Terra redacta ad Vineam, ex qua ſoluebatur frumentum, debet ſolui Vinum 38.2
Temporis conſideratio in recuperatione Vini 73.2
Tempus aſtimationis Vini quomodo conſiderandum 72.2. 73.1
Tempus precij ſoluendi 64.2
Teſtificatio de Vino, & Vini qualitate qualiter fiat 72.2
Teſtimonia de fructuum Vineæ recollectione 34.2
Thorus in ſuo compendio deciſion. notatur 40.1
Thracum mos in cœlum minantium 4.2
Thracum mos in funere aliorum 80.2
Thure, & Vino principis imago ſupplicabatur 92.2
Thurium Vinum quid? 50.2
Tinæ, & tinatia fiunt e quercu, & firmo opere 78.1
Topia, & Topiarij quid ſint 19.1
Torcular Vineæ inſtrumentum 22.2
Torcular ædium appellatione continetur 23.1
Torcularia, & dolia cum fundo accedunt in venditione 71.2
Torcular Sanctæ Crucis figura 95.2
Tormenti genus per capram hominis pedem lambentem 2.col.1
Traditione clauium cellarij, an dicatur Vinum conſignatum? 63.2
Traditio eſt contractus implementum 64.2. quid operatur clauium traditio ibid.
Tritulinus ager apud Puteolos vitibus ferax eſt 46.1
Turpe lucrum emere, vt reuendas. 28.2
Tutor quale vinum dabit pupillari familiæ 57.1

V

VAria Vaſa potui inuenta 70.1
Vas ad maſſam redactum an legato cedat 71.2
Vas electrinum quid, & ex quibus fit 71.2
Vas vitioſum cum locatur ſcienter tenetur locator 30.1
Vaſa an vino cedant 65.2
Vaſa fictilia, & lignea vilibus perſonis 70.2
Vaſa Porcellana 70.2
Vaſa Surrentina laudi ſunt in potu 47.2
Vaſſalli an prohiberi poſſint tenere tabernas 78.1
Vectoris dicto ſtandum eſt 38.2
Veges habet ſe vt continens, vinum vt contentum 65.1
Vegetatio in planitis cultura fit 14.1
Vendere vinum cum caſtaneis in fraudem ſtatuti 72.1
Venti obſeruatio in Vindemia 21.1
Verba ſolemnia in noui vini degustatione 60.2
Vermes quomodo execrari debent 3.2
Vernacium vinum Mangiaguerra quibuſdam eſt, 44.2. & Vernacium guarnacia, & vinacia 45.1
Verſus Horatij de caprea declaratur 1.col.2
Veſtium militarium diſtribuendarum vſus 57.1
Veteres leges in vindemiatores 23.1
Vettine Ioannis Antonij Finei non recepta vſu 41.col.2
Vetus vinum, à quo tempore dicitur 57.2
Victualia ferentes, & arma ad hoſtes qualiter puniuntur 61.1
Vicus ſobrius vbi nulla taberna 87.2
Via publica occupata licet per vicinos agros ire 2.2
Viæ Refectio in vineis communi fit expenſa 7.2
Viæ vicinalis inter vineas plurium refectio vt fiat 38.2
Villici vineas fodientes quater in die comedunt 15. col.1
Vindemia pendente non fit retrouenditio 27.2
Vindemia repetita deuotae Imperij incrementu 25. col.1

Vin-

Vindemia intelligitur dūta cum vinea fructu in ea pendente 38.1
Vindemiales fructus pro annua ſolemnitate, pag. 24. col. 2
Vindemiam immaturam non colligit dominus fundi 30.1
Vindemiarum tempus ex locorum differentijs varium in legibus non attenditur 56.2
Vindemiatorum licentia ad Heliogabalo 24.1
Vindemia aſtimatio pro damno dato 7.1
Vindemia opus eſt diſpendioſum 20.2
Vindemiæ tempus Præſidi arbitrarium ſecūdum varias regiones 22.1
Vindemiæ feſtum à C. Ceſare celebratum, pag. 21. columna 2
Vindemia inſtrumenta multa ſunt 22.2
Vindemia fructus inter primam, & ſecundam licitationem ad quem pertinet 28.1
Vindemia fructus ad quem pertineat propter vſumfructum vinea 30.2
Vindemia fructus maturi non veniunt in retractum vinea 34.1
Vindemiæ quæſtio inter hæredem, & legatarium cedente fideicommiſſi die 30.2
Vindemiæ diuiſio pro dotis reſtitutione 33.2
Vindemia proclamantur ob ferias 59.2
Vindemia vſusfructus legatus quomodo accipiendus 31.2
Vinea ab eruditis colenda eſt 9.1, in qua requiritur labor, & ars 9.2.
Vinea caſui maximè obnoxia 12.1
Vinea ex cultura deſertione perit 12.2
Vinea quando alienatur an ſit opus aſſenſu Domini 13.2
Vinea perpetuatur propagatione 13.2
Vinea inter Vrbana quandoque prædia 17.2. & quomodo ſe habeat ad ſuperficiem, & ad ſolum ibid.
Vinea legata an veniat arundinetum, & Cannetum 18.1
Vinea bellicum inſtrumentum 18.2
Vinea meliorata competit retentio 19.2
Vinea vendita cum dolys, quæ dolia intelligantur ad vineam reſtricta 30.1
Vinea ſi fiat ex area, vſusfructus in ea perdurat, pag. 32.1
In Vinea quis poteſt citari, & tenetur comparere pag. 38.2
Vineam adurentes quomodo tenentur pro igne immiſſo 6.1
Vineam Domini fodere Angaria genus eſt 11.2.
Vineam tertiò fodere qualis impenſa ſit 11.2
Vineam purgare quid importet. 12.1
Vineam emendo non ſatisfacit vir qui pecunia dotali tenetur emere ſtabilia 13.1
Vineam ponere obligatus non repetit expenſas p. 14. col. 2
Vineam à ſe poſitam retinet beneficio priuatus clericus 15.2
Vinearum, & arborum inciſores capitaliter puniuntur in Regno 5.2
Vinearum extirpator Sacrilegus 10.1
Vinearum vſus ad Romanos ſerò peruenit, ſecus agrorum 10.1
Vinearum diſtributio quoad vineta 11.1
Vinearum opus non debet ob bellum impediri pag. 15. col. 2
Vinearum cuſtodia fit inuitis vinearum Dominis, 27.1
Vineas ſepire ad vinitorem pertinet 2.1.
Vineas non eſſe cultas quomodo probetur 11.1
Vinea pedamenta rapiens punitur 5.2.
Vinea non euelluntur pro Domini crimine 6.1
Vinea ſtatutum intelligendum eſt de alys fructibus arborum, quæ in vinea ſunt, 8.2
Idem de terra vacua prope vineam, 8.2
Vinea primum opus putatio 10.2.
Vinea Plantatio non eſt melioratio ſecundum aliquos 12.1
Vinea menſura conſideratio 12.1
Vinea Iugata Brundusij 14.1
Vinea poſſeſſio ſtatim recuperatur 16.1
Vinea fines incluſiuè, vel excluſiuè accipiuntur 18. col. 1
Vineæ benedictio 18.2
Vinea & frumentum vbi non ſunt an ſit locus meſſis ferys, & vindemia 22.1
Vinea cuſtos pro ſua mercede impedit vindemiam fieri 27.1
Vinea locata, & in dotem data fructus ad quem ſpectant 34.2
Vinea ſeruitus itineris, & via reſtringitur 35.1
Vineæ ſitus in vini differentijs 41.1
Vinetum vt fiat, an liceat Syluam extirpare? 14.1.
Vinacia quæ ſint vt pro eis ſubtractis agi poſſit actione furti ua 33.1
Vinaciola vbi habetur 45.1
Vina Bayenſia quando fiunt acida, vel mucida 25. col. 1
Vina ex terra diſſimilitudine diſſimilia 41.1
Vina fuſca, ſiue nigri coloris 43.1
Vina mari domantur 44.1. Græci vini vis ibid.
Vina in Polignis ſunt non leuis opinionis 47.1
Vina lenia non lena dici debent 47.2
Vina latina vbi 42.1
Vina ducentorum annorum durare ne credas, p. 52. col. 1
Vinaria nauis quæ 69.2
Vinalia feſta vino deguſtando inſtituta 58.1

Vina-

Digitized by Google

I N D E X.

Vinalia feſta bis in anno celebrantur 60.2
Vinitorum omnium dicitur publica cura 11.2
Vinitoris merces, vt certa ſit quomodo conueniatur. 14.2
Vinitor quis eſſe intelligatur 18.1
Vini precio ad vindemia tempus relato quod preciū attenditur? 28.2
Vini emptio muſti ex tali vinea ſi minus naſcatur, quam venditum ſit non plus peti poteſt 29.1
Vini legatum quo caſu videatur extinctum per eius conſumptionem 32.2
Vini tranſportandi lis cum fiat, quo caſu agi poſſit contra conductorem vini 33.1
Vini plus habens, & nihil panis, quomodo ſibi de victu prouidebit 34.1
Vini ſuſceptores qui 37.1
Vini Mercatura ante vindemiam prohibetur ſtatuto precio per pragmaticam Regni 39.2
Vini odor vnde cauſetur 41.2
Vini ſpiritus qualitas eſt intrinſeca 42.1
Vini probati conditiones 47.1
Vini varia nomina variè deducta ſunt 52. 1. *& ſequentib.*
Vini Amarenarum conſideratio 53.2
Vini noui, & veteris conſideratio 56.1
Vini vſus ad panem trahitur 57.1
Vini noui benedictio Chriſticolis 60.1
Vini durabilitas attenditur ex regione, & hominum induſtria 60.2
Vini appellatione an Acetum continetur 61.2
Vini venditio, vel ad menſuram, vel ad corpus cuius ſit effectus 63.1
Vini legati appellatione quid veniat? 65.2.*omne vinum continetur ibid.*
*Vini deguſtatio quanti referat ante guſtum, pag.*64. *col.*1
Vini amphorarij appellatiuum quid importat in legatis 66.2
Vini commercium liberum regulariter in regno 67. *col.*2
Vini venditor non habens vineam an teneatur dicere à quo habuit? 68.2
Vini materia ſub decem predicamentis continetur, p. 69.1
Vini ciſterna, & Nauis vinaria qua 72.1
Vini creditoris dolus vt veteraſcat 72.1
Vini conſignatio fit ratione loci 73.1
Vini æſtimationis tempus quomodo conſideretur 73. 1. *precium auctum quando & quomodo moderetur ibid.*
Vini effectus innumeri remiſſiuè 73.2
Vini temperatura qualis 74.1
*Vini ſuſceptores publicum munus exercent, pag.*78. *col.*1
Vini miniſter in conuiuijs nobilior, quam ciborum 85.1
Vini natura qualis 86.1
Vini abſtemij, qui eſſe debent 87.2
Vini vſus moribus, vel legibus quibus interdictum 88.1
Vini, & aquæ ſocietas fabuloſa 89.2
Vini miſcendi, & temperandi modus 89. 2. *vinum quomodo ab aqua ſeparatur.ibid.*
*Vini laus propter ſacrorum vſum.*92.1
*Vini Græci prohibitio in ſacris, quare fuerit apud gentes.*95.2
*Vini abſtemius ne ſit ſacerdos.*93.1
*Vino effuſo è lacu qua actio competit.*29.2
*Vino caput læditur inde Mitra vſus ex fabulis. p.*53. *col.*1
*Vino bono melius inuenitur.*72.1
*In vino veritas.*74.1
*Vino aqua in ſacrificio miſſa quare miſcetur.*96.1
*Vinorum extractio vetita in regno.*62.2
Vinum Acinaticum, & acinatitium quod? 36.1
*Vinum Adriæ Ciuitatis Ducalis, Caſinum Aquinum Furnellum, Triuentum Terguia Teleſium Bouianum &c.*49.1
Vinum Albanum ab vua Albana 52.1
Vinum Aquilanum 48.2
Vinum Calenum, & Carinula & eius qualitates 46. *col.*2
Vinum Cecubum in agro fundano, ſeu Caietano 46.2 *eius qualitates ibid.*
Vinum Ceraſorum nigrorum acetoſorū optatiſſimum gula 54.1
Vinum Claretto 44.1
Vinum Crucium quid? 96.1
Vinum doliare 38.2
Vinum Faſtignanum, Caſuranum, & Centureſium, Trebellicum, ſorbinum, vin ſorbitico 45.1. *Aſprinum vbi ſit* 45.2
Vinum fundanum minimè durabile 46.2
Vinum Gaʒetum, & Sabinum 48.2
*Vinum Græcum dat mons Veſeuus, ſeu Summa, p.*43. *col.*2
*Vinum Leporinum in agro Sueſſano naſcitur, p.*47. *col.*2
Vinum Licienſe, ſeu Lupienſe 48.2
*Vinum Maluaticum à Muſcato differt, pag.*50. *colum.*1
*Vinum Maluaticum venditur cum vaſis, pag.*65. *colum.*2
Vinum Maſſicum vbi naſcitur 46. 1. *Maſſicus Mons Arx Mandragonis ibid.*
Vinum Montonicum in agrum Barenſem tranſlatum 44.2.*hyeme guſtatur ibid.*
Vinum Palmarium in Brutijs 48.2

Vinum Pompeianum cum graco quidam confundunt 43.2
Vinum ponticum in ſacris vetitum 96.1
Vinum Protopum, ſiue primarium, ſiue
Vinum regij Caſtelli pro curia intereſſe, an prius vendi debeat 68.2
Vinum Salernitanum, Sanſeruerinũ, & Salomonium quid? 47.1
Vinum ſinueſſanum 45.2
Vinum Vernacium pro Mangiaguerra quibuſdam eſt 44.2
Vinum Vetulum optimum, nectareum bibulum, 43.2
Vinum virgineum pro lacrima ſponte fluente. 44.1
Vinum virgineum. 25.2
Vinum acre, & nigrum pro eod. 96.2
Vinum aureum nigrum, 43.2
Vinum ad vaſa refertur, quibus continetur 66.1
Vinum in aquam deijciebant Neptuno ſacrificantes, 93.1
Vinum, & aqua ſunt vehiculum ciborũ 81.1. *ad imbecillitatis ſolatium à Deo datum. ibid.*
Vinum arbuſtinum & Arbuſtum quid. 47.2.
Vinum an contineatur penus appellatione? 67.1
Vel mobilium appellatione ibid.
Vinum Baronum, vt prius vendatur, quam ſubditorum, quomodo reſtringitur. 68.1
Vinum benedictum in feſto Sancti Blaſij. 60.1
Vinum dilutum bibentes plus comedunt, quam qui merum. 87.1
Vinum, & panis in vſu quotidiano ſunt. 42.1
Vinum eſt res qua ſeruari non poteſt, declaratur hic. 60.2
Vinum æſtate, ac hieme quale bibitur remiſſiuè, 58.1
Vinum extra locum portans quando incidat in pœnam ſtatuti. 61.2
Vinum extrahi prohibitum guſtus cauſa, non pro neceſſitate. 61.2
Vinum de fece demptum, et repoſitum doliare dicitur aliud eſt pendens. 2;.2
Vinum fictitium ex frugibus. 52.2
Vinum forte, ardens, Dulce 43.1
Vinum fugiens quale ſit 76.2
Vinum impotens ſine aqua bibitur 85.2. *Plus aquo ebibitum pro corporis medela ibid.*
Vinum fumoſum pro fumo inueteratum, an rectè dicatur 43.2
Vinum Indomitum acre ſaluiferum 43.2
Vinum lac Veneris 74.1
Vinum, & lac in conuiuijs hebreorum 92.2
Vinum an legari poſſit incapacibus relictarum? 38.1
Vinum an veniat vſusfructus legati appellatione? 67.2. *ſed cautio praſtatur ibid.*
Vinum legatum in Apothecis quomodo intelligatur. 66.2
Vinum letitia cauſa 81.1
Vinum merum an dilutum magis ebriet, pag. 86. *colum.* 2
Vinum non venit domo inſtructa legata, pag. 67. *colum.* 2
Vinum naturalis medela eſt contra venenum, alioſque morbos 60.1
Vinum naturaliter aquoſum ſiue aqua bibitur, ſine potoris vitio 89.2
Vinum ne deſit Reipublica intereſt 1.*col.*1
Vinum nimc maceratum Veneri inimicum, pag. 87. *col.* 2
Vinum non tam ad potum, quam ad medelam, p. 60. *col.* 2
Vinum nouum quod dicitur defecatum 57.1
Vinum nouum Ioui libabatur 61.1
Vinum, & oleum tranſlatiuè ad medelam anima peccantis 97.2
Vinum ponderoſius aqua 61.2
Vinum purum in ientaculo cum panis fruſtro, p. 85. *col.* 2
Vinum quale eligendum 53.2
Vinum quando retinetur aliò transferendum ratio precij habenda eſt 73.2
Vinum refrigerandi artem multi tradiderunt, p. 88. *col.* 2
Vinum rubrum magis linguam mordet 54.2
Vinum ſuperfundẽtes incenſioni verba ſolemnia proferebant 92.1
Vinum in gentium ſacrificijs quale ſumebatur, cõtra Chriſtianum inſtitutum 93.2
Vinum tacitè aliquando venit in legato 67.1
Vinum tormenti genus 86.2
Vinum vbi vtribus ſuſpenſum indureſcit 61.2
vinum ex vetuſtate fit amarum 86.1
vinum, & vua hominis induſtria comparantur, p. 9. *col.* 2
vir obligatus dotali pecunia emere ſtabilia non ſatiſfacit emendo vineam 13.1
viſula ceraſi ſpecies 54.2
vita hominis panis, & aqua 87.1
vitem deprehendere quid ſit 15.1
vites caluata à caluitio ſunt dicta 18.2
vites breuis ſunt vita, ideo mobiles videntur 13.1
vites biſera per laborem euadunt 9.2
vites releuare quid refert 11.1
vites Tarentina ad Pannoniam Tranſlata, pag. 50. *col.* 2
vitibus pampinandis frondatoris officium 12.1
in vitibus coloni multa capita dimittunt 10.2
vitis encomia apud Ciceronem 12.2
vitis, & hirci fabella 1.*col.*2

INDEX.

Vitis pendens in domo vicini an ſuccidi poſſit à Domino vitis 33.1
Vitis ſecta omen infelix 25. 1
Vitium Arbuſtiuarum conſideratio 14. 1
Vitium germina à Gigantum ſanguine 9. 2
Vitio cedit poſſeſſoris ager incultus 9. 1
Vmbraculum in vineis 6. 2
Vniuerſitas non donat magiſtratibus palam 90. 2
Vpupa vini bonitatis, & copia ſignum 24. 2
Vpupa ebrietatis oſtenſum capiſlo Veneris tibi prouidet 76. 2
Vrbs Fundi propè Terracinam 46. 2
Vrſi Medici lapſus crapulam pro vino accipientis 86. col. 2
Vſus aquæ coquendæ, & refrigerandæ à quo inuentus primum 88. 2
Vſia vini eſſentiam ſignificat 69. 1
Vſucapio, ſeu præſcriptio pro agricultura 15: 2
Vſuram ſapis pactum non redimendi 38. 1
Vſus armorum licitus 16. 1
Vſus cella Vinaria quid importet? 26. 2
Vſus exorciſmi in Eccleſia fidelium 4. 2
Vſus Franconiæ pro ijs quibus decima vini debetur 37. 1
Vſus vini in Rogo 79. 1
Vſusfructus area ſi facta ſit vinea in ea perdurat 32. col. 1
Vſusfructus legati appellatione an veniat vinum? 67. 2. *cautio præſtatur. ibid.*
Vtilitas tractatus ex vinea redditu 20. 1
Vtres, & cullei non confiſcantur cum vino 33. 1
Vtria pro vtribus. 69. 2.
Vua ſpuria antiquis incognita. 51. 2.
Vuam modicam plures furantes quiſque tenetur reſtituere, & quomodo. 7. 1
Vuarum furtum quomodo puniatur in vili perſona. 6. 2
Vuarum oblatio in feſto Sancti Sixti. 24. 2
Vuarum ſpecies pro eſu. 21. 2
Vuas capiens è vinea non ſemper furti tenetur. 6. 2
Vua matura an contineantur in annotatione bonorum contra criminoſos. 39. 1
Vua conditio qualis in vindemia deſideratur. p. 21. col. 1
Vua ſanguis ad oculos elefantis acuendos. 74. 1
Vua vbi non matureſcunt. 12. 1
Vicis collectis nōdum expreſſis, cuius ſit fructus quoad extraneos poſſeſſores. 35. 1

FINIS.

P R Æ F A T I O.

Vitis ſignificatio, atque Operis partitio.

VItis ſymbolum eſt libertatis: quæ Bacco eſt Sacra; Nam apud græcos, qui Lyæus nobis λυαῖος appellatur, vtroq; ſignificatu liber. Liberiq; patris ſimulacrum in liberis ciuitatibus collocabatur, is enim fertur in hiſtorijs pro Bæotiæ libertate pugnaſſe, ex Plutarco in quæſtionibus. Vnde dictum puto ab antiquis, ſub Vitem pugnare milites, ac ſi dicas, pro libertate. S.P.Feſt. de verbor. ſignific. λῦαν, rixam, & ſeditionem namq; denotat. Eſt quoque Vitis laboris Hieroglyphicum; Si quidem arbor nulla maiori ſtudio indiget, & opera: quibus detractis, aut perit, aut in labruſcam degenerat. Item & lætitiæ; accerſita namq; in aliarum arborum imperium reſpondiſſe fertur, non poſſe vinum ſuum deſerere: quo læti homines redduntur. Hæc adnotat eruditiſſimus Henric. Farneſ. lib. ſingul. de verborum ſignific. Quæ ita facillimè coniunguntur. quandoquidem libertas ſummo labore quæritur, & conſeruatur, atque vbi eſt ibi plena gaudia. Quanto autem digna ſit honore, poſui in fine huius operis cum de Vino theologico diſſerui.

Itaque Vineæ tractatus duas habet partes: quarum prima ad tutelam, & cuſtodiam pertinet, ad culturam altera.

Vindemiæ totidem; prior pars ipſum Vindemiæ opus explicat; quod plus Vinitoris, quam Iureconſulti documenta præbet. Poſterior quæſtiones aliquas Vindemiales: quæ & ipſe Iuris interpretationem admittunt.

Finis tractatus tribus ſectionibus expeditur: Prima Vini genera complectitur: eorum maximè: quæ in Campania, & regni huius Prouincijs laudi fuere vel ſunt. Secunda. Quarundam legum animaduerſiones, ac de Vini commertio ſub decem Prædicamentis. Poſtrema de vſu Vini cum profano tùm theologico curioſè atque vtiliter.

Tu inuide Vide auidè, & inuide.
Amice lege, collige.

DE VITE SACRA.

Q Vantus honor Viti tribuendus ſit, non modò à ſacris auctoribus, ſed & ab ethnicis docemur. Quos inter Venus. Horat. Carm. lib. 1. ad Varum ita exorditur. *Sacra Vitis apud Horatium Venuſinum q are de Baſuit.*

Nullam Vare, Sacra Vite prius ſeueris arborem
Circa mite ſolum Tiburis & Mauia Catili

Vnde hoc Viti vt omnes antecellat vna? Mirum Dei Secretum Sathanæ humani Generis hoſti attributum à magnis plantis ſumitur: cuius primatus eminentiam propheta meminit. Cedri non fuerunt altiores illo in Paradiſo Dei abietes non adæquauerunt ſummitatem eius: Platani non fuerunt æquales frondibus eius. Omne lignum precioſum Paradiſi Dei non eſt aſſimulatum ei, & pulchritudini eius: quoniam ſpecioſum fecit eum in multis condenſis frondibus, ex Diuo Gregor. in moral. tranſlatiuè legitur de pænit. diſtin. 2. c. principium.

Seruator verò Chriſtus appellari Vitis maluit: quæ non procera eſt, vt fraxinus, non vt Eborus inda, vel æthiopa magna, non vt Pinus ferax, non vt larix, abies vè alta rectavè. Non vt Terebinthus cornuive firma, non vt buxus, cedrus, cupreſſus, æterna, non vt vrbana laurus, ſylueſtriſque Iuniperus viridis, non vt Citrus Aegipti, Myrtus, thus, cinamomum, Nardus Balſamum odora, non vt Platanus vmbræ gratia, non vt Saccaron ſaporis dulcedine: quæ præ cæteris æſtimationi ſunt. Vnde igitur tantus Viti honor; vt, ſcilicet materialiter accepta prima in agris loca meruerit, & ſpiritaliter ineffabilem creatorem repreſentet? Nos aliquantulum philoſophemur, ac tranſlatione vtentes inuenimus non omnes arbores omnibus in locis naſci, tranſlatas etiam nec viuere varijs de cauſis: Plantæ namque vt Theophraſtus docet aliæ aliud ſolum poſtulant. Vna præcellentius omnibus miſella vitis vbique locorum coaleſcit, atque in omne agri genus conuenit, iuxta rei ruſticæ documenta. Ita & nos de Chriſto vera vite fatemur ſanguinem pro omnibus effudiſſe, & vt ait Apoſt. ad Timot. 2. *dedit ſemetipſum redemptionem pro omnibus.* alibi *apparuit gratia Saluatoris noſtri omnibus hominibus.* Atque vt propagaretur Salus, eam operatus eſt in medio terræ. Hieruſalem Totius Orbis Vmbilico; quia virtus paſſionis eius ad totum mundum diffunditur, vt exponitur Pſalm. 73. *Deus autem rex noſter ante ſecula.* Et Apoſtoli vti traduces ex vite in omnem terram floruerunt per ſonum ſanctæ prædicationis. Miſellam dico vitem, vt magis ſignificemus Chriſti inter homines conuerſantis humilitatem. Matth. 11. *diſcite à me quia mitis ſum, & humilis corde.* & c. 8. *filius hominis non habet vbi caput reclinet.* M. Mantua Enchirid. lib. 13. c. 318... Et vide quia honores deferuntur Viti, ipſa tamen non ambit. Parabolicè habetur Iudi. c. 9. *Vitis enim cum à lignis cæteris inuitaretur, vt imperaret, reſpondit recuſans.* vt in præced. c. tactum eſt, Optime ad idem conducit de Vite legi, illam ſæculorum æternitatem ſuperare, nullumque lignum huic quo ad diuturnitatem comparari. Indeque Iouis ſtatutum ex Vite Populoniæ iuxta Plumbinum tempore Cæſaris peremniter incorruptam perduraſſe, refert, Leo Baptiſta Alber. in Architect. lib. 2. c. 7. Nam & de Chriſto Catholicè confitemur, quòd Deus eſt ex ſubſtantia Patris ante ſæcula genitus, & coæternus, in Symb. D. Athanaſij.

Chriſtus vera Vitis.

Vitis de vite notatum apud veteres.

Vitis

Vitis præterea inter arbores, & fructices media eſt. Sicut & Chriſtus vnus eſt mediator Dei, & hominum Apoſt. ad Timot. 2. vitis in delictis pęnam honorat. dictum fuit antiquis C. Plin. teſte hiſtor. natur. lib. 14. Quorum literalem ſenſum verborum ex Liuio ſingulariter explicat Petr. Crinit. de honeſt. diſcip. lib. 22. c. 2. Ciues Romanos eum extra ordinem punirentur milites non virgis cedi, quod dedecori habebatur, ſed vite: quam ſi miles tenuit, militiam mutat, ſi ex induſtria fregerit capite punitur. l. C. Martianus in L. milites agrum §. irreuerens. D. de re milit. Ipſi tamen centuriones impunè frangebant. Vt de Lucillo Cor. Tacitus lib. 1. annal. Ideoque cedo alteram nomen indiderunt, quòd fracta vite in tergo militis, alteram & rurſus alteram poſcebat, Et de Mauro Iuuen. Nodoſam poſt hæc frangebat vertice vitem De qua etiam vitis dignitate Sylius poeta li. 12. cecinit,

Miſcebat primas acies latiaq; ſuperbum
Vitis adornabat dextra decus.

Ita excellentiſſimè Chriſtus vera vitis pęnam in delictis honoraſſe dicitur per Sanctæ Crucis patibulum; cum enim eius pęna viliſſimum, noxiorumque hominum infame ſupplicium ante paſſionem eſſet, poſt deinde tranſijt ad frontes Imperatorum ſecundum D. Auguſtinum: qui ſubdit. *Si tantum honorem Deus contulit ſupplicio.* & c. Adde collectos Cruci honores maximos, cum ſignis, & Vexillis depicta, vel inſculpta eſt militum Chriſtiani nominis armis, Imperatorum capiti, & manibus, ac pro inſigni. Iuſtilipſi. de Cruce lib. 3. c. 15. & 16.

Sanctiſſima Virgo fæcunditate ſingulari quaſi vitis dicta eſt. eccl. 24.

Vineæ quoque attributa meruit. Vt exponitur illud Cantic. 7. *Vinea mea coram me eſt.* eaut. 1. *Vinea veſtra floruit.*

Deus ſummus vinitor & de vinea ad eccleſiam tranſlatus.

Sed & ſummus vinitor Deus: qui vineam ſuam maximo eſt honore proſecutus, radices conſtituit in ea ideſt Duces, Principes, & Sanctos patres, & prophetas ab initio. Deditque illi Vmbram ideſt figuras, & parabolas, in quibus loquutus eſt antiquis patribus. Fecit arbuſtum, vt excreſceret, cedroſque operiret ideſt Apoſtolos, & doctores noui teſtamenti, per quos in omnem terram vitis eſt propagata. Clauiculi: quibus ſuſtinetur in arboribus ſunt charitates. Nos palmites: qui à vite Dei fronduimus aqua Baptiſmi abluti. Ita & vineæ plantatio ad curatos per Baptiſmum pertinet. Ad Iudices, & confeſſores in vtroque foro putatio, ad Prædicatores foſſio. Diuina protectio Maceria eſt: quam amotam vindemiant eam omnes: qui pretergrediuntur viam, & conculcant eam infideles. Syluestris aper, & ferus depaſcit ideſt immanis Sathan. Ad Dei autem exemplum huius ſpiritalis vineæ ideſt militantis in Chriſto Eccleſiæ cuſtodia, & defenſio ad Sanctiſſimos Epiſcopos ſpectat in cunctis præordinatos: quorum eſt etiam reformare palmites ideſt Nos qui membra ſumus, ne inter vepres, & ſpinas mundanarum oblectationum fructus ſuffocetur, & labruſcas producamus. Partes illæ: quæ inciſæ, ſed combuſtæ pereunt, partem populi inciſam, ſeu afflictionis igne conſumptam ſignificant. Alijs etiam placuit Maceriam dici munitionem diſciplinæ, vel Angelorum, atque electorum multitudinem, ſæpes, & clauſuræ ſacrificia, & orationes ſunt: quibus à tentationibus præſeruamur. Torcular pro oblationum altari ſumitur. Prophetarum voces implentur ex ipſo torculari. Iudicij dies ille eſt: quo à vinacijs vinum ſeparatur, ideſt boni à malis. Turris à Deo plantata eſt in vinea ad deſignandam legis eminentiam, ac diuinorum ſenſuum: quibus velut à ſpecula longi hoſtis veniens præuideatur. Hæc excerpſimus ex Allegor. Sylua. tomo 2. verſiculo vinea verbo vitis verbo Torcular. verbo Turris, & Theſau. Sacerdot. 2. par. alijsque pijs meditationibus.

Regis Perſarum honor de vite palmitibus aureis ſupra lectulum.

Ad mollitiem Perſarum Regis recolunt, quod de vite Chares Mytileſius ſcripſit. Supra illius lectulum auream fuiſſe vitem palmitibus vndequaque aureis, nec racemos defuiſſe: quibus acinorum inſtar lapilli quam precioſiſſimi, atque inæſtimabiles appenſi ſunt.

Zeuſis cum maximos honores penicillo contuliſſet, pictura cum Paraſio certans adeò ſibi de vite complacuit, vt ad vuas eius egregiè pictas non ſemel aues aduolauerint C. Pli. hiſtor. natur.

Quid dices de viſione Pincernæ Pharaonis: qui videbat vitem, ex tres palmites: qui creſcebant?

Tibu-

Tiburis autem ſolum non ab re electum eſt Horatio vatteinanti, propter Romam ſcilicet S. Vrbem: quæ omnium mundi ecclcſiarum pro fide militantium eſt caput. Quamuis Tiburbes originem multo ante Romam habuerint, extitiſſeque Ilices tres etiam Tiburto Tiburis conditore vetuſtiores, apud quas inauguratus tradebatur. C. Plin. eadem hiſtor. lib. 16. c. fin. oſtendens eiuſdem loci religionem, vt & Vaticanæ Ilicis. Nec prætereo Sibyllam Tiburtem iuxta ripas Amnis Anienis: cuius in gurgite ſimulacrum inuentum tenens in manu librum. Lactan. lib. 1. c. 6. quem librum pro nouo teſtamento in manu Chriſti infantis hodie pingunt.

Simulacrum habens in manu librum.

Splendet adhuc ſcripto iure commendata charitatis Virtus eiuſdẽ ciuitatis patroni municipis. D. de leg. 3. l. patronus §. Codicillis. ſic. *Tiburtibus municipibus meis amantiſſimis; quos ſcitis. Balneum Iulianum iunctum domui meæ ita vt publicè ſumptu hæredum meorum, & diligentia decem menſibus totius anni præbeatur gratis.*

Textus l. patronus. de leg. 3. expendatur.

Publicè Balneum intelligo, quod omnibus pateat, non quod publica fieret per hæredes authoritate. Similis interpretatio in auth. vt Iud. ſine quoquo ſuffrag. §. fugiunt. Item & publicæ mulieres. c. inter opera extra de ſponſal. Vnde Oldendor. de verb. ſignific. ait. Balnea à priuatis interdum hominibus publicè præbebantur. per d. l. patronus idque ſequitur Schard. verb. Balnea publica ex l. ſi cuius in fine D. de vſur.

Balneum publicum quomodo accipiendum

Mirum eſt quod plerique ſcripſerunt octaui. Auguſti diebus tranſtiberim è taberna meritoria fontem olei terra exundaſſe, ac per totum diem largiſſimo viro fluxiſſe. Paul. Oroſ. hiſtor. lib. 6. cap. 18. Alij adnotant in Iudea Natalis Chriſti die floruiſſe vites Engadæ, ſiue Gadi: quæ Ciuitas palmarum dicebatur ſub Hieroſolima. Vbi Emoræi. Modernus Neapolitanus in ſummario hiſtorico de Roma. c. x 1. in fine.

Vites floruerunt 25. Decembris Chriſto naſcente.

Neque non maiori admiratione dignum cenſeo eiuſdem Oroſij ſententia ad Summam Romanæ rei dignitatem, *quòd Dominus noſter Ieſus nutu ſuo auctam, defenſamque in tantum rerum apicem prouexerit, cuius potiſſime cum in mundum venit, ciuis Romanus cenſus profeſſione dici.* hæc ille lib. 6. c. fin.

Adde ſacrilegum apud veteres dictum, & à Bacco ob id fabulosè Licurgum regem punitum infra notaui ex Ouidio. Vbi de cultura egimus habitumque impium, dirum, & nefarium.

Vitium incidere ſacrilegum & impium.

Vineæ in ſacra pagina tranſlatum vniuerſalem eccleſiam, ſeu fidelium congregationem ſignificat, vt in pluribus locis: quos nuncupatim allegat Q. Mandoſ. in forma commiſſion. ſuper cauſa profana. verb. Vineas.

Atque in ea ocioſos eſſe dedecet iuxta illud. *Quid hic ſtatis tota die ocioſi, ite & vos in vineam meam* Matth. 20. In quem locum S. Io: Chriſoſt. vineam Domini ad noſtram exercitationem circa virtutes ita interpretatur. *Vinea eius*, inquit, *Iuſtitia eſt: in qua diuerſa ſpecies iuſtitiarum poſita ſunt quaſi vites, puta Manſuetudo caſtitas, patientia, cæteraque virtutes: quæ omnes generaliter Iuſtitia appellantur.*

Digitized by Google

Digitized by Google

TRACTATVS DE VINEA, VINDEMIA, ET VINO

Proſperi Rendellæ Monopolitani

ACADEMICI SILENI NVNCVPATI.

Pars prima, quæ continet Vineæ cuſtodiam.

De prohibita paſtura C A P. I.

Statutaria prohibitio animalium paſtu ta in vineis, & prohibitionis ratio.

STatutum eſt Monopoli; Ne animalia Ciuium, aut exterorum vineis, vbiuis intra territorij fines poſitis, immittantur, Regio diplomate confirmatu, ac vſu apud omnes receptum, vt in defenſis vniuerſitatū oſtendimus.

Nec liceret Principi cōtrarium ſtatuere, permittendo in vinetis paſcua ſumi: quod vtique ſubditorum damno cederet, imo & peccaret ſecundum dd. Gregor. Sayr theſaur. caſu. cōſcien. lib. 11 c. 11. nu. 2. ſemper enim nocere poſſunt vinetis animalia depaſcendo.

Fuit apprimè neceſſarium, ne permitterentur ſumi paſcua, inter vites præſertim, quæ cum ſint humi proiectæ, vel breui conſiſtentes cruce ſex qui pede non altiores facillimè conculcatæ extirparentur.

Habetque prohibitio perpetuam cauſam, ita vt poſt agrum paſtinatum, ac vitibus conſitum, mutata iam loci forma, nullo anni tpe paſcere liceat.[a] lege veteri apud hæbreos ita cauebatur in exodo.[b] Si læſerit quiſpiā agrum, vel vineam, & dimiſerit iumentū ſuum, vt depaſcatur alie-na, quicquid optimum habuerit in agro ſuo, vel in vinea pro damni extimatione reſtituet.

a Didac. Couar. practic. quæſti. c. 17. n. 4. circa finem
b c. 22. relatiuè in ca. ſi læſerit extra de iniur. & dam. dato.

Nam vt inquit Ioannes Beſſianus[c] parē conſuetudinem, quæ Aruerniæ eſt, probās, nemo ſanæ mentis negabit maximè Reipublicæ intereſſe, ne vini penuria laboremus: quod cōtingeret, ſi vineæ ab animalibus vaſtarētur. At quoniam porcorum non eadem eſt natura diuerſæ quoq; ſunt rationes, quare arceantur.

c tit. des paſtura. art 7.
Reipublica interest ne vinū deſit.

Sues ſordidū animal.

Sues igitur ſordidum animalium genus, quibus lutum, ac volutatio grata eſt, cū poſſint rodendo plus nocere, quam effodendo prodeſſe, prohibentur meritò.[d] Palladius verò rei ruſticę præceptor illuſtris nō tam vineas curans, quam vt porci pinguefiant, conſentit, eos immitti, vineis nondum turgentibus, vel exacta vindemia, quod gramine perſequuto diligentiam foſſoris imitantur.

d de re ruſtic. lib. 1. tit. 26. de educat. porcor.

Apris verò in clericorum vineas irruentibus, iuſta cenſenda eſt neceſſitatis cauſa, quare, & clericis ipſis venatio permittatur; quāuis aliàs canonibus prohibita.[e]

Item capras expelli omninò: quæ locis cultis veneno ſunt omnia nouella ſata corrumpentes, non minimum vites dicit Varro.[f] earum morſus exitiales appellat C. Plinius[g] venenum Virgilius.[h] Indeque fecerunt, vt libero Patri huius plantæ repertori immolarentur hirci, ſic vt capite darent pœnas.

e Io. Savſin cōſuet. Turonit. des droictz do ſieneurs caſtle l. artic. 1. per tex in c. 11. de cler. venat.
Capræ locis cultis veneno ſunt ideo Baccho immolabantur.
f de re ruſtic. li. 2 ca.
g hiſtor. naturæ lib. 17.
h Georgic. 2.
i lib carm. 3.

Non aliam ob culpam Baccho caper omnibus aris caditur

Et alibi idem Poeta

Ductus cornu ſtabit ſacer hircus ad Aram

Immolabatur autem caper albus. Horat.[i]

Voueram dulces epulas, & album
Libero caprum.

Extat fabella Gabrij Græci de hirco, & vite, quæ offenſa ſic inducitur alloquuta, offendis tu me tondendo folia, num non eſt herba? quamuis enim nocueris, inueniā ſtatim ad mactationem tui erga Deos vinum, vt ſcaturiat, pp vina enim Baccho caper hoſtia dabatur. Sic Ouid.[k]

Fabella hirci & vitis.
k De ponto lib. 2. eleg. 9.

Nec dabit intonſo iugulum caper hoſtia
Baccho
Muſta ſub adducto ſi pede nulla fluant.

Et faſtor lib. 1.

Rode caper vitem, tā hinc, cum ſtabis ad aram,
in tua, quod ſpargi cornua poſſit, erit.
Verba fides ſequitur: noxæ tibi deditus hoſtis
Spargitur effuſo cornua Bacche mero.

Nec quiſquam putet id in capellis, quemadmodum in ſuibus aliquādo permiſſum propter authoritatem Horatij, vbi dixit.

Vinea ſummittit capreas non ſemper edules.

Dico enim de ſylueſtribus intellexiſſe: quæ clanculum depaſcunt iuxta verbum (ſummittere) & quas nequimus ſicut domeſticas propellere, ne damno ſint, ita, & de illis Virgilius

Verſus Horatij de capreis declaratur.

Sylueſtres vri aſſiduè, capreaq; ſequaces
Illidunt (Non ſemper) inquit Horatius de bonitate ciborum ſermonem habens, quod, & ſi caprearum carnes, in tota valetudinis cura vitari ſoleāt,[l] minus tamen damnoſæ ſunt, ineunte ætate, ac circiter eius medium, ſi eadem eſt ferarum, & domeſticarum ratio, cis enim tunc optimam præbent alimoniam fruticum Surculi, & germina, vt apud Heſiodum.

l Ippocr. & Galen lib. 2. de victus rō. ne in morb. acut. text. 103.

A Cum

Cum carduus floret, & cicada ſtridulum effundit cantum pingues capreæ

Sacerdotibus comitialis ſeu epilepticus caducus impedimento eſt Prælatura.
a Variar. lect. lib. 4. c. 6.

Nec prætereo, ſacerdotibus, olim vetitum fuiſſe caprinis carnibus veſci, ne ſcilicet in comitialem morbum, quo ipſæ laborant, incidiſſent, idque Hieronymus [a] Mercurialis aduertit, comitialem morbum ideſt caducum exponit gl. in l. cum antiquitas C de teſtam. alibi dicitur morbus epilepticus ideſt caducus, extra de elect. c. cum inter, per quem electio impeditur Prælati.

Tormenti genus per capras homines pedē lambentem.

Verum non arborum tantum plantis veneno capras eſſe comperimus, ſed & hominibus duriſſimum tormenti genus; ideo lotis alicuius rei criminis aqua ſalſa: eoque ſuper ſcamnum ligato, capris extrema pedum propter ſalis auiditatem lambentibus, tantus eſt ſenſus criminoſo; vt eo ſolo tormenti genere fateatur. [b]

b Albe Brun. de indic. & tortura a q. par. 2.
c lib. 17. hiſtor. natur. c. 22.

Communis autem ratio expellendi à vineis omne pecus preſertim verò lanatum affertur à C. Plinio. [c] Ne deculi oculos, tactuque intrantium deteri, & gemmas auferri contingat. circumſcriptis vero rationibus, ne de hoc nos veteri contingat; illud receptum eſt, quòd cum Princeps mandat, vt de paſcuo militum animalibus prouideatur, non vtique intelligitur in locis, vbi ſunt vites, & vinum prouenit locorum poſſeſſoribus, namq; ab eis animalia ſunt arcenda notat And. de Barulo in l. inſignis C. de paſcuis publ. lib. 11.

Huic ergo malo partim vinitorum cura medetur partim leges, & mores.

De officio vinitoris.

C A P V T. II.

Sepire vineas ad vinitorem pertinet.
d de re ruſtic.

AD Vinitorem pertinet prius quam pecora ingrediantur caucis, inquit Palladius. [d] vitem munire aduerſus iniurias; noſtri autem compactis lapidibus maceriem ruſticam in ordinem componunt: quod ſic præcepit Virg.

e in l. impenſæ ll. de impen. in re dot. fact. lo. & yſ in cōſuet. Tuton. de retract. art. 24. lo Garſi dilige ter tract. de expenſ. & meliorat. c.
f r. ſeit Pennius in l. tribuni C. de re milit. lib. 12
g lib. 1. de re ruſtic. c. 14.
Conſuetudo Bari de conſinio vinea & oliueti.

Texendæ ſepes, & pecus omne tenendum,
Præcipuè dum frons tenera, imprudenſq; laborem

Ac talem impenſam Doctores [e] neceſſariam putant fauore eius, qui impendit. Item ſi aggeres fiant vallus autem proprie vinearum eſt iuxta verſum.

Vallus vinetis, ſed vallum dicitur vrbis. [f]

Idq; annotauit Varro in agro Tarentino ſepimentū eſſe maceriam ex terra, & lapillis compoſitis informem [g] quo etiam modo in Hydronti regione, atque alibi quidam ſepiunt.

Qua etiam neceſſitate tutandarum vitium quocumque ſeptorum genere fundari poteſt conſuetudo Bari. [h] per quam paries in olea-
,, rum, & vinearum confinio poſitus cum ambi-
,, gua eſt eius Dominij probatio, non erit com-
,, munis, ſed totus præſumitur vinearum, Nam
,, & hòc à communiter accidentibus veriſimilius eſt; Ea tamen diligentia non indigent arbuſtinæ vites, nam non vt vinea, inquit C. Plinius. [i] ad arcendas animalium iniurias pariete, vel ſepe, vel foſſatum impendio muniri ſe cogit.

h lib. conſuet. Bar. [illegible] paries ſit in confinio fol. 121.
i lib. 17 hiſt. natur c. 23.

Quibus modis lex vites tueatur.

C A P, III.

Animalia in damno capiuntur pro emenda.
k argum. l. capite 5. D. de adulter.
l io conſtit. reg. peruenit ad aures adde Caſſane. nor. in conſue Burgund des iuſtices § 6 n. 60. Beſſi; n. des paſturag artic. 22. c 28.

LEge [k] cautum eſt vt liceat Domino, quæ inuenit animalia intercipere capta verò apud ſe minime retinebit quoniam furti reus eſſet, [l] Sed Baiulo aſſignabit, vel Domino, per quos accepti damni reſtauratio ſubſequatur. [m] Ac Baiuli poſt accepta animalia, quale ſit officium, Afflictus. [n] docet, communi autem Iure nunquid Domino retinere liceat, vel etiam occidere, legiſtæ non vno in loco tradiderunt. [o] & nos annotauimus de paſcuis priuatis. capitulo 4.

Cum via publica eſt occupata, licet per vicinos agros ire.
m conſt. reg. Animalia in vineis ſimilis conſuetudo Aluerniæ art. 13 eod. tit.
n in dict. cōſtit. peruenit.
o Bartolom. Vero. de ſeruit. ruſtic. prædi c. 9 & nos in tract. de paſcuis.
p quem refert & ſequitur Anton. de Padil. in l. per agrum nu. 22. C. de ſeruit. & aqua.
q in l. 2. in principio ſi quadr. pauper. fecis. dic.

Aliud tamen eſt, vbi via publica eſſet aquis occupata, quoniam eo caſu mittens oues ſuas, vel animalia quæuis per fundum vicini, non teneretur, dummodo ciuiliter, vt ait Baldus. [p] immittat: ita vt à damno, quantum poſſit, abſtineat, ac contra ruſticos: qui non tenent canes benè ligatos, ſi canes hi damnum dant in vinea, quomodo ipſi teneantur ad integram damni emendationem docet Baldus, [q] & diximus infra in fine huius partis.

De maiori cura vinitoris.

C A P. IV.

r Plato lib. de contemn. morte.
Agricola ſemper cauſam paratam doloris habent.
ſ Bud prior. annot. in 2 and f 634.
t Cato de re ruſt. c 94.
u Aſtu 4. ſcen 2.
Conuolulus qui & inuolulus & magnacotia.
x Cal. Plin. hiſtor. natur. lib. 27 c 28.
y de menſuris lib 6 variar. lecti.

SEd prior cura: quam ruſticam appellauimus [ſ] latius patet, Nam, vt inquit Socrates apud Platonem, [r] & ſi dulcis ſit agricultura, ſemper paratam doloris habet cauſam, nunc ſiccitatem, nunc pluuias, nunc vredinem, nunc rubiginem, nunc vel æſtum intempeſtiuum, vel frigus, conquerens. Vites igitur defendi opportunum eſt à vermiculatione. [s] quæ interior eſt cauſa ſterilitatis. Ne conuoluulus. [t] ſiue inuoluulus in his fiat: quem nequam beſtiam, & damnificam vocat Plinius, [u] quæ in pampini folio intorta implicat ſe. Alij volnoccm appellant. [x] pubeſcentes vuas prærodentem, ſed non eſt diuerſum genus vermium conuoluulus inuoluulus, & voluox, vt nouiſſimè adnotant Lucas Paetus. [y] vbi vulgo Romæ magnacotias appellari dicit, ab eo: quod teneros vitium oculos manducant, à Latinis, inquit, erucas, à Grecis. campas: quæ ex rore Sole concreto generantur piloſæ ſubnigræ, atcuatimque ſe mouentes: quæ beſtiolæ in turgentibus vitium oculis ſe infigunt, eoſque penitus erodunt, ita vt ſpem omnem auferant non ſolum vindemiæ inſtantis anni, ſed etiam legitimi inſequentis anni fructuarij. Has ſolertes agricolæ quo tempore apparere incipiunt diligenter perquirere, & inuentas nedum auellere conantur vitium oculis, & cœt. Ne [z] formicæ aſcendant, quas arborum peſtes [a] vocant. Ne ſorices, aut [b] mures infeſtent. Neue

Formica ſunt peſtes arborū.
z Colum. lib 3. c. 14.
a C. Pli. dic. c. 28
b Columel. eo lib. c. 25.

talpæ,

a C. Pli. vbi ſupra. b Pallad. lib. 1. c. 35. Sturni & mo nedulæ aues gregariæ ſunt. c C. Plini. c. 24. lib. 17. ad hæc Bartolom. Caſſa- ne. conſil. 1. vbi de locuſtis & alijs vermib. infeſtis. d Bud. prius annotat. in Pand. ad l. ex cõducto §. 1. de locat. per illum text.

calpæ.[a] Ne erucę [b] vulgò campæ, dirum animal generetur, nataque vt diſpereant. Ne ab araneis veluti tælis inuoluatur fructus, & abſumatur, quod peculiare vitibus eſſe dicit C. Plinius [c] Ne à ſturnis inuolentur, & menedulis: quæ aues ſunt gregariæ quotannis migrantes, remigranteſque non nunquam tanta vi earum ingruente, vt frugibus, & vitibus quibuſdam in regionibus, latè depopularis ſterilitatem [d] afferant: eſt, & auis: quàm Frigellum vocant, eamque racemos vuarum comedere, ac velociter volare iuſtar ſturni vitibus moleſtam propter vuarum æſum teſtatur Arnald. de regimine ſanitatis ad ſcholam Salerni verſu ſunt bona gallina.

Ipeſque, & ſenipes vermiculi verno tempore, maximè ſpirante auſtro vitibus naſcentes oculos earum erodunt Galen. [a] Et ne demum ipſæ cantarides noceant, [e] cuius vermis haud ignotus eſt ſuccus apud ouidium.

a Gale. li. 9. ſimpli. medic. Ipſa alijs appellatur. Calep. e Pallad. de re ruſti. li. 1. c. 35 & harum eſt mẽtio in l. 3. D. ad leg. Cornel. de ſicar.

Cantharidum ſuccos dante parente bibas.

Cantharides verò quæ, & Pytio campæ, & bupreſtis animal, quæ in ſen. conſ. cauebantur à Marcello relato in citata l. 3. ad leg. Cornel. de ſicar. explicat Anton. Guiber. quæſt. iur. capitul. 16.

f Bald. per illum tex. in l. excepto C. locat. lectur. antiqua. & tex. d. l. ex conducto §. 2. de quo not. Hierony. Magon. Rotę Florẽt. deciſ. 67 Manoch. de arbitr. lib. 2. Cent. 1. cas. 96. latius Caroci. de locato tit. de remiſſione merced. ſ. per 4. quæſtiones. g Deuteron. c. 28.

Propter edacitatem verò vermium deberi mercedis remiſſionem Baldus. [f] probat. & dd. in varias opiniones ſunt iudicis arbitrio plerique cedendo.

Sed Chriſtianæ religionis cultores non eandem: qua ruſtici vtuntur medela. Verum opem à Dei miſeratione expectantes, non Cererem, & Liberum inuocat, vt gentes, quæ ab his cibum, & potum è fundo venire credebant, Varronis teſtimonio, proprias hac de re precationes inſtituerunt, vt Dei placetur ira; legitur .n. in ſacra pagina [g] vineam plantabis, effodies, & vinum non bibes, nec colliges ex ea quippiam, quoniam vaſtabitur vermibus.

Oratio.

ex lib. ſacerd. c. 40. facit tex. c. te- mertimini. 26. qu. 2. & Deuteron. du. c. 28. *Fidelium precatio ad Deũ. & emiſſimus.*

PReces noſtras quæſumus Domine clementer exaudi, vt qui iuſtè pro peccatis noſtris affligimur, & hanc vermium perſequutionem patimur, pro tui nominis gloria, ab ea miſericorditer liberemur, vt procul à tua clementia expulſi nulli noceant: & has vineas inquietè dimittant, quatenus ex eis ſurgentia, & orta tuæ Maieſtatis deſeruiant, & noſtræ neceſſitati ſubueniant. Per C. D. N.

Vide Bartol. Caſſan. cõſ. 1. qui latè tractat de maledictione & anatemate variarum infeſtorum. veluti locuſtarum: quem reprehendit Luc. Pætus lib. de qualitata anni 1570. ideſt quod admodum confuſè ane quorum dicta ie ſtat de inuolutis agens. & vermiculatione vitib. & plantis noxia.

Sit quoq; exorciſmus effuſis primum precib. pro omni Populo à Sacerdote.

Exorcizo vos peſtiferos vermes per Deum Patrem Omnip. per Ieſ. Chriſt. filium eius, & Spiritum Sanctum, vt confeſtim ab his vineis recedatis, & ad ea loca transeatis, in quibus nemini nocere poſſitis pro parte Omnip. Dei totius curiæ Cæleſtis, & Eccleſiæ Sanctæ. Vos maledicens quocunque ieritis, ſitis maledicti deficientes de die in diem in vos ipſos, & decreſcentes, nec de vobis reliquiæ inueniantur, niſi neceſſariæ ad ſalutem, & vſum humanum. quod præſtare dignetur qui venturus eſt iudicare viuos, & mortuos, & ſæculum per ignem.

Vermes quomodo execrari debent.

Quæri poteſt etiam legaliter, an animalia vitibus nocentia per ſacros Antiſtites, & quomodo execrari debeant, & hac in re eſt conſil. Bartolom. Caſſa: primum in ordine, quod his dictis addi poteſt. Sed aduerſus Caſſaneum Nauarrus reſpondit conſ. 52. de ſenten. excommun. lib. 5. vol. 2. Adde zerulam [h] in praxi epiſc. verſ. ſuperſtitio, & alios congeſtos per Io. Aloy. Ricci. in praxi variar. reſolut. 408. vbi in ſpecie de brucis, ſiue locuſtis vt non poſſint excommunicari. Sed nihil dicit de formali maledictione: pro quia poſui orationem Eccleſiæ.

h zerul prax. epiſ verſ. ſuperſtit. o. Aloyſ Ricci. variar reſolut. 408 vbi de brucis nõ poſſe excõmunicari ſed non ſapit hanc ſpecificam maledictionẽ quam hic habes.

De reliquis vitium morbis.

C A P. V.

INterire ſolent etiam vites ſyderationis iniuria, namque obeſt in frigido [i] ſolo præſertim algor, ſiue gelu, vt in paludoſis. Alias ſiccitatum vapor nebulæ, & Soles offendunt, ſunt hæc in cauſa ne teneatur fructuarius de vitium exiccatione ſecundum Iura, [k] item vi tempeſtatum aufertur germen, vel in ſupinum exciditur vitis. [l] Deſloreſcentem vineam, ſi percuſſerit imber, ſimul fructus [m] defluit. Adurunt flatus quidam, veluti eſt Eurus, habitu quaſi flammeo, [n] Noſtræ autem regioni grandines præter alia nocent, quod de tota Iapygiá teſtatur Antonius Galateus Philoſophus.

i Colum. li. 3. c. 12. doctores. Gulill. Bude. in l. ex conducto. D. locati. k ſo. Cepha. conſ. 651. n. 10. vol. 5. l C. Pli. hiſt. natur. li. 7. c. 24. m Idem Plinius. n Colum. li. 6. c. 1.

Quæ remedia apud gentes aduerſus ſyderationem.

C A P. VI.

QVàm vt propellerent vim certo carmine vtebantur [o] veteres, vt ex Plinio, Palladio, ac alijs. carminibus enim magnam crediderunt ineſſe virtutem, cum, & apud Homerum Vlyſſi de vulnere ſanguis profluens cantamine ſteterit. Indeque Marſilius Ficinus libro de vita cælitus comparanda titulum inſeruit. De virtute verborum, atque cantus ad beneficium cæleſte captandum.

o Plin. li. 27. c. 98. Pallad. lib. 1. c. 35. Petr. Greg. Sintag. art. mirab. li. 35. cap. 19. Ficinus lib. 3. c. 21.

Contra verò malum carmen ita l. 12. tabularum cauebatur.[p]

p ad hanc l. 12. tab Mar. Mantua Apophis 24.

Qui fruges excantaſſit, & qui malum carmen incantaſſit Vrbe eijcitor, meminitq; duo hæc capita C. Plin. Aliud caput. (neue alienam ſegetem pellexeris) id referebat, quoniam fructus alieni in alienos agros transferri poſſe credebantur. magica arte. Beroaldus notat in aſino aureo Apulei in præfatione.

e Plin. li. 28. cap. 2.

Nam incantatores, & ſimiles, qui arte damnata fructus pendentes vaſtant, capite puniendi ſunt ſecundum noſtrates. [q] Quam plurima enim poſſe mala per excantationes induci oſtendit Ouidius in opuſculis.

q Ripa de remed. peſtem. n. 205 per l. 4 C. de Malefic. & Mathem. adde Petr. Crinit. de honeſta diſcipl. li. 5. cap. 7.

Digitized by Google

Carmine læſa ceres ſterilem vaneſcit in herbam.
Deficiunt læſi carmine fontis aquæ.
Ilicibus glandes, cantataq; vitibus vua.
Decidit, & nu' o poma manente fluunt.

Ab agris quoq; faſcinatio repellebatur in ſacrificijs: quæ libero patri fiebanr membro inhoneſto à matre familias honeſtiſſima coronato, eoque per forum circumuecto. Blondus refert lib. 1. Romæ triumph.

Sed, & aduerſus flatus vitibus noxios, & ne rubigine ſterileſcerent ſegetes, aliam medelam docet Horatius Philirem.

, *Cœlo ſupinas ſi tuleris manus*
, *Naſcente luna ruſtica Philire*
, *Si thure placaris: & horna*
, *Fruge lares: auidaq; porca*
, *Nec peſtilentem ſentiet aphricum*
, *Fœcunda vitis: nec ſterilem ſeges.*
, *Rubiginem, aut dulces alumne*
, *Pomifero graue tempus anno.*

Sacerdotes apud Romanos maximè venerationi habiti funt, qui diuorum iras præuidebãt, cæli quę fulgura religionibus ratis denotabant, vrbem, templa. & agros liberare poſſe credebantur. notat Blond. Romę, triumphantis lib. 1. f. 25. B

Dij gentium in lędēdo magis, quàm in iuuando potentes.

Hæc etiam conferunt, vt intelligas quomodo veteres Deos in lædendo magis, quam in iuuando potentes deprecabantur, vt ex Virgilio in Georgicis aduertit [a] Aulus Gellius.

a A. G noct. attic. lib. 5. cap. 32.

Ita ethnici veritatis vmbras aſſequuti aliquando, ac inanium Deorum ręligioni aſtricti cęleſtes iras placare ſtudebant. Precipuè verò tempeſtati Agnam cedentes. [b] Virgil.

b Aeneid. libro 5.

Et tempeſtatibus agnam.
cedere deinde iubet.

c Horat. epodon in Mæuı. 10.

Horat. [c]

Libidinoſus imolabitur caper tempeſtatibus.

Nunc verò qui Idolis ſacrificaret gladio vltore [d] ſternitur facultates perempti fiſcus véndicat, ſunt. n. improbata ſuffragia [e] huiuſmodi.

d l. 1. C. de paga. & ſacr.

e C de Malef & Mathem l. eorum eſt & c. non obſeruetis. 26. q. 7.

C A P. VII.

De remedijs fidelium pro Deo placando.

NOs autem fideles, antiquorum inſtar: qui hæc omnia mala Deorum iræ aſcripſere ad tempeſtates aereas cohibendas Deum Opt. Max. precantes pijs orationibus vtimur, ſic enim orare ſolet Eccleſia.

Oratio contra tempeſtates Eccleſiæ fidelium.

Rex æterni Imperij Omnip. Deus, qui das æſcam omni carni: qui operis cœlum nubibus, & paras terræ pluuiam: qui mandas nubibus deſuper: & Ianuam cœli operis: qui transfers auſtrum de cęlo, & inducis in virtute ſua aphricum: qui rigas montes de ſuperioribus ſuis: & de fructu operum tuorum ſatiatur terra: qui Angelo præcepiſti ne terræ, mari, aut arboribus noceret, parce Domine metuentibus, & propitiare ſupplicantibus: te enim ſupplices exoramus, vt procul abſcedat incurſio turbinum: calamitas tempeſtatum: fragor grandinum: percuſſio fulminum: & quælibet inſidiæ inimici: temperentur, infeſta tonitrua: & noxiæ pluuiæ: ventorum flamina fiant moderatè ſuſpenſa, & omnis quoq; ſpiritus procellarum, & aereæ poteſtates dextera tuæ proſternantur virtutis, & poſt ſopitos nubium impetus in laudis, & deuotionis, ac ſpiritalis amoris augmentum tranſeat comminatio poteſtatis, Per Dominum N. &c.

Exorciſmi vſus in eccleſia fidelium.

Exorciſmus enim, vt eſt adiuratio ad expellendum dæmones, eorumq; inſidias contra Vualdenſes hæreticos: qui omnes exorciſmos ab eccleſia tollere conati ſunt, aſſerentes huiuſmodi benedictiones, aquarum, candelarum, palmarum, & cæt. irridendas, à catholicis nobis omnibus probatur, eoſq; confundit. Alfonſ. de caſ. aduerſus hæreſes. [f]

f Lib. 6. verſ. exorciſmus. [illegible] cord per Reſtau. de Imperat q 10.

In indignatione in peccatores.

Conſtantiſſimè autem teneri oportet cœleſti hæc prouenire indignatione: quoniam verbum Dei faciunt ignis, nix, glacies, ſpiritus procellarum ſecundum Pſalmiſtam, [g] qui, & alibi [h] poſuit pluuiam eorum grandinem, & percuſſit vineas eorum, & ficulneas, & alibi [i] occidit in grandine vineas eorum, & moros eorum in pruina, & cæt.

g Pſal. 148. h Pſal. 140. i Pſal. 77.

Sacræ campanæ ſonus ad tempeſtates pellendas.

Nec omittendum duxi, quòd cum Demonum quandoq; inſidijs grandines, tempeſtateſq; frugibus, vineiſq; inimicæ cieri ſoleant, campanæ ſacræ pulſari ſolent, & vt inquit Hieronymus Magius, [k] non ad aerem ſcindendum, & comminuendam tempeſtatis vim, quàm ad abigendos, propulſandoſq; Demones ipſos authores.

k Miſcell li. 4. ca 14. vide Beltran. obſ. 43. n. 6. vol 1. & vnũ verbum Nuol. Boer. deciſ. 230

In pluuijs & tonitru.

Item ex methori. [l] quòd pluuiæ: in quibus Mars operatur, obeſſe nimium ſolent: cum fulmen nunquàm ſine Marte, aut Ioue fieri poſſit in pluuijs ipſis, & tonitru.

l Galeot. Marti lib. de doctrina promiſ. 28.

Thracum mos in cœlum minantium.

Thraces, dum tonat, fulguratq; in cœlum ſagittas excutiunt, Deo minitantes, quod nullum alium præter ſuum eſſe arbitrentur. Io: Boem lib. 3. de morib. omni. gent. c. 5. Damnabilem item, ignique tradendum quendam libellum coniuratorium contra tempeſtates, cuius eſt initium. In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti ad ſaluandum fructus terræ chriſti docet Martinus de Arles in tracta. de ſuperſtition.

Authoritate Varronis docet C. Plinius. [m] quòd initio autumni vua picta conſecrabatur inter vites, vt minus nocerent tempeſtates, & lib. 28. cap. 2. inquit carmina quædam extant contra grandines.

m li. 23. hiſt. c 29.

Magia quo caſu promiſſa.

Videtur tamen fidelibus permiſſum arte magica vti ad fructuum præſertim vineæ tutelam Imper. l. eorum C de malefic. ibi, *nullis criminationibus implicanda ſunt remedia humanis quæſita corporibus, aut in agreſtibus locis innocenter adhibita ſuffragia; ne maturis vindemijs metuerentur imbres, aut ventis grandiniſq; lapidatione quaterentur; quibus non cuiuſcumq; ſalus, aut æſtimatio læderetur; ſed quorum proficeret actus, ne diuina munera, & labores hominum ſternerentur.* Canonum verò iure iſta vetantur, vt ibi dd. adnotant adde cacheran. diſput. vlt. num. 21.

Cum

Cum autem talia acciderint in Vineis, liteſque agi contingat inter Dominum, colonumq; ſuper mercedis remiſſione diſtingui ſolent caſus iuxta theoricam Vlpiani I.C. [a] quod & ſuperius quoque tetigimus.

Domini vt propria tueantur à furibus Varronis locum addiſcant, qui ait inter ſepta primum eſt naturale ſepimentum, quod obſeri ſolet virgultis, aut ſpinis, quod habet radices viuæ ſepis, ac viatoris prætereuntis laſciui non metuet facem ardentẽ. Sed iàm ad ſacratiſſima iura tranſeundum eſt.

a l ex conductio §. 7. D. locati. in quẽ tex. ſunt cõmunes dd. traditiones, per Andr. Gall. practi. obſeruat. 23. lib. 2. per eũ gul. ampliat, & huic eruditiſſ. Guil. Bude. in eandem l. & nouiſſ. Carocius. eo. tit. locati. c. de remiſſione mercedis. b Meminit Bude. ibi.

C A P. VIII.

De legali Vinearum tutela aduerſus [b] hominum iniurias.

Caius.

SCiendum eſt eos: qui arbores, & maximè qui vites ceciderint etiam tanquam latrones puniri.

Vlpianus:

NAm vitem arboris appellatione cõtineri plerique veterum exiſtimauerunt.

Scholium.

SVnt hæc duo capita in tit. Arbor. fur. Cæſar. in quæ ſcribit Boniſac. de Vital. in tract. de maleſic. eo. tit. Atque eiuſmodi cautionis à lege 12. tabul. deſcendentis, meminit quoque C. Plinius cap. 1. lib. 17. hiſtor. nat.

Contineri autem arboris appellatione vitem largo ſignificatu dicit Columella libro 4. tertium quoddam inquit, quod nec arborem, nec fruticem propriè dixerim, vt eſt vitis, quod verò in textu habetur ceciderit. Galli dicunt (deglobare) Io Sayſon. in conſuet. Turon. des heritages artic. fin. fol. 91. pœna verò; de qua in textu non eſt in vſu. Clar. practi. crimin. queſt. 68. quem ſequitur Antonius Scappus lib. 5. de iure non ſcripto cap. 166.

Deglobare à cædere verbũ eſt Gallicum.

Imponitur autem pœna extraordinaria modò ſcilicet ictuum funis, modò fuſtigationis, & modò triremium iuxta facti, & perſonarũ qualitatem Clarus ibi, quem ſequitur Farinacius de delic. & pœnis q. 20. nu. 113.

Pœna in fures.

De pœna ſecundum Ius Longobardum.

SI quis vitem alienam de vna foſſa aſto animo ſcapellauerit, componat ſolid. 1. ſi autem ſucciderit ſolid. 111.

Scholium.

DEſumptus eſt text. è tit. de damnis iniur. datis in Longob. & vide conſtit. reg. ſuper inciſionibus, & ibi Afflict. notat quòd maior eſt pœna ſuccidentis, quam ſcapellantis. Eſt autem ſcapellare, truncare. Inde naſus ſcapelletur in iiſdem ll. tit. de fur. l. de latroc. Ac eodem iure.

Succidere, & ſcapellare differunt.

Si quis tranicem de vite aliena inciderit componat medietatem ſolidi.

Scholium.

LEgendum eſt, *traducem*, non autem tranicem, nam apud Varronem lib. 1. de re ruſt. cap. 8. & Bud. prior. annot. in pandec. pag. 606. de traduce, & quæ ea ſit habetur. Vbi ex arboribus in arbores traductis vitibus vinea fit, quas traduces quidam rumpos appellant.

Emendatur litera l. longo.

Alia cauſa eſt illius: qui vitem alterius ex fundo in ſuum vi, vel clam detraxerit, ibique coaluerit, namque vtile eſt Domino vitis interdictum, vt in proprium fundum, vnde fuit deprehenſa reducat? eſt tex. in l. ſi vitem D quod vi, aut clam.

Rumpus pro traduce.

Scire autem nos oportet, hoc in regno contra vinearum inciſores, nec non cæterarum arborum fructiſerarum iuſtitiarij ſpecialem eſſe cognitionem, quod Federicus Imperator definiuit, [c] huiuſmodi crimen inter capitalia connumerans. Qua tamen pœna [d] non tenetur is: qui palmitem ſolum præciderit, quoties eo præciſo de viua radice poteſt alius pullulare

Vinearum & arborum inciſores capitaliter puniuntur in regno.
c Tit de offi. iuſtit conſt. Iuſtitiarij nomen.
d In Summa con. ll. Arantiæ ca. 34. f. 106

Illud quoque notatu dignum, [e] eſt in adagio (*propria vineta*) in eos: qui à ſe ipſis in mordendo, ſiue carpendo inceperint ex Horatij vulgato crimine.

Vt vineta egomet cadam mea.

Propria vineta cedere adagium.
e Ex lib Adagior. f. 277.

Nam, & vinearum Domini, & poſſeſſores callidè interdùm proprias vites ſuccidunt, vt in cenſu, & collectis mentiantur paupertatis ingenium, ad cenſus, ſiuè collectæ impoſitæ diminutionem: qua tamen malitia, & calliditate non releuantur, tex. eſt in l. 2. C. de cenſibus, & cenſit. lib. 11.

Fraus domini ad cenſus diminuendos.

Itaque aſſerentes, vel id caſu factum, aut ex cauſa excidiſſe, quia pro copia, & recuperandis fœtibus, non vt ſterilitate, vel inopia cenſum euitarent, cauſam probare tenentur, tex. in d. l. 2. in fine, & apertius in l forma §. ſi vites mortuæ D. de cenſib. vbi gloſ. & dd. notant.

C A P. IX.

De vitium pedamentis.

VBi in adminiculandis vineis pedamentis vtuntur, quorum tria genera Varro [f] explicat. lex 12. tabularum occurrit, quæ neq; ſoluere, neq; vendicare tignum, quamuis furtiuum vineis iniunctum permittit, ne ſub hoc prætextu vinearum culturæ [g] turbentur. Pariterque in Longobard. duo ſunt capita ſub titul. de furtis.

Vineæ pedamẽta rapiens punitur.
f lib. 1 de re ruſtic ſetote Bude & Alciat. in l pali de verb & ter ſign. f
g l. 1 de tign. iniunct. quem co ũ ca Pom ponio F. ſto ll. 12 mẽm nie Z. ſuos in ll. 12. tabul.

Si quis vitem expoliauerit, ideſt adminicula tulerit.

Supra 111. aut 1111 ſit culpabilis, ſolid. v1.

Si quis palum de vite aliena tulerit componat ſolid. v1.

Contra immitentes ignem.

adurentes vineam quemadmodum teneatur pro igne immiſſo.
a l. qui occiderit. §. in hac q. D. ad l. Aquil. Veron. de ſeruitut. ruſtic. prædi. c. de igne. n. 6.
b l. videamus cum contras. ibi ſignatus per gl. v ſuo nomine. & ibi Alber Roſa. D. loca. & cond.
c l. ſi ſeruus ſeruum. § ſi quis ignem ad l. Aquil.
Scelera nō eodē modo vbique puniūtur.
d l. aut facta §. euenit D. de pœnis.

DE eo verò: qui in ſtipulam ſuam, vel ſpinam comburendæ eius cauſa ignem immiſerit. Et vlterius euagatus, & progreſſus ignis alienam vineam læſerit, ita diſtinguit Paulus.[a]

Num imperitia eius, aut negligentia acciderit. Nam ſi die ventoſo id fecit, culpæ reus eſt. in eodem crimine, & qui non obſeruauit, ne ignis longius procederet. At ſi omnia: quæ oportuit, obſeruauit, vel ſubita vis venti longius ignem produxit, caret culpa. Quòd ſi per ſeruum id acciderit, diſtingui ſolet, quia aut poteſt Domino dari culpa, & tenetur ſuo nomine, aut culpa caret, & tenetur noxaliter ideſt nomine [b] ſeruorum. Pariter dic in eum, qui [c] arbuſtum incenderit.

Sed ne mireris ingenioſe lector, tam variè aliquando legibus ſancitum; quoniam, vt inquit Claudianus [d] in tractatu de pœnis, euenit, vt eadem ſcelera, in quibuſdam Prouincijs grauius plectantur, vt in Aphrica meſſium incenſores, in Miſia vitium.

Sed qui aſtu .i. malitioſè id ageret, vti nocturnus depopulator puniendus eſſet, nec ſi ad eccleſiam confugeret eius immunitate defendi poſſet.[e]

e Oldrad. conſil. 254. Pet. Rebuff. in concor. reg. Franc. de immuni. eccl. artic. 1. gl. 2. n. 25.

Scholium.

Myſia vel Nyſa diuerſæ ſunt.

DVas Myſias ponit Ptolomeus, non tamen aliqua ob vina laudatur, ideoq; verior ne textus de Nyſa ſit intelligendus: quæ Vrbs fertur Arabiæ, apud quam Bacchus educatus à Nymphis fuit ſecundum Diod. Siculum hiſtor. fabulos. lib 4. vel vt refert Strabo à libero Patre condita ſub radicibus montis, quem Meron incolæ appellant. Sed, & Pomponius Mela de ſitu orbis 3. cap. 7. de hac quoque meminit in India, & C. Plinius lib 6. cap. 21. & Martial. Epigram. lib. 1. de Veſbio monte.

Hac iuga, quàm Nyſa colles plus Bacchus amauit.

Remedia ignis extinguendi.

Centones ad ignem extinguendum.

VEgetius lib. 4. præcipit ne immiſſo incendio vineæ concrementur, eas centonibus ideſt veſtibus groſſioribus, ac vilioribus ex pannis in vnum conſutis debere extrinſecus operiri: quorum vſus apud veteres frequẽs ad ignem arcendum fuiſſe traditur, & Vlpianus [f] Acetum, inquit, quod incendij extinguendi cauſa paratur. Item centones.

f l. quæſitũ. §. acetum de fundo inſtruc.

Vineas non euelli propter delictum Domini.

Vineæ non euelluntur pro domini crimine.

IN Regno Neapolis ſcitu quidem dignum eſt eorum, qui immaniter deliquerunt Vineas euelli minimè debere, extareque de hac re capitulum, teſtis eſt Antonius Capic. deciſ. 130. numero 72.

C A P. X.

De tutela fructuum.

SPecialiter aũt ad tutelã fructuum noſſe oportet, ſolere Vinearum Dominos vel ſingulos namque vnicuique licet in ſuo agro ſaltuarium conſtituere,[g] vel vnà ſimul cuſtodem ponere, ſiue vt in legibus[h] appellantur, ſaltuarios vuis matureſcẽtibus ad vindemias, ex quo tempore præcoques, biferas, ſiue primas ficus legimus. Sunt enim plurima intra vineas ficeta: quorum vmbris non lædi vites autumant.[i] Succidunt tamen altè, ne illæ ſcandant iuxta Marci Catonis[k] præceptum. Et cogitaui aliquando ſuper verbis Iſaiæ Prophetæ, ca. primo, ibi *derelinquetur Sion, vt vmbraculum in vinea* eſſe propriè quod ſaltuarij conſtruunt in ſpeculis ad vuarum cuſtodiam, & collectis vuis derelinquunt. Nam, & in Sacra pagina mentio eſt eorum: qui cuſtodiunt fructum vineæ, & pro cuſtodia recipiunt ducentos argenteos Cant. 8. Ac inter expenſas; quibus fructus diminuuntur eſt ipſa cuſtodia: cuius expenſa deducitur, Bald.[l] & Catel. Cot. verbo fructus, atque pro cuſtodis mercede clericos, & eccleſias teneri, ſubijcique ſeculari poteſtati ſine occaſione cenſuræ dd. tradunt: quos ſequitur Bouad. lib. 2. Polit c. 18. nu. 294. verſ. Fallit 20.

g Bart. Caſſian. in conſuet. Burg. de iuſticia. § 6. nu. 1. & ſeq.
h l. quæſitũ. §. quæ itus de fundo inſtruc. l. ſi legatus § domino proprietatis de vſu & h. hic. l. cum quæritur § præd. de legat.
i C. Plin lib. 17. c. 18.
k de re ruſti. ca. 50.
In expenſas ſaltuariorum etiam eccl. ſi ſtituenda.
l Bal. in l. 1. de fructi & lis expenſ.

Si quis igitur maturas vuas decerpſerit, excepta cauſa ſimplicis æſus,[m] antequam à cuſtode prohibeatur furti tenetur, quinimo nocturnum depopulatorem, ſeu fructuum, vel vinearum vaſtatorem, ſiue is miles, ſiue priuatus ſit homo, licet propria authoritate occidere Moſis autem lege de hac ipſa re ita cauebatur, Deuter. c. 23.

Capiens vuas à vinea non ſemper furti tenetur.
m Veron de ſeruit. ruſtic. prædi. 1. de meſſe & vindemia.
n l. 1. ibi gl. C. quando lic.

Ingreſſus vineam proximi tui comedes vuas quantum tibi placuerit, foras autem ne efferas tecum, idque maximè admittitur neceſſitatis tempore.[n] Quoniam verò hæc lex receſſit, obſeruabis quæ habentur, & notat Abb. Panorm.[p] qui excepto caſu neceſſitatis contradicit Floriano[q] tenenti ſtatutum contra damnum dantem non habere locum contra comedentes alienas vuas cum vtatur, inquit Florianus ad vſum deſtinatum; Sed Abbatem alij ſequuntur: quos meminit Io. Ant. de Nigris.[r]

o Hieron. Cagnol. in regul. quæ propter neceſſitatem.
p c. ſi læſerit. de iniur. & dãno dato.
q In l. quã acciderit. § ſi quis à tenit. ad leg. Aquil.
r In c. regni. ad locquod noſtrorum. nu. 155.

Cum autem communi iure quantum æſui ſufficere poſsit minimè dicatur, appoſitè hic inſerendum duxi caput legis Longobardæ titul. de furtis.

Si quis ſupra tres vuas, ideſt vuarum botros de vinea aliena tulerit, componat ſolid. VI. Nam ſi neque tres tulerit nulla ſit ei culpa. Aduerſus hos fures variè tamen conſtitui ſolet, ideo ait Cagnolus,[s] *quod ruſtici vuas exportantes trahuntur per plateas vuis ad collum dependẽtibus.* Seruatumq; ex ſtatuto Tergeſti affirmat Hippolytus[t] Bonacoſſa: Monopoli verò ſtatutum eſt puniriuum in ære: poſſunt enim municipes ita ſtatuentes prohibere alterius poſſeſsionis ingreſſum ſub pena pecuniaria, vt probat idem Bonacoſſa[u] poſt Amanellum. Sed quod vigore ſtatuti diſponentis contra damnum dantes in alterius prædijs, comedens de fructibus non poteſt accuſari per domi-

Pœna talium perſonarũ pro furto vuarum.
s Cagnol. in d. regula.
t Bonacoſ. q. crimi. vet. inſtanti.
u Bonac. ibidem vet. an municipes poſſunt, & ibi repetitũ in verſ. regulariter.

dominum prædij, vel camparium, vult Florian. per illum textum qui occidit §. ſi quis alienum ad leg. Aquil. ſequitur Iaffred deciſ.97.

Vindemia æſtimatio pro damno dato.

a Io. Andr. ad Speculat. tit. de iniur. §. ſequitur verſ. ed quomodo

b pro ſingulis & refert Petr. de Rauen. in ſum. pend. tit. de decim.

Limitatio ex cauſa belli.

Cum verò quis vineæ fructus, ſcilicet vuas, & pendentem vindemiam conſumpſerit, quomodo facienda eſt æſtimatio, vt damni refectio ſequatur, ex quo fortaſsè grandine, vel alia peſte illi fructus perijſsēt, optimè determinat Io.[a] Andreas quem Ancharanus ſequitur in contractu de decimis ex can. commiſſum.[b]

Eſt quoque ſingulare dictum Ioannis Andreæ, ſi occaſione belli iuſti inter Principes deuaſtarentur vineæ, vel ſegetes, non ideo grauata eſt deſtructoris conſcientia reſpectu decimæ, quæ Prælatis debebatur. Quam concluſionem commendans Albericus de Roſ. alibi ſe non legiſſe fatetur.

Furantes pluſ vel minus modicâ qui ſit tenetur reſtituere & quomodo.

c Vaſiat. coſ. 2.n.3 1. libr. 1. vide Odoffred. in §. ſi in agrū. D. de via publ.

An ſtetur iuramēto damnum paſſi.

d l. ſi quoniam C. vn de vi. l ſemper §. in hoc interdicto D. quod vi aut clam.

Nec omittendum duxi quod, & ſi pro modica vua è vinea decerpta non ſit crimen eius: qui accepit, vbi tamen plures vineam ingreſſi ſunt, licèt quiſque modicum acceperit eo caſu mortale crimen committeret, non tamen tenetur ad totius damni reſtitutionem, niſi ipſe cauſam dediſſet illati damni conſilio, vel auxilio ſecundum ſummiſtas, & alios relatos per Couar.[c]

Quantum præterea ad vuarum attinet furta, quoniam pro eo; quod intereſt etiam tenentur fures probato furto, de æſtimatione ſacramento damnum paſſi ſtabitur.

Dixi probato furto, quoniam pro furto probando non ſtatur iuramēto[d] ſicut ſtari ſolet pro damno dato iuxta formam ſtatuti. Alex. conſil. 3 1 1. alias 269. incipit requiſitus vol... vt eum allegat Rob. Maranta in ſuis ſingul. verſic. furtum fol. 42.

Statutum contra intrantes alienas vineas.

e Bald. in l. quemnis de in ius voc. vltima lectura.

f Bart. in l. ſi en re § illud de ſtipul. ſeruor. Bonacoſ q. criminal. verb. intrante.

Statutum puniens intrantē vineam alienam, non procedit[e] contra intrantem, Domino vineæ conſentiente. Quid verò cum quis vineam mortuo Domino ingreditur: cuius hæreditas iacet[f] an hæres deinde adeundo ad pœnam aget? quod negat Bart. adde proximè verſ. ſtante ſtatuto.

Fur an excuſetur ob domini licentiam.

g Angel. in l. inter omnes § rectè n.5. de furtis poſt Bat. ibi. quam cōmuniter ſequuntur ſe Iul. Clar. §. furtum verſ. itē excuſatur.

h Iacob. Menoch. de arbitr. iudic. lib. 2. cent. 3. c. 298.

Fur probatur ex pedum veſtigijs.

Sed num excuſatio proſit capienti alienas vuas, quod vineæ Dominus teſtatur conſenſiſſe, cum non niſi inuito Domino furtum dici poſſit? & non prodeſſe de conſuetudine ſequentem Domini proteſtationem, ſi modò voluntatis coniecturæ deſint, dicit Angelus[g] poſt Bart. propterea plurimum in his iudici arbitrium valet.[h]

Et notatu quoque digniſſimum videtur Alberici de Roſate[i] dictum aſſerentis quendam iudicem cōdemnaſſe furem ad veſtigia pedum cognitum, remanſerunt enim ſigna vbi vuarum furtum commiſſerat, eo quod terra erat humida. Itaque ducto ad locum reo, formaq; pedis concordata illum condemnauit.

i in l. indicia C. de rei vēdic. Matt. Ant. Band. de indicijs n. 436. verſ. forma pedis.

Qui verò cum vuarum furto in vineis comprehenditur furti manifeſti tenetur,[k] nec habet dubium, attamen memorabile illud eſt, quod de Alphonſo Calabriæ Duce Ferdinandi primi filio legitur[l] pro racemo, ficuque inuitis Dominis, ſubtractis, militem ſuſpendi iuſſiſſe, nec miſericordiam implorantibus fuiſſe locum.

Alfonſi Calabriæ Ducis crudelis pœna.

k inſtit. de obl. §. quæ ex delic. naſcunt. §. manifeſtus.

l Auguſt. Niſus Sueſſan. in opuſcul. ſ de pt. tanis le. a c ſin. vide in quibuſdā immanibus ducibus Pōtanum lib. de immanitate ad Hieronymum Ca bonum.

m D. ad l. g. Aquil. l. ſi ſeruus ſeruū § ſi oliuam.

Actio legis Aquiliæ p vuas immaturas, vel in terram proiectas.

n Albert. in l. ſi vſuſfructus legetus D. de vſufr. quem in id a lege gloſ. Pariſ. tit. 2. § 2. gloſ. 8. verſ. fatetur fructu. nu. 39. & vide gl. c. in l. penult. de vſufr. legat.

Statutum in ingredientes vineas alienas.

Furtum vuarum leue delictum.

o Platonis lex. o l b 34. Dia log. 8.

p in l. in omnibus. C. de curſu publ. lib 12.

Viæ refectio in vineis communis fit expenſa.

Quòd ſi quis crudas vineas idest acerbas vuas deſecuerit, vel in terram maturas proiecerit, vt effunderentur legi Aquilæ locus eſt.[m] Sed ſunt aliquæ factorum ſpecies, vbi neque furti, neque legis Aquil. Agi poteſt.[n] puta ſi hæres ante aditam hæreditatem fructus immaturos abcare decerpſerit, cuius vſusfructus alij fuerat legatus.

Stante ſtatuto, quo per introitum in alterius vineam pœna ſoluatur Domino caſtri, quid ſi caſtri Dominus licentiam intrandi dederit, is: qui ingreſſus eſt: cui pœnam ſoluet, dic Domino vineæ. Alex. poſt Bal. & Angel. in l. ſed ſi hac §. præſertim D. de in ius voc.

Regulariter cum furtum vuarum leue delictum cenſeatur, & pœnæ ſtatutariæ non ſoleant eſſe graues, inuenti cum vuis ſubtractis abſque ſententia poſſunt puniri. ideo teſtatur Angel. in l ædiles D. de via publ. & itin. publ. infinitos furantes vuas vidiſſe cum vuis ad collum duci per plateam ad catenam Baiard. ad Iuli. Clar. q. 8. nu. 14 & ſupra quoque dictum eſt.

Non eſt ſilentio prætereunda Platonis[o] lex quomodo ficus, vuaſque ſolummodò quæ condi non valent guſtare liceat, eas verò, ex quibus paſſæ vuæ, & vinum, & caricæ fiunt, minimè; ita enim inquit. *Qui vuas, aut ficus de ruſticis fructibus antè vindemiæ tempus guſtauerit, quòd cum Arcturo cōcurrit 50. dragmas, ſi de ſuo agro collegerit Dionyſio dedicandas perſoluat. Si na vicinis acceperit minam. Si ab alijs duas minæ partes. Vuas autem ficuſq; quos generoſos nominauimus, neque cōmodè recondi poſſunt quomodo, & quando velit, ſi ſua hæc ſunt colligat.*

Denique Noto vias inter vineas plurium dominorum, quia vicinales ſunt, refici oportere eorundem poſſeſſorum expenſis. dicit Iacob. Rebuff.[p] ſunt enim & fructus communes, Summo Deo Laus, ac Beatæ Virgini.

CAP. XI.

Aduerſus animalium Dominos vineas damnificantium.

Canes damnum dātes in vineis non datur pœnam.

REdeo ad ſtatutum prohibens paſcua in vineis, cuius pœna non poteſt commenſurari fidæ, ſiue affidaturæ: quæ nullo modo fit in vineis, habetur tamen ratio damni iuxta ea, quæ notauimus ſuperiore libro prima par. vbi de fida, & diffida diſſeruimus, itaque de pœna, & damno agitur quoad ipſas vineas; & eſt notabile, quod & ſi paſtores non immiſerint pecora ad vineas damnificandas, non parum damni accipitur à canibus paſtoritijs, & villaticis in vuis, quo caſu Maxil. Baren. in conſuet. ſi animal in hominem aduertit nō liberari dominum canis pro noxa canem dando vineæ domino, ſed damnum emendare debet, niſi canis in damno fuerit occiſus per vineæ cuſtodem iuxta illam conſuetudinem: quæ incipit cum animal in hominem.

Pro animalibus. quæ pauperiem fecerunt damnum quomodo græ datur.

Quod verò attinet ad ipſa pecora damnum dantia, vt ijs non ſit locus noxali actioni iure

Roma-

Digitized by Google

Romano, vetum oportcat damnum emendari ex l. Longobard. vt dicit gl. Caroli in l. de quadrup. titul. de paup. & Maxilla in d. conſuet. in princ. qui ponit exemplũ, ſi animalia damnum dederũt in agris, vel in vinea, vſu receptum eſt, ideſt ius longobardum ſeruari reſpectu damni emendationis, ſed, & pœnam ſolui ex vi ſtatuti, quis non ſit ex l. ſiue Romana, ſiue longobarda, quæ pœna non exigi debet anteq̃ damnũ emendetur in terminis regiæ Prag. & ſi damnum non eſſet æſtimatum, vt Io: Aloy. Ricc. in collect. deciſ. 103. 1. par. qui etiam notat in locis Bannitis pœnam deberi, quamuis damnum non ſit acceptum in iſtis locis cuſtoditis, verũ moderari iuxta deciſ. quam meminit Anna ſingul. 138. & ſequitur Capiblanc de Baronib. prag. 8. nu. 180. idque diximus eo. lib. de paſcu. non ſemel.

PARS SECVNDA QVÆ CONTINET Vineæ culturam.

C A P V T. I.

Vinearum cultura.

Statutum de vinea pignorata exponitur.

SI quis vineas, vel oliuas pignori acceperit à debitore, medietatem fructuum imputabit ſibi pro cultura, & cura, & altera medietas pro rata debitum extenuabit.

Pignus magis præſumitur quam in ſolutum datum.

Quid ſi nõ appareat, rem in pignus traditam, contendat verò creditor ſibi inſolutum datam? dic videri potius pignus. Matthe. & Affl. deciſ. 373. fuit determinatum, ideo fuiſſe admiſſos filios poſt 40. annos, impetratis literis aduerſus præſcriptionem ad vendicandum fundum tamdiù poſſeſſum à creditore ex cauſa paterni debiti, teſtatur Petr. Rebuf & bene notandum putat in 2. tomo conſtit. Franc. de præcon. licit. artic. 1. gloſ. 1. nu. 3.

Creditor tenetur in ſortem fructuum ratam imputare.

Valde congrua hæc eſt conſuetudo, quæ partim concordat iuri ſcripto tam ciuili, quam canonico, partim etiam ſupplet concordat in eo: quod creditor tenetur in ſortem imputare fructus: qui ſuperſunt ex re pignorata, l. 1. & 2. C. de pignoratit. actio. de qua materia latius per Canoniſtas in c. cum contra extr. de pignor. cap. 1. & 2. c. conqueſtus de vſuris. Supplet; quoniam exprimit, quæ rata fructuum eadit in extenuationem ipſius ſortis, & quæ pro cultura, & cura efficitur creditoris. Idque maiores noſtri prudentiſſimè cognouerunt perpendentes omnes ſumptus: qui in ipſis res neceſſarii fiunt, & pro fructibus colligendis, per quod nec quæritur inter debitorem, & creditorẽ quæ, & quales fuerint expenſæ, an ſuperfluæ an conuenientes, de quibus l. in fundo D. de rei vendic. cum eõcord. per gloſ. & Doct. in d c. 1. verſ. deductis de vſuris, ad d. l. in fundo latè Io. Garſ. trac de expen. c...

Quæ autem expenſæ fructus extenuent, & quid ſi pro re tributum ſoluitur, deciſiuè vide per Afflict. in deciſ. 252.

Nouiſſimè per Antoni. Corduba in l. ſi quis à liberis §. ſed ſi filius nu. 36 & 37. de lib agnoſ.

Fructus rei meliorate ..

Et quid de fructibus rei melioratæ quomodo cum expenſis computandi Affl deciſ. 87. nu 6. & 7. omninò videndus Hieronym. Gabriel. conſil. 151. incipit el triſſimum eſt vigore ſententiæ nu. 9. Et quia diſtinguitur bona ne an mala fide quis vites plantauerit, vt fundum melioraret ideò in malæ fidei poſſeſſore, vt nõ teneatur ad fructus, qui ex vineis vberiores percipi potuerunt diligentiſſimè aduertit Angel. in l. exterum D. de rei vendic. quem ſequit. capic. deciſ. 93. n. 10. vbi agit ipſe Capicius etiam de bonæ fidei poſſeſſore, & quomodo ſint huiuſmodi meliorationes, quæ in plantandis vineis factæ ſunt taxandæ, dicit quoque Vrſillus ad Affl. d. deciſ. 87. nu. 7. nouiſſ Io. Garſias poſtea viſus. tract. de expenſ. & melior.

In fidei poſſeſſorẽ ... ſunt remiſſ.

Creditor inuitũ ... pignoris ſecundum ſtatutum, nõ poteſt cogere debitorem vt redimat.

Sed quanto tempore expectabit creditor, vt ſibi ex illa fructuum medietate ſatisfiat? vide eleganter loquentem Angel. in l. ſi fideicommiſſum §. tractatum D. de iudicijs. vbi quòd cum obligatio coarctatur ad certos fructus abſque limitatione temporis expectãdum eſt, vt ex futuris ſequentium annorum fiat ſuppletio.

Quod de Vinea ſtatutum eſt accipiendum de aliis fructibus arborum: quæ in vinea ſunt.

Quæro dicit conſuetudo, quòd medietas fructuum cœdit ad commodum Domini, an ſit intelligenda etiam de fructibus aliarum arborum: quas fortè in vinea plantauit creditor? dic quod ſic ex dictis per doct. & præſertim Angel. in l. certo generi in fine D. de ſeruit. ruſtic. præd. vide infr. in quæſti. Vindemi. verſ. 8. promiſſio ruſtici. De fructibus verò arborum pignori datarum nequaquam dubitatur, cum ad literam decidatur in allegato c 2. de vſuris.

Idem de terra vacua propè vineam.

Quid ſi in Vinea pignorata eſt quædam pars vacua, ideſt vbi nullæ vites conſitæ ſunt, quem locum vulgares noſtri appellant meſolani, quaſi ſolam relictam ſine vitibus, an ſi creditor ſerit bladum cedat medietas integra Domino, ſicut dicitur in vinea, & fructibus arborum? dic ſpectandam eſſe aliam cõſuetudinem, quam licèt non habeamus ſcriptam, habemus tamen præſcriptam, & eam bene norunt ruſtici qui attenta qualitate fundi faciunt reſpondere Dominis de octáua, vel decima parte frugũ, & quandoq; vſque ad medietatem, vbi fortè fuerunt culturæ, vt ipſi dicunt, & terra eſſet pinguis, & ſic concludo per dictum notabile Odofredi in d. l. certo generi, ibi certè recurrimus ad conſuetudinẽm, adde Carrocium de locato, & condue. c. de palea, & oliuis nu 10 & 11. qui loquitur de locatione vineæ, vbi ſunt oliuæ, & debent pariter diuidi, ſicut vindemia, ſed vbi oliuæ sũt, quæ non coluntur: quibus vtimur pro paſtura, vt in ſylua, vel in extrema parte vinearum, & pariter colonus diuidet cum domino, quia lucrum, & danum debet cum domino diuidi l. cũ duobus §. in coeunda, pro ſocio l. diuortio §. quod in ſemente ſolut. matrim.

Pergulæ an venia ... appellentur.

Pone quod debitor vineam pignori dedit, ſed poma excepit, & ſibi reſeruauit, an, & pergulæ vuarum quaſi poma videantur exceptæ? decidit I. C. in l. qui fundum, vbi gloſ. & Odofred. in pergula exemplificant D. de verb. & rer. ſignif.

Quærò quòd debitor dando prædium in pignus, innuit non inferre moleſtiam creditori, donec

c. ad noſtram. de iur. iur. de compenſat. nō opponēda quid ſit vult.

donec ſolueret, an poſſit opponere compenſationem ratione fructuum perceptorum per creditorem in prædio pignotato? videtur tex. c. ad noſtram de iur. iurand. negare compenſationem propter vim iuramenti. Sed ibi communiter intelligunt, ideò non poſſe opponi compenſationem, quia videtur tacitè iuratum fructus: quos ſciebant creditorem percepturum non petere ſiue non compenſare, niſi ſoluta pecunia, quaſi iuramentum ſit ſuper compenſatione interpoſitum ad illam ſuſpendēdam, niſi prius ſoluatur debitum, vt per Abb. ibi, & alios: quos ſequitur, & comprobat Octaui. Cacher. deciſ. 92. n 27 & ſic omnes ſentiunt regulariter non obſtante iuramento compenſationem opponi poſſe, cum hoc caſu breui poſſunt fructus percepti liquidari. Vnde eſt ac ſi de liquido ad liquidum fieret compenſatio iuxta l. fin. C. de compenſati. per Affl. deciſ. 121. Menoch. de arbitr. iud. lib. 2. cent. 1. caſ. 14. vide latius Cacher. & hoc caſu, videntur fructus ex conſuetudine liquidari, quo ad medietatem, quantitas autem perceptorum debet oſtēdi per creditorem: qui tenetur rationem eorum reddere, & niſi reddiderit, videtur per ipſum ſtare, & ſic non eſt impedimento, quin opponi poſſit compenſatio ex dictis Bar. in l. amplius non peti verſ ego puto D. rem ratam hab. de quo tamen videatur Viu. commun. opin. verb. compēſatio. ver. iuramentum iudiciale, & verſ. promittens ſoluere.

C A P. II.

Pro cultura, & cura.

Ager incultus vitio cedit poſſeſſoris.

SVmpta occaſione ex verbis cōſuetudinis latius, agēdum propoſui de ipſa vinearum cultura hic, cum aliàs & de cura, ſiue tutela diſſeruerim rei ruſticæ præcepta ex veterum obſeruatione oportunè tradendo ne arguat nos aliquis, ex prouerb. Salomonis 24 Per agrum hominis pigri trāſiui, & per vineam ſtulti, & ecce totum repleuerunt vrticæ, & operuerunt ſuperficiem eius ſpinæ.

Creditor tenetur de dolo & culpa.

Ergo cum medietas fructuum vineæ pignoratæ capiat creditor pro cultura, & cura, debet eſſe diligens in ea colenda, nam tenetur de dolo, & culpa leui D. de pignor. action. l. ſi cum venderet §. venit, & l ſeq. l. ſicut, & ibi notat Bald. C. de pignor. & ſi malæ fidei poſſeſſor ſit qui vineam extra conſuetudinem parrisfamilias coluit litis æſtimationem pro deterioratione pati debet, l. ei. qui §. cū prędia D. de petit. hæred.

Ab eruditis colenda eſt vinea.

Neque cōmittet imperitis ipſam vineæ culturam, id enim notat Bart. in l 1. C. de mācip. & colo. patrim. libr 10. contrà colonos: qui faciunt cultiuare vineas per ineruditos. Quia ſi predia ex hoc ſint effecta deteriora, imputatur eis, & propterea tenentur Dominis, ita Bart. ſicut etenim diligenti cultura precia prædiorum ampliantur, ita ſi negligentius habita ſit, minui ea neceſſe eſt, vt inquit Caliſtratus in l. non intelligitur §. diui fratres D. de iure fiſci. Ratio autem culturæ, & curæ facit, ne reſciſſo contractu ex cauſa læſionis per l 2 C. de reſcind. vend. teneatur emptor ad fructus, quos interim ante litem percepit. Hier de Cæuall. commu opin. qu. 736. nu. 11. par. 3.

In vite colenda labor, & ars requiruntur

Certè inter plantas: quæ artificio nimio, nimioque labore indigent, præcipua eſt vitis, nāque felices inſulas haud incolimus.

Horat lib. 5 carm. ode 16.

Reddit vbi cererem tellus inarata quotannis,
& imputata floret vſq; vinea.

Felicium inſularum fertilitas in terreſtris paradiſi: cuius imago eſt in hortis Alcionij.

Nec paradiſus adhuc incolitur: de quo fertur Homerus ſenſiſſe, ſiue eius imaginē deſcripſiſſe in hortis Alcionij: quos ſemper virere dicit. Pirus poſt pirum ſeneſcit, & malū poſt malum, & vua poſt vuam, & ficus poſt ficum. Hic ei ſata eſt fructuoſa vinea, cuius altera area in plano loco ſiccatur Sole, alias autē vindemiant, alias calcant; refert Thomas maluenda de paradiſo terreſtri cap. 12. ſimile quoddā refert. C. Plin. hiſto. lib. 18. c. 22. de ſumma fertilitate, & bifera vite in quadam ciuitate Africæ bis anno vindemiari, ac ſub vite ſeri frumentum mox legumen demum olus, omnia eodem anno.

Sæculum aureum deeſt, vel nunquam fuit.

Neque aureum redijt ſæculum à Marone expectatum, ac fruſtra ſperatum, quo inquit ipſe

Molli paulatim flaueſcet campus ariſta
Incultisq; rubens pendebit ſentibus vua.

Noe terram exercuit & vitem plantauit.

Igitur deprauata vitijs tellus è vineis non ante fructum ſuum reddidit, quam Noe vir agricola illam exerceret, & vites plantaret. Vnde ab antiquis Ianus appellatus eſt, Armenia lingua vitiferum, vel viniferum ſignificans. Beroſi teſtimonio antiquit. lib. 3. Et hic primus in latio. vinearum cultura tradidiſſe fertur. Alij *Squinum* authorem faciunt Oenotorij Itali à vinorum inſtituto, & cultu ſunt cognominati. Alibi alij Dyoniſio id tribuunt, quem propterea bis à Ioue natum aſſerunt, quoniam vites Deucalionis tempore vna cū cæteris arboribus diluuio ſint aſſumptæ, deinde iterum exortæ. Terra primum in India ſua ſponte vites ferente Dionyſium orbem cum exercitu præambulantem, & vitam plantare, vt ex racemis vinum torculari, ex quo ipſum lenæum appellant, educere moſtraſſe ſecundum Diod. Sicul hiſt. fab. lib 4. & 5.

Sub Deucalione, vites & cætera arbores aquis diluuij aſſumptæ.

Saturni inuentum vitis in Italia.

In Italia, Virgilius Saturno vitis inuentū tribuit, quem ideo vitiſotorem appellat, ſcribunt alij apud Aegyptios primum vitem inuentam. Alij in Aetolia. ab Oenea putant alij, vt eſt videre apud Celi. Rodigi. lectio. antiq. libro 16. capit. 3.

Vitium germina è gigantum ſanguine.

Sunt etiam qui dixerunt Aegyptiorum fide Gigantum à Dijs interfectorum ſanguine humi profuſo vitium germina pullulaſſe, & ſic è ſanguine vites ipſas enatas, quod refert Nicolaus Leonic. de varia hiſtoria lib 2. cap. 22.

Vinū & vuæ hominis induſtria comparantur.

Et ex his intelligi facillimè poteſt vinum, & vuas fructus eſſe induſtria hominum comparatos non ſuaptè natura, vide quæ notat Iacob. Menoch. de arbitr. Iudi. Centur. 3. libr. 2. caſu 250. nu. 21. diſtinguens vuuas à vino.

Vites biferæ labore comparatæ.

Atq; cum labore vinitoris quibuſdam in regionibus vites eſſe biferas. vt apud marc Smyrnæ notat Varro de Agricul. lib. 1 cap. 7. & alibi alij.

alij. quos refert Hierony. de Cæual. q. 248. commu. contr. commu. nu. 3.

Domitianus vetuit vineas nouellare.

Tam grata quidem res mortalibus. vt id de Domitiano inſuper ſcriptum reliquerint Sueto. in eius vita, atq; alij. quos meminit Couar. practi. quæſti. cap. 37. num. 4. verſ. ſic denique cum exiſtimaret nimio vinearum ſtudio arua negligi, indeque frumenti penuriam exiſtere edixiſſe, quis in Italia nouellas plantaret, vtq; à prouincijs ſucciderentur relicta vbi plurimum dimidia parte, ſed nec exequi decretũ ſuum perſeuerauerint.

Licurgus Rex ſtatuit vineas extirpari.

Verum, & ante Domitiani tempora legitur licurgus Thraciæ Rex legem tuliſſe extirpandarum vitium, atque exinde dediſſe poetas locum fabulæ, dignè ſcilicet authorẽ legis à Baccho punitum. Itaque Ouidius lib. 4. metamor. Bacchum alloquutus.

Vinearũ extirpator ſacrilegus.

„ *Pentea tu venerande bipenniferumque Licurgum.*
„ *Sacrilegos mactas.*

Horat. lib. 2. carm. ode in Bacchum.

„ *Fas, & beatæ coniugis additum*
„ *Stellis honorem, tectaq; Penthei*
„ *Disiecta non leui ruina*
„ *Trhacis, & eximium Lycurgi.*

Idque aperuit Frocaſtatorius Philoſ. & Medicus lib. 1. de intellect. vt reliquos omittam.

Senſit Lycurgus vitibus impiam.
Auſus ſecurim immittere.

Ac nouiſſimè Conſentini extat carmen in lib. de coloribus c. 8.

Cęderet immerita vitis dum crura caecidit,
Ipſe ſua; & dira cede Lycurgus obit.
Unde prius viridis iubet hoſtis ſparſa cruore
Illæſo vitis ſtipite, & vlta nefas.

Romæ vinearum vſus ſerò, ponſt agrorũ.

Vinearum vſum ſerò ad Romanos veniſſe, qui primò, vt neceſſe erat, arua tantum coluere. dicit C. Plin. hiſtor. nat. lib. 18. cap. 4. Gallis autem, Hiſpanis, & Britannis à Probo Principe factam poteſtatem ſerendæ vitis, & vini cõficiundi notant Flauius Vopiſ. & Eutropius in vita ipſius Probi, & Sabellicus Ennead. 7. lib. 7. & Couar. prac. quæſt. c. 37. nu. 4. hiſque addo Adrianum Turnebum in libel. de vino.

Gallorum expẽſa plurima in vineis.

Hoc tempore Galli immenſi operis vineas excolũt, vt teſtatur Arnon. Ferron. in conſu. Burdegal. de feud. §. 20. vereturque ipſe Ferronus, ne Domitiano Cæſare opus ſit: qui vineas iubeat excidi.

Quibus propoſitis, ne quæ antiquitatis ſunt, penitus ignorentur, per neue nos lateat vites extrinſeco egere auxilio, carent. n. vi, vt penſe ipſas quam optimè ſe habere poſſint, ſi nulla cultura adhibeatur, dixit Cicero lib. de fin. bono. & malo. 5. ad rem proprius accedens conſidero. Vinearum culturam, vel deſeri, vel minus bene curari, ac vtroque modo vites iniurijs affici. Priore tamen grauius lædi. Itaque inſtruendi ſunt tam ruſtici coloni, quã Domini hi, quomodo dent, illi cum accipiũt, qua ratione curent. Super qua

Conſuetudo Bari.

re Barenſes ſcriptam habent conſuetudinem in tit. de reg. iur. *qui pactus eſt vineas cultare ſatis eſt ſi ſcalciauerit, & ſcaricauerit. ſatis eſt*, quia colere obligatus non tenetur ſepes facere, vel ſoueas, nec ſpinis locum purgare. Alberic. de Roſat. in l. cum quæreretur §. prædijs D. de leg. 3.

Scalciare & excodicare Italorum vocabula in vineis fodendis & ſcaricare pro putatione.

Scalciare autem eſt circa vitium pedes impedimenta effodere quòd Itali excodicare appellant ſecundum Pallad. de re ruſt. lib. 2. tit. 1. opus vineæ veteri periculoſum, ne radices, quas in ſummo habet inareſcant, dicit Colum. lib. 3. cap... contra nouellis vitibus vtilis ablaqueatio, & radicum ſumma terra præciſio, Varro libr. 1. cap. 29. & Theophraſt. lib. 3. de cauſis plantar. cap. 11. vitulamina appellantur inutilia virgulta circa vitium pedes ſapient. 4.

Scaricare, ideſt vites putatione alleuare exonerare, quoniam docti putatores Sarmenta, & gemmas iuxta cuiuſque iugi habitudinem ſeruãres reliqua bracchia falce acuta leuãt, quod, & dicitur extenuatio. de hac re Plin. lib. 17. hiſtor. nat. cap 26. facit quod notat Paulus de Caſtro. in l. & hæc diſtinctio §. cum fundum D. locati cõtra colonos: qui multa capita dimittunt in vitibus, vt plures fructus vinea reddat. Nam cum per hoc deterioretur, & anno ſequenti oporteat taliter putare, vt nullos fructus ſit Dominus collecturus, ex locato tenebitur ad intereſſe colonus, ſequitur Iaſon in l. ſi quis nec cauſam §. 1. D. ſi certum pet. meminit Vincent. de Franch. deciſ. 96. Nam putare veteres dixere. vacantia ex quaque re, ac non neceſſaria, aut etiam obſtantia, & aliena auferre, & excidere, & putatorem: qui arbores puras facit. notat Catelli. Cotta in memorial. verſ. Argentum purum putum.

Coloni multa capita in vitibus dimittũt.

Cautio pro domino vineæ cũ partiario.

Marcus Cato in ſua re ruſtica ſic breuius Dominum inſtruit, vineã, inquit, Redemptori partiario quomodo des bene curet fundum arbuſtum. Et nota quod, & ſi multas habeat partes ipſa vinearum cultura, vt mox patebit, tamẽ totius anni vnica cultura intelligitur. ideò dixit Bartol. in l. ſi pupilli §. videamus D. de negoc. geſt. geſtorem. qui fecit vineam Zappari, vel putari non poſſe in medio anni dictam culturam dimittere. Hæc Bartol.

Locum Catonis c. 137. ſimpliciter refert Barnab. Briſſoni. lib. 6. de formulis fol. 180.

Idem pro domino in ſtipulatum deducitur.

Speculator in tit. de locato ver. cæterum. cautius, & magis diſtinctè ponit quid Dominus à ſuo Colono ſtipulaturus erit cum vineam locat. ſcilicet eſt vt promittatur quolibet anno ſuis tẽporibus bene putare, releuare, & ligonizare, binare, purgare ipſam vineã, vbi opus fuerit propagare. Palis, perticis, atque iugis. Et ſepes, & foſſata manutenere. Sed quid ſi nihil de his dictum ſit, dic teneri conductorem nihilominus ſecundũ gloſ in l. ſi merces §. conductor in principio. D. locat. & conduct.

Putatio primũ opus vineæ culturæ.

Primum igitur, quod appetitur eſt, putare, & quidem rectè nã cum legẽ tulerit Numa, ne ex imputata vite vina Dijs libarent ratio creditur vt putare cogerentur C. Plin. lib. 14. cap. 12.

Quolibet anno, vitis namq; tonſuram annuam quærit, quoniam celeriter fruticeſcit, idem Plin. lib. 17. cap. 27. Hebreis autem præcepto fuit, ne ſeptimo quoque anno vites putarent Leuitic. c.

27. Ni-

Digitized by Google

27. Nimirum quod Populus ille Deo electus quandiu ſub lege iuſtè ambulabat eorum terra germen ſuſtinebat, tritura meſſium apprehendebat vindemiam, & vindemia occupabat ſementem Leuitic. c.26. *ſuis temporibus* ante omnia dicit Caius colonus curare deber, vt opera ruſtica ſuo quoque tempore faciat, ne intempeſtiua cultura deteriorem fructum reddat, l.ſi merces §.conductor D.locati.

Probandi modus non eſſe vineas cultas.

Hinc eſt quare dicenti culturas fundo per colonum iuxta conuenta non eſſe datas, ſatis erit inſtrumentum locationis producere, ac tempus laboraturæ iam eſſe elapſum. Alex.conſ.79.vol.4. probatque Rota Bononi. per Benintend. deciſ.16.in princ. Ad hæc Hiero.Mago. deciſ. 101. Rotæ Florent. XII. Romanotum menſes in veteribus monimentis Romæ reperti ſunt. in his Februarius habet ſic *Vinearum ſuperficium colitur* Menſis Martius ſic *Vinea, & pedamenta in*

Vinearum diſtributio quo ad vineta.

» *paſtino putantur* Menſ.Iunij *Vinea occantur* Mē-
» ſis Septembris *Dolia picantur* Menſ.Octob. *Vindemia Sacrum libero* Decemb. *Vinea ſtercorantur* hinc vtiliter DD. adnotant, quòd & ſi colonus non colens agrum, ob quod deterior efficitur quo ad fructus expelli non poſſit, fallit in vineis: quæ perpetuò ob ſpretam culturam deterioratione, tenerique colonos probare coluiſſe iuſto tempore notanter Ioſeph. Ludoui. deciſ. 22.Rotæ Florent.

Quæ ſunt in putatione aduertenda.

Plurima tamen ſunt in putatione animaduertenda, quoniam ſi maturius putes, plurima Sarmenta, ſi ſerius fructus plurimos conſequeris. ex Colum.lib.5. cap.23. Theophraſt. de cauſis plantar. lib.3.c.18. Sed ante apertionem gemmæ peragendum eſt, macris prius putatis, validis nouiſſimè C.Plin.lib.17. c.22.locis apricis, & vbi molles ſunt hiemes, optimæ, & maxime naturalis eſt autumnalis putatio, dummodò æquinoctiales pluuiæ præceſſerint, & ſarmenta iuſtam maturitatem cæperint, regionibus verò frigidis ea res verno melior. Columel. loco citato, & Plin.libr.18. cap.26. eſt, & hora ſeruanda validis Luna deficiente, Macris Luna creſcente.notat Rutilius Beueneaſa in Menſe Octobr.

Inſtrumenta putatoria acie acuta.

Inſtrumenta autē putatoria falces ſunt: quarum figuram idem Columel. docet lib.5. ca.25. præſertim eſſe oportet acie acutiſſima namque culpæ putatoribus dati ſolet contuſio falcis hebetioris C.Plin.lib.17.cap.24.

Vtque plagæ fiant, quam leuiſſima cicatrice, & obliquæ aliquantulum, quo facilè imbres decidant. Plin. vbi ſupra c.22. reliqua putādarum vitium documenta tradidit Palladius libr.3. titulo 12.

Vites Releuare quid refert.

Releuare eſt propriè in altum tollere, ex Columel.lib.3.cap 5. & lib.6. cap.3. Quod euenit cum putatoris diligentia vitis: quæ per terram proiecta diſcumbit leuatur, vt breui conſiſtat crure Pallad.lib.3 tit.11. Id namq; genus vineæ vti optimum probant, quia Sole aſſiduo coquitur, afflatum magis ſentit, pampinationi, occationi, omnique operi facilior eſt, & deflorescit vtilius, Plin.lib.17.cap 21. Nec ignorandum eſt quod de putatione ſenſerit Theophraſt. Genus id curæ publicum, atque euidentiſſimum eſſe, omnes enim eo vtuntur; Sarmenta verò deciſa appellatione lignorum contineri ſecundum locorum conſuetudinem, teſtatur Bartol. in l. ligni. D. de legat.3.

Sarmenta ... lignorum.

Ligonizare, hoc à ligonibus vulgò deducitur, Prouinciales plerique ordine vineas oblaqueant nouellas poſt idus Octobris priuſquam frigora inuadant. Veteres autem Ianuario Menſe fodi conuenit, locis frigidioribus Februario, & paluſtribus, ex Colum.lib.1.c 9. Pallad.li.2. titul.5.

Ligonizare ... Palladium.

Atque vbi frigidiores ſunt hiemes conuenit mediocris terræ cumulo vites operire ſecūdum Theophraſt. li. 1. de cauſis plantar.cap.16. addetamen hic legaliter, quod non tenetur Dominus vineæ laboratori, qui fodiēdo rupit marram, gloſ. & Bald. in l. quoniam C. de verb. & rer. ſignif. per text. in l.2. §. ſi conſeruatis D. ad leg. Rhod. de iactu, vbi bona additio Alex ad Bartol.

Foſſori non reſtituitur marra in opere fracta.

Item quòd fodere vineam Domini, genus eſt Angariæ ſcilicet ſeruitium perſonale, expenſis tamen ipſius Domini; ita exemplificat Andr. Iſer. in tit. quæ ſint regali verſ. Angariæ, ſoluitur autem ſalarium, pro vt inter ciues pro cultura agrorum: qui ſunt de feudo: declarat Ioan. Angel. Piſanel. in pragm. 1. de ſalar. vaſſallor. nu.6. & 7. ſed & præcipere poteſt Baro ſubiectis ſuis, vt colant territorium feudi, & recuſantes mulctari, quam concluſionē latius comprobāt DD. feudiſtæ, præſertim Freccia lib.2. authorit.41. fol.230.

Fodere vineā domini genus eſt angariæ.

Vbi verò arbuſta ſunt ita cauet C. Plin. li. 18. c.19. ſi inter arbores, viteſque aretur, boues fiſcellis capiſtrari, ne germinum tenera præcerpant: ſecuriculam iuſtitiuam pendere: qua intercidantur radices, hoc melius inquit, quam coucelli aratro, bouefque luctari.

Boues fiſcellis vt capiſtrentur in arandis arbuſtis.

Lunæ obſeruatio in putatione, vt ea decreſcente fiat, quo lachrimatio cohibeatur in macris ſcilicet, namque in validis creſcente putari melius. Sed cum autumno vites lacrimentur, nec Lunæ cura eſt habenda, quod benè aduertit Bartolo Tacgius in Dialogo, cui titulus eſt, l'humore.

Luna in putatione obſeruatur.

Binare ideſt foſſionis culturam duplicare, ſiue iterum ligonizare. Bis igitur ſatis eſt, hoc opus fieri, caue.

Binare quid ſit & quo cauenda.

Sed prudenter explendū, ne lutulenta ſit terra, dum foditur. Colum. libr.4. capit.12. Neue crudum ſolum fraude occulta foſſor includat. Pallad. lib.2. tit.10. Neue incurioſo ictu vites ipſas verberet. Plin. lib.17.c.24. Catonis vinea bis fodi non eſt cōtenta: qui crebrò fodiendum eſſe docet, & Colum. eo. cap.12. finis inquit fodiendi nullus eſt. Sed, & Virg. lib.2. Georgic. dum terque, quaterque ſolum ſcindi oportere dixit magis de nouellis intellexit. Quòd ſi tu ad veteres extenderis, ſcias tertiæ foſſionis impenſam vtilem in iure credi, duas verò primas eſſe neceſſarias ligonizare, ſcilicet, & binare Andr. Alciat. notāter in l. impenſæ verſ. vtilis D. de verb. & rer. ſignif. At quia non omnis telluris eadem

Tertiò ſolere vineam quare ... impēſa ...

eſt

eſt qualitas, cum quædam facilius, quædam durius ſcindatur, ita fodientis inſtrumenta nõ eadem ſunt, vbique ligones, marræ, raſtrelli, raſtri, & id generis, alia iuxta Patriæ vſum, vide textũ in l. villæ D. de fundo inſtructo. Monopoli zappa eſt in vſu, cum, & zappare verbum vſurpet Bartol. in l. ſi pupilli §. videamus D. de negoc. geſt.

Opera in ſingulis vineis impendenda ſecundum vſum villicorũ.

Noſtri villici ſingulis vineis fodiendis xij. diurnas operas, binandis verò x. tribuunt, qualibet autem vinea in quaternas partes diuiditur, (quarteria vulgò dicta Gallica voce, carcier de vigne,) Mentio eſt in conſuet. Turon. titul. des droict. vbi Io. Sayſon. artic. 3. ſingula quarteria ex vigintiquinque ordinibus Conſtant. centum igitur ordines vineam conſtituunt. Ordo 25. Scrobes continet, Itaque vna vinea vitium pedes habet, ac totidem Scrobes 2500. longitudo Scrobis eſſe ſolet quinque, & ſemis pedum. Alij per iugera, & hortos metiuntur. vide Colum. lib. 5. c. 19. & lib. 4. c. 3. & adde pro menſuris regni, & ſpecialiter Apuliæ, & Terræ Bari Abb. Georg. Pezzaya Geomet. fol. 197. ibiq; affirmat vineæ aream paſſuum eſſe vt vitium 2500.

Vineæ menſura conſideratio.

Vineæ plantatio non eſt melioratio ſecundum aliquos.

Plantationem autem vinearum non eſſe meliorationem, quamuis ſit rei mutatio probat Io. Garſias de expenſis c. 1. nu. 8. ſuam fortè regionem ſentiens.

Purgare vineã quid importat.

Purgare, duobus modis contingit. Primum cum poſt putationem Sarmenta deciſa vitibus educuntur, de quo M. Cato cap. 37. & 50. & Virgil. Georgic. Ne foſſori ſint impedimento. Demum fit per pampinationẽ; quæ quidem ſcienti committenda eſt. Varro de re ruſt lib. 1. cap. 31. Colum. lib. 5. cap. 27. namque id quàm putare maius eſt, cum non omni loco fieri conueniat, Pallad. lib. 1. neque omni ex latere vitis propter flatus ventorum noxiores Colum. lib. 3. cap. 11. vide Guliel. Bude. prior. annot. in pandec. fol. 613. latini quoq; frondatorem hunc appellant, qui manibus vitiũ folia euellit, quò ardor ſolis vuam maturiorem reddat. Schardius in lexico.

Frondatoris vſus eſt in vitibus pampinandis.

At verò inquit in vitibus carbunculatio, quæ circa idus Auguſti in Italia accidit vitium eſt, cum vuæ non ſatis folijs tectæ præferuidis ſolibus interdum retorridæ fiunt, ex quo tandem aceſunt, vt quodam vredinis carbone exuſtæ, acinique tunc præcoquuntur in callum, quòd fit ad canis ortum interlunio accidente. Quibuſdam etiam in locis non propter Solis ardores, ſed propter frigora. Nam in Thracia: quæ hodie Romania appellatur vuæ non marurantur, nec miteſcunt, niſi vbi frigora obiectu frondium cultores arcuerunt, vt adnotat Io. Boem. de moribus gent. lib. 3. cap. 5.

Vuæ vbi non matureſcunt.

Pampinationis tempus.

Opportunum eſt autem pampinationem fieri, cũ vinea frondere cœperit, ſed non antequam pampini quatuor digitos longitudine expleuerint. Imò tardius ſi Regio ventis nimis obiecta eſt, ita tamen, vt rami crepent ſine difficultate carpentis, Pallad. lib. 6. tit 2.

Pergulæ non omnes pampinantur.

Pergulæ verò: quibus magis in delitijs vtimur, non ſunt pampinandæ, cũ in æſtu per grata ſit vitis pampinis denſa, & vmbroſa, cuperem tamen mihi quales Mauritaniæ eſſe perhibentur vites: quas duorum hominum complexus capere non poſſit, vuarumque racemos cubitulas. Io. Boem. lib. 1. cap. 3. de morib. & legib. gent. de vmbræ autem vitium gratia præſertim cum bibimus conuiuantes, dicit

Horatius.

Neque te miniſtrum
dedecet myrtus, neque me ſub arcta
Vite bibentem.

Vitis encomia apud Ciceronem.

Sed & ampliores vitium laudes ſunt, maximè apud Ciceronem de ſenectute, qua, inquit, quid poteſt eſſe tum fructu lætius tum aſpectu iucundius, & pulchrius? Adde his Iacob. Pontanum Progym. latinit. prima tertij qui cum ad prudentiam vinitoris ſpectare dixerit, non ſolum ablaqueationes, pampinationes, & cęt. ſubdit, reputare etiam, num maiore fructu vitis ſe induerit, quàm vt eum perferre queat, quo circa non ſolùm ſuper vacuas frondes decerpet, verum etiam interdum partem aliquam fœtus decutiet, declarat, & ibidem Pontanus quid ſit ablaqueare vites? quid pampinare? & huiuſmodi.

Propagationis modus.

Propagare, cum vitis deijcitur totaque infoditur vel merſione, & infoſſione partis alicuius. Verum firmior eſt cum tota proſtratur Pallad. lib. 3. tit. 16. Propagandi tempus culturæ præceptores diligenter obſeruari voluerunt, vt verè fiat. Cato de re ruſtic. cap. 40. Alijs magis placet Nouembri Menſe. Pallad. lib. 12. titul. 2. Catoni ego adhereo, fit enim commodius, atque vtilius, cum diligẽs vinitor facta vindemia foueas paulatim adaptet tota hieme imbribus, niueq; terra maturetur, de hinc proximi veris initio ductas propagines aptius alat.

Propagationis expenſa neceſſaria.

Eſt neceſſaria inter operationes ipſa propagatio, vſque adeo, vt Gloſator per illum textum in l. ſi vno §. cum quidam D. de loca. & conduc. contra colonum affirmauerit, teneri eum propagare tanquam bonum Patrem familias: quod ſi nõ fecerit remiſſionis commodo, ſterilitatis occaſione in vinea veteri contingentis, priuabitur. Quod verò in ipſa propagatione impenſum eſt, ſi modicum non repetitur, idque arbitrio Iudicis l. omninò D. de impen. in re dot. factis, & vide Paul. de Caſtro conſ. 326. verſ. de expenſa verò, quem ſequitur Roland. à Valle conſ. 28. num. 26. & 27. vol. 1. vbi de fideicommiſſario: quomodo teneatur ad expenſas vineæ plantatæ in re ſubiecta reſtitutioni, quando perpetuam, & non modicam vtilitatem plantatio affert. Similiter in vſufructuario conſtitutum fuit, teneri eum in vinearum demortuarum locũ alias ſubſtituere, vt proprietario demum reſtituat, inſtit. de rer. diuiſ. §. ſed ſi gregis vſumfructum, quod notatu dignum dicit Angelus, & vide Bude. ad l. quid ergo D. de vſufruc. fol. 416. adde textum l. ſi vſusfructus legatus. 16. §. vlt. de vſufr. ibi qui vites nõ ſubſerit, quale opus progationi par eſt.

Vinea ex cultura deſertione perit.

Præmiſſorum euidens eſt ratio; quoniam vineæ, ſi coli deſinant, deſiccantur, ac deteriores

in

Vinea diu cultura desertione perit.

in perpetuum fiunt, non tantum reſpectu fructuum; ſed etiam in proprietate. Bald. ſingulariter in authen qui rem. 2. notab. C. de ſacroſ eccleſ. refert Steph. Aufrer. in addit. ad capp. Toloſ. q. 353. Io. Cephal. conſ. 659. num. 15. Et hoc operatur contra emphiteotas, vt vinea in commiſſum dicatur cecidiſſe ſecundũ pręfatos DD. & alios in idem allegat Franc. Milan. deciſ. 17. Sicil. num. 33. & ſeq. lib. 2. præſertim Ioſeph. Ludou. deciſ. 22 Peruſi. nu. 21. & inde vſque ad fi.

Et an paupertas emphiteotam à caducitate excuſet, quod nõ reſoluitur quoad caſum deteriorationis ipſius vineæ Milan. d. deciſ. 17. n. 42.

Vinea caſti[illegible]

Et ego libentiſſimè Baldum ſequor, quoties de nouellis vitibus qõ eſſet propter authoritatẽ Colum. lib. 5 ca. 3. is enim ait, cum omne genus ruris, niſi diligẽti cura exerceatur fructuoſũ eſſe non poſſit, tum vel maximè vinea; res enim eſt tenera, infirma, iniuriæ maximè impatiens, cum tamen aliquatenus ſe confirmauit, & veluti iuuenile robur accepit negligentiam ſuſtinet, Nouella verò dum adoleſcit, niſi omnia iuſtè perceperit ad vltimam redigitur maciem, & ſic intabeſcit, vt nullis deinceps impenſis recreari poſſit. Dixit quoque Bald. non poſſe dici vineã, quę fuit, & non eſt. in authen. hoc amplius C. de fideicomm. propterea nec in poſſeſſoris cenſum refertur l. forma D. de cenſib Petr. de Vbald. in tract. de collect. verſ. in agro Alexandrino. Nam nomen vineæ vocabulum eſt, & res etiam, ſi aliquæ radices adhuc ex ea ſupeſſent, de illis enim non eſſe curandum cum fructus non producãt, docuit idem. Bald. notanter conſ. 413 vol. 5. incipit Verba dicunt vſque ad vineam. Atque vbi ſemel fuit non facilè poſtea vitis nouella inducitur, ad quam paſtinandam rudes agri, & ſylueſtres eligendi ſunt Pallad. lib. 2 tit. 13.

Vir obligatus dotali pecunia emere ſtabilia non ſatisfacit emendo vineã.

Hęc ſunt vulgi argumenta vineta inter mobilia cõputantis, nec impleri à viro pactũ emẽdorum ſtabiliũ, quæ maneant pro fundo dotis vxori, ſi vinea è dotali pecunia comparetur, attẽdi aũt hominum opinionem, conſuetudinemq; in hiš probat Pinellus in l 1. C. de bon. mat. 3 par. n. 29. Nam & videtur Summis PP. parem facere vineam cęteris mobilibus reſtauratione indigentibus in ca. paſtoralis in fi. ext. de decim, ibi (*vt ſi pars aliqua moriatur armenti, deterioretur vinea, portio mercis depereat, &c.* Veritas eſt cẽſeri ſtabilia propter ſolum, in quo vineta ſunt, & cuius forma per vitium paſtinationem mutari dicitur, Abb. Panor. in c. fin. de pecul. cleric. & Gloſa conſuet Pariſ tit. 1. §. 23 num. 60. ſuper q. Alciati in l 2. in princ. nume. 18 D. de verborum obligat. Et in propoſito præſcriptionis de vinea, ſicut de alijs immobilibus iudicatur, l. ſi vineæ C. de præſcrip long. temp.

Vites breuis ſunt vitæ: & mobiles uidentur.

Mobilitas autem conceditur per accidens. vitæ namque breuis eſſe ſolent. C. Plin. hiſt. nat. lib. 16. cap. fin.

Ideo inter modica immobilia rectius vineã connumerabimus, & de modicis immobilibus agi tunc dicimus, cum de vna vinea lis, ſiue controuerſia eſt in conſtitut. Reg. cauſas per magiſtros. concordat textus in capitul. terrulas, cauſ. 12. quæſt. 2. quæ notari oportet ad multa propter tradita per Bartol in l. 2 num 19 ſol matr. Alex. & Iaſon in l ſciẽdum D. qui ſatiſd cogan. quibus adde Pinellum vbi ſupra nu. 27. ſol. 136. de Patre, vel tutore alienante res huiuſmodi pupillares, vel filiorum aduentitias ibi vide, currit autem in vinea præſcriptio qualis in ſtabilibus C. de præſcript. long. temp. l ſi vineæ, Et hoc in ſpecie trahunt ad conceſſiones rei modicæ de feudo, ne ſit opus adire pro aſſenſu Dominum, quoties vnam vineam, vel domunculam alienaret vaſſallus. Afflict. deciſ. 129. in fine.

Pro vinea alienatione non ſit opus domini aſſenſu.

Addo his notab. Ioan. Fabr. Theoricam in ſuo breui C. de Sacroſ. Eccleſ. auth. prӕtereà verſ. ſed quare in ruinoſis. Vbi de Eccleſia diſtrahente immobilia, eandem eſſe rationem hoſpitij, & vuæ, vt alienentur facilius, quoniam tam propter vetuſtatem, quàm alias contingit in ijs mutatio magis, quam in campis, & cæteris ruſticis.

Furnus facilè deſtruitur.

Atque ſimilis conditionis dic eſſe furnum, de quo in eod. cap paſtoralis in fine ibi (*vel totus clibanus deſtruatur.*

Propagatione vinea perpetuatur.

Vitium igitur æternitati conſulitur, ſi vt docet Columel lib. 5 de re ruſt cap 18 propagãdi opus nunquam intermittetur, quin omnibus inſtauretur annis, nec ad occidionem vniuerſum genus perduci patiatur. Vide textũ in l. ſi cuius §. denique D. de vſufruct vbi contra fructuariũ: qui vites nõ ſubſerit, ideſt ſubſtituit, actio à Prętore datur; ideo priſcis temporibus, ſi quis vineã ſuam habuiſſet derelictui, mulctabatur, quemadmodum ſi agrum ſordeſcere paſſus fuerat, ad cenſores autẽ ea res pertinebat. Aul Gelli. noct. acti lib 4 c. 12. hinc cenſorium probrum apud Plin. li 18 c. 3 Deſides, ignauoſq; homines, qui, & vagabundi vulgò in noſtris pragmat. appellantur, lex Solonis accuſantibus faciebat obnoxios, & vltimo afficiebat ſupplicio. Petr. Crin. de honeſt. diſcip lib. 2 c. 11. Petr. Greg in Syntax. artis mirab lib. 11 c. 24 tit. de occida.

Cenſorum poteſtas in deſides.

Propagationis expenſa neceſſaria.

Eſſe ppea inter neceſſaria, expenſas, propagationẽ, deciditur in l. vel ſi vites D. de impen. in reb. dot. factis, quæ ſi modicæ ſunt non ſemper in conſideratione haberi eas oportet, per textum in l. omninò d. tit. de expenſ.

Palis, perticis, atque iungis) Inſtrumenta vineæ eſſe palos, & perticas nõ dubitatur per textum in l. villæ D. de fundo inſtruc. Atq; vbi pro adminiculandis vitibus pedamentis vtuntur è quercu, & ſimilibus, tria eorum eſſe genera Varro docet li. 1. de re ruſt relatus à Guliel. Budeo 1. p. annotat in pandec. ex l.... de vſufructu fol. 408. Palis autem arundineis, quæ cõſueuerit eſſe menſura cum talibus Romæ vineæ pendentur, non vltra cannam, vnde, & cannæ vocabulũ vulgò proferri docet Lucas Paetus lib. 2. de interuallorum menſuris. Tu vide textum in l. Caius Seius D. de ann. leg. ibi Salicis mundæ annua librarum ſingula millia Gl. interpretatur, ideſt certæ menſuræ 12. pedum, & ille textus eſt notabilis, qui legatum talium pedamentorum pro vineis certæ perſonæ relictum non inducit ſeruitutem realem, ſed morte legatarij extinguitur.

Canna menſura vnde dicta ſit.

Digitized by Google

De tigno iniuncto.

CAP. III.

DE iungis autem lege 12.tabul. ita cautum eſt, relata in tit. D. de tig. iniuncto.

Tignum iunctum ædibus, vineiſque, & capulo ne ſoluito, ſed duplum qui vinxit dato.) vt ex Põpe. Feſto li. 18. refert Zaſius in catal. legum antiq. fol. 147.

Columel. de re ruſt. lib. 5. cum ad ſummum palum recta vitis extenſa eſt capiſtro conſtringimus, ne fœtu grauata curuetur, caue tamen quòd ligna eccleſiæ dirutę non ſunt ad vſum vinearum paſtinandarum conuertenda, Gloſ. in c. ligna de conſec. diſtinc. 1.

Ligna Eccleſiæ diruta non ſunt ad paſtinum viñ transferenda.

Vineas etiam in Brũduſino ſolo iugatas fuiſſe vectibus teſtatur M. Varro de re ruſt. li. 1. c. 8.

Brunduſij vinea iugata.

Arbuſtiuarum vitium cõditiones quibus regulis in æſtimationem veniant, vt earum non ignoretur valor, declarat Abbas Georgius Pezzaya Monop. lib. Arithmet. & Geom. folio 235. ibique quot bottes vini ex ſingulis arbuſtorum modijs, vide lib. 3. 1. p. de vino arbuſtiuo.

Arbuſtiuarũ vitium conſideratio.

Si quis verò de paſtino inſtituendo cogitat, & quibus pactionibus à ruſtico ſibi caueat, vt optimè fiat, legat rei ruſticæ Magiſtros, maximè Columel. & Palladium illum lib. quarto & quinto, Pallad. lib. 2. tit. 10. quem allegat bona additio. ad l. diuortio §. planè verſ. paſtina D. ſo lu. matrimonio. Nam & in pandectis de ſeminarijs vitiarijs, & de paſtinis fit mentio l. item ſi fundo §. ſeminarios D. de vſufruc. ad quem locum Budę. prior. annotat. folio 404. concordat Gloſa conſuetud. Pariſien. titul. primo §. primo Gloſ 8. numero 7. fol 80. Alia eſt notabilis deciſ. Bald. quam, & Iaſ. ſequitur, ac comprobat in l. 1. C. de iur. emphyt. Bal. nu. 11. Iaſon num. 99. & qui in emphyteoſim Syluam accepit non licere Domino inuito extirpare ſyluam, vt vineã in ea plantet, quoniam mutaret loci formam omninò, ex quo extirpatis vitibus non remaneret ſylua, vt prius, vide Aluar. Valaſcum Luſitã. deciſ. 58. incipit, extat forus antiquus.

Paſtini inſtituendi pactio.

Syluam an liceat extirpare vt vinetum fiat.

Alia cauſa eſt eius: qui ſyluam, vt priuatam rem poſſidet, in qua municipes habẽt ius paſcendi collectis fructibus, poſſet enim nouellare ac vitas plantare, nec municipibus ius eſſet prohibendi, ſecundum Didac. Couarr. pract. quæſtio. capitul. 37. numero quarto. Si verò paſcendi ius priuato iure, & in vim ſeruitutis alicui competit, Domino ſyluæ ſiue agri nequaquam licere vinetum inſtituere, per quod ſeruitus deterior fieret, Iure probat Bartol. Cæpol. in tract. de ſeruit ruſticorum prædior. tit. de ſeruit. iur. paſcendi, nu. 42. quem ſequitur Couarr. vbi ſupra, licet corruptè alleget nu. 26.

Ius paſcui in ſylua an duret in vinea.

Habes igitur augendarum, & colendarum vitium præcepta, poſtquam fuerint inſtitutæ. eſt enim in eis, vt reliquis in plantatis vegetatio cultrice ſcientia, atq; agricolarum arte indigẽt, quæ, vt inquit Cicero, circumcidat, amputet, erigat, extollat, adminiculetur, vt ipſæ vites, ſi loqui poſſent, ita ſe tractandas, tuendasque eſſe fateantur.

Vegetatio in plantis cultrice ſit.

Quæſito de vineis.

CAP. IV.

SVnt in hac ipſa re legales quæſtiones, vt ecce in l. colonus D. locati. Sceuola.

Quæſt. ad culturã pertinentes.

Colonus cum lege locationis, non eſſet comprehenſum, vt vineas poneret, nihilominus in fundo vineas inſtituit, & propter earum fructus denis amplius aureis annuis is ager locari cæperat. Si Dominus iſtum colonum fundo eiectum penſionum debitarum nomine conueniat, an ſumptus vtiliter factos in vineis inſtituendis computare poſſit, oppoſita doli exceptione. reſpondi, vel expenſas conſecuturum, vel nihil amplius præſtaturum eſſe.) Vbi verò doli exceptio pro eo, quod ſcienter in alieno fundo impenſum eſt, nõ obijci poteſt petitori, Iudicis officium imploratur; qui non debet pati cum alienis expenſis quemque locupletari. tex. in l. plané. de petit. hæred.

Expenſa vtiliter facta ſcienter in re aliena quã repetãtur.

Et nota in hac lege à contrario ſenſu, quod ſi cõuenerit, vt vinea ponatur, videtur conuentũ, vt impenſæ non repetantur ſecundum Hieronimum Gabriel. conſ. 168. q. 6. nu. 91. Similis eſt: quãm Bart. & Doct. ibidem conſiderant in emphiteota, qui quoniam ad meliorandum rẽ accepit, expenſas non repetit per tex. in l. 2. C. de iur emphit. & ſequuntur alij in lecturis, & conſilijs, vt hic per Scriben. & in d. l. 2. Verum quia non eſt ſimpliciter verum in quolibet meliorationum genere, vidẽdus eſt commentator conſuetud. Pariſien. Et vide Vinç. de Franch. deciſ. 196. qui nu. 3. citat hunc text. l. colonus.

Obligatus vineam ponere nõ repetit expenſas.

Et doctrinæ; quas ſupra citauimus ad interpretationem conſuetudinis in hac parte.

Nota etiam ſumptus factos in paſtinanda vinea reputari vtiles, ex quo fundus locatus non erat vineatus tempore locationis, nec fuit dictũ, vt vinea ibi poneretur, & tamen de ſumptu colono ſatisfaciendum eſt. Odoff.

Paſtinatio quãlis expenſa ſit.

Brunduſij ſunt quædam vineę intra vrbis mœnia (Nam propè ciuibus deſerta eſt, pone fieri ſtatutum de tollendis vineis, exinde, nunquid comprehenderentur vineæ clericorum? reſponde quod non, ex regula authent. caſſa, & irrita C. de ſac. ſan. eccleſ. c. fin. de iur. immun. lib. 6. in terminis Nicol. Bello. conſ. 43. ad primum.

Promiſi dare operarijs meis colentibus meas vineas quantum dabunt alij ciues, qui ciues diuerſimodè mercedem ſoluiſſe inueniũtur; quæritur quòd ſalarium dare debeam? reſpondet Guid. Pap. deciſ. 252. minus dãdum eſſe per tex. l. qui cõcubinã §. cũ ita 1. D. de leg. 3. qđ eſt not.

Merces vinitoris. incerta ſit quomodo commentur.

In l. ſemper D. quod vi, aut clam.

Is; cui fundum paſtinandum locaueras, lapides ſuſtulit, & in vicini proiecit prædium, ait Labeo te vi, aut clam non teneri, niſi id iuſſu tuo factũ ſit. Vlpianus. Ego conductorem teneri puto. locatorem autem non aliàs niſi vt aut patientiam præſtare poſſet, aut ſi aliquam actionem habeat, vt præſtet, cæterum teneri non oportere.

Proijciẽte operario lapides in vicini prædium an dominus vinea teneatur vicino.

In l.

Paſtinatio.

In l. Impenſæ neceſſariæ D. de verb. & rer. ſign. §. vtiles) ibi *Arbuſti paſtinationes)* alij textus habent, *Arbuſti repaſtinatione)* quod ex vetuſtis codicibus reponit Catelli. Cotta, verſ. arbuſtum, in ſuis memorialib. alij verò ſeparatim legunt ſic Arbuſta, paſtinationes. elige quamuis omnes lecturæ conueniunt ſenſui. Et aduerte, quòd licèt de nouo vineam plantare dicatur, impenſa vtilis. per textum in l. colonus D locati, & ideo debeat impenſa reſtitui, niſi aliter pactum fuerit, Caſtrenſ. conſ 247. lib...

Subſtituere, ſummittere, & propagare.

Subſtituere tamen vites in locum demortuarum, expenſa dicitur neceſſaria, iuxta tamen præſentem valorem l. 3. §. fin. de impenſ in reb. dot. fac. Coſta de ſubſidi. remedi. 99. in fine.

Et cum ſupra tetigerim genus eſſe angariæ, vineam Domini colere expenſis eiuſdem Domini. In expenſa verò, & ſalario haberi rationem taxæ in Regia Pragmatica Ferdinãdi: quæ agit de ipſo vaſſallorum ſalario. Adde videndum Fr. Grego. in Enchiri Eccl Neap qui in dictam taxam inuehitur; pauperes enim villici (vt, & hoc addam) fodienres, & operantes terram in die quater comedunt, ſimili Germanorum more: quem ponit Io. Boem lib. 3. de morib genti c 12.

Villici vineæ fodibres quater in diem comedunt.

Operariorum ſumptus diurnus.

Operarij verò conducti an operas præſtare debeant ſuo victu, & an alteri ad operandum delegari poſſint inuiti per conducentes? Alex. poſt Bartol in l. ſi non fortem §. libertus D. de condict indeb. per l. ſuo victu D de oper. libert. gloſ verò tenet quod victu Domini conducentis intellige ſi ſic eſſet loci conſuetudo; in l quoniam liberi in gloſ fin. C. de teſtib. vide Syntag. opinio communi 2 tom. ca 10. de conductitijs operarijs, & agrorum laboratoribus.

l. fin. D. quod vi aut clam.

Vitem deprehendere quid ſit.

Si vitem meam ex fundo meo in fundum tuum deprehenderis, eaque in fundo tuo coaluerit vtile eſt interdictum, quòd vi aut clam intra annum; ſed ſi annus præterierit nullam remanere actionem. Radices; quæ in fundo meo ſint, transferri, quia his acceſſiones ſint.

Deprehenderis) ideſt deprehendẽdo inclinaueris, & ſuppreſſeris; explicat enim I. C. vitis propagationem ex meo in fundum ſuum à vicino clam factam, quo ſenſu Hieronym Magius vir variæ lectionis, loco verbi *(deprehenderis)* depreſſeris arbitratur caſtigatius legi, Miſcellan. lib 4. cap. 7.

Nota contra vinitores inuidos.

Quæro tu habes vinitorem ſolertem in vinea tua: qui à me propter inuidiam ſua ſus receſſit à vinea, nec amplius coluit, an tenear tibi in id, quod tua intereſt deſertam eſſe culturam? reſpondetur ita, actione doli mali, vt per Odofred. in l. cum quis D de dolo malo, & in proprijs terminis Nicol. Bello. conſilio 43. numero 6.

Impeditus operarius laborare ſequenti die poteſt operam implere.

Nota ſingul. ſecundum Andr. de Capua cap. 126 quod ſi operarius ſuperueniente pluuia non potuit perficere laborem diurnum pro ea parte diei, qua fuit impeditus, non habebit ſalarium, niſi velit alia die complere, vt C. de pignor. l. ſecundus creditor. quod, & reſoluit Roffred Beneuent. de libellis. par. 4. tit. de actio. ex locato num. 21.

Agricultura Singularia.

CAP. V.

IN vtroque Iure non nulla ſpecialiter Agricolarum fauore inducta ſunt: quæ expreſsè congerit Franciſcus Ripa in celebri tractatu de peſte titul. de remed. præſer à num. 207. Andre. Tiraq. de nobil cap. 32. quem ſummè in hac re commendat Mantua Enchirid. lib. 3. cap. 307. Boer. deciſ 322 num. 10. & indè Nouiſſime M. Anton. Surgenſ de Neap. illuſtr cap 24. vbi de annona numer 20 Eſt, & illud ex l Manilia de præſcriptione laritudinis, quam vel iter ad culturas accedens, occupat, vel circum actum aratri, quod vſucapi non poteſt, vt dixit Aggenus Vrbicus in Iuli. Fronti quem refert Hieronym. Magius Miſcellane. libro 4. capit. 7. vbi agit de quinque pedum præſcriptione, de qua etiam re Andr. Alciat. ſingulariter ſcripſit Pulcrè, & eleganter Iuſt Lipſi. cent. 1. epiſtol 8 agrum Vrbi præferens ad ſapientiam, ad mores, ad voluptatem, ad fructum, nihil laudum omittit his: qui priuatam cupiant, quam publicam vitam degere.

Vſucapio ſiue præſcriptio pro agricultura.

Pro agricultura minoratur onus fam... in militari ſeruitio.

Imperator quoque Pipinus legem tulit de ſeruitio militari, vt cum plures ſint fratres ſub eodem tecto viuentes, cæteris ad militiam obnoxijs, ſemper pro communium rerum cultura, & domus cura, vnus remaneat l de liberis verò, tit. de his qui ſe in poteſt. alter. ſubdid. libro 3 Longob ad text. c. innouamus extra de treg & pace.

Opus ruſticum non debet ob bellum impedire maxime ...

Adde quondam apud Indos tanti fuiſſe agriculturam, teſte Diod. Sicul hiſtor. libro 3. vt belli tempeſtate in campis opus ruſticum procul ab omni diſcrimine exercerent; hoſtes, inquit, in prælio mutua cæde graſſabantur agricolis nulla, in re nocent, ſed intactos relinquũt, tanquam communis vtilitatis miniſtros, neque verò hoſtium agros vrunt, neque cedunt arbores, refert Guliel Bened in repet. c. Raynutius, verſ. & vxorem nomine Adelaſiam numer. 903. Quo etiam in loco ſpecialiter pro vinitoribus allegat text Hierem. cap. fin ibi Nabuzardam Princeps Militiæ de pauperibus terrę cęteris occiſis, reliquit vinitores, & agricolas, ſunt namq; Agricolæ nerues reipublicæ: qui & multis encomijs extolluntur à doctis: quos propter agricolarum priuilegia congerit nouiſſ. Bouad. libro 3. Polit. capit. 3. numero 61. & inde. Eſt & aliud ad præſentem tractatum faciens, quod clericus, qui terram eccleſiæ incultam fertilem ſua diligentia reddidit, vineam plantando, poterit vſque ad eius obitum eam retinere, etiam ſi propter delictum fuerit beneficio priuatus, text eſt in cap fin. de pecul. cleric. ſecundum intellectum Innoc. quem ſequuntur ibi Panorm. & moderni.

Clericus beneficio priuatus vineam à ſe poſitam retinet.

Digitized by Google

Statutū Neapol. pro arboribus non extirpandis in formalibus aquæ.

Neapoli prag. ſanctione cōſtitutum fuit propter aquam regij formalis arbores omnis generis vitibus exceptis: quæ ſupra formale ſunt, vt euellantur, & extirpentur, ne radices aquæ obſint, vt in nouell. editis fol. 1. Itē in Regno aliud eſt ſpeciale, quia prohibitio armorum nō comprehendit de conſuetudine vſum roncæ ferreæ, vel alterius inſtrumenti: quod ſecū aliquis portat ad agrum, vel ad vineam cauſa incidēdi ſępes, vel aliquid faciendi pro agri, vineæque cultura, & cura. ſecundum Andr. de Iſern. in conſtitu. Reg. intentionis noſtræ verſic. idem ſi ſine punctis.

Vſus armorū licitus.

Palea pro bobus non eſt auferenda ruſticis.

Illud quoque in Regno ſtatutum eſt; quia cū pro ſeruitio Curiæ liceat auferre paleas oblato precio etiam Dominis inuitis excipiuntur tamen paleæ: quæ neceſſariæ ſunt propter boues ad agriculturam, quæ hac ratione auferendæ non ſunt in c. Regis Caroli Secundi, incipit de palea ſoluenda.

Et ad l. executores C. quæ res pignori obligari poſ. & ad authen agricultores, vide cap. reg. pridem contra inſolentiam, & ibi notata, adde Annam ſingul. ſexageſimoſexto. incipit boues aratorij.

Res pupilli pro cultura poteſt obligari.

Et quoties ad culturam terra pupilli inculta redigenda eſt, poteſt eadem à Tutore obligari, vt boues emantur, Gloſ. & Angel. in §. ſi enim authent. de non alien. Caſtrenſ. in l. ait Prætor D. de iur. de lib.

Similique ratione propter culturam aliud ſtatutum, vide in conſtitut. Reg. authoritatem de locat. de man. & ibi Afflictus octauo notab. numero vndecimo, tenet cum opinione Antonij Butrij in capitulo ad aures de rebus Eccleſ. alien.

Ius aquæ arcendæ.

Eodem culturæ fauore non competere aquæ pluuiæ arcendæ actionem habetur in l. prima §. de eo opere D. de aqu. plu. arcend.

Interdictum quod vi aut clam ceſſat.

Pariter interdictum, quòd vi, aut clā ſi quid agri colendi cauſa factum ſit ceſſare dicitur. l. 7. §. ſi quis aceruum D. quòd vi, aut clam, vbi Petrus de Bellapert. ſpeciale eſt, inquit ratione agriculturæ, vt de aqua pluuia arcend. dicta l. prima.

Pro cōmodiori cultura minor prouocat ad diuiſionem.

Minor quoque cum non poſſit ad diuiſionem prouocare, tamen poterit ad diuiſionem poſſeſſionis gratia commodioris culturæ, per l. iubemus nulli C. de ſacr. ſanc. Eccleſ. vbi Gloſ. Bart. Bald. & alij innumeri: quos congerit Octau. Simoncel. de decretis lib ſecundo, tit. quarto, inſpectione prima, caſu ſecundo, numero decimo tertio.

Incommoda agriculturæ remiſſiue.

Incommoda verò agriculturæ præſertim vinearum non pauca ſunt: quarum aliqua refert Petrus Victor. variarum lecti. libro quinto, capitul. quinto.

Vinea poſſeſſio facilius recuperatur.

Cumque vineæ cultura moram non patiatur, ſi quis per vim occupaſſet vineam meam, facilius mihi permittitur propria authoritate eam recuperare, non expectato Iudicis mandato. Nam poteſt durante lite, remanere inculta, & de facili deſtrueretur, Bartolus ſingulariter in leg. ſi alius §. belliſſimè D. quod vi aut clam, quem ſequitur Veronenſ. de ſeruitut. vrbanorum prædiorum, capit. trigeſimo, numerò duodecimo. Eſſe autem aquas agrorum culturæ neceſſarias V. Gra. Vinetis, & oliuetis. collige a text. l. prima, C. de mancipijs, & col. patri. libro vndecimo, vbi de hoc in litera, & agriculturæ præceptores in proprijs locis docent, & coloni obſeruant, vbi prædia ſunt irrigua.

Aqua cultis vineis, & oliuis neceſſaria.

His addo eſſe vitem laboris Hieroglíphicū, ſi quidem arbor nulla maiori ſtudio indiget, & opera: qua detracta, aut perit, aut in labruſcam degenerat, notat Henric. Farneſ. ſingul. libro de verb. interpret.

Appellatiuum Agri, fundi, & vineæ.

CAP. VI.

Ager fundus & vinea in quibus differunt.

AGer, qui & Græcè ἀγρὸς, rus ſignificatur. Nam quilibet in rure locus ſine ædificio appellatur l. fundi D. de verborum & rerum ſignific. quod & Vlpianus repetit in l. ager eodē titul. de qua re Valla elegan. libro ſexto, capitulo 458. contra cuius morſus Andr. Alciat. In agro quidem ſunt vinea, hortus ſalictum, oletum, pratum, campus frumentatius, ſylua, arbuſtumque, vt ex M. Catone intelligitur de re ruſt. capit. primo, quomodo agrum emi oporteat, & cap. 6. Vineam, inquit, quo in agro cenſeri oporteat, & deinde (vites Miſellæ in quemuis agrū conueniunt,) Et hoc modo ager quaſi genus, ſeu quoddam totum capitur, & vinea, quaſi pars agri, l. ſi ſeruum §. primo, de action. emp. Nam in ſtricta ſignificatione is propriè eſt, qui ſeritur l. prima §. de eo opere in principio D. de aqua pluu. arcen. Idem dici poteſt de agricola; cuius appellatiuum comprehendit illos; qui vineas colunt. Lucas Pennenſ. in l. colonos C. de agric. & cenſ. lib. 11.

Caue tamen, quia ſic ager eſt genus, vt poſſit eſſe ſpecies eo modo: quo Dialectici ſubalternum vocant, & legiſtæ poſt Bartolum in l. legato generaliter ff. de legatis primo. Vnde ager appellatione fundi, ſeu prędij continetur l. quęſtio, & l. fundi D. de verborum ſignificat. namque horum ſignificatio latior eſt, ſecundum Iaſon, & Moder. in l. ſi quis in fundi D. de legat. 1. & conſequenter de vinea fundus dicitur; patet in l. qui fundum vendidit D. de verborum ſign. l. ſi quis legauerit de leg. 1. l. ſi duorū de action. emp. l. diuortio in princ. ſol. matr. videtur etiam id obſeruaſſe Horat. epiſt. lib. 1.

Ne percōteris fundus meus optime Quincti;
Aruo paſcat herum, an baccis opulētet oliuæ:
Pomiſuè an pratis, an amicta vitibus vlmo.

Adde Connan. lib. 4. c. 3. nu. 7. qui ſpecies fundi ponit Arbuſtum vineam, hortum, pratū, aruum, villam, ſic inquit omnis vinea fundus eſt, non contra.

Vinea appellatio ad totum agrum vineatum refertur.

Et nota, quia appellatione vineæ tota vinea continetur, vt ſi reperitur vineam Titij ſubiectam canoni emphyteotico talis Eccleſiæ, Dec. conſilio 146. nume. 13. Maſcard. de probation. concl. 1200, numero 6. volum. 3. ſed vide Parid.

de

Digitized by Google

de reintegr. capit. vbi non apparet, & cap. ſequ. fol. 34.

Non ſolum autem ad agrum, & vineam, ſed & ad fructus vtriuſque, id eſt meſſem, & vindemiam ipſa fundi appellatio porrigitur per l. fin. §. fructus de his: quæ in fraudem cred. ſed communi vſu loquendi vinea non eſt ager, neque ager eſt vinea, Iuxta intellectum Baldi & Angel notãter in l. ſi nulla, C. de acquiren poſſeſſio. & quod tetigi de vſu probatur in l. prima C. de agricol & cenſit lib. 11. & authen. agricultores: quæ res pign. oblig poſ. in authene. vt nul. mutu. agric. cum titulo ſequ collation. . . & extra de treuga, & pace, capit. fin quaſi per agrum intelligi debeat magis terra aratoria, quæ nullo modo poteſt dici vinea, quamuis vinea reducibilis ſit ad aratrum, idem Angel. & Paul de Caſt. in dicta l. ſi qs in fundi vocabulo per Gloſ. ibi verb ſed ſi in corpore, quæ vti diuerſa ponit pratiuum fundum, & vineatum, & ita reperio tenere Sebaſt. Napod in conſuetud. prima iur. cong. verſ terram, numero vigeſimoquarto allegat Pſal. ibi verſ ſeminauerunt agros, & plantauerunt vineas. Et idem Napod. in præcedenti Gl. verb fundum, explicat quid ſit fundus, ager, & quomodo accipiantur, & differant, hæc ſunt nota vocabula titulo de verborum, & rerum ſignificat.

Vulgo ager non eſt vinea neque è contrario.

Iaſonis opinio examinatur.

Verum contrà hæc arguit Iaſon in dicta l. ſi quis in fundi numero quadrageſimotertio, cuius verba tranſcripſit Io Petr. Molign. de appellat. vtriuſque iur extend. verb Vinea, & fuit originalis contradictio Alexandri numero 12. ſuper quæſt. an. legato agro veniat vinea, & è contrario legata vinea an debeatur ager venire, & debere dicunt iſti, eò quia diſiunctiua poſita in dicta l. ſi nulla inter genus, & ſpeciem reſoluitur per l. vbi pactum C de tranſaction. & ſimilibus Alexander; & videtur pro hoc text in l certo generi de ſeruitu. ruſticorum prædiorum Iaſ. hic autem non recedas à Bald Paulo, & Angel. quos ſequitur Alexand. ſibi contrarius in conſil. 20. volum. quarto, nec te moueant rationes eorum: quæ non concludunt. Nam, & ſi verum ſit agrum eſſe genus comprehendens vineam tanquam ſpeciem, vt ſupra concluſimus, illatio non ſequitur: Quoniam ad poſitionem generis non ſequitur poſitio ſpeciei, ſicut contra, poſita ſpecie ponitur genus, ſub quo ſpecies continetur. Bartol in l ſecunda. §. doli mali D. de vi bon. rapt. & ita ſummat textum in l. ſi quid §. inter emptorem D. de legatis tertio, hinc infertur ad concluſionem Angeli, quòd legata vinea tamquàm ſpecie venit ager, id eſt quatenus vineatus, non quatenus ſimpliciter Ager Nam genus reſtringitur ad cauſam, & rem ſpecificatã, probat Iaſon in l. ſi de certa C. de tranſaction. vbi concord. contrà verò legato agro tanquam genere non debetur quælibet eius ſpecies; quoniam dicit Bald. in capit. ſecundo, numero ſecundo, per quos fiat inueſtit Generis appellatione quamlibet eius ſpeciem continet aptitudine prædicationis, non neceſſitate concluſionis. ſequitur Petr. And. Gamm. libro primo Dialec. legal. loco à toto vniuerſali, & à ſpecie ad genus fol. 6. Et quia cadit in quæſtionem an legatum generis valeat, & quid eo caſu videatur legatum, & de ſimil. quæſitis recurre ad Doctor qui ex profeſſo omnem rem tractarũt, & quid communiter ſentiabt, refert Micha. Craſſ. libro ſentent. §. legatum quæſtio ſexageſimaprima, ſexageſimaſecunda, & ſexageſimatertia. Et de errore nominis, vel corporis, vel falſa rei legata demonſtratione agit eo §. 9. 59. & 65 adde Parid. Pute. de finibus feud. §. conceſſa fuit alicui.

Iaſonis notatur.

Caue etiam à Iaſone in dicta l. ſi quis in fundi numero quadrageſimo, vbi tenet nihil referre an erratum ſit in appellatione vineæ, cum ſit qualitas accidentalis: quæ adeſt, & abeſt præter terræ corruptionem. Namque licet verum dicat qualitatem eſſe per l. ſi in qualitate, & l. duorum D. de action. empt. adde textum in dicta l. certo generi de ſeruitu. ruſticorum prædiorum. vbi genus agri vinea appellatur; non quod ipſa ſit genus ſimpliciter, vt malè inducebat Iaſon, dum fatetur eſſe agri ſpeciem, ſed vt per genus indicetur qualitas ipſa, vel vt vulgò dicit Gloſa (Manieres) inſtitut. de oblig quę ex quaſi contrac.

Non tamen verum dicit eſſe accidens ſeparabile præter corruptionem: quoniã talis qualitas eſt introductiua formæ, tam ſi vinea paſtinetur, vbi nuda ſuperficies ſecundum Abba. in capitulo fin. extra de peculio elericor. quàm ſi extirpetur, & deſinat eſſe vbi fuit ſecundum Baldum ſingulariter conſilio quadrigenteſimo decimotertio, verſiculo iſtud enim nomen vinea, volumine quinto Et ego pro eis allego textum in l. 7. § notauimus D. quod vi aut clam. ibi (terræ enim, & quodammodo. Solo ipſi corrumpendo manus infert. idem ſuccifis vineis) ecce igitur vineã qualitatem eſſe formalem, quæ facit ſpecificè differre, & qua remota ſolum, in quo eſt, quaſi corrumpitur ex prędictis.

Quantum verò attinet ad conſequentem dubitationem, ſi vineæ vocabulum ad ſolum magis, vel ſuperficiem referatur pro intellectu dicta l. certò generi. videndi ſunt Bartolus, Albericus, Baldus, & Paul. ibi latius, Iaſon in l. ſi quis legauerit D. de legatis primo. cuius Theoricam impudenter ad verbum reponit idem Molign. in ſuo appellat. Vineæ verſ. quod autem pertinet.

Et ſub legato vineæ poſſe comprehendi iugera terræ per teſtatorem empta, & vinea addicta Rubeus conſilio nonageſimoquinto refert Cephal. conſilio centeſimo quadrageſimoquarto, num. 16.

Vinea inter Vrbana quandoque prædia.

Vinea non ſemper inter ruſtica quædam connumeratur, quandoque enim vineatij horti ædificijs hærentes voluptate deſeruiunt, & inter Vrbana ſunt tex. in l. Vrbana prædia D. de verbor. & rer. ſignif.

Vinea quando ſe habet ad ſ perficiem. & ad ſolum.

Aduerte, quia dici põt vineæ appellatiuum referri ad ipsã ſuperficiẽ immediatè, ad ſolũ verò mediate. Iõ cũ de ſolo eſt qõ, dicimus in ſolo

quodammodo intelligi factum, ſi vinea ſuccidatur. d.l.7. §.notauimus. Quod vi aut clam, facitque text l 1. §. hoc autem edictum D. de oper. nou. nunciatione. Vbi illud interdictum pertinens ad ea tantum opera: quæ ſolo coniuncta ſunt, ideſt immediatè, ſi arbor ſuccidatur, vel vinea putetur, locum non habet, cum non dicantur hæc in ſolo fieri, ſed in his: quæ ſolo cohærent ſeparabiliter Bart. Angel. & Imola.

Arundinetũ & cannetum an veniãt legata vinea.

Nota quoque diligenter quòd legata vinea venit cannetum, ſiuè arũdinetum etiam parum diſtans ab ipſa vinea, rationes vide in terminis per Puteum deciſ.58. in vna Roman. lib.3. ad intellectum l prædijs §. balneas de leg.3. ſed vide gloſ. in l. ex Sylua D. de vſufructu, vbi de legato vſusfructus vineæ, vt veniant pali ex Sylua ſecundum vſum Patris familias, vide Paul. Æmil Veral. deciſ.362. aliàs 233. ver. contrauenisſe, vbi tunc arundinetum venire appellatione vineæ quando eſt contiguum, vel ad illud habetur aditus ad vineam, & fuit ſemel emptum, & poſſeſſum tanquam pars vineæ, adde Mandoſ. in forma commiſ. ſuper cauſa prof. verſ. vinetas. vbi meminit deciſ. Putei, & quam in cauſa allegauit.

Vinea ſines incluſiuè vel excluſiuè accipiuntur.

An autem vendito fundo vſque ad talem vineam, intelligatur vendita vinea, vide Bart. in reg. Iuris ſemper in ſtipulationibus. Bald. notanter in authen. hoc amplius verſ. modò accidit C. de fideicom. Bartol. Cepol. de ſeruit. vrban. cap.30. quæſt.5. & ſi vendaturã perguleto ad talem arborem, an perguletum comprendatur in venditione? Bal. in l. vlti. D. de ſenat. quod ſic, ſi perguletum eſt pars fundi. Catellian. Cotta in memoriali litera A.

Conſtitutum non operatur ante rem electam.

Aduertendum quoque eſt, quòd ſi quis vendat, vel in dotem det quatuor quarteria ſuæ vineæ, quæ in parte emptor, ſiuè ſponſus eliget, & conſtituat ſe nomine emptoris, vel ſponſi poſſidere ante electionem ratione incertitudinis, nõ transfertur poſſeſſio. Petr. Rebuff. qui alios refert 3. tom. conſtit. Franc. de materia poſſeſſor. in præfat. nu.37.

Vinitor quis eſſe intelligatur.

Vinitoris quoque appellatiuum hoc in loco notari conuenit, cuius eſt mentio in l. inſtrumenta fundi D. de fund. inſtruct. iuxta emendatam literam: quam reponit Catelli. Cotta in memori. verb. viuitor, exponitque vt vinitor appelletur ruſticus vinearum cultor, qui alius eſt ab aratore, & cum vindemia fit, ſordibus agnominatur ex Sedulio

Sordibus impreſſas calcabit vinitor vuas.

Vide infra in proxima parte. De vindemia.

Habitare ſub vite, & ſub ficu pacis eſt ſignum.

Signa autem pacifici Reipublicæ ſtatus ſunt cum vnuſquiſque ſub vite ſua, & ſub ficu ſua habitat, ſine timore vllo, vt in ſacra pagina 3. Regum cap. 4. vnde vitis, & ficus poſſunt contineri ſub appellatione domus, cum ſit conſtitutum eam domum vnicuiq; debere exiſtimari, vbi quiſque ſedes, & tabulas haberet, ſuarumque rerum conſtitutionem feciſſet, textus. l. in l. cenſoria 203. D. de verb. & rer. ſignif. qui locus eſt notabilis pro ciuibus Milionici: qui æſtate ad ficus parandas, vineas feſtiuè incolunt, & tutiſſimè, ſingulis feſtis, diebus choreas ducentes.

Caluata vinea à caluitio ſunt dicta.

Caluata verò vinea apud Catonem ſignificat: in qua paucæ, raræque ſunt vites, vt in caluitio capilli, concordat C. Plin. in hiſtor. natur.

Nomina in membra vitis per multa, & varia curioſè collecta, & diſtincta videbis apud Iuli. Barbara officinæ primo tomo aliqua etiam ponit Petr. Gregor. Toloſ. in ſua ſyntax. art. mirab. lib.34. cap.9. & 10.

Atque idem Barbarus facit pulchrum vitis alendæ breuiarium fol.183.

Vuarum ſelectarum quædam ſpecies.

CAP. VII.

Vuarum ſpecies.

Selectarum vuarum nomina noſtris vinitoribus hæc Muſcatella, Malua ſia, dactilæ, duracinæ, Apianæ longiuſculis acinis. Tarentina, cornula ab acinis inſtar cornuorũ contortis Albeus, vulgò albeſi. Galioppa, quæ breui ſterileſcit, & degenerat, Coſmanella nigra in frequenti vſu ad muſta nigranda, ſed ex his aliæ ad eſum ſunt: ideſt quæ non vini cauſa hab. mus, ideo, & poma dici poſſunt l. qui fundum, de verb. ſignif. vbi Alciat. vuarum commeſtibilium ſpecies enumerat.

Apiana à Muſcatella differt.

Cauebis ab Andrea Baccio libr.1. de natura vin. c.13. qui confundit vuas Apianas, & muſcatellas, cum vbique diuerſæ ſpecies habeantur.

Sed quas purpureas I.C. vocat in d. l. qui fundum, quidam putant eſſe: quæ in ollis condiuntur, quoniam rubentes adhuc ante perfectam maturitatẽ decerpi debent, Cato percipit Fore, in penu Iuris ciuilis. quem refert Scardi. verb. vuæ duracinæ. Cæterum innumeras vuarum ſpecies Virgil. memorat in Georg. Nec nomina quę ſint eſt numerus, neque eas numero comprendere refert

Quem qui ſcire velit, libici velit æquoris idem
Diſcere, quam multæ zephiro turbentur arenæ.

Materialis vineę benedictio ex lib. Sacerd. c.46.

Vinea benedictio.

Deus qui vineam tuam Aegipto eductam. Mirabiliter plantaſti: preces noſtras benignus exaudi, vt in hac vinea famulorum tuorum benedictio cæleſtis copioſa deſcendat: & quod in ea ad vſum humani generis tribuere dignatus es multipliciter redundando, & rorem tuæ benedictionis infunde, Per C.D.N. Amen.

Aegiptij primi vitium inuentores.

Mirum hoc videtur, quod ex Aegipto vinea Domini educta traditur. Nam Aegiptij ipſi Philoſophi nuncupantur, quoniam apud eos comperta primum creditur vitis in Plinthine ciuitate, indeque factos violentos, vt notat Celius Rodigin lecti. antiq. lib.16. cap.3. vide quæ poſui ſupra de cultura. poſt principium.

Vinea belli ſũ inſtrumenta.

Vineæ verò nomẽ æquiuocum eſſe intelliges. Nam, & genus eſt armorum. ideſt Gatti vulgò Cæſar libr.2. ciui. eorum vim nullæ contextæ viminibus inſtar ſuſtinere poſſunt Saluſti. in Iugur. ad Thalam oppidum. Deinde iubet vineas agere, & ſuper eas aggerem iacere, & ſuper aggerem

gerem impoſitis turribus opus tutari Veget. lib. 4. cap 15. C Plin. lib. 14 cap. 1. in fin Barbar tit, armorum genera.

Topia, & Topiarij.

His adde, quòd topia dicuntur, quæ extenſis vitibus, & inuicem formicis aptatæ conſtruuntur, ita & topiarij ipſi artifices: qui iſta faciunt in varias formas, & figuras conformantes. Hotoma. in commẽtarijs verborum iuris verb. Topiarij Coraſi lib. 5 Miſcellane iuris cap 21. quibus accedit Menochi. de præſumpt. lib. 5. præſu. 154 nu 26 & 27.

Ioannes Garſia tract. de expenſis, & meliorat. capit. 12. numero 42 ſecundum mores eius regionis teſtatur, iudicatum vidiſſe, quod is, cujus ſolum eſt, in quo vinea plantata eſt præcipuum habebit quod ibi dari conſueuit his: qui montem incultum concedunt ruſticis, vitibus conſerendum, itaque vinea plantata non cedit domino ſoli: in quo vites poſitæ ſunt, quandiù vinea conſtiterit, & durabit, ex l. 3. tit. de los labores lib. 3. for. leg.

De expenſis vinea pignori data.

CAP. VIII.

Retentio competit pro vinea meliorata.

A Pignore in hac parte ceptum eſt, ad pignoris cauſam reuerſio fiat, Nam ſi quis alterius vineam pignori acceperit, & neceſſarias in ea expenſas fecerit, non tantum retentionem, ſed etiam cõtrariam pignoris actionem habet, tex in l. ſi neceſſarias D. de pignorat action.

Intellige ad perpetuam fundi vineati vtilitatem, non autem propter fructus, ne contradicamus ijs: quæ initio dicta ſunt, & habetur, etiam not, in l. quod dicitur, ante finem D. de expenſ. in re dot factis.

Vbi verò non pignori data eſt vinea vel fundus, & neceſſariò expẽſum eſt, competere quoque retentionem DD. poſt gloſ. in l. ſi non ſortem § ſi centum. de condict. indebit l. colonus. vbi gl. verb. propter de vi, & vi armata.

Finis Tractatus de Vinea.

PRO-

PROSPERI RENDELLÆ
DE VINDEMIA
PARS PRIMA.
VINDEMIÆ OPVS.
Et Vinitoris documenta continens.

Obſeruanda in Vindemijs.

CAP. I.

Vtilitas tractatus ex vinea redditur.

QVoniam ſcriptum eſt, quis pletat vineam, & de fructu eius non edit? 1. ad Corinth. 9. Reg. 19. plantate vineas, & comedite fructus earum. Eſaiæ 37. fol. 65. d. plantate vineas, & comedite fructus earum, Amos 10. plantabunt vineas, & bibent: meritò vineæ cultorem, quem docuimus, vindemiæ commodum ſequitur: ad quam totum pertinet, ſiue vua propè eſt, vt vendemietur, ſiue iã lecta eſt, vt calcetur, ſiue muſtum euehitur propter eum: qui pendentem illam emit, l. qui pendentem D. de actio. empt. Ideò lex vetat interim, donec iſta emptor exequitur impediri, tenetur enim iniuriarum, qui eſſet impedimento, l. iniuriarum §. ſi quis me de iniur. & d.l. qui pendentem Cepol. de ſeruit. ruſt. præd. cap. 20. tit. de meſſe; & vindemia. cur autem intelligatur ad vindemiã pertinere priuſquam vua legatur in promptu eſt ratio, Nam perarida ſunt multa in tempore, futuro operi neceſſaria, vaſa lauentur, corbulæ farciantur, & cæter. quæ M. Cato. docet cap. 23. & Columel. lib. 13. c. 18. atque in eo: quod apud Catonem habetur de præparandis ijs: quę operarij comedant, bibantque, vt far, menæ, oleæ caducæ, vinum prælignaneum, colligi poteſt ſumptum in vindemia per Dominum fieri, quod & vſus, pleriſque in locis obtinet, ac idem operaretur conuentio vbi conſuetudo deficit, ſed, & qui gratis operantur iure alendi ſunt, Bartol. Bald. Salyc. & Angel. poſt gloſ in l. quoniam C. de teſti. & l. ſi non fortem §. libertus de cond. indeb.

Stipulationis forma in legenda vindemia.

Aliud ſciendum eſt, quod vindemiam legere, factum eſt propterea, vt hæredi ſtipulatoris actio detur verborum formula traditur, in l. ſi ita ſtipuler D. de verb. oblig. (per te non fieri quominus mihi hæredique meo vindemiam tollere liceat) vindemiam verò largè frugum appellatione cõtineri. dicit gl. in l. 1. C. de Agricol. & cenſ. lib. 11.

Vindemia opus eſt diſpendioſum.

Eſſe autem opus valdè diſpendioſum videtur Iulianus ſenſiſſe, dum ceſſare ait aquiliam (ſi quis iam maturas deſecuerit vuas, quia ſcilicet impenſas donauerit: quæ in collectione huiuſmodi fructuum impenduntur) l. ſi ſeruus ſeruum §. ſi oliuam D. ad l. aquil. quem textum peregrinum dicit Ioan. Sayſon. in conſu. Turonen. de hæreditate art. 6. Et veritatem examinat nouiſſimè Petr. Barboſ. relatis omnium opinionibus in l. fructus D. ſolut. matrim.

Operarum mercedes in regno taxantur a Baiulo.

Hinc eſt quare fauore illorum: qui operas cõducunt, nè liceat villicis exceſſiuam mercedem petere in Regno Siciliæ, & Neap. ſancitum eſt, vt baiuli operariorum operas meſſorum præſertim, & vindemiatorum ſub certa mercede conſtituant. in conſtit Magiſtros Mecanicarum.

Obſeruationes multæ in vindemia.

Nunc quanta fuerit apud veteres, obſeruatio faciendæ vindemiæ inueſtigemus. Et ſi ſatis de hac ipſa re C Plin hiſtor. natur. lib 18. cap. 31. xiij. Kalen. Septembris hoc eſt die 20. Auguſti ſacerdos Famendialis dictus vindemiam augurabatur teſte Varrone. quem refert Lud. Dul. in Kalendario hiſtoriar. mund.

Autumni pictura qualis.

Pingebatur autumnus apud veteres, vt hodie, aut è vitibus vuas colligens, aut vt vuas calcaret, aut ab earum calcatione ſordidus eſſet. Ouid. 2. Metam.

Stabat & autumnus calcatis ſordidus vuis

Alij eius temporis picturam diſtycho comprehendunt hoc. Ad Autumnum.

At tu pampineis redimite Autumne racemis
Fecundoq; ſuper rerum ditiſſime cornu.

Nili inundatio tempore Vindemia[illegible]

Eſt & hic aduertendum quòd habetur Ecclesiaſti. 24. verſ. 34. (& aſſiſtens quaſi Geon in die vindemiæ) Nam de Nilo intelligitur, qui aquarum inundatione aſſiſtit Aegipto, totamque operit tempore vindemiæ, vel vt alijs magis placet, exiccatione aquarum, quod Nilus creſcere

incipiat

Digitized by Google

incipiat Sole cancrum transgreſſo deinde abundãtiſſimè in Leone, reſidere in virgine in totum intra ripas reuocari ſoleat in Libra, cum ſcilicet tempus eſt vindemiæ. Vndè verbum aſſiſtens exponi debet, quaſi ſe ſiſtens, ita Thomas maluenda de paradiſo volupeatis c.47.

Vua conditio qualis in vindemia deſideratur.

De hinc expectandus imber, ne vua in eius ſiccitate legatur, ſed poſt imbres ſiccis temporibus vindemiandum. Cato. de re ruſt. cap.27. Varro lib.1 cap.27 & c.34.

Vua vt ſit matura, ſigna ſunt multa, de quibus Colum. lib.12. cap.2. Pallad.lib 10.tit.11. inter quæ illud Theophraſti lib.2.de cauſ.plant. cap.4. vt expectentur vuæ ipſis in vitibus matureſcere, idque euenit cũ humorem haurire deſierint, ſiue pars humoris diluta Sole abſumitur.

Luna obſeruatio.

Item vua ne ſit rorulenta lecta creſcente Luna ſecundum Plin.d.c.31.ſunt enim multa: quæ vices minuendi, & augendi habent cum luna. Gelli.noct.acti. lib 20. cap 7. illud enim in primis ignorandum non eſt lunæ ſydus vim corrumpendi habere, & citius maturandi Authen. lib.7 c.1 At cum luna ſub terra eſt muſta calcari præcipit.Plin.cap.32.lib 18 & quæ ſi noua eſſe contigerit vina reddi frigidiora, notat Vidius Floren.lib.8.de curat genera.par.1.

Alia videtur obſeruatio lunæ, cum vuæ antequam calcentur è vite leguntur, Nam Bartol. Taegius in dialo.de humore fol 31.vinum aſſerit fieri durabile, ſi leguntur etiam vuæ, cum luna ſub terra eſt, & decreſcens, ideo Plinij locus intelligendus eſt, vt maior vini fiat prouentus, inquit enim ipſe (Acino plurimum refert ſi creſcente luna contingat vindemiare,) & vide Pontanum lib.1. de ſtellis vbi de Luna, & eius vicibus primum.

Venti obſeruatio.

Venti quoq; flatus erit curæ, propterea quòd Atheneus poſt Galenum de Falerno loquens, eius, inquit duo genera, auſterum, ac ſubdulce quod fit eiuſmodi. Si per vindemiam Auſter flat, qua de cauſa etiam nigrius eſt. Alio tempore, & vento cum eſt vindemiatum auſterum vinum fit, & colore giluum: hoc in loco notari oportet Præfectum de natura vini loquentẽ fuiſſe hallucinatũ. Nam vbi Falerni mentio primum eſt.eius, inquit duo erant genera, auſterum, cui rufus erat color, & dulce, cui color albus fol.23. Dehinc vbi de coloribus agit Falerni, duo inquit erant genera. Auſterum, cui rufus erat color, & dulce, cui color niger, & ſimilis vino ſtaſino. Hæc ille; per quæ clarè colligitur error circa dulcedinem, quæ in nigro, non in albo fuit, vt ex Atheneo retulimus

Stella prouindemiat.

Obſeruabitur ſtella, vt adſit quàm latini pro vindemiam. Greci verò . . . . . vocant Vitruuius ait lib.9.cap.6.

Vuæ non omnes pro vindemijs ſeruandæ, ſed cutis tenerioris, & ſapore nobiles, & maximè quæ citius defloreſcunt, Pallad. lib.3. tit.9. Ac reprehendẽdi ſunt auari vinitores: qui ne racemationem quidem reliq̃ tenuioribus faciunt.

Corrupti acini, vt auferatur. Nam teſte iuuen. Sat.2.

Vuaq; conſpecta liuorem ducit ab vua.

Species vuarum præcip.

Species autem earum, quæ deſeruiunt æſui non nullæ ſunt. collegit Andr. Alciat. in l qui fundum D de verb.& rer ſignif. quem quoque textum expẽdit Angelus Politianus Randulfo Collenutio Epiſtolarum lib.7.vbi legit . . . . magis quàm . . . . Macrobius Saturnal. lib.3. in fine. Adde nouiſſimè Tarentinas ex nouo vitium genere: quas in hiſtor.Taren. meminit Ioannis Iuuenis lib.4.fol.92.

Vindemiæ tempus, & feriæ.

CAP. II.

Aequinoctiũ autumnale.

CEnſueuerunt maiores noſtri iuſtum vindemiæ tempus ab æquinoctio ad Vergiliarum occaſum dies xliiij. Varro de re ruſtic li.1.c.34. Adulto Autumno, inquit Tacitus lib.11. Annal. ideſt Octobri menſe ſecundum Iuſtum Lipſium ad Tacit. fol.290. quem menſem vindemiæ ſacrum adnotat, & veteri.

Feriæ vindemiales poſt diem æſtiuã.

Fuerunt propterea feriæ inſtitutæ, quæ iudiciariam curam interim relaxarent, namque id temporis poſt æſtiuam diem in temperiem ſemet autumnitas dirigebat, dicit Marc. Minuc. Felic. Octauius. Atque ideò ſcripti milites cum tenerentur intra præfinitum diem in loco certo adeſſe, digni tamen erãt excuſatione, propter periurij pęnam, ſi ille ſtatutus dies in ferias vindemiales inciderat, æquè ac ſi anniuerſariũ in Sacrificium, vel funus familiare, cæteraque huiuſmodi, quæ Aulus Gelli. recenſet libro 16. nocti cap.4

Vindemiæ feſtum à C. Cæſare celebratum.

Et vindemiæ feſtum ſiue ſacra Liberi patris ob vindemiam Caius Cæſar primus Romæ celebraſſe dicitur, notat Iuſtus Lipſius ad Tacit. lib.11.annali.

Hinc quoque operi inſiſtens excuſatur à munere extraordinario communi iure, cum nec vocari debeat, textus eſt iuncta gloſ & Bartol. in l.1.C de agric, & cenſ lib.11.vbi quòd appellatione frugum venit vindemia. Et generaliter non licere quemquam ſic occupatum ad iudicia trahi. lege cautum eſt 1.& 2.D de ferijs.

Feriales menſes pro vindemia quando ſunt.

Feriales verò fuiſſe Romæ comperimus Septembrem, & Octobrem, ex Suetonio in Octaui. *Sanxit, inquit ne Septembri, Octobriuè menſe vllos adeſſe alios neceſſe eſſet, quam ſorte ductos Senatores.* Fuit autem, & imperialis ritus triginta dies ad vindemiam iucundari, ſecundum Paulum diacon lib 3.de geſtis Longob.c.6.

Sed, & communi iure à Decimo Kalendarum Septembris, vſque ad idus Octobris vindemialem durare feriam habetur, in l 2 C.de ferijs: in quarum Kalend.& Idu. computatione quidam decepti putauerunt pro vindemia duos eſſe menſes feriatos, vt Roffredus Beneuen. pri. par.ordin.iudici.de ferijs fol.13.ſed non placet eorum opinio Gloſſatori in l. omnes verſ menſibus C. de ferijs Andr. in tit. hic finit lex §. his conſequenter, dicit ſic.(Vindemia percipitur in Septembri, & Octobri.)

Cum autem non omni regioni vnus, idemq; menſis conueniat ſecundum Colum. de vario

vind.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Vindemia tempus Præſides arbitrarium ſecundum varias regiones.

vind. tempo. & cauſis lib. 12. cap. 2. Prouinciarum præſides ex cuiuſque loci conſuetudine illos 30 dies ſtatuebant. l. præſides D. co. tit. ideſt iuxta terrarum neceſſitatem, gloſ. in d. l. omnes dies, vnde feriæ tales imperatiuæ dici poſſunt, vt docet Macrob. ſaturn. lib. 1. cap. 16.

Locorum differentia.

Monopoli: quę mihi Patria eſt dulciſſima Septembri menſe prius locis vrbi proximis maritimis vindemiant, dehinc paulatium in collibus, Octobre paluſtres, vuas metunt, & montanas, poſt omnes verò franceſtanas (eſt hic mons omnium ſupremus, & poemate Mutij Sfortiæ virtute ac genere præſtātiſſimi eiuis, valdè laudatus.)

Feriarum abrogatio ab Othone Italiæ rege.

Verum Otho Italiæ Rex, & Imperator apud Roncalias per legem ferias ſubſtulit qui, & magnus Otho cognominatus eſt coronatus Impe. ſub Ponrificatu Leonis Octaui circiter annum Domini 963. vt computat gloſ. conſuet. Pariſi. tit. 1. nu. 63. fol. 11. licèt aliter ſenſit Carolus Sigoni. in ſuis fragmentis de reg. Italiæ, ponit .n. eum in anno 891. verba legis ſunt in longobar. lib. 2. tit. 49.

Caput l. longob. & ratio abrogationis harum feriarum.

Quotidie inqnit, contra leges agitur, quotidie malum mali facere non verentur ideò hanc legem per omne Aeuum diuinitate propitia valituram adijcimus, vt toto anni tempore liceat in iudicibus cauſas agere, lites dirimere titulum quæſtionum determinare, & diffinire: vt qui quotidie legē offendunt, quotidiè legis ſententia feriantur nec enim tempore meſſium, vel vindemiarum legis edictum effugere debent, qui in nullo tempore peccare deſierunt, benè enim facere, verum dicere, iuſtitiam amare, rectum iudicare omnibus temporibus licuit, ſemperque licebit; quia à bonis nunquam, à malis autem operibus ſemper requieſcendū eſſe catholicè didicimus, & hoc iugiter obſeruandū Deo Authore, & Imperiali Maieſtate decernimus.

Nos hoc iure in Regno vtimur ſecundum gloſ. per illum tex. in conſtit. Baiulos, & omnes verſ. natiuitatis, notat Robert. Maran. in ſuo ſpecul. 4. par. diſtin. 9. nu. 19.

Vbi tamen Romana lex viget, non indiſtinctè procedit; quoniam prodeſt tantum occupatis, ideſt per ſe ipſos, aut per operarios vindemiam facientibus, Speculat. in tit. de ferijs §. 1. verſ. item nota quòd feriæ. Bertachi. in tracta. de Epiſco. prima par. nu. 20. ſed Innocent. in c. conqueſtus in fine de ferijs, dicit ſic. In terris vbi non bibitur vinum, communiter ſicut in Hibernia non dantur Induciæ pro vindemijs. Sed in terris vbi communiter bibitur vinum, licet ibi non ſint vineæ dandæ ſunt induciæ pro vindemijs, & vbicumque pro meſſibus, quia licèt ex ſuis terris nō colligantur grana, oportet tamen, quod pro aliquo tempore anni præordinetur de vino, & grano, quo per totum annum vti debeant: ſequitur Cotta in memor. verb. ferię.

Vbi non ſunt vineæ & frumentum an ſit locus ferijs meſſis. & vindemiæ.

Feſtis diebus an vindemiandum.

Diebus verò feſtis Deo dicatis vindemiandum nō eſt, de Nohemi etenim legitur ij. eſdræ cap. 13. qui videns homines torcularia calcantes, oneraque portantes venalia in Sabbatis objurgauit eos acriter, quòd diem ipſum profanaſſent, refert M. Mantua apophtegm. 87.

Et eſt notatu dignum in d. c. 13. id culpæ dari primatibus ciuitatis ibi (*obiurgaui optimates Iuda*) primi enim ſunt, qui dies feſtos violant.

At cum neceſſitas vrget, non ità, nam licèt quandoque die Dominico vacare operi rurali, ne occaſione conceſſa per l. 3. C. de ferijs c. licet, & c. fin. de ferijs. De qua re Lucas de Penna in l. 1. C. de agric. & cenſ. & l. colonos co tit. & vt inquit Scæuola apud Macrob. Satur. lib. 1. c. 16. ferijs agi licet quod prætermiſſum noceret.

Decretum interpretum S. C. Triden. de feſtorum remiſſione.

Adde decretum congregationis Concilij, licere diebus feſtis dare ope: am rebus, ad victū neceſſarijs, ac tempore perituris, præſertim tempore vindemiarum, & meſſium, ac recollectionis fructuum, vel vbi neceſſitas vrgeat, aut ſuadeat pietas.

Cōputatio laboris diebus feſtis vt fiat.

Debemus in eleemoſinis aut alijs pijs operibus compenſare quoties fieri licere diſpenſatur vt in ſimili gl. in cap. Presbiter verſ. denariū 82. diſtinct. ſequitur Petr. Rauen. in compend. Iur. canon. tit. de ferijs. vide tamen latius Cardin. Alex. in d. c. præsbiter. qui Doctores in Ieiunijs loquuntur.

Hòc & Ethnici faciebant; quoniam cum per religiones Pontificum feſtis diebus non liceret vindemiam cogere, ſi id fieri contigiſſet, prius Catulum ſacrificabant Colum. in fine lib 2. de re ruſtica.

De Torcularij, & Vindemiæ inſtrumentis.

C A P. III.

Vindemiæ inſtrumenta multa ſunt.

SEd ne ex his videamur vindemialis operis obliti circa eius inſtrumēta: quæ multa ſunt, vt in l. inſtrumenta fundi D. de fundo inſtru. ibi, quemadmodū torcularia, corbes, quali vindemiatorij, exceptorijque, in quibus vuæ comportantur. Qualus vaſis genus eſt ex viminibus compoſitus, per quod vinum guttatim defluit, cum vua imprimitur à colando dictus, reliqua verò materia exire prohibetur, & à qualo per diminutionem fit quaſillus: qui alio nomine calathus dicitur, ita exponit has voces contra Gloſam Accurſij Catelli. Cotta in memor. ver. vinitor. addit Gloſa Tinaccios, Tinas quoque meminit Andreas Baccius. lib. 1. de natura vin. de quibus infrà libr. 3. de vaſ. vinar. aduertendum duximus ad torculare, ſiue torculū, quod, & torcularium dixit Marcus Cato de re ruſt. capit. 18.

Torcular quale.

Quòd nos ſolido in loco prope vineas è lapide; quem dicimus vinum conſtrui curamus. vtque pauimentum ſuperius murus eiuſdem materia ſepiat, ſit, & ſub dio. Hic ſtratas vuas pede primùm vinitores calcant, de hinc collectas, & compoſitas congerie quadam lapidum præmunt inde extractas, ac pedibus magis attritas ſuper præla in medio decreta, quaſi congeriem inſtruūt inſtructa vinacea funibus, victiſque allegant. Supernè tympanum verſatile collocant vectibus poſteà ligneis torculari circum acto ro ro pondere vrgent. Cumque deſijt muſtum ſub præla fluere in lacum circumcidunt extrema,

& rur-

& rurſus præmunt. Quidam poſt excolatum in lacunam muſtum remittunt, ac refundunt in ſua vinacea in ipſo pauimento, vt aliquantum ebulliat exalatiſque vaporibus, a fece reſiſa, exauriunt, quaſi defecatum, & in dolia condiunt abſque alia mutatione retoruatum, id vinum, quibuſdam dicitur, cuius artem latius explicat Andreas Bacci. lib. 1. de natura vin. ca. 10. Rurſus in patria nulli vina coquunt, ſed crudis vtimur, quòd cocta vina minus vtilia, quàm cruda ſecundum medicos, eſt & ratio quod noſtra vineta plurima, vt in apricis, & calidis, ſiccíſque à natura terris poſita, generoſa fuerunt vina, & quæ coctione non indigent, nec cultu, qua citò matureſcant, matura enim fiunt citiſſimè, & ſeneſcunt anno.

Veteres ll. in vindemiatores. Leges autem vindemiatoribus olim dictas hos recenſet Barnabas Briſſoni. lib. 6. de formulis, vuam ſqualidam ne legito, Hanc ne legito rorulentam ex Plin. lib. 18. c. 31. ſqualidam exponit hoc eſt in eius ſiccitate, niſi imber interuenerit.

Rorulentam. hoc eſt, ſi ros nocturnus fuerit, nec prius quam Sole diſcutiatur.

Torcular ædiũ appellatione continetur. Nec illud ignorandum eſt quantum ad legales de vindemia quæſtiones attinet. Torcular ædium appellatione cõtineri in propoſito l. qui ædes D. de incen. ruin. naufr itaque habebit d. l. locum in eum: qui combuſſit torcular ſecũdum doctrinam Bartoli, & Floria. quos refert Cepol. in tract de ſerui. ruſtic. præd. cap. de igne nu. 9.

Nunquid autem vendita vinea inſtrumenta huiuſmodi debeantur? reſpondit Vlpianus in l. fundi in princ D. de actio. empt. multa etiam defoſſa eſſe, neque tamen fundi, aut villæ haberi, vt puta vaſa vinaria, torcularia, quoniam hæc inſtrumenta magis ſunt, ſi ædificio non cohæreant, venirent tamen in vſufructu per l. quæſitum §. ſed ſi fundus D. de fundo inſtructo l. 2. vbi gloſ. & omnes C. de verb. ſignif. gloſ. conſue, Pariſien. tit. 1. §. 1 gloſ. 8. num. 8. Bald. conſ. 485. in princ. vol 4.

Verùm ſi cui competit vſus, vt alieno in torculo vuas comprimat, tandiù durat vſus, quandiù vites viuunt, l. ergo §. Neratius cum l. ſeq. D. de ſerui. ruſti. præd. Namq; ſic actum tacitè videtur, ex quo gratia fructuum quæſita eſt ſeruitus, gloſ. in l. certo generi. verſ actum erit co. tit.

Si autem vineæ conſtituta eſt ſeruitus, videnda ſunt quæ ſupra diximus de appellatiuo vineæ circa finem. Et hic addas quod ſi cui ſimpliciter via per fundum cuiuſpiam cedatur, vel relinquatur, non per medias vineas ire agere ſinendus eſt, cum id æquè commodè per alteram partem facere poſſit, & minore ſeruientis fundi detrimento, l. ſi cui de ſeruitut. Qualis etiam ſit ſeruitus in tuo torculari vuas præmendi. vide l. Mela in fine de alim. & cibar legatis. vbi ſecundum gloſ. vltimam, quam ſequitur Dynus, & Alberic. non eſt ſeruitus realis, vel perſonalis, ſed ius quoddam debitum actione perſonali. Vide ibi Doctores.

Ex l. ſed addes § illud nobis D. locati habes, locato fundo venire quæ ſoleãt inſtrumenti nomine præſtari dolia, ſcilicet, & prælum, quod ſi vitiatum eſt à Domino refici debere, ſed ea dolia præſtanda ſunt, quæ ad præſentem vſum colonum parare oportebit, (ad præſentem vſum intellige dictum, vel ad ſignificandum ea: quæ gratia fundi, ſiue ad opus fundi ſunt, vt per Bal. conſ. 485. vol. 4. Gozad. conſ 83. vel dictum intellige præſtari dolia ad præſentem vſum) ideſt, vt vinum muſtum pendens reponatur, non autem vt doliare fiat, & conſeruetur, eſt enim inter vtrumque non modica differentia: quam ex Marco Catone adducit Guliel. Bude. in annot. l. 1. §. fin. D. de pericu. & commo. rei vendit. vide vaſa vinaria de verb. & rer. ſignific.

De Domini officio in vendemijs.

CAP. IV.

QVale Domini ſoleat eſſe officium cum vindemiatur, hiſce verbis oſtendit C Plin. Iunior lib 9 Epiſtol. 29. ipſe, inquit, nunc maximè vindemias graciles quidem, vberiores tamen quam expectaueram colligo. *Si colligere eſt non nunquam decerpere vuam, torculum inuiſere gu* „ *ſtare de lacu muſtum, obrepere Vrbanis. qui nunc* „ *ruſticis præſunt.* Graciles dixit, ideſt tenues, quo „ etiam ſenſu accepit Plinius maior, Iuniori ſcribens Epiſto. 15. lib 8.

Veterum autem, maximè Græcorum nõ parua erat in vindemijs cura pro delectu vuarum, & vt condirent muſta, quæ ex Plinio videri licet. Nam hodie vulgaris, & ſimplex eſt vindemia, niſi ad Antidotum vina quædam paranda ſint: quæ propterea vina medicata appellant. Itaque ex collectione plurium ſimul generum vuarum Albenſium præſertim: quæ craſſiores ſunt, muſta noſtra exprimuntur, & condiuntur abſque omni artificio.

Iocoſa quædam in vindemijs.

CAP. V.

SEd, & iocoſè placet hic referre Aurelij Olympij Numeſiani Eclogam tertiam de vindemia.

Pan modulatur.

Tum primum latas oſtendit pampinus vuas,
Mirantur Satyri fordeis, Et poma Lyæi
Tunc Deus ò Satyri maturos carpite fructus
Dixit, Et ignotos pueri calcate racemos.
Vix hac audierant, decerpunt vitibus vuas
Et portant calathis, celeriq; illidere planta
Concaua ſaxa ſuper ponun', vindemia feruet
Collibus in ſummis, crebro pede rumpitur vua
Vdaq; purpureo ſparguntur pectora muſto
Tum Satyri laſeiui cohors, ſibi pocula quiſq;
Obuia corripiũt, quod Sors dedit, hic capit vſus.
Cantharon hic retinet, cornu bibit alter adunco.
Concauat ille manus, palmaſq; in pocula vertit.
Pronus at ille lacu bibit, Et crepitãtibus haurit
Muſta

Muſta labris, alius vinalia cymbala mergit,
Excipit, ac potat, ſaliens liquor ore reſultat,
Atque alius latius praſſis, reſupinus ab vuis
Spumẽs inq; humeros, Et pectora defluit humor
Omnia ludus habet, cantuſq; choroſq; licentes,
Et Venerem iã vina mouent, reptantur amãtes
Concubitu Satyri fugientes iungeree Nimphas
Iam iamq; elapſas hic crine hic veſte retentant
Tum primum roſeo Sylenus cymbia muſto
Plena ſenex auidè non æquis viribus hauſit
Ex illo venas inflatus, nectare dulci,
Heſternoq; grauius ſemper videtur Iacco,
Quin etiam Deus ille Deus Ioue proſatus ipſo
Et plantis vuas premit, Et de vitibus haſtas
Ingerit, Et lynci præbet crathera bibenti.

Romę in ſuburbijs Deo Libero & Liberę Deę pro vindemia ſanctiſſime, & caſtiſſime ſacra fiebant, vt adnotat Andreas Palladius de antiquitate Romæ.

Dignum profectò carmen, quod, & meruerit locum inter flores Illuſtrium Poetarum ab Octauiano Mirandula, vt nec interim omittamus quæ ad conſuetudinem vindemiatorum ſcilicet iactandi iurgia in viatores ſcripſit Hor. Sermon. lib. 1. Satyra 7.

Expreſſa arbuſto regerit conuicia durus
Vindemiator, Et inuictus: cui ſapè viator
Ceſſiſſet magna compellans voce cucullum.

Vindemiatorum licentia ab Heliogabalo.

Atque vindemiarum licentiam ab homine impuriſſimo Heliogabolo lege permiſſam ſcias, quam tamen abhominandam, turpem, impudendam, & obſcænam vocat Antonius Galat. Philoſophus in deſcriptione Callipolis, ſi quidẽ hiſtorici de illo principe, ita conueniunt, Nullus contaminatius, aut impurius vixit, omnium religionũ contemptor. præter patrij numinis Heliogabuli ſecundũ Io. Bapt. Egnat Roma. princ. lib. 1. fol. 356. De iſto Heliogabuli laſciuo inſtituto recenſet hiſtoriam Iuſtus Lipſius ad Tacitum lib. 11 annali. verb. Adulto autumno.

Virgilius quoque in Georg. de cantu vindemiantium ſic inquit.

Iam canit extremos efflatus vinitor antes.

Priapi corona in vindemijs.

His diebus vindemiæ omnes verbis flagitioſiſſimis vtebantur Priapũ ideſt virile membrum corona decorum per fora tranſuehentes. Vide morem relatũ à Blondo Romæ Triumph li. 5. in Franconia autem finita vindemia adoleſcẽtes, & pueri: qui vindemiarunt in campo cõuenientes ſinguli ſe de ſtramine: quod ad hoc adductum eſt, vua, aut duabus facibus armant: quibus ſub noctem incenſis cantantes ciuitatem ingrediuntur, hoc more autumnum ſe expurgare, atque exurere dicunt, teſte Io. Boemo. lib. 3. c. 15. de morib. omni. genti.

Nec iſta videantur mirum, ipſa vindemia ebria eſt ſecundum fauſt.

Ebria ſpumabant calcatis prela racemis.

Sed cum ſatis luſerimus quærenda ſunt iterum ſeria more faſtidientis ſtomaci.

De Benedictione Vindemiæ.

CAP. VI.

CONſuerunt Sacerdos quibuſdam in regionibus nouas vuas in feſto transfigurationis Dominicæ benedicere ex libro Sacerdotali Sacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ. Orantis autem verba hæc ſunt.

Benedic Domine hos nouos fructus vuæ: quos rore cæli, & inundatione pluuiarum, & temporum ſerenitate, atque tranquillitate ad maturitatem perducere dignatus es, & dediſti eos ad vſus noſtros cum gratiarum actione percipere in nomine Domini Noſtri Ieſu Chriſti, per quem hæc omnia, &c.

In quibuſdam Eccleſijs VII. Idus Auguſti celebratur feſtiuitas, quo die per Apoſtolos Dominica trãsfiguratio publica eſt. Epiſcopus Equilinus fol 284.

Vuarum oblatio in feſto S. Sixti.

Dixit tamen Gloſa per illum textum de conſecrat. diſtinct. 2. c. didicimus huiuſmodi benedictionem vulgarem eſſe, fieriq; ſolere in feſto S. Sixti. Sic poſtea benedictas vuas ſeorſum à Sacrificio oblationis Populus, qui petierit, accipiat, & fructuum gratias agat, cui concordat cauſ. 2. 2. quæſt 88. art. 11. in eo; quod probat aliter accipi benedictiones: quæ ſunt conſtitutiuæ Sacri, quales ſunt Eccleſiæ, altaris, calicis, & ſimilium aliter per quas Deo gratias agentes, cuius opem, vel aſſiſtentiam inuocamus, vt in vineæ, vuæ, vini noui, & cæterorum fructuum benedictione. Sequitur relatam diſtinctionem Doctor Nauarrus in elegatiſs. commentar. de Spolcler. §. 17. num. 9 & Domin. Soto in 4. Sentent. diſtinct. 9. quæſt. 1. artic. 5. verſ. de vuis autem dubitare.

Vindemiales fructus pro annua ſolemnitate quòd ſeruiti.

Sed neque ignoro, quòd olim vindemiales fructus pro annua ſolemnitate de more colligebantur Macrob. Saturnal. lib. 7.

De Præſagio copioſæ Vindemiæ.

CAP. VII.

ANno à Chriſto nato 1614. per omnes regiones vuarum tanta copia, vt earum non modica pars in vineis ſit reliqua, impletiſq; doleis muſta in torcularibus plurima ſuperfuerint, quorum precia viliſſima ſupra hominum credulitatem.

Vpupa vini bonitatis, & copiæ præſagiũ.

Orus Apollo Hieroglyphic. ita inquit.) Præſagium copiæ vini ſignificantes Vpupam pingunt, quæ ſi ante vitium tempus cecinerit, inſignem vini bonitatem, ſimul ac copiam prænuntiat, illudque quoque notatu eſt dignum, quòd vinitoris ſimulacrum per aſinum conſtituebant Sacerdotes Aegiptij, abroſo enim ab aſino vitis palmite vindemiã inde feraciorem perueniſſe obſeruatum eſt. Henric. Farneſi. de verb. interpret. ante finem libri, verb. vinitoris

Ouidius autem in faſtis.

, *Si bene floruerint ſegeses, erit area diues,*
, *Si benè floruerit vinea, Baccus erit.*

Cumq;

Digitized by Google

Imperij incrementum ex vindemia repetita.

Cumq; veteres à vegetabilibus auguria ſumerent, aiebant, quòd vindemia repetita incrementum Imperij prædicebat Nazian. ora. 1. in Iulian. Sozomen. libro 5. capitulo 1. Eutrop. libro 11.

Quidam verò Sancti Vincentij feſtum diem obſeruant inepto ad id carmine adaptato, quòd improperat Martin. de Arles in tracta. de ſuperſtit.

Vincenti feſto ſi Sol radiet memor eſto
Para tuas cuppas qui multas colligis vuas.

Vitis ſecta omen infelix.

Vitis autem ſecta infelix omen Traiano. Macob. libro 1. Satur. capitulo 23. Maior ſuperſtitio Franconibus eſt, teſte Io. Boemo libro 3. capitulo 15. de morib genti. qui ait in die Sancti Vrbani vinitores in foro, aut alio publico loco menſam locant mappis, fronde, & plurimis redolentibus herbis inſtruunt, deſuper ſtatunculam Beati Pontificis ſtatuentes, quam ſi dies ſerena eſt, largo vino coronant, & omni honore proſequuntur. Si verò pluuialis, id non ſolum non faciunt, ſed luto proijciunt, & aqua immodica perfundunt perſuaſum enim habent illius, diei tempeſtate, auſpicioque vinum tunc floreſcens, & augumentari, & diminui ſuperſtitionem dixi; quia ſummerſio imaginum quantumcumque cum hymnis, & canticis agatur pertinet ad iniuriam Sanctorum, & eſſe actum ſuperſtitioſum dicit Martinus de Arles in tract. de ſuperſtition.

Superſtitio Francorum in die S. Vrbani.

Vina Barenſis regionis, quando ſunt arida, vel humida.

In hac verò Barenſi Regione illud ſanè aduerti oportet, quòd cum apricis locis vindemia fit, præceſſitque ſicca ætas: qua multæ vuæ paſſæ euenire, muſta dulcia fiunt, & craſſa: quæ niſi hieme bibantur, minuitur vere proximo dulcedo, ineunteque mox calore aceſcunt, contra in paludoſis iuuat ſiccitas, obſunt imbres, qui cum ad vindemiam vſque proceſſerint, vina craſſa, euaduntque mollia, raraque, niſi magno condimento adhibito ſeruantur.

Craſſum bibere quid aulicis ſignificet.

Neque prætereũdum hic arbitror vetus prouerbium (craſſum bibere) quod ad aulicos pertinet, vt acerba omnia præferant quouſque ad finem ſuum perueniant, refert aulicus politicus regula 157. quilibet prudens vinum autem ſubleſtum vocabant veteres, ideſt infirmum, & tenue. Inde Plautus vinum ſubleſtiſſimum dixit quia infirmos faciat corpore, vel animo.

Vinum ſubleſtum.

De Protopo, quod eſt primarium vinum carmen.

C A P. VIII.

Protopum, ſiue primarium vinum, ſiue lachryma quomodo ſit.

Hæc ſerua, qui vina cupis meliora falernis
Efficere, & dici vinitor egregius.
Sit generoſa, ſolo ſit aprico vitis, ab vmbris
Lædatur nullis, ſit pede firma breui.
Artificis purgata manu, defoſſaq; crebrò
Sed nec cultura ſit tua cura minor.
Funde preces ſuperis, obſint ne noxia grando,
Ros, venti, vredo, campa, rubigo, gelu.
Dehinc cũ ſtella vibrat, cui pro vindemia nomẽ,
Et ſilet in noſtro cinthia clara polo.
Collibus in ſummis eſt pramatura, rubenſq;
Sicco poſt imbres vua legenda die.
Ac dulces, tenueſq; botros non comprimet ante
Prælum, ſponte ſua quam fluat inde liquor.
Inq; cados lachrymas ſtillantes indito mundos
Seruet odoratos frigida cella cados
Hic patere vt ſpumæ ſaliant, Et muſta quieſcãt
Queis defe atis vaſa picata reple
Nec prius ipſe bibas maiorum more ſacerdos
Quàm libet vetuli pocula prima meri.
Tunc ſume, Et credas quæ mera ferũtur Iacchi,
Cum lachrymas cernes exhilarare iecur
Lætitiaſque ferens ardens in pectore, ſignum
Mæſtitiæ fletus efferat ex oculis.

Lachrymam Neap. & Romæ dicunt à monte ſumma vſque ad Surrentum ad Salernum, & Amaphitanam Coſtam ex vuis nigris, ita nuncupantes ex apparatu; quia permittitur ſponté fluere, quale vinum Virgineum; propterea aliqui appellant Andre. Bacci lib. de natura vini.

Lachryma à Neapoli & Roma quæ ſit, & vinum Virgineum.

Lachrymam inebriare habetur, Iſaię cap. 16. *Super hoc prolabo in fletu Iaſer vineam Sabama: inebriabo te lacrima mea*, & cet. quid tamen his verbis protendat prophetia, vide ibi Gl. & ſacros ſcriptores.

Ad ſenſum Epigrammatis vinum autem lachrymis Nympharum miſcere idem ſignificat, quod aquam infundere, vt apud Athenæ. li. 11. cap. 3. in fine.

Vino lachrymas miſcere quid ſignificat.

Mos erat Gentilium nec deguſtare quidem noua vina antequam Sacerdotes primitias libaſſent C. Plin. natur. hiſtor. lib 18. cap. 2. in fine. Nam per Sacerdotes offerebant Deo, veluti ab eis oblata munera: quibus cum maior eſſet conſuetudo gratiora fierent.

Gentium religio in nouis vinis libatione.

Concordat textus prouerb Solom. c. 3. Honora Dominum de tua ſubſtantia, & de primitijs omnium frugum tuarum, & implebuntur horrea tua ſaturitate, & vino torcularia tua redundabunt. Docet autem Feſtus, calpar genus eſſe vaſis fictilis, ſeu vinum nouum: quod ex dolio demittitur Sacrificij cauſa, antequam deguſtetur. Ambroſ. Calep. in diction. Calpar.

Honorandi ex eleſiaſtici de primitijs.

Calpar quid ſit.

Protropum autem, de quo carmen edidimus, vbique magni precij habetur, apud nos lachryma vulgò appellatur, veteribus, maximę quoque æſtimationis, vt obſeruat Hieronym. Mercurial. variae. lectio. lib. 1. c. 17.

Lachryma magni æſtimatur.

De vino Doliari, & cellario.

C A P. IX.

Vinum defecatum & repoſitum doliare dicitur aliud eſt pendens.

NEc prætereundum eſt quod facta vindemia vinum poſt menſem de fece, vt detur optimum cenſuit Marcus Cato, ſed caue ne tractes flante Auſtro de re ruſtic. c. 26. & c. 31. poſtquam verò defecatum in dolia diffunderis conſeruandum quouſque veneat, vel vſui potus deſeruiat, appellari incipit doliare vinũ, namq; antea pendens dici debuit ex l. 1. §. fi. D. de peric. & commod. rei vend. quis, & alio modo intelligat Bud. cuius eſt mẽtio infra de peric.

Digitized by Google

& commod. rei ven. in fine. Quidam è noſtris villicis hoc modo defecant. Poſt calcatas vuas, excolatumque muſtum in lacunam reuertentes idem muſtum in ſua vinacea faciunt, vt in torculari ebulliat aliquantulum, poſt in ipſam lacunam paulatim ſtillat, & relicta fece, quæ reſedit in torculari, ita defecatum exhauriunt, & in dolia condunt, noſtra enim muſta cum in ſiccis, & lapidoſis collibus præſertim naſcantur, ſemel mutatum, & defecatum poſt menſem puriſſimum, & ſincerum bibitur album, vel aureum, rubrum aliquando, cum nigræ vuæ ſeparatim calcantur, & miſcentur in vindemia.

Muſtum in noſtris quomodo defecetur.

Neapoli, & per Prouincias promiſcuè appellamus tabernas, magazena, & cellaria: quæ num veniant appellatione domus? eſt Apoſtilla ad Neapod. folio 377. A, & B, & de Magazeno loquitur Afflict. deciſione 399. Andr. Alciat. militare Aerarium vulgò magazinum interpretatur in l. ſeptem dicbus C. de erog. mil. anno. libro decimo, Scæuola I.C. horreum vinarium meminit in l. tabernam D. de fund. inſtr. Vincen. Carrot. in 2. parte tract. de locat. & conduc. facit titulum. De Magazenis dicens in patria Tuderti appellari Magazinos. Non tamen omittendum eſt, quod Andr. Bacc. libro primo, de natur. vin. capitulo vigeſimo octauo, interpretatur doliarium, apud Iuriſconſultum pro loco Doliorum capi, & cellam vinariam, quod, & cellarium dici, vt ſupra Cellæ item vinariæ meminit Cicero in Topicis loco à contrarijs, & promptuarium, ideſt cellarium, exponit Gloſ. in l. 4. §. ſi cui quæ in promptuario D. de penu legata. Quorumcumque autem nomine nuncupentur ad conſeruationem vini eſſe oportet in frigidis locis ſecundum Varron. Vetruui. & Columel. & videatur omninò Marſil. Cagna. libro ſecundo, capitulo primo, variar. obſeruat.

Magazena pro tabernis, & cellarijs. *Doliarium à doliorũ locus.* *Promptuariũ ... cellarium.*

Lumen verò vnde ipſa cellaria rectè capiant, docet ibi Vitruui. libro primo, capitulo quarto, & libro 6. capitulo nono, Plini. in hiſtor. natur. libro 14. capitulo 21. iureque probatiſſimum eſt, quòd qui ſubterraneam cellam habet, dum permittitur è ſolo publico lumen accipere, & viam aperire ad lumen recipiendum, tenetur ligno, vel ferro eam occludere. Cepol. de ſerui. vrb. præd. titulo 45. de penu. quem ſequitur Pyrrus in conſuet. Aurel. titulo de ſeruit. folio 134. & capitulo 16. eod. titulo decretiſſima refertur conſuetudo, vt ſi cloacam quis habet vicino ita contiguam, quò cellæ vinariæ vel pænuariæ ſit confinis, vbi ad cellæ altitudinem cloacæ ſordes excreuerint, purgari debeat, ne cella deterior efficiatur, an idem probabile ſit de iure? Ripa in tract. de peſte titulo de remed. præſeru. numer. 68. & ſeq. adde rationem ex Theophraſto de cauſ. plant. libro 2. capitulo 15. & libro 6. capitulo 18.

Lumen vt habeat etiam à publico. *Cloacam ſi cellario vicinam.*

Nota quòd fratres Minores S. Franciſci non poſſunt cellaria habere, nec magnas vineas, vt in c. exijt qui ſeminat de verb. ſignif. libro 6. & in Clemen. exiui eo. tit. de conſuetudine tamen eſt aliter, de qua Scappus de iure nõ ſcripto li. 6. de vltim. volunt. cap. 8.

Regula fratrũ S. Franciſci de vineis ha-

Debere Epiſcopos prohibere, ne in eccleſijs præſertim ruralibus cellaria fiant, dicit Paulus Fuſcus in tract. de viſitat. & regim. Eccleſ. lib. 1. cap. 28. fol. 175.

Cellaria ne fiant in eccleſijs ruralibus.

Et ad maiorem obſeruationem diei Dominici decentiſſimum eſſet adijcere, vt vinum venale non præconizetur in ipſo die Dominico, dixit Petr. Iacob. in ſua practica titulo de ſtatu Curiæ Romanæ num. 5. ſed contrarium vbique ſeruari videmus, non tamen in contemptum feſti; ſed quia ob frequentiorem populum expedit Domino magis die feſto, quam alijs laborum præconizari, quod venale habet, & quia ad victum pertinet.

Contra fratres mendicantes, qui tempore vindemiæ, & meſſis ſic copioſè granum, & vinum mendicando colligunt, & in cellarijs, & granarijs recondunt, quòd per anni reſiduum abſque mendicitate poſſunt transigere vitam ſuam, eſt textus in Clem. exiui de verb. ſignif. id ſecundum regulam.

Nota contra fratres quæſtuantes in meſſe & vindemia.

Sed de conſuetudine non ſeruatur, vt notaui ad Bartol. libro 1. Minoric. vbi allegaui Scappum nouiſſime de iure non ſcripto.

Is: cui relictus eſt vſus cellæ vinariæ, vel olearia, ſolus vtetur, non etiam dominus eo inuito, textus eſt in l. ſi habitatio. in fine D. de vſu, & habitat.

Vſus cellæ vinariæ quod importet.

De Benedictione Cellarij ex libro Sacerdotali, cap. 26.

CAPIT. X.

ECce ego mittam vobis frumentum, vinum, & oleum, & replebimini in eis. dicit Dominus. Ideoque exultate, & lætamini in Domino Deo veſtro. ℣. Emittet Dominus benedictionem ſuper cellaria tua. ℟. & ſuper opera manuum tuarum.

Eccleſia ... cellario benedictionem.

Oremus.

OMnipotens, & Miſericors Deus: qui vbique præſens es, Maieſtatem tuam ſuppliciter exoramus, vt huic promptuario gratia tua adeſſe dignetur: quæ cuncta aduerſa ab eo repellat, & abundantiam benedictionis tuæ largiter infundat per Chriſtum Dominum Noſtrum.

De ſignandis, & ſigillandis Dolijs.

CAP. XI.

AMphoras vinarias, & lagenas ſignari anulo ſolitas, apud veteres, vt & modò Principũ pocillatores ſeruant, annuit Clemens li. 3. Pedago. & Martial. Epygr. lib. 9.

Anulo ſignabantur amphoræ & lagenæ.

„ *Nunc ſignat meus anulus lagenas*

C. Plin. natur. hiſtor. libro 33. capit. 1. temporum viciſſitudines adnotans, ita de hac ipſa re,

ſa re. Quæ fuit illa priſcorum vita qualis innocentia: in qua nihil ſignabatur, at nunc cibi quoque, & potus vindicantur anulo à rapinis. Propterea magni faciebant anulum, & Clarus, vt apud maiorem natu ſeruarentur, ex l.77. §... D. de legat.2. quod, & plerique animaduertunt.

Edictum Claudij Caſaris de dolijs picandis.

Nota vnum: quod quibuſdam deridendum viſum fuit, notatque Suetonius inter Claudij Cæſaris ineptias cap.12. illum edicto publicè admonuiſſe, vt vberi vinearum prouentu bene dolia picarentur, Quaſi priuati commodi ciues publico edicto eſſent admonendi, inquit ibi M. Anton. Sabellic. in comment. ſed poteſt ſaluari publicam vinearum fuiſſe veteribus curam: quod ex Theophraſto, & C. Plinio notauimus.

Vulgo ſtl monem)

Neque ignorãdum quòd quæ reſiderunt feces ex muſto, cum in colum Sacci inſtar refunduntur. Vinum excolatum tenue facilè acidum euenit, adnotat Andre. Bacci. de natura vini libro 1. cap...

PARS II. DE VINDEMIA

Quæſtiones vindemiales continens.

QVÆST. I.

Cuſtos vineæ pro ſua mercede impedit vindemiam fieri.

PRimum eſt. Generalem eſſe conſuetudinem pro vindemiarum cuſtodibus. Vt non liceat vinearum dominis proprias vuas colligere, ipſo ſaltuario prius non vocato ratio eſſe poteſt, quoniam ipſe cuſtos damni dati tenetur. Veronenſ. in Tract. de ſeru. ruſt. præd. capitulo 20. hac autem in Patria, quod, & pleriſque in locis moribus receptum eſſe audiuimus, licèt ipſis ſaltuarijs nulla iudicis authoritate petita, ſuo quaſi iure inhibere Dominis poſt collectas vuas; præſſaſque, ne muſtum, è lacu efferant, niſi ante mercedem pro cuſtodia ſatisfecerint. Qua in re illa ſolent eſſe verba, Prohibeo tibi T. pro parte Maieſtatis Domini Regis, vt amouere hinc muſtum non præſumas, priuſquam cuſtodiæ mercedem non ſolueris, ex conſtit. reg. iuriſgentium titul. de defenſ. impon. Addo Emanel. de claris aquis ſingul. 39. qui dicit quod cuſtodes ratione rei cuſtoditæ habent actionem in rem, allegat D. de acq. rer. Dom. l. Pomponius C. de Sacr. San. Eccl. l. ſancimus 1. in princ. Et qui vindemiam emit, mittendo cuſtodem, vt ſolet, poſſidere cenſetur, quaſi vindemia ei tradita, l. quarundam D. de acquir. poſſeſſ.

QVÆST. II.

Inuitis vinearum dominis ſit cuſtodia.

SVbnecto, & aliud notatu dignum deberi ipſi ſaltuario conſuetam mercedem pro vineis: quæ conſueuerunt eſſe ſub cuſtodia, etiam ſi qui Dominus eſt ab initio recuſauerit, propriumque, ac ſeiunctim cuſtodem ſuæ vineæ præfecerit, quod poteſt pro ſuo præiudicio, vt eſt textus ſingularis in l. ſi ita legatus §. Dominus proprietatis D. de vſu, & habitat. ad quæ faciunt dicta Speculat. titulo de cenſibus, §. 1. quædam vicinia, & Iaſ. in l. in emphiteot. C. de iur. emphi. numero 26. qui dicit ſingularem determinationem Speculatoris in caſu ſuo, & ita in hac Curia deciſum ex facto per illam doctrinam reperij, Adde conſuetudinem, quam refert Io. Boem. libro 3. & ll. omni genti. capit. 15. Herbipoli, cuique vindemianti ob exhibitam in decimando infidelitatem inuenta addici: qui diligenter notet, & iubeat etiam, vt quodque decimum vas lectum abſque fraude Domino ſuo Tribuatur, & vide inferius quæſt. 51. & quæ dixi in propoſito de decima oliuarum in lib. de oliuar. mariti. eo. cap. de decimis.

Electio cuſtodis ad vniuerſitatem ſpectat an eſſe.

Loquutus ſum autem de mercede ſaltuarijs à vinearum Dominis debita non ſolum præſuppoſita conſuetudine, qua electio cuſtodis fit per vicinos; ſed etiam attento iure ſcripto; quo electionem ſpectare ad vniuerſitatem, refert Franc. Ripa in tract. de peſte tit. de remed. conſer. Vbert. num. 187. & adde hic quæ tetigi lib. 1. cap. de tut. fruc.

QVÆST. III.

Retrouenditio non ſit pendente vindemia.

QVi promittit vacuum fundum retrouendere intra certum tempus, non tenetur vuis pendentibus, quia non adhuc poteſt dici vacuus, donec vuæ pendentes ſint, dicit notanter Hierony. Cagnol. in l. 2. C. de pact. int. empt. & vend. verſ. 98. quæritur nu 261. allegat l. fin. §. fructus autem, vbi textus notab. D. de his, quæ in fraud. credit.

QVÆST. IV.

Emens vuas viridarij biferas an habebit.

DIſputauerunt vltra montes, quòd qui vuas viridarij emit, quæ bis in anno fructum ferunt, non habebit, niſi primum fructum, argum. l. diuortio §. quòd in anno, vbi notat Bald. D. ſolu. matrim. Et quia Bald. opponit de l. defuncta §. fin. de vſufr. & de l. cum manu ſata §. ex Sylua de contrah. empt. reſpondet Io. Imol. quod loquuntur in alijs caſibus, & adducit pro deciſione l. boues §. hoc ſermone de verb. ſign. Iaſon latiſſime in eo. §. quod in anno nume. 12. eum ſequen. vide Borgn. Caual. in tract. de vſufru. muli. relic. ver. venditio in reperto. quod nota; ſunt enim quædam vites triferæ: in quibus pars vuarum floret, pars defloruit, ſunt turgeſcentes, ſunt acerbæ, alijs matureſcentibus, alijs iam maturis, vt de campania recenſet Anto. Sanfelicius in 1. pagina.

(·)

QVÆST. V.

Vindemia fructus inter primam & ſecundam licitationem, & ad quem pertineant.

VVlgaris eſt quæſtio apud I.C. in l.fin. ff. de iure fiſci ſuper fructibus vineæ: quæ alicui fuit certo precio addicta, cum is ſecundam licitationem receperit, vtraque tamen addictione intra tempus vindemiarū facta, ad venditorem ne ad emptoremvè ſpectent? & quid de mercede ſi ſub colono ſint prædia, ibi eſt notabilis diffinitio.

QVÆST. VI.

Vulgo expenſæ non detrahuntur certo caſu.

SI quis mihi vendat dimidiam partem fructuum ſuæ vineę non deducere expenſas, cum vulgariter homines dicant, habui hoc anno tot fructus, nec in vulgari expenſas detrahant, & in quacunq; diſpoſitione hominis ſit mentio fructuum, nunquàm deducuntur expenſæ, licet iuris ſit fructus intelligi expenſis deductis, notanter Iacob. de Arena in l. fructus D. ſolu. matrim. ideò ſi teſtator legaſſet fructus ſuæ vineæ Titio hæres teneretur coli facere, Iaſ. in l. non eſt dubium C. de legib. per l. fundi Trebatiani D. de vſufr. leg.

QVÆST. VII.

Appellatiuū fructuum an integros comprehendet.

ESt autem obſeruandum quòd fructus appellatiuum prolatum ab homine quo ad fructus pendentes non intelligitur de integris, ſed deductis expenſis fauore dotis.

Sed regulariter intelligitur ſine expenſarum deductione, DD. in vinea vēdita fructibus pendentibus exemplificant in l. ſi pendentes, l. quoties §. ſi colono de vſufr. l. fin §. pen. quæ in fraud. credit. l. Iulianus §. ſi fructibus. de acti. empt. Bar. in l. fructus C. de donat. & ibi Io. de Imol. Bal. Nouel. de dote par. 6. priuil. 75.

QVÆST. VIII.

Diligentia nō nocet damno cum alter ad eam tenetur.

DOminus, & ſi poſuerit manum ad plauſtrum, dehinc cum vinum fuerit effuſum culpa ducentis plauſtrum, vini Dominus non fēcit periculum ſuum, quia ducens plauſtrum teneatur pro ſua culpa, contraria conſuetudine non obſtante, vt eſſe Bononiæ, teſtatur Gloſ. in l quod non tatione, vbi Alberic. D. de legib. & conſtit.

QVÆST. IX.

Fructuum vineæ appoſitione an veniant fructuum arborum, quæ ibi ſunt.

PRomiſſio ruſtici de danda quarta parte fructuum vineæ Domino, an extendatur ad fructus arborum: quæ plantatæ ſunt in vinea? fuit quæſitū Gloſæ in l. certo generi D. de ſerui. ruſt. præd. & dicunt Doctores intelligi etiam de fructibus arborum, quaſi fuerit dictum de quarta parte fructuum illius terræ vincatæ, Bartol. Bald. Paul. de Caſtro. Et pro eadem ſententia Alberic. citat Iacob. Butri. Oldrad. & Rayner. idemque terminaſſe videtur Gloſa propter rationes concludentiores: quas pro hac parte allegat. Et illam Gloſam celebrem Doctores dicunt, Et ad quæſtionē vide omninò Aluar. Valaſc. conſul. Luſit. 58. extat ſorus verſ. vndecimo ſuffragatur, & verſ. poſtremò non obſtat, quem nouiſſimè ſequitur Capobl. in 11. pragm. de Baronibus nu. 59. & ſeq. vide quæ dixi in conſuet. de pignor. verſ. quæro dicit conſuetudo.

QVÆST. X.

Partiarius fundi an habeat partem ex arboribus, & quod de plantatis in vineis.

ET vide quæſitum Specul. titul. de locato in princ. de Domino, qui locauit fundum ad medium non expreſſo de arboribus, vtrùm arbores intelligantur exceptæ? & ibi Io. Andr. vbi quærit de fructibus arborum plantatarum in vineis per Emphiteotam, qui pepigit de quarta parte fructuum danda Domino, quod dicti meminit Iaſon in l. 1. verſ. item Adde quòd ſingulariter numero 15. D. de legib. Pariſ. de reintegr. feud. cap. An in conceſſione facta ad partem fructuum veniant etiam arbores folio 91.

QVÆST. XI.

Precio vini ad vindemiæ tēpus relato quod tempus attendatur.

ALberic. de Roſat. ſingulariter dixit in l. quæſitum §. prædia D. de legat. 3. quòd ſi vinum emitur ad vindemiæ tempus precio relato, expectari oporteat vltimum diem vindemiæ, nec ante æſtimari, cui adde, quod in hoc Regno cautum eſt pragmatica ſanctione, ne vini vendendi precia fiant, priuſquàm vindemietur in lib. pragmatic. titulo de empt. & vendit. folio 77. iure autem canonico, ita cauetur in cap. nauiganti de vſuris; ille, qui dat decem ſolidos, vt alio tempore totidem ſibi grani, vini, vel olei menſuræ reddantur, quæ licèt ſunt plus valeant, vtrum plus, vel minus ſolutionis tempore fuerint valituræ, veriſimiliter dubitabatur, non debet ex hoc vſurarius reputari, & vide quæ dixi, lib. de oleis ſupra, & textum not. in c. quicunque 14. q. 4.

Et in ll. Longobar. prohibetur, vt nemo propter cupiditatem, aut auaritiam det precium, quo futuram emptionem ſibi præparet, ſed tūc tantum quando præſentes ſunt fructus in tit. 31. libro 2.

Turpe lucrum emere ve reuendat.

Nihil tamen horum obtinet præter dictum Alberic. & vide Lallum de Tuſcia in conſtit. reg. vſurariorum numero 9. vbi dicit, quòd licèt comparās vinum in vindemia, vt alio tempore carius vendat, quod eſt turpe lucrum 14. quæſt. 4. c. quicunque, quamquam non teneatur ad reſtitutionem, debet tamen pauperibus dare ſecundum Goffred. vide Lucam de Penna in cap reg. incipit pro publici boni compendio: Io. Copus in tractatu de fructibus capitulo 5. meminit conſtit. reg. Franciæ, ne cui frumenta: quæ in herbis ſunt emere liceat, ſubditque excepto frumento per conſtitutionem fructus futuri cuiuſcumque generis ſint vendi, & in omnem contractum deduci poſſe, cap. nauiganti, extra de vſuris ſupra citata, pondera

tamen

tamen d. cap. quleumque in principio, quia non prohibetur quis prouidere pro ſua annona 1. de vino quo indiget pro victu domus in vindemia, ſic & in meſſe de frumento non enim pro lucro facit vt ibi, adde quæ notaui ad dict. cap. reg. pro publici, Infra hoc eodem titulo capitulo fin.

QVÆST. XII.

Mercedis remiſſio colono quando debeatur.

TV ſcis quod cum damnum conductori cōtingit in fructibus à ſolo ſeparatis non conceditur ei mercedis remiſſio, per textum l. ex conducto §. ſi vis verſiculo ſi qua tamen D. loca vbi Bart. & alij, idem Bart. in l. ſi merces §. vis maior numero 7. D. eo. cum alijs à Boſſio relatis titulo de remiſſione mercedis numero 90. Surdus conſil. 34. numero 6. lib. 1. quid autem ſi in in prælo collectas vuas in vindemia vis immoderata pluuia ita demit, vt Vini ſubſtantia euanuerit nec præuideri potuit à conductore, & deberi remiſſionem cum aliquo tempore non licuerit vti, & frui fructibus à ſolo ſeparatis: quos vendidiſſe videtur, qui fundum locauit ex multis probat Pancirol. conſil 49. numero 10. quem alijs congeſtis refert, & ſequitur Iacob. Menoch. in paribus terminis loquentes conſil. 669 reſpondendum videbatur vol. 7.

Renunciatio caſuum inſolitorum.

Et quid operetur renunciatio caſuum inſolitorum, & qui etiā cogitari non poterant Ripa in tract. de peſte de priuilegijs contractuum num. 97. & ſequ. Boſſi. vbi ſupra numero 68. Franciſc. Burſ. conſil 81 numer. 7. lib 1. vbi multos refert, Iacob. Menoch conſi 27. lib. 1. & conſi. 671. hæc egregia conſultatio lib 7.

QVÆST. XIII.

Emptio Vini muſti ex tali Vinea ſi minus naſcatur quā venditum ſit non plus peti poteſt.

ET ad ſupradicta conuenit, quod cum fructus vindemiæ non ſufficiant. Verbi gratia venditæ ſunt decem ſalmæ muſti è tali vindemia, & octo tantum natæ ſunt, non amplius petere poteſt emptor, quàm quæ natæ ſunt, & recollectæ, & pro eadem quantitate precium ſoluitur, vel ſolutum plùs repetitur, textus, & Gl. in l. Si debitor §. veriſimile D. de contrah. empt. vbi Odoffred. colligit argumentum, & ſolutionem quæſtionis ad id: quod tota die, vt ipſe inquit, faciunt ruſtici: qui vendunt caſtellatas Vuarum Vineæ: quam laborant, nunquid ſi in illa Vinea non ſit quod teneantur emptori, & quod Emptor poteſt repetere precium: quod ſolutum eſt eis. Idem cum Vinum legatur ex tali fundo, non enim debetur, niſi exinde colligatur l. quidam teſtamēto de lega. 1. Dec conſ. 500. numero 15. Caualc. de vſufr mul. relic. numero 267. Viui Aquil. deciſi. 85. part. 1.

Legatum intelligatur de eo quod eſt in patrimonio teſtatoris.

Et eſt aduertendum, quod tam in contractibus, quam in vltima voluntate puta ſi legantur Titio decem amphoræ Vini, vel promittitur ei certa quantitas vuarum nomine fictus videtur legari, vel promitti ex fundo, qui eſt in patrimonio ſecundum Alexandr. in l. legato generali D. de legat. primo ante numerum quintum, per doctrinam Baldi in l. ſi quis argentum C. de donat. quod nota, Vide Pariſ. de Syndicat. ver. ſalarium §. Rex conceſſit.

QVÆST. XIV.

Quid agendū domino dolij locati, cum dolium non redditur Vacuum Vindemiæ tempore.

SOlent commodari dolia, vel locari in propria cella Vinaria, ſed cum propè ſit vindemia, requiſitus is: qui vinum repoſuit nondum curauit euacuare ita Domino Vlpianus prouidet. Nam cum videatur actum vt ante euacuarentur, quàm ad vindemiam opera eorum futura ſint neceſſaria, ſi non ſint euacuata, licere vinum effundere multò magis eum tempus eſſet præfinitum, quo vacua illa reddantur, Quod ſi Vrbaniùs egerit, nec effuderit, conſequi poterit, ſi tamen ſua interfuit, doliorum mercedem, vel ſi dolijs ipſis indiguerit, vinum bona fide vendet, optimus textus eſt in l. 1. §. licet, & §. ſi doliare D. de peric. & comm. rei vendit. qui loquitur de vino doliari vendito, ſed eadem eſt ratio reſpectu doliorum, cum locantur, vel commodantur. Nam vino vendito non veniunt dolia Odofr.

QVÆST. XV.

Effuſo Vino è lacu quæ actio competat.

SI vectori locaueris lacum vino plenum curandum, & ille eum pertuderit, & vinum ſit effuum, in factum competit actio, l. ſi ſeruus ſeruum in fine D. ad l. Aquil. eſt autem Victor, qui vaſa vinaria religat ſtipatque, vel cupparius, qui vitilibus cuppas ſarcit, vincitque ſecundum Budeum ibi vel die, eſt magiſter vaſorum vinariorum ſecundum Florianum clarius, qui propter textum notat contra Magiſtros Vaſorum, qui conducunt, vt prouideant, ne vinum effundatur, nam ſi taliter prouideat, vt ſequatur effuſio; obligantur, vt ibi Florian. Eraſmus refertur intelligens lacum vinarium dici, in quē exprimitur vuarum liquor Schard. in lexico verſiculo lacus huiuſmodi ſunt Tinacia, vt Trani, & pluribus in locis.

QVÆST. XVI.

Stans in conductione Vltra tempus Vindemiam tenetur furti, ſi domino inuito.

SI Colonus poſt luſtrum conductionis, anno ampliùs fructus ex Vinea inuito Domino perceperit, vindemiæ furti cum eo agi poteſt, & ſi conſumpſerit rem ſurreptam, ab eo repeti poteſt, l. inficiando §. ſi colonus D. de furtis, & in propoſito locationis ſcias: quod ſi locaueris fructus vineæ precio ſolito, & fructus duplicati ſint in eo anno, non datur reſtitutio etiam minori: qui locauit, quoniam hoc augmentum erat incertum per argumentum l. iactum retis de actio. empr. dicit Petrus Rebuff 2. tomo conſtit. Franc. de ruſtit. articul. 1. Gloſſa 2. num. 9. Vide quæ dixi de emptione oleorum fructuum.

Q V Æ S T. XVII.

Vas vitioſum cum locatur ſi ... tenetur ... act.

N Otat ı dignum hoc loco cenſuimus, quòd ſi quis ſcienter commodauerit vaſa vitioſa, in quibus vinum infuſum corrumperetur, eum contraria commodati actione teneri, l. in rebus 3. poſſunt, & §. ſeq. D. cōmod. in locatione verò ſiue ſciens, ſiue ignorans quis locauerit tenebitur in id: quod intereſt l. ſed addes §. 1. D locati, locationi autem comparatur vēditio in hoc, vt integra omninò præſtari debeant; niſi aliter actum ſit, l. tenetur §. ſed ſi vas D. de act. emp. Et qui dolium tranſportandum conduxit, vt baiuli faciunt, eo facto, tenetur etiam ſi ex leuiſſima culpa l. ſi merces §. pen. D. locati. Verum ad d. l. ſed addes §. 1. Franciſ. Baldui. annotati. in tit. de Aedil. edic l. 1. verſ. dummodo ſciamus, inquit hæc intelligenda ſunt in negotiatore Vaſculario: qui autem illam exercet, aut profitetur, vt vaſa locet, vel vendat, propterea que tacitè intelligitur idonea polliceri, et ſi non ſint periculum ſuſcipere. ſed eius expoſitio nihil conuenire textui videtur: quamuis notatu ſit digna, Et qui vendens vaſa dixit certam menſurā capere, ſi minus capiunt, ex empto eum teneri habetur in l. tenetur §. ſi vas de act. emp.

Q V Æ S T. XVIII.

Vendita vinea cum doleis quæ dolea intelligantur ad vineam relata.

A N autem vendita vinea cum doleis: quorum exprimitur certus numerus, videatur reſtricta venditio ad numerum expreſſum, vel debeantur, ſi ſunt plura, & ſi ſunt pauciora diminuatur precium, vide diſtinctionem Caſtrenſis in l. ſi venditor hominis in princ. D. de actio. empt. quam recitat, & ſequitur Socein. conſilio 32 volumine 4. numero 5. vide notata infra de menſuris, & vaſis vinarijs verſ. cum vendantur dolea.

Q V Æ S T. XIX.

Colonus vuas acerbas per ſe colligere, & an partiarius.

C Olonus nīmis colens poteſt colligere vuas acerbas ex vinea conducta, non item partiarius, iuxta Gloſ. notabilem in l. penult. verſ. colono D. de vſufr legat. quam vide, & ibi Alberic. concordantes allegat Vincen. Caroc. de loc. & conduc. parte ſecunda, titulo de collect. inmat.

Et q̄ de vuis, & vindemia dicuntur inter Dominum, & Colonum intelligi poſſunt de oliuis: quæ ſunt in vineis, & ſimul coluntur; quoniam eodem modo diuiduntur, & ſpectant. Si verò oliuæ ſunt in extremis vinearum partibus (quas dixi meſolas appellari) Colonus habebit medietatem, vt declarat idem Vincen. Caroci. par 3. cap. de Paleis, & oliuis, verſ. & conſiderandum eſt.

Q V Æ S T. X X.

Feudi dominus non colliget vindemiā immaturam.

D Ominum autem feudi, vel Emphiteuſis non poſſe anteuertere tempus vindemiæ, vt immaturas vuas colligat. probat Gloſ. conſuet. Pariſi. titul. 1. de fiaf. §. 1. gloſ. 8. verſic. facieles fruict. numero 32. quiuis præmaturè ſecans actione Aquilia, nec furti teneatur, nec alia: qua Domini fama lædatur, vt ibi nem. ſeq. vide Andre. Aluar. & Afflict. in tit. hic finit lex §. his conſequenter, verſ. quid ergo de vindemia vide infra q 83.

Q V Æ S T. XXI.

Fructus vindemiæ ad quē [illegible] prop[illegible] vſufructu[arium] ...

S I nondum vindemia coacta ſit, licèt vua ademta, cum deceſſit fructuarius, an ad hæredem eius, vel ad proprietarium pertineat, textus eſt in l. ſi vſufructuarius meſſem D. quib. mod. vſufr. amitt. quem textum notat Io. Cephal. conſilio 181. numero decimo, volumine primo, & ibi quod in vſufructu finito attenditur tempus collectionis fructuum per l. defuncta D. de vſufr quomodo habeatur expenſarum ratio videnda eſt. Gl. conſuet. Pariſ. titulo primo, de mater. feuda. §. 1 gloſ. 8. numero 12. & 13. fol. 81.

Sunt autem plures: qui tenent, non ſatis eſſe, vt fructus ſeparentur à ſolo, ſed oportere in horreis eſſe reconditos, vt ad hæredes fructuarij pertineant, per Gloſ. in d. l. ſi vſufructuarius meſſem, communiter tamen non ſic tenetur cum ſufficit eſſe ſeparatos, Refert, & ſequitur Tiraquel de retract. conuent. §. quinto, gloſſa quinta, in principio, Vincent. de Franch. deciſione 254.

Q V Æ S T. XXII.

Vindemia quo ſit inter hæredem, & legatarium cedente fideicōmiſſo dies.

C Vi cadat vindemia an hæredi, an legatario, ſi quo tempore dies fideicommiſſi cædit, propè eſt vt vindemietur ad l. Heren. Mod. D. de vſur. Nam, & connumeratur vindemia inter fructus, qui ſemel in anno colliguntur è terra, ideoque acquiruntur emptori per Doctri. Salyc. in l. Iulianus §. ſi fructibus, de actio. empt. latè Couar. libro primo, variar reſolut. capitulo 15. numero quarto, meminit Dominus Vincent de Franch. in deciſ. Sac conſil. 79. in principio & 168. vbi diffuſius, cui addo Borgni. Caualc. in tract. de vſufr. mul. relic. Franciſc. Viu. deciſione 8. fructuum diuiſio, lib. 1. Io. Guttier. Canon. quæſtio. lib. 1. cap 33. Capobl de Baron. prag. 5. num. 23.

Q V Æ S T. XXIII.

Aeſtimatio damni in vinea vel paſtino.

S I damnum detur in vinea, vua immatura, puta de Menſe Iunij, vel in paſtino, quæ ratio habenda in æſtimatione damni? dic habendam rationem dubij euentus maturitatis ſecundum Alberic. de Roſat. 2 part. ſtatut. quæſtione 78. Cyn. in l. fin. C. ad l. Aquil. Bald. conſilio 182. numero 4 & 5. volumine 1. Aym conſilio 40. per textum in l. propter ſpem, vbi DD. D. famil. hærciſc.

QVÆST. XXIV.

Fructus rei legatæ a quo tẽpore debeãtur legatario.

A quo autem tẽpore fructus rei legatæ habeantur, & quid communiter Doctores diſtinguendo ſentiant, vide collecta per Micha. Craſ. in §. legatum qu. 70. & 71. & nota quia ſi dono vineam, & fundum fructibus plenum, non debetur vinea plena, cum adiectiuum, plenum, non poſſit ſalua ratione recti ſermonis referri ad vineam, ſecundum Dynum, & ſcribentes in l. cum filio familias D. de lega. 1 & hoc intellige verum quando fructus non cæderent vti pars fundi per l. fin. §. pen. D. quæ in frau. credit. & declarat notanter Paul. de Caſtr. nu. 20 quem commendat, & alios citat Hieronym. Gabriel. conſ. 98. nu. 17.

QVÆST. XXV.

Et quid in reſtitutione fideicommiſſi.

IN reſtitutione autem fideicommiſſi intereſt, an fructus fuerint ab extraneo recollecti, vel ab hærede: qui nondum fuerat in mora. quando primo caſu augent hæreditatem, & conſequenter cedunt fideicommiſſario, ſecundo verò caſu quia nulla mora imputatur heredi antè petitam fideicommiſſi reſtitutionem, & ipſe hæres ſuo periculo vineas coluit, & in cogendis fructibus inſumpſit operam nihil gerens nomine fideicõſarij, quaſi eius procurator, meritò hæres ſic collectos fructus non reſtituit: quam differentiam belliſſime facit Marcellus in l. poſtulante 3. ſed, & in huiuſmodi D. ad Senat. Conſ. Trebell. de quo Peregrin. de fideicomm. artic. 49. Vincent. de Franch. deciſ. 13.

QVÆST. XXVI.

Legatum vini videtur de vinea teſtatoris.

SI teſtator ex redditibus vini legatum fecerit, intelligi oportet de eo: quod in proprio colligitur patrimonio, Et recollectionis onera ad ipſum legatarium ſpectent, eſt notab. conſ. Bald. 255. confirmans conſ. vol. 2. atque ibi quod ad legatarium pertinet, Gabellam ſoluere, cumque de proprio vino; quod in patrimonio habetur, intelligitur legatum, optio legatarij non hæredis eſſe ſolet, amphoris vini in genere legatis l. 2. §. fin. cum l. ſeq. iuncta Gloſ. D. de option. legat. vide modernos in §. ſi generaliter inſtit. de legat. & quæ ego dixi de oleo per l. 3. & 4. D. de vino trit. & oleo legat. & cũ certæ perſonæ ſit annuum vini legatum ex certo fundo veluti Titio, ipſo mortuo extinguitur relictum l. Gaius, vbi Bart. de annu. leg. ſed non morte hæredis teſtatoris l. annua de ann. leg. Paul. Caſtr. conſ 367. ſuper eo quod quæritur lib. 1.

QVÆST. XXVII.

Legati dies quando cedit in principio anni vel in fine.

SI autem alicui decem amphoræ vini legatæ in annos ſingulos fuerint, ſiue quotannis à die mortis legantis cædere, atque initio cuiuslibet anni deberi, dicit textus in l. nec ſemel D. quan. dies lega. cæd. & C. eod. lib. 1. per Bartol. conſ. 216. nu. 2. quod ſi vnum eſſet legatum decem amphorarũ in fine anni peti debent, iuxta l. hoc anno D. de verb. oblig. verùm ſi reſpectiuè ad certum fundum illæ amphoræ legarentur, puta ex tali vinea, videtur certum tempus velut natura præſcriptum l. Firmio in princ. & §. fin. quan. dies leg. cæd. ideò quo tempore legitur vindemia, debetur. Bartol. in l. ſi legatarius §. cum ita D. de lega. 3. Iaſon. in d. l. hoc anno circa finem, vide quæ congerit ad varias quæſtiones Borgni. in tract. de vſufr. mul. rel. num. 166. pag. 360.

QVÆST. XXVIII.

TEſtatoris verò diſpoſitio, vt quolibet anno de vinea feudali detur ſalma vini pro eius anima, eſt valida, cum per eam non intelligatur conſtitutum ius reale ſuper feudo, Bal. in c. 1. §. hoc quoque col ſi de ſucceſſ. feud. ad quod plures allegat Fabi. de Anna. conſ 46 nu. 10. & dominus meus Rouit. in prag. 4. de feud. numero 109. & 110.

QVÆST. XXIX.

Legatum vini annuum de vinea feudali tenet.

VAſſallus in ſuo teſtamẽto grauauit filium ſuum, quòd de vino naſcituro in tali vinea feudali det omni anno amore Dei duas ſalmas, aut alias menſuras vini, an valeat relictum, & valere dicit Bald. in c. 1. in princ. de ſucceſſ. feu. quia, inquit non dicitur diſpoſitio de re feudali; ſed de fructibus ſeparatis à feudo. Intellige tamen, & declara per Iul Clar. q. 34. §. feudum relatum in Sintag com. opin. vtriu. iur. de feud. & iur. emphit. loco 5. cap. 25. fol. 84. colum. 1. & 2. lib. 2.

QVÆST. XXX.

Quid ſi quodam anno vinum non naſcatur.

EOdem retento Themate, ad aliud quęſitum extat reponſum I C in l. legatum §. vini Falerni de annuis legatis. *Vini Falerni: quod domi naſcetur quotannis in annos ſingulos binos culeos hæres meus Titio dato, etiam pro eo anno: quo nihil vini natum eſſet deberi culeos, ſi modò ex vindemia cæterorum annorum dari poſſit*, vide Angel. in l. ſi fideicommiſſum §. tractatum de Iudici. & Ioan. Cop. in tract. de fructi. tit. 3. cap. 3. ideò dixi infra 2. par. tit. de vino legato. Non expectari autem fertilitatem annorum ſequentium, niſi promiſſio ex certo fundo ſiat in cauſam alimentorum, probat Bald. in l. ſi quis argentum C. de donation. quem ſequitur Pariſ de feud. reintegr. verſ. vaſallus in certis caſibus, vbi per id dicit, quod ſi vaſallus promittit Domino annuã vegetem vini ex fundo feudali, intelligitur ſi naſcetur, aliàs non.

QVÆST. XXXI.

Vindemiæ vſuſfructus legatus quomodo accipiendus.

CVm vindemiæ vſusfructus legatus eſt, cautio eſt præſtanda, l. idem eſt D. de vſufr. quemadm. caueat, ſecundum lecturam Pauli de

Caſtro,

Digitized by Google

Caſtro, connumeratur enim vinũ inter eas res; quæ vſu conſumuntur, & in §. conſtituitur inſtit. de vſufructu. Et cum legatur vſusfructus vini, commodius cauetur de reſtituendo precio l. ſi tibi vini de vſufr. ear. rer. quę vſu conſum. iuxta æſtimationem: quæ currit, cum incipit, non cum finitur vſusfructus Maran. conſil. 139. numero 2. poſt Gloſ. & Aret. in §. conſtituitur inſtit. de vſufr.

Q V Æ S T. XXXII.

Area vſusfructus ſi fiat vinea in ea perdurat.

SI cui legatur vſusfructus Areæ, in qua ponatur vinea, non extinguitur, ſed durat in vinea vſusfructus, ſic è contrario l. quod tamen §. ſed ſi ſtagni, D. quib. mod. vſufruct. amit quia inquit Caſtr. in l. repeti. eo. tit. in fine, licèt in agro ponatur vinea, non tamen deſinit eſſe ager, Nã adhuc poſſunt ſecundum Gloſ. exerceri opera, agri, vt ſeminare. Tu dic quia ſpecies conſeruatur in ſuo genere, ſic eſt vinea, & Ager, nõ quod non mutetur rei forma, & dixi ſupra de appellatiuo vineæ.

Q V Æ S T. XXXIII.

Decima ſi nõ de ſegete debebatur ita ſoluenda eſt de vino, ſi illa terra fiat vinealis.

QVo verò ad decimas eccleſiæ debitas Rebũ. tit. de decimis q. 6. n. 35 dicit, quòd is; qui ſolitus erat habere decimam frumenti, ſi terra frumentalis mutetur in vineam eam habebit is de vino, & mutatio qualitatis non alterabit obligationem, nec ob id perdet ſuam decimam is, qui eam prius habebat, quamuis alius haberet decimam vini ex e. commiſſum, §. & ſicut, de decim. extra his verbis, & ſicut etiam de paſcuis olim decimæ perſoluebantur, ita nũc de eiſdem ad frugum fertilitatẽ translatis decimas volumus abſque diminutione perſolui. ſequitur Ioannes Guttier. Canoni. quæſti. c. 21. nu. 38. qui & alijs exemplis id probat, veluti de Caſtanetis, & cæteris arboribus ſatis, vel plantatis citatque Couar. practic. quæſti. c. 37. quem ego memini tit. de paſcuis.

Q V Æ S T. XXXIV.

Monitorium an afficiat illos, qui fuerunt fures, qui tres aut quatuor vuæ racemos ſubſtulerunt? ita vt totam quam vindemiauerunt.

PEtrus Antonius Lazarius Canon, & practi. quæſt. ſectio. 3. q. 2. quærit an ob monitoriũ teneatur reſtituere, vel reuelare ij: qui ex vinea aliena tres aut quatuor racemos vuæ ſurripuerunt, & alij totidem, non tamen conſcij alienæ ſubtractionis, atque ita totam, vel maiorẽ partem vindemiauerunt, & graue damnum in toto fecerũt? qui reſoluit, quod quamuis ſingulorum furta penſata ſint cum peccato veniali, damnum tamen in vniuerſo illatum eſt graue, & in conſcientia habita illius notitia reſiciendam ab vno quoque ſuam partem, alias mortaliter peccarent, & quia monitorium, & cenſura ratione mortalis culpæ obligant, meritò reuelare, & teſtitue re oportere, ex Soto latius 4. diſtinct. 22. quæſt. 1. artic. 2. cum multis concordantibus.

Q V Æ S T. XXXV.

Legatum vini quo caſu videatur extinctum per conſumptionem eius.

LEgatum vini, quod teſtator idem conſumpſit, num reuiuiſcat, ſi tempore mortis teſtatoris aliud reperiatur, quod ſic vt in frumento, quia cõſumetur, & ex noua meſſe, vel vindemia renouatur iuxta Doctrin. Bart. in l. quidam hæredem D. de tritit. vino, & oleo legat. cum alijs concord. per Dominum Vincen. de Franch. deciſ. 313. ideſt pro quantitate, quæ reperiebatur tempore teſtamenti ſecundum Anto. Gomeſ variar. reſolut. tit. de legatis c. 12. num. 50. quẽ ſequitur Vinc de Franch d. deciſ. 313. in fine. Secus tamen eſt, ſi non per modum ſubrogationis fuiſſet aliud poſitum, non enim cederet lucro legatarij, ſed cenſeretur legatũ extinctum per rei conſumptionem, Angel notab. in l. ſi ſeruus legatus, §. qui quinque D. de leg. 1. quod dictum memoriæ commendandum dicit Marc. Mantua Apophteg. 150. teſtator legauerat, & ſingul. 650.

Et nota quia illa reſtrictio concluſionis, an ſcilicet per modum ſubrogationis aliud reponatur loco primi conſumpti, habetur per Bartol. in l. ſi ita eſſet verſ pone quod Vir. D de aut. & arg leg per §. ſeminarios in l. item ſi fundi D. de vſufr. & quod de extinctione diximus intellige de ademptione per cõtrariam voluntatem defuncti: fortè quia poſt legatum vini donauit alteri omnes vineas, quas habebat in patrimonio, Nam videtur ademptum legatum vini iuxtã theoricam, Alex. Et apertius Iaſon. in l. Legato generaliter D. de leg. 1. ad intellectum l. rem legatam D. de adimen. lega. & ſecundum hæc dicta intellige etiam Bartol. in l. 3. in princ. D. de triti. vino, & oleo legat. Atque ad d. l. rem legatam vide Mantic. de coniect. vltimar. volunt lib. 12. titul. 6. Menoch. de præſump. lib. 4. præſu. 117 Gomeſ. variar. reſolut. lib 1. de legat. nu. 57. adde infr. de vino legato verſ. teſtator legauit omnia mobilia.

Q V Æ S T. XXXVI.

Qui tenetur ſingulis annis ſoluere quomodo ſemel ſe ab onere liberare poſſit.

POne quod teſtator legauit fratribus S. Dominici 15. Salmas vini quolibet, anno quæro an poſſit hæres vnica ſatisfactione ſe ab onere eximere? dic quod ſic dando eis vnã vineam de bonis teſtatoris, ex qua percipiant dictum vinũ, eiſdemq. fratribus etiam inuitis relinquere curam dictæ vineæ, Girard. ſingular. 34. allegat ad hoc Bald. in l. ſi quis argentum in fine princip. per illum textum, C. de donatio. ponitque Arnonus Soliloquio 28. vbi allegat Iaſo. in l. 2. §. mutui datio verſ. 17. notab. fallit, qui Arnonus non meminit Girard. idemque ſequitur Pariſ. de reintegr. feud. verſ. vaſallus in certis caſibus nu. 3. pro vaſallis: qui tenentur Domino ad certam annuam vini quantitatem, vt poſſint inuito dare vnam vineam, vt ſe ab onere exonerent Doctrinam Baldi ponit ad idem quæſitum Io. Baptiſta Caccial. tractat. de penſionib. quæſtio. 16. nu. 20.

Q V Æ-

QVÆST. XXXVII.

Amphoræ nō debentur cum promiſſio vini.

PRomiſſio facta de duabus amphoris vini quotannis præſtandis epiſcopo tali, amphoras non deberi cum in contractibus non fiat eadem interpretatio : quæ in vltima voluntare. Fulgoſ. conſ. 321. in quodam inſtrumēto, quem ſequitur Cotta. in memori. vet. vino legato.

QVÆST. XXXVIII.

Vtres, & cullei non confiſcantur cum vino.

LEgato vini neque culleus, neque vtres cedunt dixi infra de vino legato. per l. ſi cui vinum §. fin. D. de vino, triti, & oleo leg. Et cum legato non cedant : quod eſt fauorabile, fortius vtres, & cullei non debent confiſcari cum vino intercepto ex forma ſtatuti prohibentis vinum importari, vel exportari ſub pœna amiſſionis, vel effuſionis. Quia, & ſi liquidum ſit, ipſum vinum, continetur tamen in vtribus ſeparabiliter præter contenti corruptionem. Iuxtà theoricam Baldi in l. 3. C. de nauti. Fæn. per l. Nam quod liquide D. de pen. lega. ſequitur Ripa de peſte tit. de remed. ad conſer. Vber. num. 130. & ſeq.

QVÆST. XXXIX.

Cum de vino ſit lis quo caſu de locato agi poſſit contra conductorem vini.

QVi vinum de Campania traſportandum conduxiſſet, deindè mota à quodam controuerſia ſignatū ſuo, & alterius ſigillo in apothecam depoſuiſſet, ex locato tenetur vt locatori poſſeſſionem vini ſine controuerſia reddat, niſi culpa conductor careat, eſt deciſio text. in l. videamus §. qui vinum D. locat.

QVÆST. XL.

Vinaria quæ ſunt vt & eis ſubtractis furti agi poſſit.

VInacia : ideſt grana vuæ compreſſæ muſto, & vuis comparantur, vt ſicut pro muſto, & vuis, ita vinaciorum nomine furti agi poſſit, l. 14. in fine de cōdict. furtiu. l 52. §. 1. D. de furtis. Adnotat Prateius in lexico ver. vinacia, & Schardi. eo. ver. citans Hotom.

QVÆST. XLI.

Diuiſio fructuum cum retrahente.

QVoties vinea retrahitur per vicinos ab extraneo emptore fructibus pendentibus, quomodo ſit fructuum inter eos diuiſio ? Vide Anton. Theſaur. deciſ. 57. dixi in conſtit. Sancimus. de Iure prothomiſ.

QVÆST. XLII.

Vitis pendens in domo vicini.

VItis mea : quam propè Domum in proprio ſolo habeo, ramos ideſt palmites extendit, & in domo vicini palmes acceptus ibi longiſſimo tempore ſtetit, & fructificauit ipſi vicino. Et quod ego pono de domo mea ad domum vicini ideſt, eſt ac ſi dicerem de vite : quæ cum plantata in meo fundo radices egerit, deindè alta arborem vicini aſcendens diu à vicino detenta eſt, & fructum reddidit, An mihi liceat præcidere illos palmites à vicini domo, vel fundo, & prò me totam retinere, ne obſtet longa poſſeſſio ad acquiſitionis alicuius iuris prò vicino? reſpondetur nihil obſtare mihi Domino vitis, ſed poſſe me illos ramos incidere impunè a vicini domo, vel arbore amouendo, & ſuper proprijs palis, vel arbore, vel domo retinere, vt per optima iura, & rationes defendit Ferrantes Gargiareus in patrocin. 95. incipit certi Iuris eſt.

Et nota dictum Bartol Cepol. de ſeruit. Vrb. præd. tit. de pariete, quòd præſumitur paries communis, ſi lapides, vel pali, aut trabes in muro ſunt, ex quibus ſuſtinentur vites, ſeu pergulæ.

QVÆST. XLIII.

Conſideratio ſtatuti contra fures proſtandis arrendamento.

PRo ſtatuto meæ Patriæ in capitulis Arrendatoris fraudis, vt vocant, contra eos ſcilicet, qui fructus ſurripiunt ex alienis vineis, & bonis, nota ſimilem conſuetudinem Burdegal. quam bene probat Ferron. tit. 12. de furibus arbuſtor. § 3. ea eſt ſi quis vineas non poſſidens, vuas vendat, cogetur indicare, & probare vndè eas habuerit, alioquin, & in carcerem detrudetur, & mulctabitur. Idem ſtatuitur in eo : qui ciſtas, vaſavè lignea vendit; qui Syluas, aut nemora non poſſidet ſtante verò ſtatuto, vt ſi quis furatus fuerit rem alienam certa pœna puniatur; conductori non competit actio contra ſecantem fructus, dicit Bar. in l. ſi fur. D. de vſufr. quem ſequitur Iaffred. deciſ. vide Bart. in l. ſi ſeruus §. locaui D. de furtis.

QVÆST. XLIIII.

Habens torcular alterius vineæ, ſi emit aliam, an ius eius extendatur.

DVo habent torcular commune, vel alterius torcular ſeruitutem debet vineæ meæ, vt liceat ibi vindemiam facere poſtea aliam vineam emi, an poſſim quæſitę nouiter vineę vuas illic calcare, dilatando vſum ? quod non, Roffred. in libello de confeſſoria verſ. ſed illud quæritur. Lucas de Penna in l. Parephippium C. de curſu publ. lib. 12.

Hæc autem ſeruitus in alieno torculari vuas præmendi non ſemper eſt prędialis. Nam quandoque ratione vſus, ſeu facultatis perſonæ debetur : de qua dic vt per I. C. in l. Mela ait §. fin. D. de alim. & cibar. legat.

Et cum vno die, vel biduo ſingulis annis hæc ſeruitus debeatur, per nō vſum decurſo decennio amittitur argum. l. fin. C. de ſeruit. & aqua. Vide ibi Gloſſam & DD.

QVÆST. XLV.

Confuſio vini muſti inter vindemias.

COntingit ſæpè inter vindemias muſta duorum pluriumvè caſu, vel data opera confundi, & quia poſt cōfuſionem ſingulorum fructus in ſua ſubſtantia non durant, neque ſeparari vlla ratione poſſunt : ideo fiunt communia confuſione l. adeo §. voluntas D. de acqui. rer. domi. §. ſi duorum, inſtit. de rer. diuiſ. Io: Copus

in

Digitized by Google

in tracta.de fructibus tit.4. de aridis & liquidis c.1. & id operatur bona fides confundentis.

Si verò quis ex vuis meis muſtū fecerit, cum ſciret alienas eſſe vuas ad exhibendum actione tenetur, vel vinum expreſſum vel vuas quas dolo deſit poſſe exhibere; text. vbi gloſſ. in l. de eo §. ſi quis ex vuis D. ad exhib.

Sed ſi quis vuas meas ſurripuerit, & vinum expreſſerit, poſſum vel vini, vel vuæ furti agere vel condicere, poteſt & vinaceorum nomine ſic agi D. de furtis l. ſi quis vxori §. ſi quis maſſam.

Q V Æ S T. XLVI.

Fructus vindemiæ maturæ nō tenetur in retractu vineæ.

COgitabis ſuper theorica Ioannis Sayſon in materia retractus vbi conſuet. Turon. tenet fructus vindemiæ matureſcentis ad retrahentem non pertinere, pone, inquit, quòd ruricolæ, qui fecerant miſias in vinea in decalciando, taliando, marrando, binandoque ad peius non poſſunt aſcendere ad centum ſolidos Turonenſes, & iſto anno vineæ multæ glacie perditæ ſunt, iſta autem non eſt gelu attrita, quamobrem poſſent recolligere 4. vel quinque dolia vini: quę valerent 30. libr. eſſet ne ęquum, vt pro illis paruis miſijs ruricolæ fructus pēdentes, & quaſi maturos perderent, & leuarentur à retrahente pro tam paruo miſiarū pretio: dices in conſcientia, quòd non. hæc Sayſon.

Ego dixi in comment. ad conſtit. Sancimus de iur. prothomiſ. ideo non repeto. Interim vide Afflict. in d. conſtit. in princ. 3. Not. qui tenet, vendita vindemia, modò vinum ſit in vuis, & non in palmento eſſe locum retractui: quam opinionem non ſequor, tenens contrarium. vt nouiſſ. probat Annæus Rober. rer. iudicat. libro 3. cap. 9.

Q V Æ S T. XLVII.

Malæ fidei poſſeſſor non tenetur ad fructus vineæ quam ipſe plantauit.

ANgelus in l. cæterum D. de rei vend. notat pro malæ fidei poſſeſſore per illum text. Qui vineas plantauit ſuo ſumptu, vt non teneatur ad fructus: qui ex illis vineis vberiores percipi potuerunt, & hunc locum Angeli voluit allegare, Matth. Affl. deciſ. 87. ante num. 8. pro vt aduertitur in Gloſſ. conſuet. Pariſi. §. 1. Gloſſ. 5. num. 99. tit. 1.

Hunc articulum latè examinat Ioan. Garſi. de expenſis, & melior. c. 23. num. 54 & cum Afflicto tenet, & Ant. Capic. deciſ. 93. nu. 10. & vide addentes poſt eos.

Q V Æ S T. XLVIII.

Qui vini plus habet & nihil panis quomodo ſibi de vino prouideat.

EST pulchrum dictum Baldi conſ. 23. part. 2. alias conſ. 30. vol. 5. incipit. Sicut dixi, & dico in materia alimētorum, mulieris intra annum luctus, quòd quando mulier habet multum de vino, & nihil de pane, pro emendo pane debet vendere id: quod ei ſuper eſt de vino, quæ deciſio eſt notabilis ſecundum Vinc. de Franch. deciſ. 489. num. 3.

Q V Æ S T. XLIX.

Teſtimonia de fructuum vineæ recollectione.

OCcurrit ſæpè quæſtio fructuum ex vinea collectorum, & ſit poſitio in actis Titium collegiſſe in vinea Sempronij X. corbes vini, teſtium verò vnus deponit de octo corbibus, alter de quinque, an dicantur propterea ſingulares? dic quod non, ſed conteſtes in quinqne dicit Angel. in l. ex facto §. Item quæro D. de Vulg. & pupil. quem, & refert Afflict. deciſ. 240. num. 4.

Q V Æ S T. L.

Diuiſio vindemiæ per dotis reſtitutionem.

QVæ diſtinctione temporum maritus, & vxor, vel alterutrius hæredes in vindemia participent in caſibus reſtituendæ dotis; eſt text cuius lecturam repetunt Doctor. nouiſſimè Barboſa Hyſpanus in leg. diuortio D. ſolut. matrim. & per Hotomanum in tractat. de dotibus in fine, vbi ponit tabulam ad oculum inter tractatus communes de dotibus, vide tamen Franciſ. Duaren. diſputat. anniuerſ. lib. 1. c. 10. de diuiſione fructuum inter coniuges ſoluto matrim. & vt alios omittam nouiſſimè omnes computando diſpungit, acutiſſ. Alex. Turamin. primarius in ſtud. Neap iuris profeſſor ad d. l. diuortio quem text. nouiter intelligit, vide eum, & communem concluſionem teſtatur eum gloſſ. adde Ioan. Guttier. lib. 1. canon. quæſtion c. 33. à nu. 14. Demum videbis Caplibſan. in v. pragmatic. de Baronib. à num. 16. fol. 116. & ex his extende ſubſtantialia. Et de fideicommiſſ. & hærede, vſufructuario, & proprietario, & de fructibus feudi, colligit Viui. deciſ. 8.

Q V Æ S T. LI.

Vinea locata & in dotem data fructus ad quem ſpectant.

FRuctus autem vineę locatę, & poſtea in dotem datę, ad quem ſpectent conductorē, vel maritum? dic ad maritū à die oneris matrimonij, vt per doct. in leg. de diuiſione D. ſol. matr. vbi Aquenſis n. 8. Cephal. conſ. 584. vol. 4 Carroc. de loc. & conduc. p. 2. Franc. Viui. dict. deciſ. 8. Neque prætereundum exiſtimo quod licèt fructus rei dotalis pro rata temporis diuidantur inter maritum, & hæredes mulieris ſoluto matrimonio, computato anno à die contracti matrimonij, & vineæ traditæ ipſi marito, etiam ſi pluribus annis matrimonium conſtitit, licèt ſi illud primum tempus ignoretur, tunc ad annū communem recurratur, vt notanter Ioan. Campeg. de dote 2. part. quæſt. 19. & 26. quem DD. ſequuntur in l. de diuiſione, & in l. diuortio in princ. & §. interdum ſol. matri. aliquando tamen contingit, vt eodem anno quo matrim. ſoluitur duplex ex vindemijs fructus à marito colligatur V. G. ſi ponamus maritum contractis nuptijs collegiſſe vindemiam iam pendentem, & nōdum elapſo integro anno fructus eiuſdem vineę citius maturitatem accepiſſe, & vindemia facta matrimonium diſſolutum, quoniam vtraque vindemiam facit ſuam, quamuis vno anno ſuſtinuerit matrimonij onus ſecundum DD. in cita-

citatis locis, eamque opinionem receptam teſtatur Soccin. & Moderniores in d.l. diuortio in principio. Quid tamen de expenſis in vinea colonda factis ab vxore tempore quo nupſit, & vineam cultam viro dedit, & quid ſoluto matrimonio de expenſis, quas fecit maritus, nec ne deducendis ad materiam l. fructus? Notanter Bal. nouel. de dote par. 4. priuil. 75. Barboſa ad dic. ll.

Q V Æ S T. LII.

Seruitus itineris & viæ in vineis reſtringitur.

NOta text. in l. ſi cui D. de ſeruitut. quòd licèt ius ſeruientis reſpicit fundũ, & quamlibet partem eius ſecundum Bart. ibi in ſumma, is tamen, cui ius competit per medias vineas ire, agere ſinendus non eſt, cum id æquè commodè per alteram partem facere poſſit, & minore ſeruientis fundi detrimento, latè Veronen. de ſeruit. ruſtic. præd. c. de ſeruit. itiner.

Q V Æ S T. LIII.

Racemare an liceat collecta vindemia, ſicut veteres.

FVit præceptum à lege Moſis Deuter. cap. 24. ſi vindemiaueris vineam tuam, non colliges remanentes racemos ſed cedunt in vſus aduenæ pupilli, ac viduæ; quia verò leges Moſis ceſſauerunt, quicunque ante permiſſionem Domini colligeret racemos, fur eſſet, modo illos habeat ſub cuſtodia, intelligitur autem Dominos permittere, cum collecta vindemia recedit, quaſi habuerit eos pro derelicto, ſed quomodo dicitur vineam poſſidere, fructus verò eius pro derelicto habere cum fructus pars fundi cenſeantur, & ſic eſſet titulus pro derelicto, vt eo. tit. l. an pars? Reſpondeo, quòd fructus fundi non ſunt verè pars ſecundum ea, quæ diximus in conſtit. Sancimus verſ. rem immobilem; magis enim accedunt, vt pendentes, & ideò poteſt eſſe locus illi tit. vt in ancilla, & partu ancillæ per l. fin. tit. eo.

Q V Æ S T. LIIII.

Vuis collectis non dum expreſſis cuius ſit fructus quo ad extraneos poſſeſſores.

VVæ cũ collectæ ſunt, & ſi non dum vinum factum ſit; quia tamen terra contineri fructus deſinit bonæ fidei poſſeſſorem ſequuntur l. ſi eius fundi D. de rei vendic. per quem text. Bartol. in l. ex diuerſo num. 4. inter illos fructus: qui poſſidentis induſtria comparantur, vinum connumerauit, de qua re vide latius Io: Copum in eod tract. tit. 3. cap. 8. & tales vuas etiam non dum expreſſo vino haberi, vt rem mobilem, & appoſitione mobilium contineri. In propoſito annotationis, vel confiſcationis bonorum, Bal. de pace tenen. in princ. num. 24. quod beneficit, vt ceſſet retractus, vuis venditis, vide ſupra quæſt. 38. & 39.

Q V Æ S T. LV.

Datium quo caſu non debetur de vuis.

SI de omni plauſtro vini ſoluatur datium; & venderetur fundus vuis maturis, non ſunt gabellandæ vuæ ad datium cum ſint eadem res cum fundo. Alberic. & Bal. in l. non ſolum D. de integ. reſtit. per l. fin. §. penul. D. quæ in fraud. credit.

Q V Æ S T. LVI.

Seruitus prædij an extendatur ad prædium poſtea quæſitum.

POne quòd vicinus conceſſit mihi viam è ſua ad meam vineam, vel, vt in ſuo torculari vindemiam facerem, demum emi aliam vineam iuxtà meam, an poſſim trãſire per fundum vicini, etiam ad vineam emptam, & vuas; quæ ibi naſcuntur in eodẽ torculari vindemiare? Vide Pannenſ. in l. pat ſippum C. de curſ. publ. lib. 12.

Q V Æ S T. LVII.

Statutum de vino an extendatur ad vuas.

STatutum: quo prohibentur importari vina extera, de quo dicam infra in tit. de commerc. Vin. non extenditur ad vuas natas extra territorium ſicut prohibitio extrahendi vinum non comprehendit extrahentẽ vuas, cum aliud ſit materia, aliud materiatum, niſi importarentur, vel extrahentur ipſæ vuæ in fraudem; puta in tanta quantitate, vt veriſimilitudo eſſet ad vini expreſſionem fuiſſe collectas, hoc principale aſſumptum fuit Baldi in l. quod non ratione D. de legibus. Quem locum aliter videtur referre Franciſ. Rip. in tract. de peſte tit. de remed. ad conſer. vbert. num. 60. vbi ponit concluſionem affirmatiuam ex mente, & ne fiat fraus ſtatuto, cum Baldus illud de fraude poſuerit exceptiuè ab aſſũpto negatiuo. Itaque puto quòd fidelius idem dictum retulerint Ioan. Sayſon in conſuet. Turon. tit. des droices de baſſe iuſt. artic. 5. fol 27. & Petr. Foller. ad Maran. 4. par. de indicijs ſæcul. vel eccleſ. num. 31.

Q V Æ S T. LVIII.

Gabella an de aquata debeatur.

SEd quid ſi ſoluitur datium vini, cum introducitur, & portantur vuæ, quibus maceratis fiat lora, ſiue aquara? Nam Monopoli erat olim ordinatio authoritate Regis Roberti firmata, vt datium tam pro vino, quam pro aquacio ſolueretur in anno 1354. Ripenſis vbi ſupra num 61. in queſtione ſtatuti ſuper vino num intelligatur ſuper aquacio, dicit habere locum ſtatutum, quoties vinum præualet aquæ, ſecus præualente aqua contra Ioan. Bert. qui in tractat. de Gabellis q. 7. partic. 2 p. 8. princip. ſimpliciter tenet nõ eſſe locum ſtatuto per l. ſi quis vinum D. de triti. vin. & ole. legat.

Aduerte quoniam C. Plinius hiſtor. natur. lib. 14. cap. 10 non poteſt, inquit, iure dici vinum maceratis aqua vinaceis, tamen inter vina operaria numeratur, ideſt vinum familiæ, vel quod pro vino datur.

Item aduerte quòd interpretatio ſtatutorum fit ad modum, quo vltimarum volũtatum, ideſt diſpoſitio legis, vel ſtatuti regulatur ſecundum iura, quæ loquuntur de diſpoſitione teſtatoris, vt notat Bartol. in l 1. C. de his quib. vt indig. & in l. in cognitione D. ad Syllan. cum concordan.

per

por Aym. Crauet. conſ. 254 par. 2. poſt Decium conſ. 90 verſ. 2. pœna priuationis vol. 1.

l. ſi quis vinū de trit. vin. & oleo leg. expungitur.

Propterea videndum eſt an leg. ſi quis vinum probet magis opinionem Ripę, vel Ioannis Bertacchin cum loquatur de diſpoſitione teſtatoris, & ſic faciat pro ipſius ſtatuti interpretatione, & videtur quidem probare ſecundum Bertachi. dicitur enim in princ. text. (omne continetur, quod ex vinea natum vinum permanſit) ſed dilutione facta non poteſt dici permanſiſſe, cum è vinea natum fuerit purum, meritò.

Secundò pondero in eodem princ verba: quæ ſequuntur (Sed ſi mulſum ſit factum vini appellatione non continebitur propriè, niſi forte Pater familias etiam de hoc ſenſit) Mulſum autem eſt ex vino, & melle: de quo Inſtitut. de rer. diuiſ. §. cum ex aliena materia, ſicut lora ex aqua, & vinaceis: de qua Columel. lib. 12. de re ruſt. & M. Cato in c. 103. ac nouiſſimè Illuſtriſ. Medicus Altimar. de vinæe. facult & vſu fol. 2, col. 2.

Igitur cum appellatione vini nō veniat propriè mulſum, eodem modo nec aquacium, Diuerſificatur enim ſpecies ꝓpter aquę admixtionem inſeparabilem, & ad ſuam vini materiam minimè reducibilem, argum. d. §. cum ex aliena verſ. & poſt multam

Acinaticum & vinum acinatitium.

Tertiò idē probat apertius d. l. ſi quis vinum ibi (Acinaticum, ſiuè vt aliqui textus habent acinatitium) vino non continebitur, in quo textu, & verbis puto deceptum Menochium de præſumptio. lib. 5. præſumpt. 152 num. 18 acinatitium namque pro lora, ſeu aquata quidam accipiunt, & probatur ex Varrone lib. 1. de re ruſt. cap. 54 in fine, vbi, expreſſi acinorum folliculi in dolia conijciuntur, eoque aqua additur ea vocatur lora, quòd lota acina, ac pro vino operarijs datur, ita illum textum Vlpiani interpretatur, Bartolomeus Targius de humore vitis fol. 36. quamuis aliter vinum hoc acinaticum interpretatur Caſſiodorus variar lib. 12. dum de vinis Italię loquitur, & acinaticum, cui nomen ex acino eſt, maximè laudat in agro Veronenſi, ibique refert quam ſingularis ſit eius collectio, & conditura, nihilque aquæ commixtionis habere videtur, cum & menſæ regali illud optetur optimus Græciæ vinis prælatum. Vide Hiero. Mercur. lib. 4. variar. lectio. cap. 2. meminitque huius Vini generis Pallad. lib. 1. tit. 6.

Concludo de lora non deberi datium, maximè quòd cum huiuſmodi ſtatutorum diſpoſitio ſtrictè ſit intelligenda, vt non vno in loco affirmant Doctores, quos ibi Bertach citat, in dubio contra Gabellam iudicatur ſermo de vino, & ſic de ſimplici liquamine ex vinea non debet extendi ad caſum mixtum, ideſt aquacium, ex tradit. per Bartol. Bald. Alex. & alios in l. certi condictio §. quoniam D. ſi cert. pet concordan. per Hippoly. Riminal. conſ. 134. n. 8 in 2. parte.

Atque hoc idem videtur de mente Alberic. Roſat. qui dum docuit quàm ſtrictè vini appellatio capiatur in ſuo dictionar. verb. vini appellatione ſubdit, quæ omnia faciant ad quæſtiones: quæ oriuntur de Datijs, & de pedagijs vini, vt ſciatur ſi ſolui debet.

Mulſi conficiendi modus.

Nec curanda eſt illa conſideratio Ripenſis, num præualeat vinum, vel aqua: quoniam mulſum: quod dictum eſt per l. non venire appellatione vini, cōficitur ex 3. parte mellis, & duabus vini. In.ò fieri ſolet in vindemia ex ſex ſextarijs muſti, & vno mellis ſecundum Matthiolum ſuper Dioſcor. lib. 5. cap. 9. de vino mulſo, & tamen legato vino non debetur, niſi de eo teſtator ſenſerit d. l. ſi quis vinum de trit. vin. & oleo legat

Et quidem execrabile eſt quemquam pro aquæ vſu quamcunque deſcriptionem ſubſtinere, ideſt vectigalis quodcunque genus l. ad reparationem C. de aquæduc. lib. 10. quem textum expendit Andr. Iſer. in vſib. feu. tit. quæ ſint regal. verb. & plauſtrorum ante numerum 56. facit, & illud Ierem. lamentantis his verbis (Aquā noſtram pecunia bibimus) quod vaticinium ad aliud trahit Gulie. Bude. 2. par. annotat. in Pandec. de aq. & igu. interdic. fol. 112.

Reſtringe prædicta omnia ad ſimilitudinem diſpoſitionis teſtamentariæ, niſi aliter ſtatuentes ſenſerint; vidimus enim aliquando prouentum vindemiarum valdè modicum, ac propterea vſi fuimus lora, pro vino, ideò quidquid vini numerò apud ſtatuentes habitum eſt comprehenditur ſub ſtatuto, nec tantum apud ſtatuentes, ſed, & ad ipſos vinitores, ſi fortè quis omnem vindemiā diluerit, vt pro vino habeat; quod probatur optimè in d. l. ſi quis vinum in eo præſertim, quod de aceto deciditur iuncta l. 1. eo. tit.

Q V Æ S T. LIX.

Si pluat cum vindemiatur non ſoluitur ſpecies vini.

QVod ſi vindemiarum tempore aliquæ pluuiarum guttulæ ceciderint in vaſis, & dolijs, propter hoc nō ſoluitur ſpecies vini, ſed poterit pro puro vendi, dixit Ioan. Sayſon in commen. conſuet. Turonen. tit Banc à vin. artic. 1. in princ Atque eadem ratione poſſet de huiuſmodi fieri conſecratio, etiam ſi data opera parum aquæ commiſceretur in. vino abſque, ſpeciei corruptione, quod in lora, & acinacio vino dicit Domi. Soto in 4. ſentent. diſtinct. 9. quæſt. 1. art. 5. quod, & infra dicetur vbi de vino Theologico.

Q V Æ S T. LX.

Decima fructuum terræ aratoriæ an debeatur de vino ſi vineæ ibi plantetur.

ANton. de Butri. in c. commiſſum extra de decimis, dixit ſi ſoluitur decima terræ aratoriæ. & ibi vineæ plantentur ſoluenda eſt decima vini, Nam durat eadem ſeruitus l. certo generi, vbi Gloſſa, & Alberic. D. de ſeruit. ruſt. præd. tangit Bellon. conſ 49. in fine, & per rationem textus in cap. cum in tua eod. tit. nam, & de vino decima ſoluitur c. nō eſt in poteſtate, quod intellige de muſto, ideſt cum primum ex vuis fuerit expreſſum per cap. cum homines, & ideò debet interuenire Parochus, quando è terra fructus amouentur. Dominus Vincen. de Franch. deciſ. 117. niſi eſſet conſuetudo portandi ad Domum: quæ ſeruanda eſſet, idem de Franch. deciſ.

decif 124. quem a d id allegat Epiſco Sarnen. de viſitat.& regim Eccleſ lib.2. cap.21. nu.40. vide originaliter Parid. de Pute. de feudor.reintegr. vinum, quod præſtatur à Vaſallo an in torculari præſtetur, vel ad Domum Domini deferatur ſol 22. Adde Io: Vincen. de Anna in allegati.94. in cauſa Magnifici Franciſci Maramonte.

Q V Æ S T. LXI.

Decima an debeatur illius ſoli à quo extirpata eſt vinea.

QVid autẽ, ſi ſoluebatur, decima ex vineis: quæ poſtmodum extirpatæ ſunt, & factæ arabiles, an adhuc debeatur decima illius ſoli: quod ſeritur? idem concluditur per ſupradicta, licèt Iacob de Rauen. non diffinierit ſecundum Alberi. de Roſa in l. certo generi D. de ſeruit. ruſtic. prædi. vide quæ poſui ſupra de cultura vinear. circa finem.

Vindemia ubi prius quibus decima debetur.

Adde antè dictis notanter apud Francones vindemiãdi ritum, quem ſic explicat Io: Boem. lib.3. cap.15. de morib. genti. cum vuæ maturæ ſunt, non antea vindemiare cuiquam conceſſum, quam Domini: quibus decima debetur, hoc permiſerint. Non enim ille hodie cras alter legit, ſed quot quòt in vno colle vina habent, vno, vel duobus diebus omnes omnia decerpũt. Indicitur hodie in illo, cras in altero legendum, decimæ in Vallibus ſub vinetis excipiuntur, qui tardius, quàm iuſſum eſt, vindemiare volunt, non ſolum cum licentia facere debẽt, ſed etiam ſuis expẽſis decimã in Domini torcular inferre, & nota benè, quod vbi Domino tpali ſoluitur decima ſignum eſt ſubditos vice ſeruorũ poſſideri, habetur 1. Regum cap.8. ibi, hoc erit ius Regis, & ſegetes veſtras, & vinearum redditus adecimabit, &c. Voſque eritis ei ſerui, &c. loquitur enim Prophera Samuel ibi ad increpationem populi ſecundum Theologos, & præſertim Diuum Thom. quem refert comment. conſuet. Pariſienſ. titul. 1. de feudis §.1. Gloſ.5. numero 65.

Q V Æ S T. LXII.

Vini ſuſceptores.

IVre Romano ſuſceptoribus vini vigeſimas, vel quintasdecimas tributi nomine, dari præcepit Imperator in l. modios C. de ſuſcept lib. 10 & de ſuſceptoribus vini habetur in rubr. C. de Suarijs, & ſuſcept vini lib.11.& Gloſ. in rubr. C. de anno, eo. lib.10. hi verò pro Curia exactioni propònuntur, l. fin. §. patrimoniorum, de mun. & honor.

Q V Æ S T. LXIII.

SOluto matrimonio ſolet quæri, cum vinea fuerit de bonis paraphernalibus vxoris, an maritus, qui fructus collegit, ad eorum reſtitutionem teneatur, & dubium eſt per l. fin. C. de pact. conuent. vbi Gloſa diſtinguit fructus naturales ab induſtrialibus: vinum autem ſine dubio dicitur induſtriale ſecundũ Doctor. quos nuncupatim allegat Petr. Phil. Corne. conſ.129. ad euidentiam primi quæſiti volumine 4. ideò reſtituere non tenetur maritus, Raph. Cuman. conſil. 105. quæritur nunquid, cui ſubſcribunt Paul. Caſtr. & alij: Retento themate vineæ paraphernalis. Quæri ſolet an ſi maritus eam vendidit, poſſit vxor conſtante matrimonio ſuam vineam vendicare, & ſiue ſit paraphernalis vinea, ſiuè dotalis, poſſe ab vxore vendicari, matrimonio conſtante, etiam cum fructibus data ſcientia, & mala fide emptoris, qui neque pro melioramentis, ibi fortè factis, vti retentione poteſt, vt eſt in terminis conſ. Domini Ioannis de Amicis 54. & quo ad meliorationes à male fidei poſſeſſore vide Garſiam de melioramentis cap....

Q V Æ S T. LXIV.

Duplex gabella vini muſti.

GAbella eſſe ſolet. duplex, vna muſti, ſeu vini cum introducitur: quæ de iure communi erat vigeſima, vel quindecima ſecundum longinquitatem, vel vicinitatem regionis l. modios C. de ſuſcept. & Archar. lib.10. & hæc dicitur quota fructuum, eſtque onus prædiale l. fin. §. patrimoniorum D. de muner. & honor. Altera eſt vini doliaris vulgò datium vini imbottati, & an ad illud domus religioſæ teneantur? Signorol. de Homod. conſ.82. incipit in quæſtionibus vertentibus. Sed quòd clerici vendentes vinum ex prædijs alienis collectum, quod emerunt in vindemijs, vt quidam ſolent T. ſunt in numero negotiatorum, atque ideo ſubiecti datio, & ſtatutis laicorum affirmat Abb. Panormi. conſ.6 in fine lib.1 per textum in cap fin. de vit. & honeſt. cleric iuncto cap. eijciens 88. diſtinct. ſequitur Decius in c Eccleſia Sanctæ Mariæ verſiculo limita niſi clericus, de conſtit. idem Decius conſ 472. in fine Germani DD. tenent non eſſe validam conſuetudinem, qua exigatur vectigal de vino, ita vt vaſa, in quibus poſitum eſt, aperiantur, & pars vini pro vectigali educatur, quia, inquiunt, vini naturalis bonitas eo modo corrumpitur, Oinotom. inſtit. de lege Aquilia §. capite 3. nu.2. vbi allegat Hen. God. conſ.7.& 8. de vectigalibus.

Q V Æ S T. LXV.

Fraudãs Gabellã an perdat equum.

CAue tamen; quia, qui in vindemijs conducunt muſta in ciuitate ſuper Equis, & beſtijs alienis, & fraudant datium, ſeu Gabellam, quę exigi ſolet in porta, fraus commiſſa per mulionem non nocet Domino ignoranti, nec eius animal incidit in commiſſum propter defraudatam gabellam, ità communiter doct. dicunt: quos refert Vincen. Carroc. in trac. locat. & conduc. cap. de fraudata Gabella incipit, hoc ſolemni tempore vindemiarum.

Quo etiam tempore, vt ipſe ſubdit, ſi conduxiſti famulum vel mulionem Forenſem, qui iurat ignoraſſe ius gabellæ, ſufficit ad excuſationem iuramentum, citat Abbat. conſilio vigeſimoquinto, Marſil. in l. qui falſam de falſ. & Arno. dial.56.

D Licèt

Forenſum ignorantia ignoſcendum.

Licèt autem forenſes propter ignorantiam, quæ in eis præſumitur, cum non ſint de ſtatuentium iuriſdictione excuſentur à pœna; poſſunt ciues alijs modis prohibere pro ſtatuti obſeruatione ſecundum Albert. de Gandi. in tract. de maleſic. titul. de reb. non port. contra deuetum verſ. ſed pone ſtatutum eſt Cremone: quem refert Ripa de peſte de remed. vber. conſer. num. 118. quod eſt notandum propter ſtatutum de non importandis huc vinis exteris, de quo dicam infra; quia poſſunt ciues noſtri expellere exteros, & vina proijcere, & vide in ſimili notanter Iſern. in rubr. quæ ſint regalia nu. 5. verſ. hoc tamen ſtatutum non ligaret, & omninò Franc. Mar. deciſ 617.

QVÆST. LXVI.

Vindemia intelligitur data cum vinea ſi eſſet pendente.

CONcedo tibi vineam, & fundum fructibus plenum, an intelligatur cõceſſa vindemia, cum non dixerim? quod ſic, probat Petr. Ancharan. in c. cum dilecti 4. norab. extra de donatio.

QVÆST. LXVII.

Legari ſi poteſt vinum Capuccinis pro ſacrificio.

LEgatum eſt vinũ fratribus Capuccinis pro vſu in Sacrificio miſſæ, an valeat? dic quod ſic. quia non releuatur mendicitas, cum neque ad victum, neque ad veſtitum ea res pertineat Feder. de Senis conſil. 12. & in ſequenti reſponſo, & illud conſilium Federici ſequitur Folleri in praxi cenſuali §. huiuſmodi cenſus numero 70.

QVÆST. LXVIII.

Venditor muſtum an poſſit facere protropum.

QVæro an vendens muſtum, poſſit facere ſibi protropum ideſt lacrimam: quæ primarium vinum appellatur, de quo diximus ſupra de vindemia, & è conuerſo an emens poſſit fecem ex muſto refutare: quæ in lacu reſedit? reſpond. muſti nomine tota intelligitur ex vuis expreſſis ſubſtantia, licèt diuerſarum partium: quas vidi ex Galeno 3. de Medic. ſecre. gener. c. 3. & 4. ſimplic. c...... qui videtur aſſerere has omnes muſti partes eſſe, & ideò confuſum omne muſtum habetur emptori. Muſtum enim quaſi admiſtum dicitur, confuſis ſimul omnibus partibus Andr. Bacci. lib. 1. de natura vini cap. 17. & 21.

QVÆST. LXIX.

Paſtum non remendi ſapit vſuram.

VEndens vineam habuit ab emptore gratiam reemendi poſt certos annos, non antè, quia videtur emptor habuiſſe animum interim lucrandi fructus ex vinea prohibendo rechattum, quæcunq; læſio ſit in precio facit cenſeri contractum vſurarium, Guid. Pap. in tractat. de vſur. num. 26. videbis quæ notaui in pignore, capit. 1.

QVÆST. LXX.

In vinea potest citari & comparere tenetur.

À Vinea licet in ius vocari, etiam ſi non præſtet aditum, ideſt non tantum verbo citari, ſed, & inuitus capi quis poteſt, textus Gloſ. Bart. & alij in l. ſed etiam D. de in ius vocando.

QVÆST. LXXI.

Vinum doliare.

VBi eſt Gabella vini: quod dicitur (imbottato) fieri ſolet bannum, quod ſi quis non conduxerit vinum ſuum per totum menſem N. ſoluat tot pro quolibet barile. Gabellarius perquirens in territorio reperit poſt id tempus vuas non dum collectas, & vindemiam pendentem, an qui Dominus eſt vindemiæ inciderit in pœnam banni? quod non, probat Iuli. Ferret. titul. de Gabell. & public. num. 112. quidam conduxit per l. non ſolum cum l. ſeq. D. de reſtit. in integr.

QVÆST. LXXII.

BAro conceſſit terram ad ſeminandum ruſtico ſub redditu partis frumenti, & deinde plantauit vineam pro eadem parte tenetur reddere vinum, quod in ea natum eſt, decidũt Doctores: quos refert, & ſequitur Paris de Feud. reintegr. verſ. & reperitur ſæpius ante finem. Anna allegat. 94 qui loquitur in præſtatione decimæ. Franc. deciſ. 124. tangit de eo: Paris ibi; qui terram conceſſit ad plãtandum vineam: quæ plantata ſucceſſiuo tempore perijt, an terra redeat ad Dominum, citat Barto. in l. ſi tibi rem §. Iulianus de præſcript. verb.

QVÆST. LXXIII.

Vectoris dicto an ſtandum.

AN ſtetur dicto portatoris vini, ſiue vectoris muſti, quod illud conſignauit emptori cum deponat in facto propoſito pro venditore? refert cognoſcere num ſua interſit conſignaſſe vel non, vt fides adhibeatur eius dicto Vrſill. ad Afflict. deciſ. 369. nu. 13. & ſeq. Vinc. de Franch. deciſ..... dixi in libello de oleo.

QVÆST. LXXIV.

Via vicinalis inter vineas quorum reſectio ſiat.

REfectio viæ vicinalis; quæ eſt inter vineas, debet fieri ab ijſmet: & eorum expenſis: qui poſſident Iacob. Rebuf. in l. in omnibus C. de curſu publ. vbi etiam notabis, dũ dicit quod recedentibus ſcholaribus ab hoſpitio, paleæ, & fimus non ſpectent ad dominũ hoſpitij, ſi ſcholares ſoluebant fictum, ſiue mercedem. Nam idem dico in facientibus vindemiam in alieno torculari, data mercede, poſſent enim inde tollere vinacea expreſſis vuis: ſecus ſi nihil ſoluerent, ſed aliter in Patria ſe habet conſuetudo.

QVÆ-

QVÆST. LXXV.

VEndens vinum precio arbitratu Titij conſtituendo ſi conſtituatur iuſtè, & fuerit ab eo reclamatum, licèt pendente reclamatione creſcat precium ex accidente calamitate, ſtatur nichilominus precio prius iuſtè conſtituto, Io. Fabr. in §. precium, inſtit. de empti. & vendit.

QVÆST. LXXVI.

LOcator in fructibus rei locatæ non eſt anteriori creditori præferendus, licèt in eis tacitam habeat hypothecam: Gaſpar. Theſaur. deciſ. 29. vide quæ notauimus in §. item ſeruiana inſtit. de action.

Ratio… & ſpicil… poſt meſſ… vindemiam.

Sunt, & aliæ innumeræ quæſtiones: quæ huic tractatui ſubnecti potuiſſent, ſed eas colligere non eſt ocium, cum neque indecorum videatur collecta vindemia vindemiatori racemum relinquere, ſicut, nec ſpicilegio perfecto ſpicam, vt ex Varrone notat Andre. Alcia. diſpun. lib. 2. cap. 21. in fine.

QVÆST. LXXVII.

PRæſuppoſita annotatione bonorum mobilium: quæ fieri ſolet in contumaciæ pœnam contra criminoſos, vtrum in tertia parte bonorum illorum contineantur vuæ maturæ? Petr. Foller. in praxi crimin. verb. annotentur bona contumacis nu. 5. reſpondet quòd non; quia ſunt pars ſoli l. fructus pendentes D. de rei vendic. l. fin. §. fin. D. quæ in fraud. credit. citat quoque in id Tiraquel. de retrac. lignag.

QVÆST. LXXVIII.

Emens vindemiam pendentem impeditus ad quid agat.

QVi pendentem vindemiam emit, & vuas legere prohibeatur diſtinguitur ſoluerit, nec ne eius precium, & ita vel exceptione excluditur, ſi non ſoluit, vel actio ei eſt, ſi ſoluit ex textu notab. in l. qui pendentẽ D. de actio. empt. ſoluto enim precio non poteſt qui emit, prohiberi fundum ingredi, & ſuam vindemiam legere. Gl. in §. feræ verb. venandi. inſtit. de rer. diuiſi. data licentia conductori, colono, ſeu partiario in Menſe Auguſti, expectandus eſt, vt vindemiam è fundo tollat, habetur ſpecialis conſuetudo Neap. incipit, non poteſt de locat. & conduc.

Scripto ante iure quid? vide textum l. ſi vſuſfructuarius meſſem D. quib. mod. vſuſr. amittatur.

QVÆST. LXXIX.

Mercedis remiſſio an debeatur ſi in vegete vinum acuit, vel mucuit.

COllecta vindemia è vineis: quas conduxi, vinum in vegetibus acuit, vel mucuit, an poſſim petere mercedis remiſſionem ob caſum acoris, vel mucoris, & ſi culpa mihi imputetur, ſed ex vineti vitio id euenerit, remiſſionem deberi DD. reſoluunt. Hoſtienſ. in ſumma extra de locato, §. quæ actiones, declarat Imol. in c. propter ſterilitatem. eo. ſequitur Deci. conſil. 100. in fine. latiſſimè in ſolemni tractatu Carot. de locat. & conduc. tit..

QVÆST. LXXX.

c. regni pro publici boni explicatur. an vinum veniat appellatione victualium.

EST in regno c. Regis Roberti pro publici boni compendio num. 238. ne Mercatores, & negotiatores quicunque frumentũ, vel ordeum, vel victualia quælibet ante tempus meſſium, vel poſt illud fænerari, vel indebitare (vt aiunt) quouis modo, vel colore quæſito præſumat, fuit dubitatum, an vinum contineatur ſub appellatiuo victualium, & comprehendi contendit Fabi. de Monte Leone in pract. arbitr. par. 4. qu. 1. nu. 935. ſed contrarium ſuæ opinionis deciſũm ipſe fatetur, quem refert Io. Bapt. Thorus in fertili compen. deciſ. Reg. Neap. verbo vinũ: nam, & ſi negari non poſſit ad victum hominis vinum comparari, & venire ſub appellatione annonæ, vt C. de erogat. milit. annon. l. iubemus, & D. de pœnu leg. l. 1. cum concordantibus, tamen non conueniunt hæc diſpoſitioni mentionati edicti Roberti Regis tum ex verbis, tum ex mente, & ratione illa, etenim prouiſio non ad liquamina, ſed ad arida refertur propter expreſſam mentionem meſſium, & ibi in textu (eorum horreis inde repletis,) & ibi (tempus famis anhelantes expectant) & deinde ibi (famis ingruentijs expectantes) fames verò non eſt in potu, ſed ſitis neque par neceſſitas hominum in potu ſicut in cibo cum natura omnibus prouiderit, de aqua, & aquæ potu admodum neceſſario ex his, quæ notauimus infra c. de Mercaca bibitione, & ſolius aquæ potu.

Addo dic. c. eſſe pœnale ideo ſtrictè intelligendum per regulam iuris odia, &c.

Vbi verò materia patitur tenenda eſt opinio ante dicta victualium nomine non tantum vinum, ſed, & omnia ad victum neceſſaria contineri, exemplum in viſitatione Prælatorum c. ſi Epiſcopus de offic. iudicis ordin. lib 6. habetur, & notatur in l. verbo victus cum alijs ſequentibus D. de verb. & rer. ſignif. quibus cõuenit notanter Horat. in auaros.

Neſcis quid valeat nummus quem præbeat vſum
Panis ematur, olus, vini ſextarius, adde
Quis humana ſibi doleat natura negatis.

Adde cap. 11. hoc ipſo tit. Et nota, quòd ſuppoſita prohibitione venditionis futurorum fructuum, ideſt cum non ſunt maturi, hodie d. c. pro publici boni, eſt extenſum per regul. 2. de empt. & vendi. habetur quam illicitum his verbis (intendendoſi da molte parti l'illicite contrattationi: che ſi fanno per li Mercanti, & altre perſone particolari del preſente regno del grano Orzi, & altre vittouaglie, vini Greci, e Latini, Oglio, Seta, Zaffarana, Cannano, e Lini, facendo compra di quelli auanti la ricolta, & entrata à prezzi determinati aſſai baſſi per pagarne li dinari auanti il tempo &c.) Et ita patet vinum, & alia quæ ſequuntur peni à victualibus ſeiuncta, vt ego probaui. Rurſus nota, non prohiberi ſimpliciter contractatio-

Mercatura vini ante vindemiam prohibetur ſtatuto precio p. pragm.

 tio-

Digitized by Google

tionem immaturorum fructuum, ſed precium eorum, ne conſtituatur ante recollectionem: in qua anticipata precij ſolutione poteſt vſura committi, vt ibi. Quod verò ſtatuitur, per reg. prag. 12. de admi. vniuerſ. Ne vniuerſitatum administratores accipiant pecunias ſecundū vocem frumēti, hordei ſerici, olei, & ſimilium, aliqui intelligunt non procedere quando adminiſtratores ſe ipſos obligaſſent proprio, & principali nomine Thorus in cōpend. deciſ. verb. fru- *Thorus notatur.* ctus immaturi, aduertendum puto, quoniam contradicit eadem prag. ibi (e che così come all'vniuerſità non ſi può dare ne à Cambij ne alla voce denari, come s'è detto di ſopra coſi anchora non ſi poſſa dare à particolari per conto, & cauſa di eſſe vniuerſità ſotto l'iſteſſe pene. quod etiam aduertit dominus meus Rouitus in prag 5. num. 12. in fine, quem diminutè citat ibi Thorus.

Q V Æ S T. LXXXI.

Emptor non tenetur ſtare colono partiario. EMens vineam: quæ ad partem colēda à domino conceſſa erat, non tenetur ſtare colono: qui neque poteſt excipere de parte fructuum ex vinea collectioni proximorum, verum ſi meliorationes fecit, habet pro eis retētionem contra emptorem, actionem verò contra venditorē. Vinc. de Franch. deciſ. 334. qui de rure loquitur, ſed par eſt ratio in vinea: cuius opus quoq; ruſticū eſt, & Romani ruſtica vinalia habebant Kal. Septembris, quo die primum vinum in Vrbem deferebant. Feſtus adnotat.

Q V Æ S T. LXXXII.

Ad l. vinum, ſi cert. pet. animaduerſio. IOannes Borcholten in eleganti commentario ad tit. ſi certum peta. c. 7. de effectu mutui docens formam libelli, cum vinum mutuo datum petitur ſuper l. vinum, eo. tit. num. 91. notat verba eius tex. vinum, quod mutuum datum erat per iudicem petitum eſt, intelligens aliud peti non potuiſſe, quam quod in obligatione fuit, ideſt vinum, aliàs male agi. Vt puta ſi pro vino: quod debetur æſtimatio petatur, allegat Guid. Pap. deciſ. 358. quem & ego citaui infra. Vbi & quando. Infertq; quòd cum iudex reum in vini æſtimationem condemnat, quam facultatem, & poteſtatem iudex à conſuetudine accepit, ipſe probat ex Cicerone; qui inquit (Petiuit, vt ſibi pro frumento quanti frumentum eſſet dare liceret, ex huiuſmodi principio, atque e ex liberalitate, atque accommodatione Magiſtratuū conſuetudo æſtimationis introducta eſt) hæc ille. Tu verò aduerte, quia Cicero in reo loquitur, non in actore, qui non impeditur pro re ſibi debita, & vbi & quando dari debuit, ſi non tradatur, agere pro eo: quod ſua intereſt, & hoc petere loco rei debitæ ratione moræ. Vt in re vendita habetur, & not. in l. 1. D. de actio. emp.

Nec eſt dubitandum pro intereſſe actionem competere, & quod intereſt ex facto ſolum petendum: eique actionni iudicis officium deſeruire, l. 3. in fine principij, & §. fin. cum l. ſeq. D. de condic. tritic. quæ ll. allegantur, vti Gloſæ ad d. l. vinum, ſtandū eſt igitur communi noſtrorum doctorum interpretationi, quod ibi vinum petebatur. Sed quia non reſtitutum, ſequuta fuit condemnatio ad intereſſe: quod & ipſum propter morā eſt in obligatione, ita vt ſi velit actor, poſſit in princ agere ad intereſſe, & iure actionis id venit; in terminis d. l. vinum declarat Gl. notabilis, in d. l. 1. verb. agitur. d. tit de act. emp. gl. 1. & 2. in d. l. vinum, ibique repetunt. DD. accuratiſſime.

Ad mutuū quoq; pertinet S. C. Macedonianum. Vinum cum filiofamil. mutuo datur vt eo *Mutuum vini filiofamilias.* diſtracto is pecunia vteretur, in fraudem illius S. C. quo id fieri vetatur l. 7. §. mutui dationem, ad Sen. Conſ. Maced. Sed in regno ſeruamus reg. Pragmaticam eo. tit. ex omni contractu filiumfamil. obligari cum patris ſui expreſſo conſenſu. Vt ibi, quæ Pragmatica Sanctio ſuos habet cōmentarios præſertim domini mei Rouiti.

Hoc verò noto. Ioannē Borcholtem in com- *Actio, & petitio quod in personam tendit subtilitate.* ment ad tit. de nauti. fœn. c. 1. n. 8. ſuper eo. S. C. Maced. animaduertiſſe l. 1. ibi (actio petitioq;) per actionē accepiſſe certi condictionem ideſt in perſonā, per petitionem verò vendicationem extantis pecuniæ mutuatæ, eſtque vera interpretatio ſecundum proprietatem verborum, ex l. actio. D. de actio & obligat. Attamen petitionis verbum in propoſito mutui late patet pro in perſonam actione, ideo titulus eſt, ſi certum petatur. Vt diſcas ſubtiles legum intellectus non ſemper ſenſui legum accommodari.

Digitized by Google

PROSPERI RENDELLÆ TRACTATVS DE VINO DE VINORVM GENERIBVS: ET QVÆ IN CAMPANIA, CÆTERISQVE REGNI NEAPOLIS PROVINCIIS LAVDI SINT.

Sectio Prima.

Vina ex terræ diſſimilitudine diſſimilia.

TErra generibus humorum eſt diſſimilis, & diſparata, ſic vina diſſimilibus ſaporibus à terræ proprietate perficiuntur: ex qua vitium radices ſuccum capiendo fructus non vnius proferunt ſaporis. Vitruui. lib. 8. ca. 3. quod, & affirmat Anton. Galat. Philoſophus in libello de mari, & aquis, pag. 102. omnium autem vinorum conditiones quinque differentijs diſcerni ſummatim tradidit Galen. lib. 3. de ration. victus in acutis tex. 1. proſequiturque accuratè Braſauol. in ſuis commētar. & nouiſſ. Andre. Baccius in hiſtor. de natura vini lib. 2. ex C. Plin. in Natur. hiſtor.

Mores hominum à regionibus diſſimiles.

Vt non ſine ratione putes arbitratos quoſdam non mores, & complexiones tantum, ſed animum quoque mutari pro locorum varietate: aduerſus quos ſcribit Galen. Medicus lib. quod animi mores corpor. tēperaturas ſequantur, cap. 9.

Vineæ ſitus in eius differentijs.

Ideò ad vinearum ſitum præſertim reſpici oportere agriculturæ præceptores docuerunt, ea enim ratione vina diſtinguūtur, maximè qualitate, & quantitate; Nam quæ deſcendunt è collibus, & ſi cedāt alijs, vt puta paluſtribus quantitate, vincunt tamen ea odore, longeque nobiliora ſunt, conſiſtunt, & magis; quoniam apertos Baccus amat colles. Virgil. in Georg. contra verò illa aſpera ſunt, vel maceſcunt, vel in acetum degenerāt niſi à vindemiatoribus coquantur, vt defrutum immiſceatur, præter alios modos: quibus vina conſeruari opinati ſunt. Nec minus Regio attenditur: nam Alexan. Problem. lib. 2. in calidiſſimis, inquit, regionibus vinum frigidum fieri ex calore immodico; qui ità humum elexat, vt calorem omnem cæli inteſtinum euocet, atque abſumat, contra in frigidis regionibus fieri calidum; quia calorem frigus ad ima terræ compellit, atque includit refert Guilandinus in libello de Papiro fol. 31. neque hoc admittendum putamus, ſi regionem ſpectemus, & ſi hoc etiam teſtetur Mercurial. in lib. de venenis; nam Galeno pugnat in 3. lib. de rat. victus com. 8. Ioannes Romanel. Academicus.

Vini odor vnde conſiſtat.

Quod autem de odore tetigi, reſoluit cauſam non abſimilem Theophraſtus inueſtigans lib. 6. capit. 24. de plantar. cauſ. vinum odorem capeſſere, cum pars eius aquoſa difflata, exactaque eſt, odor verò malus, vt dematur, vinum aſperum, vt fiat benè docet M. Cato de re ruſtica c. 108. & indè. Sed & alia ſunt quæſita, num vinum ſuaptè natura calidum ſit, vel calore alieno, & quid de vino dulci; & cur non inebriet? Io. Paul. Donat. Gonzagior. lib. 18. cap. 24. poſt quem Andr. Bacci. in ead. hiſtor. de natur. vini, & qua ratione vina diu ſeruentur? Plini. hiſtor. natur. lib. 14. cap. 19. & 20. Hieronym. Mercur. variar. lib. 2. cap. 13. Io. Anton. Finei ad veterem vſum vaſa figulina, vulgò *vettine* ſtudioſiſſime perſuaſit, ſed fruſtra, quamuis rem acrem tetigiſſe videatur teſte Andre. Bacci.

Vettine Io. Ant. Finei [illegible]

Legaliter etiam ſcio, duplicem eſſe vini qualitatem, vnam intrinſecam, & hæc propriè qualitas eſt, alteram verò extra rem, & hæc habitus dici debet. Gloſ. in l. cum quid D. ſi cert. petat. Primam eandemque intrinſecam appellaram putauit eſſe vini ſpiritũ, ideſt partem igneam: quæ ineſt velut humidum radicale in homine, idem Ioannes Anton. Fineus. tit. de remed. conſeruar. vini in principio.

Vini ſpiritus qualitas eſt intrinſeca.

Iſta tamen modò præteream intendens hic opportunius vina regni exponere, qualem laborem non inutilem, nec iniucundum arbitror: quando quidem vinum ſicut panis in quotidiano habentur vſu. Gloſ. eſt in l. 1. §. i ſum D. naut. caup. ſtabul. Panis, vt cor hominis confirmet, Pſal. . . . vinum, vt lætificet. Pſal.

Vinum & panis in vſu quotidiano ſunt.

Conſtat pleriſque in rebus Regnum hoc regionibus alijs anteferri: maxime vero in frumento, vino, & oleo humano generi admodum neceſſarijs. De Italiæ laudibus Varronis verba ſunt (quod far comparandum Campano? quod triticum Apulo? quod vinum, Falerno? quod oleum venafrano? videtur autem Campaniæ ora propter vina ipſa commendatiſſima non ex farre tantum. Sic enim C. Plinius hiſtor. natur. lib. 3. cap. 5. Felix illa Campania eſt, ab hoc ſinu incipiunt vitiferi colles, & temulentia nobilis ſucco per omnes terras inclyto, atque vt veteres dixere, Summum Liberi Patris cum Cerere certamen. Hinc Setini, & Cæcubi obrenduntur agri, his iunguntur Falernis Caleni, dein conſurgunt Maſſici, Gaurani, Surrentinique Montes.

Regnũ Neap. præſtat vino oleo & frumento. & vbi hæc ſunt.

Lex Curionis ad diuiſionem vinearum, ſicut, & agrorum accepta eſt, pertinuiſſe propter Italiam, & Campaniam vbi præſertim multæ ſunt, licèt alijs vitiariam legem eam fuiſſe putauerint: quos improbat Iuſtus Lipſius, electorum lib. 1. cap. 8.

Lex de diuiſione vinearũ probat.

Sed ne memorata loca vltra quàm deceat, extollant ſe receſebimus, & alias Regni partes pari laude dignas, quin etiam Italiam omnem laudari, quæ propterea οἰνωτρία ideſt Œnotria dicta eſt à bonitate vini: quod in Italia naſcitur. Græci enim Oenon vinum appellant, communiter tradiderunt. Quod, & idem miſeræ Italiæ vituperio dari ſolet; tanta enim vinorum copia remollitis, & languefactis corporibus vitiferarum regionum bellicoſæ, & fortes olim Scytharum, & Gothorum nationes à Prouincijs profectæ vite carentibus Imperium Aſiaticum, & Romanum euertere, ita Adrianus Turnebus.

Œnotria à vini bonitate Italia eſt.

Illud quoque tradiderunt, quod latini primi Italorum vinum habuerunt, teſte C. Plinio lib. 14. ca. 12. dehinc Latinienſia dicta ſunt ab ipſo Plinio ab infero ſinu Maris, hodie verò non ita, ſed Latina dicimus ad differentiam Græcorum, & dulcium. Sed Andr. Bacci in hiſtor. vinorum, propriè Latinum vinum circa Veſuuium prouenire aſſerit, ad Turrim infra maritimam, ac in Calabriæ litorali parte, item in Iſchia Inſula, ſic dictum, vt deductum vndecunque in Latinum vina a Latio ſortita ſint nomen Baccius.

Latini primi vinum habuerunt Italorũ.

Vina latina.

Vinis item Græcis Italica ita extollens comparatiuè præfert Caſſiodorus Variar. li. 12. Epiſt. 4. Digna planè ſpecies: de qua ſe lactet Italia, nã licèt ingenioſa Græcia multifaria ſe diligentiæ ſubtilitate commendet, & vina ſua aut odoribus condiat, aut marinis permixtionibus inſaporet, ſub tanta tamen exquiſitione reperitur ſimile nil habere.

Vini latini laus & Caſſiodoro.

Laus Campaniæ in vinis

Naturæ ludentis opus Campania felix.
Nobilius reliquis laetitiatq; merum.

Campania ſumma laus.

Vini Campani boni vſpia. meminit in l. vinũ 75. de verb. oblig. vini Campani optimi in l. ſtipulationum quædam 74. eo. tit.

Iſidorus Origin. li. 14. Campania, inquit habet terras hyeme atque æſtate vernantes.

Falernum.

Falernum vini genus olim laudatiſſimum à regione: in qua naſcitur nuncupatũ. Volaterran. de campania loquens Geograph. libr. 6. propè Sinueſſam eſſe, ait, Falernum agrum; Nam Falernus ager, non oppidum erat, vt, & apud Horatium carmi. lib. 4. ode 4.

Falerni conſideratio, & locus quo erat vel eſt.

Aut Falerni mille fundi iugera.

Sed C. Plini. in natur. hiſtor. Falernum montem eſſe, ibique agros eius vini generis feraces. Ideò Seruius in 2. Georgic. Phalernus, inquit, Maſſul. gen. mons eſt Campaniæ vinetis refertiſſimus nomine ſumpto à Montis illius Domino: Eſtque propè Puteolos: cuius, & Martialis meminit, lib. 12.

Marcus Varro apud Macrobium 3. Saturn. ca. 16. ad victum fert ager Campanus frumentum, Falernus vinum, Caſſinas oleum, &c.

Nec in Phalerno monte maior autumnus.

Fieri autem ex vuis: quæ Gauranæ ſunt appellaræ, & quæ ex agro Falerno tranſlatæ celerrime vbique degenerant, teſtatur idem C. Plin. hiſtor. natur. lib. 14. cap. 3. verum Gauras mons eſt, à quo Gauranæ vuæ, vulgò monte barbaro, non multum ab Auerno lacu diſtans vltibus triferis fertiliſſimus, vini generoſitate præclarus antiquis, & Modernis ſecundum Mazzel. Neapolitanum de montibus regni diſſerentem, quo in loco Pontanũ meminit lib. 2. Parthenia Epygram. 16.

Alij crediderunt Falernum idem fuiſſe, & Amineum nam Macobr. lib. 3. c. fin. Saturn ita inquit vuarum genera ponens. Aminea ſcilicet a regione, Nam Aminei fuerunt vbi nunc Falernum eſt.

De quo I. C. in l. qui vinum §. fin. D. de triti. vin. & ole. lega. in quem locum Andr. Alciat. lib. diſput 1. cap. vlt. notat, non Amineum legi in antiquo Codice ſed ἄριστον ideſt optimum, correctior editio habet vinum amphorarium, Aminæum, Græcũ, & dulcia omnia: eruditiſſimi Neapol. Academici Anibale Macedonio Principe agente, in diui Petri à Mayella. Vbi quatuor fratres Carrafæ interfuere, ideſt Biſignani Princeps. Auſi Marchio Fr. Thomas ord. Prædicatorum. Dom Pyr. Aloiſius omnium literarum ſtudioſiſſ.

Academia Neapolit. amicorũ diſputat.

dioſiſſ. eloquentiſſimi Neap. patritij in frequenti doctiſſimorum cœtu de hoc vitis genere peracutè diſputauerunt quo die infra paſcales ferias, & ego admiſſus ſum, anno 1612.

Bartol. Caſſan. eiuſdem opinionis in Catal. Glor. Mun. 12. p. 84. conſiderat. aſſerit Amineos populos fuiſſe vbi nunc eſt Falernus: quorum, ſubdit ipſe, regio aminea dicta eſt vini feraciſſima. Sed Iacobus præfectus in libello de vinis. Amineum vinum à Falerno diſtinctè poſuit, fatetur tamen amineum naſci in collinis iuxta agros Falernos. Nam putarunt amineum vinum ideo dictum quaſi ſine minio, ideſt ſine rubore, cum albū ſit ſecundum Iſidor. Origin. lib. 20. cap. 3. Marc. Antoni. Surgen. de Neapol. Illuſtr. cap. 24. n. 3. citat Seruium, cum Falernum colore non careat, vt mox notabimus.

Andreas Baccius putat vinum Falernum hodie Græcum appellari, & eſſe: quod vini genus ex Falerno agro translatæ vites in Veſuuium vicinum montem produxerunt, cui obſtitit C. Plinij ſententia antè relata ideſt. Vites ex Falerno tranſlatas celerrimè vbique degenerare, videbis ideſt de vino greco.

Vbi ſit verè ignoramus, quale autem fuerit, audies, fortiſſimum appellat Virgil.

Amineæ vites vel an amminea dici debent ratione metri.

Sunt & amineæ vites fortiſſima vina.

Cui conuenit carmen Auſonij ad Vrſulam Grammaticum ſcribentis.

Cecropiæ commune decus, latiæq; camenæ,
Solus qui Chium miſces, & ammineum.

Duplex, mm, ratione metri. Sed mi ante, n, longa eſt ex græco.

Sub proprio appellatiuo ideſt Falerno, fortè dixit Horat.

Forte.

Aufidius forti miſcebat mella Falerno.

Ardens.

Idem Horatius appellat ardens carmin lib. 2. ode 11.

Ardentis Falerni pocula.

Petrus Graui. Epic. carmi. lib. 3.

Chriſtallumq; cupit ſpumantē ardēte Falerno
Libatumq; dedit conuiuis ſede propinquis

Martial. lib. vlt. Epygr.

Si calidum potas ardenti myrra Falerno conuenit.

Dulce.

Minand. appellat dulce hoc verſu

Quam dulce aurato fuſum cratere Falernum.

Idem Martialis libr. 9. ad Calatiſſum vocat immortale Falernum. Pontanus verò fumoſum, de hortis Heſperi. lib. 1. & antè eum Tibullus in ſecundo.

Nunc mihi fumoſos veteris proferte Falernos.
Conſulis. Et Chio ſoluite vincla cado.

Sic, & Pontan.

Ludere fumoſum puero fundente Falernum

Reſinatum? Martial.

Reſinata bibes vina Falerna.

Molle.

Molle. Pontanus in ſuis Lyricis de victoria Hydruntina, ideſt non duræ digeſtionis, nec indomitum.

Fuſca ſiue nigri coloris.

Fuſca, ſiue nigri coloris. Martial. Epygram. lib. 2. in Tongilium

Quæque annus coxit opimi.
Condantur parco fuſca Falerna vitro.

Et lib. ad Flaccum.

Pulcherrimus ille
Marmorea fundens nigra Falerna manu.

Sic Baptiſt. Pius.

Qui ſupero miſces nigra Falerna Ioui.

Pro falerno alij mangiaguerra eſt.

Volaterranus vbi ſupra vinum nigrum prædicatum, inquit, nunc ſanè deſijt, ſed deſijſſe fortè puto nomen eſſe tamē etiam hodie mutato nomine: quod, *mangiaguerra* vulgò nuncupatum affirmat Bartolomeus Taegius in djal. de humore vitis fol. 27.

Aureum.

Pontanus non nigri, ſed aurei coloris nuncupat. Hendecaſyl. lib. 1.

Cretenſis fluat hinc, & inde Baccus,
Hinc illi hinc liquor aureus Falerni.

Nigrum.

Sed Petrus Grauina veteribus magis conſenſiſſe videtur, nigrum fuiſſe, lib. Epygr. de conuiuij apparatu, qui ita canit

Hauſta nec antiquis nigra Falerna cadis.

Ex ventis colorem vino mutatur.

Quamuis non ignoremus ad colorem hunc, vel illum non nihil ventorum flatus conferre, vt ſupra de vindemia verſ. venti quoque flatus, Et de Falerno id notat ex Galeno Athæne. libr. 1. c. 24. ſpecies inquit duæ ſunt auſterum, & dulce: quod tale fit, cum ſub vindemiam Noti ſpirarint: qua ex cauſa nigrius etiam fit, quod ſic vindemiatur auſterum fit: & colore flauo.

Vetulum optimum.

Vetulum, & optimum, nec alij vini generi admiſcendum Martialis habet Epygramma ad Tuccam,

Quid te Tucca iuuat, &c.

Nectareum.

Attica nectareum turbabis mella Falernum
Miſcari decet hoc à Ganimede merum.

Bibulum.

Bibuſum: quod facilè ſorbeatur Horatiꝰ

Et poteris bibuli media de noſte Falerni.

Fumoſum pro fumo inueteratum an ex ardore dicatur.

Ad id verò: quod fumoſum diximus, exponit Andr. Baccius lib. 1. de natura vini cap. 16. ideſt diu fumo inueteratum. Ego propriè fumoſum intelligo idem: quod ardens, & validum: quem fumum, & ardorem abſumit ætas, ideò longa ætate vinum dicitur ebibiſſe fumum, ideſt ardorem. Sic accipio locum Horatij carmi. libr. 3. ode 9.

Hic dies anno redeunte feſtus
Corticem adſtrictum pice demouebit
Amphora fumum bibere inſtitutæ
Conſule Tullo.

Indomitum, acre Salutiferum.

Indomitum dicit Perſius, & Iuuenalis, acre, vt Textor adnotat, & Hieronym. Mercurial. variar. lection. lib. 1. c. 18. ſalutiferum Caſtor Duran. theſauro ſanit. verb. fungus.

Græcum vinum.

Mons Veſuius ſeu ſumma vulgò dat vinum græcū

Veſuuius, ſeu Veſuus mons nunc ſumma vocatur: vbi Græcum vinū: quod C. Plinius Pompeanum appellat. iuxtà Pompeios enim eſt oppidum, atque Vrbs Pompei Caſtellum Græci putatur Volater. Geograph. lib. 6. Summontius. Græcum nunc aliæ ferunt regiones, in lib. ſolutæ orationis Pontani.

De Veſuuio Antonius Sanfelicius ita; cineris calore hæc afflicta plaga magnam nobilitandis vinis vim accepit, è quibus id, quod Græcum

cogno-

cognominatur reliquis Italicis præfertur, hoc meracum in Patria ſumptum caput tentat. Verumtamen ſi nauigio transſuehatur fluctibus iactatum, vi domita miteſcit, fitque ſuauius, quod vtinam homini vſu veniret. Ampliſſima arbuſta: quibus cingitur, eſcarias vuas præter vini copiam ferunt, quæ ad multam hyemem de arboribus pendent. Eundem montem Martialis Epygr. lib. 4. mirum in modum vini nobilitate commendat Veſulum pro Veſuuio nominãs. ſic

Vina mari domantur.

Hinc eſt Pampineis viridis modò Veſulus
vmbris.

Quidam putant ex Chio Inſula huc vites tranſlatas, vt in Cathalogo vulgò legitur *de gl' inuentori delle coſe da mangiare, e da bere*. Sed non ſequor, cum ex vuis Aruſijs non fiat hoc vini genus.

De hoc monte, & vini nobilitate Marc. Ant. Surgen ad Neap Illuſtr. cap. 24. & Mazzella de montibus Regni.

Quia verò alias quoque hodie regiones Græcum producere dicebamus hæ ſunt. Pauſilippus, Reſina, Sanctus Anaſtaſius, Octauianum, Turris dicta *del Graco* Inſula Enariæ vulgò *Iſchia* nuncupata enumerat, Alexan. Petroni. li. 2. *del viuere de' Romani* c. 18. *delli vini foraſtieri*.

Petri Grauinæ Epygr. ad Marcum Antonium Magnum.

Vini Graeciui.

Hoc tibi dulce merum non mittit florida leſbos.
Vlla nec Aegei terra beata maris,
Proxima conſpicui, ſed Bacco ſacra Veſeui
Dans iuga, vitiferis nobiliora locis
Frigidus ingrato ſi quis torpore tenetur,
Hoc bibat, Et latus membra calebit amans.
At ſi quis malè fert praduva iuſſa puella
Hoc tamen Epoto non dolor vllus erit.

Veſeuus dicitur Bernardino Rotæ lib. 1. Ele. 2.

Adſit pampaneas redimitus vite Veſeuus.
Cui noua fumanti vertice flamma micet.

Lacrima.

Lacrima vulgò dicta, eodẽ in monte Veſuuio fit, quæ, & *claretto* fertur vulgò, vinum optimũ, ruſi coloris, delectabile, vtile, durabile, Alex. Petron. lib. 2. c. 30.

Vin claretto.

Lacrimam Neapoli, & Romæ dicunt à monte ſumma vſque ad Surrentum, ad Salernum, & Amalfitanam coſtam ex vuis nigris, ita nuncupantes ex apparatu; quia permittitur ſpõtè fluere, quale vinum virgineum propterea aliqui appellant, Andre. Bacci. de natura vini.

Vinum Virgineum pro lacrima ſponte fluente.

Et fortè Martialis id vini genus intelligebat lib. 4 Epygr. quaſi nõ pedibus, vel prælo expreſſum, ſed ab ipſomet lacu.

Hic eſt Pampineis viridis Veſuuius vmbris
Præſſerat hic madidos nobilis vua lacus
Hæc iuga quàm Nyſe Colles plus Bacchus
amauit

Protopum hoc quoque appellatur vinum primarium vbique magni precij veteribus maximæ æſtimationis. Hierony. Mercurial. Variar. Lection. lib. 1. cap. 17.

Protopum vinum primarium.

De Lacryma pulchram fabellã effinxit Bernard. Rota elegiar. libro 3. ad Rodulfum Pium Cardinal. vbi hæc ſunt:

Et tibi Pauſilipi Lachrimæ: quas fudit ad vndas
Dum fugiens Neſis vertitur in ſcopulum.

Dehinc locos adnotans, vbi lachrima eſt optima, ſic ait

Tuncq; Dicharchei dederunt ſuſpiria colles
Ex illo ſemper Sulphure flagrat ager.
Gaiola vicinam fleuit, lachrymaſque dedere
Mergillina ſuas, Antiniana ſuas
Nec non ipſa velut venturi praſcia fati
Vberius Lachrymas ſpargis, & Aegla tuas
Aegla olim ad numeros quæ reſponſare ſolebas
Piſcantum, ſed nunc non niſi flere tuum eſt.

Pompeianum.

Pompeianum Plinio dictum generoſum, naſci putatur propè Neapolim vbi Turris Annunciatæ: Marc Anton. Surgen. de Neapoli Illuſtr. c. 24 nu. 3. Cai. Plini. lib. 14. cap. 6. ætate, inquit, meliora ad decem annos abſque vitio Durant. Ideò quidam hoc cum Græco confundunt, vt ſupra de vino Greco. Freccia verò, de Epiſ Surren. ita ponit, vitis quædam Pompeiana dicta Surrentum Campaniæ Vrbem translata C. Plin. lib. 14. cap. 2. in fine, vina ad inſtar Græcorum ſummæ, vt ita dicam, ex communi nomine nobiliſſima inter alia Cæſar in conuiuio apponebat. Freccia.

Pompeianum cũ Græco quidam confundunt.

Antonianum.

Antonianum ex loco: qui vulgò Antignana Propè Neapolim dicitur Politioribus Antoniana; Marc. Antoni. Surg. de Neap. Illuſtr. cap. 24. num. 3.

Antignana.

Antiniana etiam roſis commendatur à Berard. Rota Elegi. 2. lib. 1.

Spargat odoratas Antiniana roſas

Mangiaguerra Montonicum.

Vinum vulgò ſic dictum nigrum eſt, & craſſiſſimum in vallibus circa Veſuuium, & Caſtellũ ad mare. Andre. Bacci. eius vini generis meminit Garzonius in lib. dicto *la piazza vniuerſale, diſcorſo 56. de gli agricoli.*

Mangiaguerræ hodie vernaciæ, ſeu verraciæ, quaſi nomen tractum ex eo: quòd earum paſtu apri, ſeu verres delectantur, Andr Bacci. de natur. vin. lib. 1. c. 11 vide vernacium.

Vernaciam pro Mangiaguerra quo-inſtare eſt.

Illud tamen ſequor ex Baccio quòd, ait Mangiaguerra, lachryma, Græcum, & huiuſmodi vina craſſiora magis nutriunt, inter Paradoxa enim eſt quorundam opinio, vinum non nutrire, ſentitur enim, & ex ipſo odore alimentum, dum vino odorato, recreentur ſtatim vitales, & animales ſpiritus, cor, & præcordia, inquit Bacci. lib. 3. c. 4. & c. 5.

Montonicum.

Monticũ in agro Neapolitano, & tota Campania, ità Põtanus, & Summontius, vulgò idem

Montonicum in agrum ... translatum.

nomen

Digitized by Google

nomen retinet ſunt eius generis vites in Barenſem regionem tranſlatæ. Sed non deguſtantur, vina ante Kalendas Ianuarij.

Vernacium.

Vernaccium Guarnaccia & Vinacia.

Vulgò Guarnaccia, Vernaccia Ludoui. Arioſto in Satyra tempeſtate noſtra nobiliſſimum. Summontio fuit ab antiquis dicta Vinacia. Benedic. de Falco in deſcriptione Neapolis. De hoc Pontanus Hendecaſyl. libr. 1. Ac Vernacia brutis idiotis In vulgari libello. Catalogo *de gl' Innentori delle coſe.* habetur Vernacium quibuſdam in locis ab antiquo Falerno traxiſſe originē. Naſcitur in duobus locis Acciaioli, & Santi Niceti. Alex Petroni. cap. 20. lib. 2.

Vinaciola vbi habetur.

Vinaciolam, ſeu Vernaciolam apud Lacum Benacum haberi, & Patauij, meminit Andr. Bacci. lib. 2. c. 3. Marchio S. Lucidi in odiſſe Homeri de Vernacia ſic.

E Tempſa; che San Lucido ſia detta
Liquor infonde: che dal Verno ha il nome
Poiche tempra del verno il freddo gielo.

Vinaciolam, inquit C. Plinius lib. 14. hiſt. natu. c. 3. Soli nouerunt Sabini, & Laurenti.

Faſtinianum.

Faſtignanum à Vico vinum dictū & Faſtinianum …

Faſtignanum etiam appellatur ex Vico Faſtignani ſuper vlmos, ac populos maritatis vitibus, vuis valdè nigris, & dulcibus fieri, Andreas Baccius adnotat.

Fauſtinianum vocat Rota elegi 2. vbi vina leuia, & acria meminit.

Caſorianum, & Centureſium.

Hæc duo. Sicut, & faſtinianum loca ſunt non procul à Neapoli vini generoſitate nobilia. Petr. Summont.

Trebellicum.

Siue Trebellianum, quarto à Neapoli lapide nouo nomine à Campanis donatum tēporibus C. Plinij lib. 14. cap 6. optimum, & guſtui valdè gratum. Iacob. præfec. inter Campaniæ vina nobilia. Marc Anton. Surgen. cap. 24. num. 3. in ſua Neapoli.

Sorbinum.

Vin Sorbitico.

Sorbinum, & Sorbiticū *vin Sorbitico* in Campania. Iacob. Sannaz. Et Pōtanus Lapidicina 5.

Fert lateri geminas immani ventre lagenas
Sorbino è bimo atq; ex anniculo viridiſco.

Sorbinum dictum puta à ſorborum ſapore inſtar Ceruiſiæ, quæ fit ex Fermentis, & Sorbis: cuius eſt mentio in l. ſi quis vinum, de vin. trit. & ol. leg. & Virgil.

Pocula leti
, *Fermenti, atque acidis imitantur vitea Sorbis*

Catellian. Cotta in Memor. ver. Ceruiſia.

Aglianicum;

Vluanum.

Aglianicum, ſiue Vluanium, vt vocat Iacob. perfec. vinum eſt leue, cuius qualitates alias explicat Alex. Petron. capit. 20. lib. 2. in acliuibus Summæ collibus ex vuarum genere non adeo nigrarum, ſicut Mangiaguerra, & lachryma odoratum, gratum guſtui, prædulce, ac firmum.

Aſprinium.

Aſprinium vbi ſit, & eius qualitates.

Aſprinium album propè Capuam naſcitur, Auerſam, Sant. Antimum, facilè concoquitur, parum tamen durabile. Alexand. Petron. capit. 20. libr. 2.

Vernoticum.

Vernoticū Aſprinio ſimile ponit idem Alex. Petron. albi coloris in agro Nolano minus lædens ſtomacum ſuaue, æſtate durabile.

Trifolium.

Mons S. Hermi, ſiue Hermete vini bonitate laudatus eſt.

Trifolium vinum Mazzella Neapolitanus opinatur eſſe: quod in monte naſcitur ſupra Neapolim, qui Sanctus Hermus vulgò nuncupatur, latinè Hermete mons à Nimpha dictus, quòd ibi trifolium naſcitur, de quo, inquit, loquitur Martialis in xenia

, *Non ſum de primo, fateor trifolini Lyæo*
, *Inter vina tamen ſeptima vitis ero.*

Caſali Seſſa.

Sed certè decipitur; nam vbi hodie locus eſt vulgò dictus *li caſali di Seſſa* in planicie pratinis herbis trifolij maximè abundat, non procul à monte Maſſico, vt idem Mazzella notauit in deſcriptione Prouinciæ Terræ laboris de Rocca Mondraconis fol. 11.

Sinueſſanum vinum.

Eſt autē Sueſſa, ſiue Sinueſſa vino ſatis abundans, quod Sinueſſanum dicitur Horat.

Atque eam in Setino ſitam eſſe ſinu multi adnotant hiſtorici, & Setinum vinum commendant, vt infra dicemus.

Celenſum à locis Lazarolum.

Celenſum Lazzarolum, loca ſunt: quæ & nomen vino dedere.

Barra.

Barra quoque propè Neapolim vuis laudatur à Rota eleg. 11. lib. 1.

Hinc Reſina paret Lauros, hinc portica Myrtos
Barra vuas largo ſorba Cremana ſinu.

Viridicum.

Virdiſchio.

Viridicum vulgò *Virdiſchio*. In campania eſt. Petr. Summont. in hortis Heſperid. Pontani vide ſupra Sorbinum.

Setinum.

Setinum à Setia Campaniæ Vrbe. Martialis.

Pendula Pontinos qua ſpectat Setia campos
Exigua vetulos miſit ab Vrbe cados.

Diuus

Diuus Auguſtus Setinum fertur prætuliſſe cunctis teſte C. Plinio hiſtor. lib. 14. cap. 6. quod, & vini genus recolit Iacob. Sannaz. Egygram. lib. 1. de die geniali.

Larga coronata diſponite pocula menſa,
Setino, & gelidas adſociate niues.

Vide ſupra Trifolium.

Maſſicum.

Maſſicum vinum. Naſcitur Maſſicum in monte Gaurano in Puteolorum Baiarumque proſpectu C. Plin. in hiſtor. natur. lib. 14 cap. 6.

Pontanus Hendecaſyl. lib. 2. ad Petrum Grauinam: quem inuitat, vt Baiarum placidos receſſus colat, quod ibi vina, & omne deliciarum genus, ſit, ita ſcribit

Inuitant volucres canora, Et ipſe
Gaurus Pampineas parat corollas

Legimus elegiacum Carmen Antoneti Capimatij de Puteolis.

Hic ſurgit Tritolinus ager, Gaurusq; vireſcit,
Cuius in aprico naſcitur vua iugo.

Maſſicus mons arx Mondragonus. Maſſicus mons vitibus laudatus, nunc Arx Mondragonis dictus. Volater. de Cāpania lib. 6. Geograph. vbi ait. Paulum verò vltra Gaurus mons alter, & oppidum Bacchi fama non inferior: qui priſcum ad huc retinet nomen, non procul à Vulturno. Volater. Gauranum oppidum Granianū vocari, teſtatur Ambro. in chronico Nolano, vtcum refert Marinus Freccį. de Prouinc. reg. Neap. ſub Epiſ. Lucterano, ideò non tutè poſuit eſſe Ciuitatem Maſſæ.

De hoc ita inquit. C. Plini. lib. 14. cap. 6. quidam diſtinguunt ſummis collibus Gauranum gigni, medijs Faſtianum, imis Falernum, refert Bartolom. Caſſanc. in Catalog. glor. mundi par 12. conſiderat. 84.

Vinum auſterum. Iacob. prefec. craſſum appellat Horatius Sermo. lib. 2.

Maſſica ſi Cælo ſupponas vina ſereno
Nocturna, ſi quid craſſi eſt, tenuabitur aura.

Humidum Virgil. in Georgic. Bacchi maſſicus humor. Felix. Virgil. 7. Aenead. Felicia Baccho maſſica. Antiquum Martial.

De Sinueſſanis venerunt maſſica prelis
Condita quo quæris, conſule? nullus erat.

Vetus Horatio carm. lib. 1. ode. 1.

Eſt qui nec veteris pocula maſſici.

Obliuioſum Horati. carmi. lib. 2. ode 7. ad Pompeium Varum.

Obliuioſo leuia maſſico
Cibaria exple.

Dulce Guil. Caſt.

Dulcia Campanis non quærit maſſica prelis.

Tritulinum.

Apud Puteolos ager Tritulinus. Tritulinus ager vitibus ferax eſt apud Puteolos: quem, & ſupra meminimus ex Antoneto capimacio, & Iuuenalis canit.

Te Tritulinus ager fecundis vitibus implet.

Cecubum.

Cecubum vinum in agro fundano, ſeu Caietano. Cecubum. Campaniæ oppidum. Alij montem dixerunt eſſe propè fundos. Lictus ſinui Caietano contiguum eſt: cui ſupernè adiacet Vrbs fundi. Modernis verò Cecubum in agro fundano locus Cepecca nuncupatur.

Martial.

Cecuba fundanis generoſa coquuntur ahenis.

Et C. Plin. hiſtor. lib. 14. cap. 6. locum vbi Cecubum naſcitur deſcribit. Atque ex hoc vitium genere quibuſdam in partibus eſſe Muſcatellum, habetur in Catalog. vulgari *de gl' inuentori delle coſe*.

Sed vinum Cecubum diſperijſſe iam notat Antonius Sanfelicius in libello de Campania.

In Caietano tamen agro: quem Sinum littoralem ſupra meminimus præcocem frugalitatem: & vinorū omne genus eſſe teſtatur Andre. Baccius.

Cecubi qualitates. Cecubum vetus calidiſſimum appellat Galenus. 12. Method. cap. 2. ab Horatio laudatiſſimum carmi. lib. 1. ode 20. lib. 2. ode 14. Sermonum lib. 2. Satyra 8. & carmi. lib. 3. ode 28.

Horat Epodon. ix. ad Mæcenatem. Quando repoſtum cæcubum ad feſtas dapes, effectum eius vini denotans.

Vel, quod fluentem nauſeam coerceat.
Metire nobis cæcubum.
Curam metumque Cæſaris rerum iuuat
Dulci Liæo ſoluere.

Fundanu.

Vrbs fundi prope Terracinam. Hoc item vinum à Fundis Vrbe propè Terracinam, minimè durabile Martial.

Hæc fundana tulit felix autumnus opimi
Expreſſit mulſum conſul, Et ipſe bibit.

Calænum.

Carinula ſiue Calenum vinum. Calænum, in Campania oppidum eſt cales, vulgò dictum *carinula*. ſiue vt alij dicunt, *carnula*. ſtellatis ager dictus eſt Antonio Sanfelicio, hodie diuerſa ſunt territoria carinulæ à Calæ ciuitate, atque bona vina in carinula ſunt.

Caleni vini qualitas. Vinum molle Iuuenali, occurrit matrona potens: quæ mollæ Calenum, dulce Straboni: vbi Calenum oppidum memorat. xIIII. mill. paſſ. à Capua diſtans, & Ambroſi. calepin. in dictiō. Calenum.

Freccia de Prouincijs Regni Calenum memorans, apud antiquos inquit, habet denominationem ab optimo vino de hoc Horat. lib. 1. carmi. ode 20.

Pralo domitam Caleno
Tu bibes vuam

Idem Horat. lib. 4. ode 12. ſed preſſum calibus ducere liberum in catal. vulg. *de gl' inuentori delle coſe*, vinum Salernitanum, & Sanſeuerinum eſſe idē quod Calenum, notatur. Sed nos diuerſa poſuimus, & vides in ſingulis. *Salernitanū, Sanſeuerinū, & Calenum, non eſt eadem vini ſpecies.*

Cuius vini duo genera ſcribit Iacob. Præfectus fului

fului coloris, & nigri, quodque vinum hoc magis conſerebat ſtomaco, quàm Falernum.

Salomonium.

Salomonium. Salomonium extollit Petrus Graui. in Epygram. hoc modo.

Cardiaco ſi quis læſus præcordia morbo:
Seu maciem toto corpore triſtis habet.
Amphora plena mei Salomonis ſola mederi,
Solaq; languentem reſtituiſſe poteſt.
Quid tibi cũ Rodijs? quid cũ malè ſanè, falernis?
Vina dabit Salomon ſi tibi, ſaluus eris.

Hæc regio vbi ſit: ignoro. De Sulmone Ouidij patria non puto loquutum; quamuis in Pelignis ſit quoque vini non leuis opinio.
Nam, & Martial. lib. 1.

Non hæc Pelignis agitur vindemia prælis.

In Pelignis vina ſunt non leuis opinionis. Sunt Peligni Marſis finitimi, eorumque Metropolis Sulmo.

Salernitanum.

Vinum Salernitanum magnam habet viuacitatem, minorem tamen Sanſeuerinum. Io: Bolognet. in repet. l. cum quid nu. 22. D. ſi cert. pet. de cuius vini qualitate, varijsque colorib. Alex. Petroni. cap. 20. lib. 2.

Scholæ Salerni habentur, verſus vini probationis hoc modo

Vini probati conditiones. *Vina probantur odore, ſapore, nitore, colore, dehinc*
Si bona vina cupis, fac quinque probentur in illis.
Fortia, formoſa fragrantia, frigida, friſca.

Meminit Caſſane. in Catal. glor. mundi 12. par. conſid. 84.

Sanſeuerinum.

Sanſeuerinum nouo nomine oppidum nigri vini præſtantia celebre: quod Romam mari exportatur. Volater.

In ſaxeis rupibus Vrbs vinis vberrima Andre. Bacci. de vin. Italię cap. de vinis ab extremo Italiæ ad mare Superum Excellentiſſimum eſſe affirmat Marc. Anton. Surgen. in ſua Neap. illuſtr. c. 24. contenditque alibi naſci quàm in proprio Sancti Seuerini oppido. Vinum Sanſeuerinum nauigatur.

Tenue, & facilè coquitur, quibuſdam ſtomacis inſalubre ſecundum Alex. Petroni.

Formianum.

Formianum, Formiæ Vrbis vinum, in collibus naſcitur quod Molanum quibuſdam dicitur. Mola Caieta.
Horat. carmi. lib. 1. ode 20.

Formiani pocula colles.

Surrentinum.

Surrentinum & eius conditiones. Ab optimis vinis ciuitas Surrẽtina laudi eſt, Afflict. in conſtit. Regni conſuetudinẽ nu. 7. Surrentinum meminit I. C. vt eſt Aminæum in l. ſi. D. de triti. vin. & ol. lega.

In vineis tantum naſcitur, teſte C. Plin. li. 14. capit. 6.

Conualeſcentibus propter tenuitatem, ſalubritatemque maximè probatum Bartol. Caſſanc. in Catal glor. mundi leue ſine lene. Perſius,

Lenia laturus ſibi Surrentina rogarat,

Lenia dic, non lena, vt quidam mali grammatici: in quos poteſt obijci, quod in ſaxũ ignotus author. Lenum ſaxe Vocas. Petro Grauinæ poetæ celebri hoc præſertim vini genus in honore fuit, item è Veſcuo, teſte Iouio in eius elogio.

Cæſarem Tiberium, medicorum ſententia, hæc vina laudaſſe, ac certare cum Falernis, Setinis, & Calenis dixerunt. Freccia de ſubfeud. de Surrent. Archiepiſ.

Meruere etiam nomen Surrentini calices, non alia vaſa C. Plin. lib. 35. cap. 12. quorum Martialis meminit Epygr. lib. vlt.

Accipe non vi[illegible] calices de puluere natos,
Sed Surrentinæ leue toreuma rotæ.

Idem Martial.

Surrentina bibis nec myrrha picta, nec auro,
Sume, dabunt calices hæc tibi vina ſuos.

Vbi verò (Myrrha) legitur. alij habent, murrha, ſed idem eſt, adnotat Catellian. Cotta in memor. verſ. Gemmæ.

Raphael. Volater. Geograph. lib. 6. Vinum Surrentinum nigrum eſſe ait, Petro Grauinæ vinum hoc è Surrento, & Veſco in honore fuit ſobriè, & moderatè perpotanti, ad extremam ſenectam integro, & iuuenili vigore pernento venuſto viro, & pereruditο. Iouius ponit in elogi. clarorum virorum.

Leporinum.

Leporinum flaui coloris in agro Sueſſanorum. Iacob. Præfec. in libel. de vinis.

Græcanicum.

Græcanicum vinum inter media eſt. Græca vinum.

Aquadium.

Aquadium Donatus Antonius Ferrus in tractatu de Podagra, quo in loco de vinis optimis loquitur. Quemadmodum, inquit, ab vberrimo Aquadiæ oppido: quæ iſthæc præ cæteris ſaluberrima, ac generoſiſſima profert. Aquadium.

Arbuſtiuum.

Arbuſtiuum vinum ab arboribus: quibus ipſæ vites maritantur, nomen habuit. Generoſum Atheneo. Italiæ vni conceſſum C. Plin. natur. hiſtor. lib. 17. cap. 23. ſubditque nobilia vina non niſi in arbuſtis gigni, & in his quoque laudatiora ſummis, ſicut vberiora imis, adeò ex celſitate proficitur. Arbuſtiuum.

Eſt autem arbuſtum locus: quo certo ordine arbores vitiũ cauſa plantantur, vt definit Andr. Alciat in l impenſæ §. vtiles D de verb. & rer. ſignif. ſed quia non ſemper arboribus vites iungan-

gantur,& nihilominus arbuſtum dici poteſt, ſiue arboretum, ideò videtur melius definitum à Catelli. Cotta, eſſe locum,in quo arbores ſunt ad fructus conſitæ, verb. arbuſtum, in memorial. Arboreta verò ignobilius verbum eſt, arbuſta celebratius, inquit Aul.Gell.noct.artic.lib.17. c.2. ea, vt puto, ratione, quod arbuſtum magis pro loco ad vites maritandas conſito accipi ſolet à ſcriptoribus: ad quam potentiorem ſignificationem reſpexiſſe videtur mihi Alciatus in ea: quam, retuli definitione.

Arbores vitibus maritandis aptiores q.

Arborum: quæ vitibus aptiores eligũtur, primum omnium haberi vlmum dicit C.Plin. dic. c.23. deinde Populum, quibuſdam fraxinum, ficum, oleam, ſi non ſit vmbroſa ramis, cornum, tiliam, Acerem, Ornum, ſalicem, quercum, ex agrorum varietate in vſu eſſe ſeruari tamen in omnibus, ne nimię arborum frondes vitium fructibus noceant C Plini.

De Campaniæ agris intellexit Virgilius in Georg. Vlmo adiungere vites, dicit Antonius San Felicius: quo etiam in loco Populos meminit his verbis Sueſſulanum agrum excipiũt Nolanorum populeta multiplicis generis amicta vitibus: quæ vina fundunt tum hybernis poculis lenia, tum æſtiuis excitando ſtomaco ſubauſtera. Atq; in elegia de Puteolis Antonetus Capimacius.

Frondeſcunt lentis ſotiata vitibus vlmi.

Hanc, & hoſpitam vitibus vocat Statius lib.6.

Nec inhoſpita vitibus vlmus.

Arbuſta cedēs vel tenens feudali proprietati damnum affert.

Non eſt omittendum hic, quòd emphiteota, vel ruſticus tenēs arbuſtum feudi ad redditum, incidendo arbores antiquas populorũ, & quercuum, quæ tenebant vites fundi, dicitur deteriorare proprietatem arbuſti feudalis, ideoque expelli poſſet à Domino ſecundum Parid. de Pute. tract. de reintegrat. feud. cap. Vaſallus an poſſit Syluam extirpare, nu.7. fol.31.

Declaratur tamen vbi non modica eſſet læſio, damnumque perpetuum, cum leui ſaltèm culpa emphiteotæ, quæ hac in re attendi debent, vt per Bald. auth. qui rem C. de Sac. San. Eccl ſequuntur addentes ad Guid. Pap. deciſ. 282. ſi emphiteota.

Arbuſta biennalem tonſuram admittunt.

Hic etiam aduertendum puto, quòd enim ſupra notauimus vineam tonſuram annuam appetere, non idem eſt in arbuſtiuis vitibus, ſemel namque in biennio putantur. Virgil. in Buccol.

Semiputata tibi frondoſa vitis in vlmo.

Lex in vindemia arbuſtorũ ex C. Plinio.

C.Plin. hiſtor. natur. lib.14. c.1. author eſt Cãpano in agro vites populis implicitas, atque per ramos earũ procacibus brachijs geniculato curſu Scandentes cacumina æquaſſe in tãtum ſublimes, vt vindemiator authoratus rógum ac tumulum exciperet, quam cautionem inter leges de vindemia dictas reponit Barnaba Briſſonius de formulis lib.6. carta 580.

Campania laus præ cæteris ob vina

Publicè autem de vinis Campaniæ, ſiue terræ Laboris cani poſſet.

Naturæ ludentis opus Campania tellus,
Quod vix dant omnes: dat, variatq; merum.

Palmatianum.

Palmatianum ſeu Palmariũ vinum in Brutijs.

Palmatianum, ſeu palmarium in Brutijs naſcitur: de quo elegantiſſimus Aurel. Caſſiodorus Variar. lib.12. c.12. ſcribens Anaſtaſio Cancellario Lucaniæ, & Brutiorum, vinum: quod laudare cupiens, Palmatianum nominauit antiquitas; Nam licèt inter vina Brutia videatur extremum, factum tamen eſt penè generali opinione præcipuum, ibi enim reperitur, & Gazeto par, & Sabino ſimile, & magnis odoribus ſingulare.

Gazetum & Sabinum laudis ſunt vina.

Deinde ſubdit eſt ſuaui pinguedine molliter Satum, viuacitate firmiſſimum, naribus violentum, Candore quoque perſpicuum: quod ita redolet ore ructatum, vt meritò illi à palma nomē videatur impoſitum, viſcera defecta conſtringit, vulnera madida deſiccat, laſſum reficit pectus, & quod vix præualet, implere potus arte compoſitus, hic naturaliter præſtat infectus.

Palmariũ cur dictum & eius laudationes.

Vbi notabis Gazetum: cuius eſt mentio à regione, vnde defertur appellatum eſſe, quod oppidum eſt Paleſtinæ, ſecundum Iſidiorum lib.2. originum cap.3.

Gazetum Paleſtinæ eſt oppidum.

Licienſe.

Liciēſe ſeu Lupienſe vinum quale.

Anton. Galate. de ſitu Iapygiæ (Lupia, inquit, vina gignit Ochra, aut Xanta, nos pallida, aut flaua, aut aurea poſſumus dicere,) meminitque Andre. Bacci. de vinis Ital. lib.5.

In Licienſi agro, & finitimis vinearum pars magna ſub annum M. D. XCI. æſtu incredibili intra paucas diei horas eſt radicitus abſumpta, exuſtaque: quo etiam anno rerum omnium in Prouincijs egeſtas, quando & diſticho inter gemitus luſimus.

Sterilitas magna anno 1591.

Annonæ caritas ita vrget omnes,
Optemus fieri, vt Chamæleontes.

Brunduſinum.

Brunduſij vina ex iugatis vineis.

Brunduſinum meminit I.C. in l. ratio §. ſi per venditorem D. de action. empt. vineas verò in Brunduſino ſolo iugatas fuiſſe vectibus aſſerit M.C. de re ruſtica lib.1. c.8. quod, & ſupra tetigi de vinear. cultu. verſ. Palis.

Molle caput Ceruì madidis tibi mittit ab agris,
Quale iugata olim vectibus vua dabat.

S. Cæſareum.

S. Cæſarei vinum prope Lupium.

Non longè ab agro Licienſi locus eſt vinis laudatior S. Cæſareus generoſis, queis Lupienſium menſæ ornantur.

Qui genere excellunt dignum me Cæſare libent
Abſit, vt à vili gurgiter agricola.

Aquilanum.

Aquila noua Vrbs.

Aquilæ nouæ Vrbis in Vectinis vina commēdat Andre. Bacci. lib.5. flaua fulua, odorata, & quæ ipſo habitu tentat caput. Selectis vndecunque ex omni genere vitibus.

Adriam

Digitized by Google

Adriam Vrbem vinorum prouentu, laudabilem teſtatur Baccius, quã gignere partim ſuccoſa, & alba: quæ ob nimiam humiditatem coquuntur, & condiuntur præſertim muſcatellis, partim verò cruda tàm alba, quam nigra: quæ in apricis proueniunt colliculis, vel conſitis vitibus ſuper altas Vlmos.

Ciuitas Ducalis Palmæ præconium obtinet in muſcatellis ſuis: quæ Aquilam, & Sulmonem, & Neapolim vſque in vitratis guttis tranſmitti ſolent cum multa laude. Baccius.

Eadem in regione Caſinum, Aquinum, Furnellum, Triuentum, Serguia, Theleſium, Bouianum, Sangrum, vulgò *caſtel del ſangue*, optimis vinis Romæ interdum ornant menſas. Baccius.

Sulmo omni vinorum optimo genere abundat, Vinetis partim ſuper apricos colles excultis, partim in populneas arbores ſublatis vitibus, idem Baccius.

Garganum, & quædam alia innominata.

Circa Garganum Sancti Angeli montẽ Manfredoniæ, ac Rodij vina commẽdantur Andreæ Baccio de vin. Italiæ lib. 5. qui, & credidit Muſcatellum vinum eſſe idem: quod Græcum antiquorum.

Apud ſcriptores vinorum: quæ quam pluribus in Apuliæ oppidis generoſa ſunt, conticeri laudes mirum non videtur; Nàm cum maior ſit incolarum cultus ſatorum, quàm vitium, mediocris vini prouentus vix proprijs Terris: vbi naſcitur, ſatis eſt, nec aliò tranſuehitur iſta eſt ratio Andr. Bacci cap. in Apuliæ Terris vina communia. Quod, & dici poteſt de quibuſdam alijs ſicuti eſt Lucania, vulgò Baſilicata, vbi Tricaricenſe vinum rubino perſimile, potentiæ Muſcatellum, Clarimontis aureum, Seniſij albicans, & generoſum.

De Apulia.

Cum raro cadat imber, hic ſalubris,
Feruens terra acina, ebrioſa gignit:
Quæ vix ſunt ſatis Appulo bibaci:
Is Græco tamen ebrius ſit vſu,
Dum poſt terga boum diei, vt æſtus
Pondus fert, Segetum vacans labori
Veneti nihil anſius colonus
Nimirum Apulia eſt ſiticuloſa.

De Grauina, & Matera.

Diues grani, & vini multum dat opulenta Grauina Mari: Freccia de ſubfeud. libr. 1. de Epiſc. Graui.

Ma Matera canis, ſernatq; Grauina ſub antris
Procyon, & quamuis æſtuet, ite niues.

Bitettum.

Bitettum vini abundat. Freccia.

Binettum defuncto Barone Gadaleto.
Olim hic menſa fuit Syrasuſana.
At nunc ſit mihi ſana ſub Catone.

Ciſterninum.

Ciſternina valent æſtu tenuiſſima vina,
His, vita gaudens cælibe, caſtus erit.

Polinianum.

In ſaxoſis collibus naſcitur fortiſſimum, & odoratum, de quo ad Ioannẽ Baptiſtam Guenzatum Poliniani Epiſcopum, ita ego ludens.

Vina Polignani guſtus ſunt mitia ſani
Quorum in fine cibi pocula bina bibi.
Noctem dormiui totam: qua Et prælia inhui,
Expuli & audaces Victor ab Orbe Traſes.
Guenzate Antiſtes, dum quæris deniq; triſtes
Non meminiſſe dies, hac bibe, Et ecce quies.

Muſcatellum.

Muſcatellum, & Moſcatellum, ſiue etiã Muſcatum in Tranenſi agro naſcitur, & Melphiaco ſuauiſſimi odoris, & ſaporis ameni. Marin. Frecci. lib. de ſubfeud. in Archiep. Trani, & Iacob. prefec. de natur. vin. pag. 26. qui vuam quoque ex qua id vinum conficitur Moſcatellum appellat Verum C. Plin. hiſtor. nat. lib. 4. cap. 2. fieri ex Apianis vitibus dicit, loquitur Andre. Bacci de natura vini lib 1. cap. 13. de qua re Hiero. Mercuri. Variar. lectio. lib. 4. cap. 6. de hoc autem vino: quod in ſummo eſt hodie honore poetæ: qui immodico delectantur vino, ſæpè canunt, ita vt etiam illi tumulum compoſuerint. Ianus Anyſius varior. poemat. lib. de tumulo vini Moſcati ſic. *Muſcatelli nomina en loca, vbi fit.*

Dulce Syraſuſijs Moſcatum ſollibus ortum
Hic poſitum mulſit pectora ſæpe virum.

Pontan. hendecaſyl. lib. 1.

Mitte & melphia ſlariana mitte,
Muſcatum mihi mittat hæc; & illa
Raros poſtulat hæc dies liquores.

Idem libr. 2. ode prima ad Marinum Thomacellum ſcribens

Adſit Melphiaci cadus Lyei.

Hoc vini genus dicitur dulce in ſummo, ideo nec omnino ſtomacis aptum, quod ſanguinem corrumpit, natura enim auide rapit illud à ſtomaco ad epar priuſquam digeratur, habetur in commen. Scholæ Salernitanæ verſu.

Sunt nutritiua plus dulcia candida vina

Sed quod nos Muſcatum, ſiue Muſcatellum vulgo dicimus alij elegãtius vinum Nardinum vocant Spica enim Nardi veſcitur animal: ex vlcere cuius fit Muſcus, & nos luſerimus de Tranenſi vino idem ſequentes Muſcata his verſibus. *Nardinũ vinum quare ſic dicatur.*

Muſsatum à ſiccis quod Trani prouenit agris
Creditur à Nardo Piſtica habere genus.
Nam tibi ſmirrum ſumens, gaudebis odore:
Lesbia cui cedunt, Chia, Falerna, locum.

Nardi aũt piſtici: cuius mentio eſt in Euangel.

E

Digitized by Google

gel Ioannis c 12 precium ad compoſiti ſinceritatem refertur ſecũdum Euthym. quem ſequitur Franc. Tolet. ibi in annotatione.

Melſiacum.

Melfis laudatur ex ſtudijs & bono vino.

Et de Melſiaco ita memoriam colimus: quæ nobiliſſima Vrbs humanioribus ſtudijs Iacobũ patrem meum aluit. Flaueſcunt vitro, redolentque fragantia Amomum Pocula: quæ Melphis procreat vua iugis.

Et quidem nec Cyprijs, nec Creticis cedere à bonis potoribus hoc vini genus exiſtimatur: cuius prima pocula ſumenda ſunt ob dulcedinem, & lenitatem Horatij documento; quia,

Nil vacuis committere venis
Nil niſi lene decet, leni præcordia mulſo
Prolueris melius

Maluaticum vinum a Muſcato diff.

Differt autem à Muſcatello Maluaticũ: quod ex Creta ad nos aduehitur, de quo Celi. Rodigi. lib. 13 lectio. antiq. c. 11. Mercuri. Variar. lectio. lib. 1. c. 17. ex noſtratibus I C. eruditiſſimus Iacob. Menoch. de præſumpt. lib. 5. præſum. 152. n. 19. conſtat namque diuerſas eſſe vuarum ſpecies Muſcatellam, & Maluaticam, dulcioremq; ac præcioſiorem Muſcatam.

Tarentinum.

Tarentinum vinum.

Grauiſſimorum authorum teſtimonio regio hæc noſtra laudatiſſimis vini generibus non eſt credita inferior hiſque retulimus. Tarentinum eſt præſertim: de quo Horatius Carmi. libr. 2. ode 6. intellixiſſe creditur, cum ait.

Et Amicus Aulon
Fertilis Baccho minimum Falernis
Inuides vuis.

Aulon Horatio memoratũ in agro Tarentino.

Eſt autem Aulon locus vini ferax in Tarentino agro, ab alijs Caulon dictus: quod tamẽ non affirmat Antonius Galateus in libello, de ſitu Iapygiæ. Putauerunt alij vulgò dici *Vallone*, quaſi inter Montes poſitus Ambroſ. in diction. de verb ſignific. verb. Vallone. Verùm apud omnes frequentius legitur Aulon, non Caulon, & Martial. Epygr lib. 13.

Nobilis, & lanis, & felix vitibus Aulon.
Det precioſa tibi vellera, vina mihi.

Inde facilè, videri poteſt non Locrim, ſed Tarentum laudaſſe quia, & alibi oues Tarentinas Martialis ipſe, & alij authores extollunt propter lanas, dixi lib. de paſcuis, & aquis Regis, ante finem. c fin.

Tarentina regionis vina qualia ſunt.

Atheneus Tarentinum inquit, & quæ in illo tractu fiunt omnia, lene, ſuaue, ſtomacho gratũ, minimè validum, aut infeſtum capiti. C Plini. hiſtor. natur. lib. 14. c. 3. Tarentinum, ait genus aliqui facere prædulci vua.

Elegantiſſimus Pontanus lib. 1. Hendecaſ. inuitans ſodales ad Martinalia feſta optabat, vt multæ Vrbes, & madens Tarentum funditarent vini lagenas. Nec deſunt pleræque authoritates aliæ: quibus Tarentini agri nõ vbertas tantum; ſed & fructuum generoſitas latè commendari poſſit, quas colligit Excellens Grammaticus Ioannes Iuuenis Tarentinus ciuis, de antiq. & varia fortu. Taren lib. 4. c 1 Quamuis in exponenda nucum hiſtoria ex C. Plin. lib 15. hiſtor. natur. c. 22 minus aduertiſſe videatur Nuces putamine duro: quæ ſunt ampliſſimæ, & minimè rotundæ maſculæ vulgo nuncupatæ, licèt genere differentes ab iſs: quæ fragili putamine ſunt, non ideò minus vtraſque in plantis conuenire, & nuces inglandes eſſe, eo reſpectu ſcilicet putaminis duri, aut contra fragilis circumſcripto, non vt ipſe Ioannes Iuuenis credidit Amygdalas ambroſias, vulgò, dictas: quas ego non inficior duro eſſe putamine, ſicut, & aliæ ſunt, amygdalæ è contrario, molliuſculæ. Nec quidem admiror illum alioqui doctiſſimũ, & ſatis accuratum ſcriptorem circa quædam deceptum, ſibi enim perſuaſum habuit, quæcunque à Veteribus de Tarẽtinis dicta ſunt intra ſola Vrbis mænia, & poſſeſſi Territorij fines; quibus nunc limitatur, accipi oportere, atque eodem errore lapſus opinatur, ſua ætate nihil dici poſſe inſigne, ac præcipuum de ouibus, lanis, nucibus, & quod neq; earum rerum, vt ipſe ait, eſt copia, vt olim, neque qualitas illa; Propterea. & eadem opinione lapſus, Myrtus inquit, folio minuto non ſic hodie paſſim naſcitur, vt olim, qua in re fallitur certè, numquid frutices omnes potuerunt extirpari? vel tempore, eodem in agro degeneres fieri? equidem non dubito, Tarentinam regionem tractumque latè patuiſſe, ditionemque Tarentinam. Virgilij teſtimonio lib. 11 Georg.

Ioannis Iuuenis Tarentini Grammatici lapſus.

Myrtus folio minuto.

Saltus, & ſaturi petito longinqua Tarenti.

Itaque non immutatam loci faciem, ſed reſtrictam magis, & quibus nunc rebus Tarentinis carent, finitima oppida: quæ olim non erant, etiam hodie abundare, iſta tamen obiter adnotauimus modò ad vinum: de quo, & nos diſtycolluſimus.

Piſcibus arriuedes porros, oleumq; ſalemq;
Hiſq; ſaluberius des mihi vina Taras.

Piſces Tarentini ne abſint eſt ibidem Antidotum.

Vites Tarentinæ ad Vngariam tranſlatæ.

Harum autem vitium Tarentinarum ſtirpes ad Vngariam vſque traductæ ſunt, magnis muneribus in allatorẽ collatis, vt in vulgari libello, ſiue Cathalogo de rerum inuentoribus pro cibo, & potu.

Thurium.

Thurium à Thurinis collibus, vbi Sybaris fuit, & nunc oppidum eſt Thurium in Tarentino ſinu, ſecundum Ptholomeum, vinum optimum, & præcellens C Plin. lib 14 cap. 6. ijſdem in collibus vuæ non ante demetuntur, quàm gelauerit C Plin. eo. lib c 3. hodie *terra noua*. Andre. Bacci lib 5. de vinis Italiæ, inter Crathin, & Sybarim amnes.

Terra noua in Calabria pro Thurio.

Lagaritanum.

Poſt Thurios Lagaritanum vinum, è Lagaria oppido laudi fuiſſe, cum Atheneo, & Strabone notat Andreas Bacci. nobile, dulce, & molle mirificè, inquit à Medicis commendatum.

Laga-

Digitized by Google

Lagarinum vinũ ſitus. Lagarinum non procul Grumento Vrbe Lucanorum mediterranea, naſcitur Meſſale, potu, & ſalute Illuſtre C. Plin. libro 14. capitulo 6. hiſtor. natur.

Conſentinum.

Conſentinum in Brutiorũ mediterraneis gloria non caret, & Tarentino par eſt, C. Plin. li. 14. hiſtor. natu. cap 6.

Conſentina vites ad Bauariã ſunt tranſlata. Ex his vitibus traxiſſe originem vina: quæ in Bauaria naſcuntur Claudij Alemani opera, habetur in cathal. de inuentor. rer. pro cibo, & potu.

Clarianum.

Chiarella, & Cirò vulgo. Vulgò *chiarella*. Pontanus ita Clariana mitte dictum à Cirillo Cirillũ alijs, eſt enim Cirillum Brutiorum oppidum, de quo Marcſſio S. Lucidi in odiſſe Homeri.

Edi Cirillo il ſuolo che produce
Vn liquor bianco: che Cirel ſi noma.

Eius conditiones. Sanum, & durabile, aurei, aut rufi coloris, lucidum pauci odoris ad ſuauitatem declinat, ſtomacum roborat, nec caput lædit. Alex. Petroni, libro 2. capitulo 20. qui huic vini generi ſimilia, & vicina ponit vulgò dicta de *maura di Griſalo, dell'Abbate Marco* inferioris tamen conditionis.

Mamertinum.

à Martorani oppido mamertinum. Mamertinum admodũ celebre antiquis vinum in Calabria Martorani oppido primum habuiſſe originem, dicit Andre. Bacci lib. 5. de vinis Italiæ.

Opedum.

Opedi vina copioſa, & electa. Opedum ciuitas item in Calabris vina gignit electiſſima, & immenſa copia ſimplici cultu condita, ac vili precio, quæ in finitimas terras deuehuntur cum magna laude Bacci. de vinis Ital.

Rhegium.

Rhegij vinum quale. Rhegium ab Vrbe Calabriæ pingue vinum, & vtile ad bibendum celerius. Iacob. Prefec. in lib. de natur. vin.

Loca vini ſe...ratia quæ in Calabris ſunt. Sed, & in Calabra, Regione multa ſunt: quæ Romã feruntur nuncupatim ab Alexandro Petronio vulgò ſic lib. 2. ca. 18. & 20. *Eropolio, Caſtelli Albatio, Mõte Mauro. Acciaiolo Laguionio. Policano, Peſciotto, Centola, San Gianni. Scalea, Oſſomartio, Chiarello, Beluedere, Paola, chiamato da alcuni fals'amico. Vernazza Tropea.*

Quæ etiam loca cum vinorum differentijs in tota fere Calabria diligentius diſtinguit Andreas Baccius poſt Petronium, ad quos recurras, ſi tibi vina placent.

In agro Hydruntino.

Hydruntum.

Per mare, & per terras genus omne dat Hydrus acrumen
Mutua vt accipiat munera letitia.

Ad Hoſtunij cauponam.

Hoſtia dum tetigi Hidrunti, da mitia vina,
Miq; aufer ſucci plena puella ſitim

De vinea Baronis Melpiani.

Suſtinet arbuſtum ſolidus lapis, vnaq; nullas
Prouentus Domino Melpiniana facit

Martina.

Effrenis populuſque Martialis
Dum curat fata, liberum reliquit

Ad Agricolas.

De Neriti vinetis ſitu varijs.

Non ſe inopem credet; nitido fulgentius auro
Cuius Canata ſauciat ora merum
Autumni imber obeſt, Et ros ſub vere paludi *Loca Neritoni, vbi vini copia & bonitas.*
Illi hinc mucida, Et hinc acida muſta fluunt.
Vitibus Agricolæ, colles ſeruate paludes
Frugibus, Et vobis Baccus, eritq; Ceres.

Labruſca.

Labruſca Neapoli eſt in honore vinũ, quod ex vuis erraticis, & ſyluestribus fit, & in pleriſq; locis conficitur, de hac vite Virgil. *Labruſca ex Syluestribus vuis.*

Syluestris raris ſparſit labruſca racemis.

Rota ad Rodulphum Pium Cardinal. elegi. 3. de Pauſilipo.

Et ſi non diues, tamen eſt mihi vinea villa
Proxima, dat græcum, dat latiumq; merum
Qua bene culta nitet facunda ſepta labruſca
Implet, & ipſa meri quatuor vna cados.

Labruſcam per vuam Taminiam à Plinio ſignificari non nulli contendunt; alij vitem Syluestrem, de qua re Mercurial. 2. varia. c. 16 propterea Dioſcoridis loca lib. 4 cap. 75. & lib. 5. cap. 2. poſt quem Matthiol. Theophraſti locum commemorat de hiſtor. plantarum c. vlt lib. 5. vuas verò Spinæ cognitas antiquis non fuiſſe: *Vua ſpina.* quæ ex incultis ſentibus naſcuntur ſpõte, & paſſim in Italia viſuntur ex Matthiolo adnotat Thom Bozius de ſtatu Italiæ lib. 3. c. 1.

Illud autem conſtat, labruſcæ omne genus aſtringendi vim poſſidere, ex Paulo Aegineta libro 6. ait enim Dioſcorides capitulo 10 libro quinto, vinum è Syluestri vua nigrũ aſtringit, ibique Matthiol. teſtatur, non deeſſe in Hetruria qui vinum è labruſcis vuis exprimat colore admodum nigro, idque giluo admiſcere, vt *Labruſca conditio aſtringens.*

Digitized by Google

rubicundius reddatur, de qua etiam te Io: Iacobus Vvercheus lib.2. antid.ſpeci. & Serapion lib.2. ſimplic. c 64. id verò plerique affirmant ex relatis poſt Dioſcoridem Syluestris vitis fructum in maturitate nigreſcere: labruſcæ verò rubeſcere.

Germani & frigidas regiones habitantes largiſſimè bibunt.

Legi ego quendam Naturam incuſantem, quod in Italia, vbi minimum vini potatur, liquorem hunc vbertim produxerit, at contra in Germania, ac regionibus arctois, vbi vini plurimum bibitur, ibi parcius: bibunt autem Normanni, Anglici, & Poloni auidius mori metuentes, ſi anima in ſicco habitaret. Gloſ. in c. Moſes 32. quæſt.2 quæ Gloſa eſt Ioannis Teutonici viri præclari, & iuris peritia nobilis, vt teſtatur Othmar. Luſg. Argent. libello, cui titulus Ioci, & Sales c.116.

Io: Teutonici Gloſatoris dictum notabile.

Maſſaris quoque vua dicitur, quæ ex vite Sylſtri cum Flore in Africa decerpitur, non tamen vſus eſt potui, ſed medicinæ & odoris gratia, C. Plin. lib. 12 c. fin.

C. Plin. hiſtor. lib. 14. in fine vſque adeò in potu ait elaboratum, vt ad bibendum vini generibus 195. ſi ſpecies verò æſtimētur, penè duplici numero excogitatis.

Vinorum nomina Varia.

Vini varia nomina variè deducta ſunt.

Tam varia vinorum nomina multas habere poſſunt relationes. Nam à loco, ſeu regione: vbi naſcitur, vti de Biblino vino latè differit Melchior Guilandinus in libello de Papyro fol. 30.

Vinum exoticum pro alienigeno, & peregrino accipitur.

A nationibus, veluti latinū vinū, & Græcum.

Ab Inſulis, vt Chium, Lesbium.

A quibuſdam populis, vt Tarentinum, Salernitanum, &c.

Vina ducentorum annorū durare vt credas.

A Magiſtratibus, vt Romæ quondā Oppianum vinum C. Plin. hiſtor. natur. lib. 14. cap. 4. *l. Opimio conſule, cum Caius Graccus Tribunus plebem ſeditionib. agitans interemptus eſt, & cæli tēperies fulxit, quam coctaram vocant Solis opere, Natali Vrbis 634. durantque adhuc vina ducentis ferè annis.* de eodem Martial. libr. 9. *Septem poſt calices opimiani.*

Ab arbore: qua vitis maritatur, Arbuſtiuum vinum.

Vinum albanum ab vua albana.

Ab vuis quibuſdam veluti albanum, vulgò *vin bianco* Albanæ vuæ ſunt prædulces in agro Romano: de quo vini genere Horat. ſermo. li. 2. Satyra 8.

Albanum Mæcenas ſiue Falernum

Et Satyra 4.

Te magis appoſitis delectat
Rectius Albanam fumo durauerit vuam.

Et Martial. Epygram. lib. 13.

Hoc de Cæſareis mitis vindemia cellis
Miſit Tuleo quæ ſibi monte placet.

Acinaticum vinum & acinaticum.

Ab vuarum acinis, acinaticum, quale id ſit Hier. Mercur. lib. 5. c. 1. & ex epiſtola Caſſiodori ponit Blondus Romæ Triumph. lib. de Marchia Taruiſina, acinaticum vocat; ſed non puto eſſe idem cum noſtro Acinaticio ex nomine.

Ab odore Muſcatellum, ſiue Muſcatum.

A colore, Albanum.

A ſapore, Sorbinum.

A ſtillatione, Lachryma.

Ab annis, vt vinum bimum trimum quatrimum.

A vitio, vt mucidum, acidum, fugiens.

Rore id eſt minimo mane viſitati bibunt.

A rorarijs militibus; quibus præbebatur rorarium teſte Feſto.

A durabilitate pramnium.

A pomis, vt cydoneum amaraſium.

A conditura, picatum, reſinatum, medicatum veluti ex abſyntio.

A Mixtione, vt aquaticum, mulſum.

Vinum ficticium ex frugibus.

A comparatione vſus ficticium vinum dicitur, quod verè vinum non eſt, vt Aetiopibus ex milio, & hordeo Aegyptijs ex hordeo: cuius potandi certa erat menſura; qua neque farciri ventrem, neque inebriari poſſent Polonis ex tritico, alijſque ſeminum generibus. Troglodyris ex Paliuri arboris ſucco. Aſſyrijs ex palmis. Medis ex hærbarum radicibus. Indis ex oriza, & hordeo, Ruſianis ex milio, hordeo, atque humulo decoctis: Germanis ſimiliter ex hordeo in ſimilitudinem vini potus eſt corruptus: hiſpanis ex melle eſt quoque Liguris hordeacea potio Galatæ ex hordeo zythum appellant potum: qui, & aquam in qua lauant fauum mellis vtuntur. Montanis Luſitaniæ item ex hordeo. Anglis ceruesia in vſu eſt ex hordeo, & rebus alijs calidis: Moſcouitis aqua eſt, & medo liquorq; fermentatus *quaſſetz* dicitur, fertur autem Dionyſius Orbem cum exercitu perambulans, gentes: quibus aut Patria agreſtis eſſet, aut à vinearum vſu aliena, poculum ex hordeo cōficere docuiſſe paulo inferius vini ſuauitate ſecundum Diodor Sicul. lib. 4. hiſtor. & de huiuſmodi potu videndus Theophraſ. de cauſis plantarum, lib 6. cap. 15. ſed, & ab Aegyptijs excogitatam ex hordeo potionem, vt vini inopes indè ſibi voluptatem conquirerent, quādo, & hac oblectantur, ita vt canant, ſaltentque, obeantq; omnia ebrijs conſueta adnotat Celi. Rodigi. lection. antiq. lib, 16. cap. 3. & vide de quibuſdam ex his vini generibus Nicol. Boer. in tractat. de cuſtod. elaui. à num. 20. id enim curant boni potores, ſcire varias vini ſpecies, dicit Odofred. in l. ſi cui legatum, in principio de vino triti. & ole. lega. Poſca etiam teſte Spartiano, potus eſt aceto, & aqua permixtus: quo maximè remiges vtuntur, vt refert Claudius Cotereus lib. 1. de iure militum cap. 3. cui videtur concors vſus militaris ex textu, l. 1. C. de eroga. mili. anno. *lib.* 12. Sed an iſta vini nomine contineantur ad ſenſum, textus, l. ſi quis vinum D. de triti. vin & ol. leg. obſeruat nouiſſimè Iacob. Menoch. de præſumpt. lib. 1. præſ. 152.

Boni potores ſtudioſi de vinis generibus.

Polium vini.

Fuit in Syracuſis Polium à quodam indigena Rege ita dictum. Aelian. de vari. hiſt. lib 12. qui apud Græcos primum locum', vino dedit: quod Pramneum vocabant.

Camum.

Camum autem: cuius eſt mentio in l. ſi quis vinum D. de tritic. vin. & oleo legato Iacob. Cuiac. obſeruat. lib 11. c. 30.

Et

Et Hiero. Mercurial. lib. 5. vari. lecti. cap. 1. diſcordant, ſed eſſe potionem: quæ ex hordeo, & alijs frugibus, plerique probant Ceruiſiæ ſpecies Schard. in lexico, & Catell. Cotta in memorial. & in d. l. ſi quis vinum, vt ſimilia ponuntur camum, & ceruiſia, ne caueantur vini appellatione. Sed idem Scardius ſequens Oldendorpiũ, verſ. curmi; ex maceratis, inquit, & coactis frugibus potus, in d. l. ſi quis vinum, ibi, & Zitum, & Curmi, & cet. quæ pro hominum affectione, atq; numero vini habebũtur. Vide ad d. l. ſi quis vinum. Alcia. lib. 9. Parerg. c. 2.

Extat, & Auſonij Epygramma ad nomina vini.

Opygia me Bacchum vocat
Oſirim Aegiptus putat
Myſtæ Phalacen nominat
Dionyſon Indi exiſtimant
Romana ſacra liberum
Arabica gens Aedoneum
Tucaniacus Pantheum.

Bacchi nomina & cognomina. Plurima Bacchi agnomina colligit, & authoritatibus probat textor lib. Epithetorum verb. Bacchus, & Bacchi Sacerdotes, qui dicti ſint, idem Textor. Verb. Bacche.

Item Aelianus de varia hiſtoria lib. 3. Bacchi cognomina referens, ait. Veteres fertile eſſe Phlyenim dicebant; propterea Baccum Pleona, Protrygens, ſtaphyliten, Omphaciten, & alijs diuerſis nominibus appellabant. Blondus cognomina interpretatur libro 1. Romæ Triumphantis.

Mitra caput ligabatur inde mitra vſus in ſabulis. Præ cæteris aũt Mitriphoron dictus eſt, q̃ Mitra huic Deo caput ligabatur, veluti doloribus vino effumante grauatum, quo factum credidit Dio. Sicul. lib. 5. hiſtor Reges poſteros pro mitra caput diademate vinciri ſolitos.

Propterea Muſæ eum ſequentes tripudijs, & cantu permulcebant, Satyri quoque ſaltando, & tragici canendo voluptatem ei afferebant.

Impudica Sacra Baccho feſtis diebus quæ ha ſiebant. Impudiciſſima verò ſacra: quæ illi ſiebant, pudendis virilibus cum honore per feſtos dies delatis nil hic opus referre, quæ ſunt ebrietatis effectus; ideò ipſius ad pedes ſupra dolium ſedentis quaſi equitaturi Leonem, ſuem, & Symiã pingebant, Iſtæ poeticæ ſunt fictiones; Nam, & diuus Auguſtinus primo confeſſion. vinum erroris appellat poeſim ipſam.

Baccanalia.

Baccanalia in Hetruria. Baccanalia verò in Hetruria primum, mox Romæ etiam noctu, multo vino, & epulis celebrabantur: in quibus bacchantes mulieres erant maribus mixtæ in abdito loco, neque ſexus, neque ætatis reſpectu habito, omne flagitium perpetrabatur. Quorum ſacrorum capita Q. Martio Philippo, & Poſthumo Albino Cõſulibus capitali ſupplicio ſunt affecta. Sabelli. Enneade 5. libr. 7. ſed eleganter hæc adnotat, & proſequitur Blondus Triumphantis Romæ li 2. fol. 37. modum enim deſcribens ait, caput omnes pariter, femoralique Pampinis, & vuarum racemis cincti alij item vuarum racemos manutenebant, & tumultuario inuicem commixti cætu in ſublime ſaltantes, variaque geſticulatione brachia, ceruicem, caputque mouentes, carmen Bacco inconditum decantabant, & cet. ex Marco Varrone, & Liuio: quos citat, eius facinoris relatores, & reprehenſores.

Ea de re, ideſt à Sacrificijs: quæ noctu ſiebant nocturnus agnominabatur Bacchus, vt apud Virgil. *Baccus nocturnus à Sacrificijs nocturnis appellatus, & inuerecundus.*

Nocturniq; orgia Bacchi.

Et inuerecundus. Horat. in Epod.

Inuerecundus feruidiore mero.

Sic Theod. Cyr. Bacchũ quoque inquit, mollibus, ac ſolutis membris, his verbis, effeminatum vocitans.

His adde, innumeros authores de vino egiſſe, præſertim Platonem integro libro: cuius, ac non nullorum meminit Cælius Rodig. lib. antiq. lect. 16. c. 64 qui in Id Æſculapium quoque citat, ex noſtris Bartol. Caſſan in ſuo Catalog. glor. mundi 12. par. conſid. 84.

Elegans Epygramma Dominici Pezimenſi Vibonenſis quale vinum eligendum. *Quale vinum eſt eligendũ.*

Apricis cupio vinum mihi collibus ortum,
Molle, vetus, fragili proſiliensq; vitro
Quod micet, & rutilo niteat præclarius auro,
Et cuius morſus ſaucia lingua probet.
Ora nec ingratus guſtantum tentet amaror
Et grauibus curis pectora preſſa leuet
Nec capiti noceat, ſed vertice ſerpat ab ipſo
Protinus ad ſummos perueniatq; pedes
Si datur hoc vobis, acheloia pocula longe
Ite ſalutiferi toxica ſæua meri.

Vinum amaraſium.

Condiendi vini cauſas inquirẽs Doctiſſ. Mercurialis Variar. lib. 2. cap. 13. primam ad leniendam aſperitatem ponit, veluti, inquit Africam ſuis vinis gypſo, in aliquibus regionibus calce aſperitatem dempſiſſe, ex C. Plinio, & cet. oppoſitam cauſam aſperitatis inducendæ ad delitias, ægritudineſque non incongruè, neque ex leuis authoritatis ſcriptoribus recuſemus, vt puta cum ceraſa laurea auulſis pediculis, aut eorum folia vino induntur, vulgares amarenatum appellant, & amarenas huiuſmodi ceraſa, quæ quidem vocabulorum nouitas ratione non caruit, nec authore, Nam, & C. Plinius hiſtor. lib. 15. cap. 25. Ceraſorum genera enumerans ſuo tempore prodiſſe teſtatur, quæ vocant laurea, non ingratæ amaritudinis inſitæ in lauro, quem tamen locum alij alio modo accipiunt, Mercurialis Variar. 1. cap. 3. in illud Vergilij (Amara Panſia bacca) amarorem Panſiæ interpretatur: qui iucunditati cuidam eſt iunctus. *Vini Amarorum et Moderatio.*

Ioannes Ruellius de natura ſtirpium lib. 1. c. 64. de ceraſo non eodem modo legit, ita enim habet (ſunt & laurea: quæ minus quinquennio antequam Plinius commentaretur, prodierant non ingratæ amaritudinis in lauro primum inſita: hinc amaraſia dicuntur vulgò, quod amarorem non iniucundum reſipiat.)

Cui editioni conuenit, quam habuit Io: Baptiſta Porta magiæ natur. lib.3. c.17. qui ceraſum laurea fieri docet: Plinium citans cum ceraſum ſupra laurum inſeritur, & inde naſci ceraſa laurea Palladio: cuius, & carmina poſuit. Subditq; Neapoli prodiere: quæ laurea vocantur non ingratæ amaritudinis, nobiliſſimum genus, & cætera longe ſuperans.

Laurea ceraſa quæ.

Noſtro in Lycæo doctiores affuere, ac re in cõtrouerſiam deducta, in nullo ex Plinianis Codicibus emendatiſſimis legimus ceraſa inſerta lauro, ſed vt dixi vocari laurea non ingratæ amaritudinis inſitæ in lauro, non ergo ſenſit C. Plinius ceraſa inſeri lauro, verum laurea vocari amaritudinis cauſa inſitæ dictio ſi ad ceraſæ referatur falſa eſt grammatica, ſi ad inſitionem, falſus eſt ſenſus, nam non amaritudo inſeritur lauro. Sed ceraſi dulcedo, vt amarorem ſapiat, tutſus aduerti poteſt, inſitionem nõ eam tantum accipi, quæ in alterius plantæ, trunco fit, ſed quæ per tranſlatum alterius rei naturam imitatur, veluti innatã, ac ingenitam, Quamuis lauro inſeri ceraſa credendum ſit Palladio.

Quicquid de intentione ſit, ſiuè propriè accepta ſiue per tranſlationem, vnam, aut alteram ex C. Plinio editionem retineamus, nemo inficias ibit, amaritudinem aptam eſſe ceraſijs genere ab alijs differentijs, hoc ergo ceraſum non inconuenit amarenam nuncupari, vt & elegãriſſime. Scaliger in Theophraſt. de cauſis plantat. lib.2. cap.19. de ceraſis agens, hanc eandem meminit his verbis. (Agriotæ verò, & amarenæ etiam cum in eo ſunt, vt præmaturitate decidant, aut eam commutent cum ſubeunte putredine) ſunt etiam num acidæ. Quidam latini lauro ceraſum quoque appellant.

Ceraſa auſtera pro amaraſcis.

Caſtor Durant. de fructibus auſtera vocat latinè eadem quæ italicè *Amarene, & Maraſche.* dictæ ſunt Italis. Idem aſſerere videtur commẽtator ſcholæ Salernę de conſeruanda valetudine c.40. qui ab his ceraſis: guſtu acidis: quæ vulgò Italis *verle*, alijs quoque *viſciole* appellantur tenera, & fragilia, alia ponit craſſa nigra, & maximè omnium pontica: quæ ait, in compluribus Italiæ locis *Maraſche* vulgo nũcupantur à ſapore ſic dicta, quod non iniucundi amaroris tantillum reſipiant, ita de amarenis ſentiens pro amaraſchis.

Sed frequentius apud probatiſſimos medicos, & Philoſophos acida dicta inuenimus.

Vinum ceraſorum nigrorum acetoſorum optatiſſimum gulæ.

Enonymus in theſauro de remedijs ſecretis, vinum ceraſorum nigrorum acetoſorum vocat, ita, & Ioannes Iacobus Vuecckerus lib.2. antid. ſpecial. Bernard. Deſſenius lib.10. dictu mirũ, inquit, quanta gulæ auiditate, ac quanta ſimul noſtratium hominum cupiditate id ſub æſtiuos calores, & expetatur, & conficiatur, vinum ſcilicet ceraſorum acidorũ, ibique parandi modum docet, & effectus eius vini per quàm diligenter congerit.

In idem accitur Scaliger exercitat.87. & Mercurial.4. tomo conſ.43.

Melius amarum acido vino.

Nos verò à nomine nõ diſſentimus cum vino magis ſedeat, quod amarum ſapiat, quàm acidum, hoc enim vitio datur, illud laudi, vt apud Catullum.11.

Inger mi calices amariores.

De quo dixi ideſt de meraca bibitione.

Quòd ſi acidum pro vini aſperirate ſumatur, poteſt idipſum amaro conuenire, amaror enim, & amaritudo aſperitatem denotat, quodque iuſuaue eſt ſecundũ latinos, & auſterum particeps eſſe amari, aſſerit Caſtor fol.319. *Ital. vin brusco.*

Viſula ceraſi ſpecies.

In fertiliſſimo plurium linguarum lexico laurea amaraſia, & viſula, ceraſorum nomina diſtinguuntur. Viſula vulgò *viſciole.*

Vinum rubeũ mordet linguã mordet.

Hæc autem vina ſubmordentia, & abradentia modicè diluta multo magis linguam, ac palatum mordere ſolent, rubea potiſſimum, apud magnates in Italia ſummo precio habita hyberno tempore, dicit Blaſius Villa Franca in Method. de refrig. ex Salnitro vini 4. problem. in fine.

Loca proueniunt vina quædam.

Putinianum. Nuces & Caſtellanum terræ Bari.

Putiniana Palus mucori obnoxia gignit,
Cum pluit, acori vina repreſſa Nuces.
Dant Caſtellani colles Aruiſia muſta
Miſta ſapæ, at fiunt initia Vecta mari.

Sunt vuæ aruiſiæ vulgo nobis *Aluefe*, è Chio, vt puto, tranſlatæ, laudi Virgilio in Daph.

Vina nouum fundit Calathis, Aruiſia nectar.

De vino amaraſio Terræ Aquauiuæ in regione Bari, vbi eius generis ceraſa.

Suaue meris lingua ceraſis quod pungit amaris
Aeſtiuæ gratum menſæ, Aquauiua facit.

LEGVM QVARVNDAM ANIMADuerſiones, ac de Vini commertio ſub decem Prædicamentis.

Sectio Secunda.

De erogat. milit. Annona C. lib. xij.

Imper. Conſtantinus. A.

l. 1.

Repetita conſuetudo monſtrauit expeditionis tempore buccellatum, ac panem. Vinum quoque, atque acetum. Sed & Lardum, Carnem etiam vervecinam milites noſtros ita ſolere percipere, in duobus diebus buccellatum in tertio die panem. Vno die vinum, alio die acetum, vno die Lardum, biduo Carnem vervecinam.

Adnotatio

Hanc legem inutilem dicit Andr. de Barulo rei militaris expers, & ignarus, nos valde vtilem opinamur auctoritatem Imperatoris ſecuti: qui conſuetum ordinem diſtributionis huiuſmodi confirmando reperit in primis verbis, illi ergo credendũ: cuius præcipua, & maxima cura militiæ pro totius reipublicæ tutela, ideo à fronte huius l. citãtur Xenophon, & Ammian. Marcell. adde Claudi. Cotere. lib.1. de iure milit. c.30. de annona milit.

Buc-

Buccellati, ac panis differentia non eſt quo ad quid, cum hic & illud ex tritico, ſed quo ad quale propter excoctionem buccellati. eo. libr. xij. tit. de excocti. & tranſlat. milit. anno. l. 2. q̃ incipit, in excoctione Buccellati, non quia, vt male Gloſ. exponit, Panis eſt Azimus, ſed quia Buccellatus Panis per parua, & minuta fruſtra diuiditur, vt Gloſ. ſubdit ibi, atque hic differentiam ſentiens in quanto, dum Buccellatum intelligit, Buccellas Panis aliquot, ſicut habent fratres, panem verò integrum. Prima expoſitio tamen verior. Buccellatum ideſt frumentum ad temporis diuturnitatem coctum: quod gallica lingua vocatur, *Biſcuit* Ammian. alijs dicitur panis nauticus ex Ariſtophanis Comedia. Panem militarem ponit C. Plini. natur. hiſtor. lib. 18 c. 7. Vbi & modum docet aptandi, & coquendi, vt diutius ſeruetur. Ego à C. Plinij eodem loco didici, prauã eorum conſuetudinem: qui farinam marina aqua ſubijciunt, occaſione lucrandi ſalis, neq; alia de cauſa opportuniora morbis corpora exiſtere, vt inquit Plinius,

Textus *Vinum quoque, atque acetum)* Horum eandem propè ſubſtantia eſt, ſi modò vinum acuit. Vlpian. in l. 9. in fine. D de contrah. empt. dixi, ad tit. de peric. & commo. vini vend.

Gl. acetum benè intelligit erogari ad bibendũ, ſicut de vino dicit, & ſic, inquit faciunt Florentini: qui acetum in exercitu portant, vt reſpublica non grauetur. Florentini Parſimonia magnopere laudantur, & in rebus bellicis prudentia, & noſtra ætate ſtrenui equites S. Stephani à Sereniſſimo Coſmo Medice inſtituti Pij IV. auctoritate anno 1562. ſub regula S. Benedicti, per mare cum paucis magni Ducis triremibus in Turcas, & Mauros mira fecerunt Melitenſibus æquali ſortitudine, fortuna maiori dimicantes, Accurſio Gloſſatori credimus aceti bibendi vſum teſtanti, cum Florentinus eſſet, vt ipſe notat in authen. de inceſt. nupt. §. Sancimus. Eſt autem Florentia de maioribus ciuitatibus in authen. de defenſ. ciuit. §. quia verò etiam in Gloſ.

Eandẽ ſeruant conſuetudinẽ domi quidã patres familias, textus eſt in l. 1. de trit. vino & ole. leg. vino legato acetũ quoq; cõtinetur: quod paterfamilias vini numero habuerat, & l. 9. eo. tit. *Omnia vini appellatione contineri, quæ vini numero pater familias habuit, igitur & acetũ: quod vini nomine pater familias habuit.*

Extende ad ſitiẽtis Apuliæ meſſores: qui feruenti æſtu acetum aqua dilutũ bibunt; ibi enim carioris annonæ occaſio eſt, exceſſiuũ ſalarium meſſorũ, dicit Regens de Ponte tract. de poteſt. Proreg. tit. de limit. expenſ. nu. 11. Acetum autem contra æſtatis calorem frigorificum appellat Gelli. lib. 17. omniũ maximè frigorificum.

Textus *Sed & Lardum, Carnem quoque veruecinam)* DD. ineptè hinc argumentum eliciunt, Lardum non eſſe Carnem, inferentes licitum veſci Lardo ſicut Ouis, & Lacticinijs, quod dictum pro ſingulari ponit Corſet. verbo Caro, & alij ſequuntur, quoniam, inquiunt, in textu Lardum differenter habetur à Carne: quæ ratio falſa certè eſt, cum & Lardum ſit Caro ex porcis præſertim à veruecina Carne differens, non autem à carne ſimpliciter accepta, vt in textu patet repetitis verbis, ibi. *& Lardum, Carnem etiam veruecinam*, atq; ibi. *Vno die Lardum, biduo Carnem veruecinam*, ad quem verum ſenſum optimè nos conducunt ſuperius notata, in pane, & Buccellato, in vino, & aceto.

Lardi ſi quidem copiã in exercitu eſſe oportet Chriſtiano: quod fit ex porcis; ideo cura Annonæ de porcis, l. 1. & 2. C. de ſuarijs dic. lib. vbi porcinarij, & Suarij dicuntur, qui hanc curam populi Romani commodis exhibent. Intellige Romam Veterem & nouam, ideſt Orientis, & Occidentis Imperij, quandiù Chriſtiani Principes illic regnarunt gentilitio more quo ad vſum vini, & carnis etiam ex immundis animalibus, non ſic hodie ſub Othomanigenis iudeorum conſuetudinem ſequutis in quampluribus. Romanorum autem leges de hac ipſa re vbique conſtitutos, conſtat ex l. modios C de ſuſceptor. præpoſit. his verbis. *Summotis quæ contra vtilitatem populorum omnium hactenus geſta ſunt, Frumenti quinquageſimas, hordei quadrageſimas, vini, & Lardi vigeſimas ſuſceptoribus dari præcipimus* (deinde) *in Armeniæ partibus frumenti, & hordei quadrageſimas. Vini & Lardi quintas decimas dari præcipimus.*

Quod verò ad Lardum attinet Ioannes Bertach. tract. de poteſt & auctoritate epiſ nu. 132. fatetur vſum eſſe contrarium relatæ doctorum opinioni aſſerentium, quòd non eſt caro. Datur autem Lardum militibus non ad cõdimentum ollæ, vt Gloſ. exponit, cum Salſamento milites bello accinti non egeant, ſed vt eo carneo cibo viuant; neque enim à mollicie milites, verum à duritie denominantur, l. 1. D. de milit. teſta. his adde Varro. de lingua lati. qui Succidiam vocat maſſam porcinæ carnis ſalitam, ideſt pernam, petaſonem, & Lardum.

Ex libro conſulatus Maris.

Cap. *Della Vittouaglia che deue dar' il patrono al Marinaro.*

Il patron della Naue ò Nauilio, che fuſſe conerto debba dar da mangiare à tutti li Marinari tre giorni della ſettimana carne, cioè la Domenica, il Martedì, & il Giouedì, e nell'altri giorni della ſettimana Mineſtra, & ogni notte d'ogni giorno il companagio. Ancora tre volte per ogni matina, e tre volte per ogni ſera li debba far dar vino. Et il companagio debba eſſer tale come ſeguita, cioè formaio, e cipolle, ò Sardelle ſalate, ò altro peſce ſecco. Ancora il patrono è tenuto dar vino inſino, che'l vino vaglia quattro ducati d'oro la botta, & ancora che ſi troua ficore, lui ne debba far vino, e ſe non troua ficore, che coſtaſſino à più prezzo, il patron della Naue, ò del Nauilio non è tenuto di dar vino. Ancora è tenuto detto patrono radoppiar la ratione à li Marinari ogni feſta principale.

Ficore) factitij vini eſt ſpecies C. Pli. hiſt. nat. lib. 14. c. 16. ſubditq; ex Cypria fico, & acetum fit præcellens, atque Alexandrino quoq; melius.

Ex

Ex Iuſtiniani Cod. lib. xij. titul. 38.

De erogatione militaris annonæ.

Imperator Auguſtus.

IVbemus per omnes Prouincias cunctis numeris, ac militibus à Nouembri menſe de nouello vino annonam dari, quoniam veteris diſpendioſa videtur erogatio.

Interpretatio

Noui & veteris vini conſideratio.

Romanæ militiæ quamuis nō interdictus hic videatur vini vſus, præſcribitur tamen tempore, in l. f. ſupra eo. tit. ibi *vno die vinum, alio die acetum* & qualitate, vt hic, *de nouello vino annonam dari*, illic ratio eſt multiplex ſm gloſ. Prima. & cōmunis vtrique textui, ne reſpublica grauetur. Altera, vt milites aſſueſcant ad malum. Tertia. ne fiant Ebrij, ſicut ſi quotidie vinum, & carnes haberent, ſed vnica traditur ratio, quo minus grauetur reſpublica, ibi *quoniam veteris diſpendioſa videtur erogatio*, eſt autem d. l 1. peregrina Io: Sayſo. in conſuetud. Turon. tit. *Bane à vin* artic. 1. ante finem, pro militum antiqua temperantia: quæ vſque adeò curæ fuit Metello: vt exercitum corruptum in Africa corrigeret, mercatores vinarios omnes exegit, potuſque Romanis in caſtris erat aqua, aut poſca, ſi vinum deeſſet, adnotat Turebus, indeque opinatur, quod Romani lege olim militari vinū non bibebant: quod non ſequor argumento d. l. 1. & hic. Scitu dignum eſt exemplum: de quo Spartianus in Peſcēnio Nigro, hic enim militibus apud Aegiptum vinum petentibus reſpondit, Nilum habetis, & vinum quæritis? Atque idem tumultuātib. militib. vinum non habuiſſe, ideoq; ſe à pugna excuſantibus, cū à Saracenis victi antea fuiſſent, erubeſcite, inquit, illi, qui vos vincunt, aquā bibunt, refert Marſia. Cagnat. variar. obſeruat. lib. 3. cap. 20. Maomethus noſtræ religionis Sacrilegus hoſtis, vt promptos haberet: qui rebellica ſuum propugnarent Imperium, vinum ademit, ſicut antea Arabis mos fuerat omni propè æuo aquam potare, ex Diodoro Siculo Adrianus Turnebus notat in libello de vino. Scotorum quoque conſuetudo fertur, qua milites cibum ſecū ferunt in prælium, à qua autem fluuiorum vbertate deeſſe illis non poterat, Hector Boeth. lib. 10. hiſtor. Gotor.

Romanorum militum potus Aqua olim.

Priſcorū militum de aqua vſu.

Medicorū interpretatio ad l. iubemus C. de erog. mil. ann.

Sed proprius ad hanc legem, atque ad hunc ipſum textum Claudius Cotereus lib. 1. de iure militari capit. 30. de Annona ait, exiſtimare ſe Conſtantinum legis authorem voluiſſe vinum dari militibus ad morborum curationem, & vt omnis pellatur triſtitia, iucundique ac alacres in prælium irruant; quod apud medicos cōſtat, vina dulcia pituitoſis frigidis, iiſque qui crudorum humorum copiam coaceruarunt, conducere, nec abſre à Nouembri menſe tantum vinum nouum dari voluerunt; nam, muſtum flatulentum concoctu difficile, ac craſſum eſt, quin potius tā m vetuſtorum potu, quàm nouellorum abſtinendū putarunt; illa ſi quidem plus quàm par eſt calefaciunt, hæc verò nihil prorſus caloris excitant, & illa vix cōcoqui poſſunt, tantum abeſt, vt ciborum concoctionem adiuuent, hæc ille: cuius ſomnia puto contra hunc textum, quem vt ederet Imperator certò certius medicos non conſuluit, & ſi pro curatione vinū dediſſet, non nouū, ſed vetus indulſiſſet. Quamuis non ignorem, quales effectus veteris vini, vel noui differentes: & infra quæ tempora vſui ſit vetus vtiliter, quæ authoritate medicorum præſertim Galeni cōmemorat Atheneus lib. 1. Dipnoſoph. c. 23. de vino veteri.

Muſti mala qualitates.

Per omnes Prouincias) ergo non eſt facienda vis, vtrum vindemia in quibuſdam regionibus colligatur citius vel ſero; cum hic non habita locorū diſtinctione per omnes prouincias idem ſit tempus præfinitum: quo vinū nouū numeris, & militibus detur contra interpretationē Ioannis Bolognetti in l. cum quid num. 13. D. ſi cert. pet. vbi tenet quod ſi ex conſuetudine regionis vindemiæ fierent de Menſe Octobris, vt Neapoli, & Salerni, id quod dicitur de Menſe Nouembris, debet trahi ad Menſem Decembris, vel ſaltem ad medietatem Nouembris, cū tām breui tempore non poſſit vinum purgari, ita ipſe: contra quem pondero etiam textum, l. 2. C. de ferijs, vbi neque prouinciarum diſtinctione habita à decimo Kalen. Septembris vſq; in Idus Octobris Vindemialis feria ab Imperatore edicitur, ex quo textu cum hac l. iubemus, colligo notāter, quòd his diebus quaſi muſtum ferbuerit poteſt bibi ab ijs; qui laborant, & corpore exerceentur, ſicut milites.

Vindemiarum tempus ex locorum differētijs variatum in legibus nō attenditur.

Io: Bolog. locus de vindemia tempore notatur.

Sed vt melius hęc intelligantur, aduertamus, quia duæ rationes afferendæ ſunt, vna cur non ante Kalendas Nouembris, altera cur ab ipſis Kalendis vinum nouum dari militibus oporteat?

Prima ſine dubio eſt, quòd ante Kalendas cum à communiter accidentibus non dum clarificatum ſit, dici potius debet muſtum, quam vinum nouum, propter craſſitiem ex dictis Pauli Caſtrenſ. nu. 3. & recentiorum in d. l cum quid, & ita datum nil prodeſſet, nam cum muſtum graue ſit, & flatus, & aquæ permixtione, & pondere ſuo inteſtina, citò dilabitur, ac profluit, inquit Macrobius Saturnal. lib. 7. cap. 7. Ideo milites non tenerentur accipere ante dictas Kalendas, infert Hieronym. Cagnol. ad d. l. cum quid num. 21.

Muſtum non eſt vinum adhuc.

Secunda verò ratio dicta eſt ex fine textus, ideſt pro minori diſpendio reipublicæ, *cum veteris vini diſpendioſa videatur erogatio* negari non poteſt, vſum vini noui complexionibus eſſe deteriorem d. l. cum quid, ibi *rem deteriorem veluti vinum nouum pro veteri*, vnde affirmant phiſici teſtimonio Galeni hyeme pituitæ copiā eſſe, quod ſcilicet plurimi tunc vina noua bibant. Adduntque alij, quòd vina noua cum ſtatim à vindemia, nulla adhibita coctione, aut cultu reponuntur, cruda ſunt, ſtomachis malè apta Andr. Bacci. lib. 1. de natura vini cap. 17.

quod

quod tamen non eſt ex mente Imperatoris in hac l. iubemus, vt tetigi ſupra.

Tutor quale vinum dabit pupillari familiæ.

Hanc eandem l. trahunt Bart. & DD. ſequũtur, vt ſeruetur ab ijs; qui de impenſis tenentur rationem reddere; nam non debet tutor familiæ pupilli poſt Kalendas Nouembris dare vinum vetus: quod diſpendioſius erogatur, niſi qualitas familiæ exigeret, ſecundum Lancelot. Decium ibi, quem refert, & ſequitur, Io. Franci. Ripa tractat. de peſte tit. de remed. ad conſeruã. vber. nu. 143. quod, & dixerat Thom. Parpal. in d. l. cum quid nu. 2.

Verum puto inſpiciendum eſſe præcedẽs familiæ inſtitutum: ſolent enim patres familias operarijs aquaticium dare: quod citò clareſcit, bibitur autem poſt vindemiam mẽſes tres, Cato de re ruſti. cap 57. qui, & vinum familiæ docet quantum detur, idque ſigillatim poſt Guliel. Bude recenſet, & explicat Marſil. Cagnan. variar. obſeruat. lib. 4 cap. 16. Ac de ipſo Catone legimus, ſolitum fuiſſe cum ſeruis domi ſedere, idemque vinum bibere: quo operarij vtebantur, Attendi autem patris famil. conſuetudinem in vini vſu habetur in l. 1. & 9. de tritic. vin. & ole. lega.

Patrum familias mos in vſu vini attenditur.

Quod de militibus hic habetur ad DD trahitur ſecundum aliquos.

Et quod in textu de militibus armatis habetur non incongruè ad inermes trahitur milites, vti legum doctores Petr. Lenauder tract. de oneribus doctorum q. 62. quartæ partis, qui hanc legem citat.

Ampliatur dictum Bart. non ſolum de perſonis ad perſonas, ideſt de militibus ad pupilli familiã, itẽ ad ſcholaſticos: qui in ſtudijs duodeni viuunt, ſecundum Philip. Deciũ Curtium, & alios modernos in d. l. cum quid; ſed etiam de re ad rem, ideſt quod de vino dicitur, vt obſeruetur in pane: quod, & ſi nouum frumentum melius ſit veteri, ipſius tamen panis non eadem eſt qualitas; quoniam ad vini ſimilitudinem eſt quoque panis communis: qui familię datur differens à Siligineo; quo magnates veſcuntur; Et ſicut de Catone tetigimus: qui vinum cum familia bibebat, ita ſolum Auguſtum teſtantur hiſtorici ſecundario pane: quem communem appellauimus, vſum eſſe, notat Tranquil. in Octauio, & Ludou. Gomez in regul. cancellar. fol. 216.

Vini vſus ad panem trahitur.

Veſtium militarium diſtribuendarum vſus.

Et ad id, quod de Kalend. Nouembris pro vini erogatione hic habetur adde Imperatorum conſtitutionem, C. de veſti. mili. eo. lib. 12. l. 1. *omnem eam pecuniam: quæ pro militari veſte conſcribitur à Kalendis Nouembris vſque ad Kalendas Apriles exolui.*

Vinum nouum quod dicitur deſecatum.

Dicitur autem vinum nouũ illa muſti pars: quæ ſinceta relinquitur, poſtquam pars: quæ deorſum fertur, ideſt fex conſiſtit ſecundũ Galenum: quem alij ſequuntur.

Milites numerorũ qui.

Numeris, & militibus) quid per numeros ſignificetur, doctores hic non aperiunt. Sed Pennenſ. in l. nemo miles de re milit. ſupra numeros, & cohortes idem eſſe probat ex lib. 1. hiſtor. tripartitæ namque mos Romanis fuit, vt dum Tribunus ſignum ab Imperatore peteret illi ſimul breuiarium, ac diurnalium rerum librum afferret, quo totius exercitus numeri continebantur, vt militum ſuorum numerum, & recenſere poſſet, & intelligere Appian. de bello ciuili lib. 5. Quod, & latius explicat Iacob. Reuardus Variar. iuris reſolut. lib. 4. c. 8. ad intellectum l. fin. C. de milit. teſtam. vbi de tribunatu numerorum,

Numeri & milites quomodo differant.

Cur ergo quaſi diuerſa hic ponuntur numeri à militibus? cum tam equites, quam pedites in numero contineantur, vt l. neminem eo. titulo de re milit. reſpond. conſtruendo ſic *numeris, & militibus* ideſt numeratis militibus, ſiue cohortibus militaribus, eſt hæc figura ex diadyo, vt apud Virgil. primo Aenei. *molemque, & montes* ideſt molem, montium.

Vel expone numeris ideſt militibus in numeros relatis, & militibus ideſt Tyronibus non dũ deſcriptis in aliquo numero, argum. l. ex eo. D. de milit. teſtam. Dabantur interdum numeri à ſcholaribus tegendi l. his ſcholaribus, eo. hoc titulo. Et ſcholares intellige non quidem iuuenes milites, vt malè interpretatur Pennenſis, ſed eos: qui militaribus in ſcholis, & in ſacro palatio militauerunt, ſecundum Andr. Alciat. in tres poſter. lib C. de priuil. ſcholar. propterea dicitur ibi his ſcholaribus: quibus laborum intuitu regendos numeros dederimus, leuiſſimam alibi hominum cõditionem numerus ſignificat. Horat. lib 1. epiſtol.

Nos numerus ſumus, & fruges conſumere nati.

Item numerus quo ſenſu accipiatur in l. fin. C. de teſtam mili. & de Tribunatu numerorum ſcribit Iacob. Reuard. lib. 4. variar. declaratio. c. 8. adde nouiſſ. Mar. Ant. Surgen. de Neap. illuſtr. c. 26. num. 10. vbi etiam de rollo pro militum matricula.

Habetur alibi, implere vel ſupplere numeros, vel mutare ſeu transferre, in l. neminem C. de re milit. ſupra & l. milites de offic. magi. milit. & qui milites ſupra numeros, aut extra numeros eſſent, ideſt, quaſi Accenturiati, explicat Budeus reliq. annot in tit. de re mili.

Supra numerarios milites qui.

Quoſdam præterea milites ſuper numerum inſtituit Cæſar Claudius, imaginarię militię genus, vt in eius vita, alij ſunt de numeris ad numeros tranſlati, de quibus in l. 1. in fine D. de bon. poſſeſſ. ex teſta. milit.

A Nouembri Menſe) in hoc textus noſter reputatur ſingularis; quoniam vinum nouum bibitur à Nouembri menſe, ideſt primo die menſis ſecundum Ludoui. Roman. in ſingul.

Vetus vinum à quo tempore dicitur.

Decius verò aliqua opponit, alij defendunt more repetẽtium in allegata l. cum quid, & verè nõ eſt alibi, ex hoc igitur tempore poteſt appellari vetus vinum anni ſcilicet præteriti, relatiuè ad illud, quod proximè vindemiatũ à Kalendis Nouembris incipit appellari nouum per hanc l. iuncta l. vetus D. de triti. vin. & ole lega. quo etiam in quæſito ſe contorxerunt doctores. Nam Zaſius ſingul reſponſ. lib. 2. cap. 14. reprehendens Bartolum in d. l. cum quid, dici vult nouum, poſt quod nullum recẽtius creuit, cum, & latini noua vina horna nominent, & Horat.

Horna

Horna dulci prome vina dolio.

Et alibi

Hornam frugem.

Vinum æſtate ac hyeme quale bibitur temperſtiuè.

De vſu autem vini penes anni tempora, ideſt quæ hyeme, & quæ æſtate bibenda ſint, differit Andre. Bacci. de natura vin. lib. 3. cap 6.

Verum circumſcripto militari vſu iam prætęritæ diſciplinæ, & tenuiorum hominum: qui vſum, & diſciplinam à neceſſitate didicerunt, ac omne genus ſobrietatis, veteres Romani luxui, & genio indulgentes, non niſi vinis: quæ annum ſaltem præterijſſent, vtebantur: hinc vinalia feſta ijs deguſtandis inſtituerunt xiij. Kalen. Septembris, teſte C. Plinio, quo etiam die 19. Auguſti Ioui liberatori vina bibant latini, ex Feſto refert Ludoui. Dulcius in Kalendario hiſtor mundi. Vt interim non ignoremus, eundem Plinium adnotaſſe vinalia bis quotannis iuſtituta. Vna Menſe Maij deguſtandis vinis; altera Septembri Menſe initio autumni tempeſtatibus leniendis. Sed, & Kalendis Auguſti feſtiuè ab Italis vina nunc deguſtari, adnotat Hieronym. Mercuri. variar. lectio lib. 1. cap. 15.

Vinalia feſta vino deguſtando inſtituta.

Faſti Martinales.

Nouembre Bacco ſacer. hodie S. Martini dict.

Olim quoque hic menſis Nouembris Bacco ſacer dictus fuit. Ludoui. Dul. in hiſtor. mundi. in hunc ipſum menſem. Ouid. in faſtis.

Et nos vinalia feſta in die Sācti Martini celebramus, cuius rei rō affertur à Bartolom. Taegio in dialog. de humore vini fol. 16. Quod Sol Scorpionis caudam attingit. Sed, & apud Clau. Ptolomeum in errantium ſtellarum ſignificationes, hic dies ſic ponitur Clarum Scorpionis aſtrum, & hyemalis cardo, iuxta tranſlationem Nicolai Leonici, itaque 12. Nouembris, licèt aliqui aſtronomi ponant 18. Nouembris tranſit Sol à Scorpione ad Sagittarium.

Maris claudendi tempus praſcriptum.

Ex hoc die: qui eſt iij. Idus Nouēbris claudi maria nauigationi ad vſque vi. Idus Martij propter tempeſtatum pericula, notat Vegetius li. 4. de re militari.

Dies infauſtus Vaſconibus. & qui hi ſint populi.

Atque hinc orta eſt obſeruatio quædam, vt is dies infauſtus, & periculoſus caueatur; Ideo vulgares Vaſcones ferunt *Iandone Martie Erroya* ideſt Sanctus Martinus Coruus. Qualem obſeruationē ſuperſtitioſam aſſerit Martinus de Arles in tracta. de ſuperſtit. in princ. nu. 17. & pluribus improbatur: quæ ponit Troilus Maluetius de ſortibus 1. par. nu. 10. vbi de diebus criticis Gl. & Bal. in l. creationum C. de iur. delibe. De diebus autem infauſtis hæc nota. Annus habet de Menſe dies pro rebus agendis infauſtos, & Atros: quos fuge ne quid agas.

Sunt autem Vaſcones Montani vlterioris hiſpaniæ in Cantabria poſiti.

De Ianuario. 1. 2. 3. 6. 11. 20.
De Februario. 16. 17. 18. 19.
De Martio. 15. 16. 17. 28.
De Aprili. 7. 13. 15.
De Maio. 7. 15. 17.
De Iunio. 6.
De Iulio. 16. 17.
De Auguſto. 7. 13. 15.
De Septembri. 16. 18.
De Octobri. 6.
De Nouembri. 2. 5. 16.
De Decembri. 6. 7. 11.

Dies S. Martini apud alios infauſtus.

Anno 1614. die Sancti Martini Auſtralis vētus validiſſimus, vltra quam credi ſoleat vi maxima radicitus in Prouincia fructiferas arbores euulſit in æſtimabili poſſeſſorum damno.

Hoc idem feſtum appellat ignobile impius quidam, & Sacrilegus de ſuo itinere Baccarico.

Et modò tranſierat Martini ignobile feſtum
Quo ſe implet nimio turba profana mero.

Martinalia feſta quæ tam notatu digna recenſentur.

Sed cum in Martinalia feſta inciderim, nolui quæ de eis iocosè traduntur, prætetire: ea ſic Pontanus celebrat

Hendecaſyl. lib. 1.

Martini ſacer eſt dies, abite
Curæ peruigiles, venite ſomni,
Quicquid ſollicitum recedat à me
Dulces vndique perſtrepent cachinni
Hac nil luce bibacius ſit vnquam
Nil his ſomniculoſius tenebris
Sed ſomnos pater excitet Lyæus.

Gallia D. Martini conuiuij originē dedit.

Item Pontanus Eridanorum lib. 1. de feſtis Martinalibus ita

Martinum conuiua ſaturque, & potus adoret
Hunc nobis ritum Gallia prima dedit
Hunc patres tenuere, tenent nunc Itala regna
I puer, & multo pocula tinge mero

Et inde ſequitur

Diue parens Martine ades, & tua pocula viſe.
Te Cyathi, & calices. te tua muſta vocant,
Euge pater, bibit ipſe pater, calicemq; ſupinat
Quiſquis adeſt, cyathos ſumite, adeſte Deo.

Rex fabæ in ludis martinalibus.

Atque alibi idem Pontanus Fabæ Regem cōmemorat, & ne quis iſte fuerit, ignoretur, Petrus Summontius explicat, Fabæ fors regia, inquit, Martinalijs cænis regem ſorte Fabæ: quæ placentis includitur creari, nota eſt noſtri temporis conſuetudo.

Hiſtoria conuiuij Valentiniani Imper. ad D. Martinum.

Qualem conſuetudinem ortam equidem puto propter conuiuium illud celebre: quod fertur maximis ſumptibus ipſi Martino ab Imperatore Valentiniano præparatum: quodq; Honorius Fortunatus poeta Eccleſiaſticus his verſibus exornat, vitam eiuſdem Sancti recitans.

Martino veniente tamen rex ipſe precatus
Vt ſanctum ad mēſam habeat, qui ſæpe repulſus
Tandem promeruit fieri conuiua beati
Imperio plaudente ſimul ſedet Vrbe fauente
Conuiuam cæli quòd terrena excipit aula.

deinde

Lucida perſpicuis certantia vina libellis
Vix diſcernendis chriſtallina pocula potis
Inde calix niueus variat per vina colores
Hinc mentita bibunt patera fucante Falerna

& inde

Accubat interea Princeps, ſimul ordo Senatus
Presbyter inde tori veneranda acclinis in vlna
At iuxta regem ſella ſacer aſſidet alta
Porrigit hinc regi mox pocula prima miniſter
Qui ſancto iubet ante dari, quo poſſit ab ipſo
Auguſtus calicem accipere, & potare ſecundus

Mar-

Martinus patera oblata, vt bibit ore parumper
Diuino ſentiens potius ſe fonte rigari
Principe poſt poſito partem libaminis vnam
Presbytero tribuit, noſcens quod dignior eſſet
Miratur Princeps, proceres, conuiua miniſtri
Iudiciaque ſuo ſe penſauere minores.

Hæc ex Honorio retuli, quoniam liber ille non frequens eſt per manus hominum.

S. Martinus ex regum ſtirpe.

Fuit autem S. Martinus ex illuſtri regum ſtirpe prognatus, de cuius sãctitate habetur in Catalago ſanctorum, ſed, & Michael Bentherus in Ephemeri hiſtorica 11. Nouembris ita ponit, Anno poſt natum Chriſtum 395 defunctus eſt D. Martinus ex illuſtri regum, & Imperatorum ſtirpe prognatus Turonenſis epiſcopus.

Martinale feſtum pro antiquis Saturnalibus.

Ludouicus Paſcalis poeta non iniucundus Martinales hos luſus, & ipſe celebrans, putat pro antiquorum Saturnalibus feſta hæc à poſteris inſtituta inquiens.

Iam Martinalis redeunt ſolemnia pompa
Feſtaque non tacito prætereunda pede.
Hæc celebrat præſens pro ſaturnalibus ætas
Vt nihil antiquis inuideamus auis.
Diſcurrunt iuuenes paſſim, celereſque puellæ
Per medias Vrbis, ſedula turba vias
Atq; ferunt, referũtq; citò vaga munera curſu,
Munera quæ certi pondus amoris habent.
Interea multi tepefacta calore lyæi
Fertur in ornatis ebria turba comis.
Perque domos paſſim conuiuia læta parantur,
Sternitur attalicis menſa beata toris.
Libantur veteri Carcheſia feruida Bacco
Nec mala fumoſum diluit vnda merum.
Tunc circumpleni calices hinc inde vagantur
Et caſtus toto pellitur orbe pudor.
Per riſum, atq; iocũ, et cãtus vox ducitur omnis
Oblectat madidos alea iacta viros.

Iſta, ex multis ipſius Ludouici carminibus ſum mutuatus: quia nemo accuratius videtur Martinales vſus deſcribere, ſiue mauis Martinales abuſus. Io: Guttier canon. quæſti. lib. 2. c. 4. nu. 40. commemorans Hiſpaniæ oppida, quæ ob vini bonitatem laudantur meminit, & oppidum *San Martin de valdiglesias* Toletanæ, ſeu Abulenſis diœceſis.

Hiſpaniæ oppida ob vinũ quæ laudantur.

Vſus Franconiæ in S. Martini feſto.

Scito etiam hoc Sancti Martini feſto in Franconia Germaniæ prouincia neminem quantumvis inopem non altili aliquo, vel ſaltem ſuillo vitulinove viſcere aſſato veſci, vinoque remiſſius indulgent omnes; tunc enim ſua noua vina gens quoque Franconia deguſtat primum, & dat deguſtanda; Ac in Herbipoli, & pleriſque locis hac etiam die pauperibus ex pietate vina erogantur, fit & ludus aprorum: quorum carnes partim plebi, & partim poteſtatibus diuidi teſtatur Ioannes Boemius lib. 3. cap. 15. de moribus gentium.

Tarentinorũ vſus hoc eodem feſto.

Sed nedũ externa recolimus noſtratia omittamus, Tarentini piſcibus potius, quam carnibus hæc feſta celebrant, teſte Ioanne Iuuene de antiq. & fortuna Tarent. lib. 4. cap 2. Aurelij Sereni Monopolitani faſtorum liber de Nouembris feſtis diebus hoc habet Diſtycũ in diuum Martinum.

Præſulis vndecimo Martini feſta dicantur,
Grandia diffuſo congeminata mero.

Quo die liberius bibendũ ex Platone.

Poteſt ex antiquis exemplum ſumi, & hoc feſto die liberius bibamus, Plato n. lib. 6. de legibus cũ ad temulentiam vſque bibendum vetet, *præter quam*, inquit *in illius Dei feſtiuitate: qui vinum ipſum hominibus tradidit*, refert Athenæ, lib. 10. Dipnoſop. c. 10.

Sequitur l. Iubemus interpretatio.

Sed vt tandem poſt iocos ad ſeria redeamus, & ad vini ætatem: de qua textus hic aliam declarationem recipit, vt qui tutor, vel curator eſt, vel de geſtis aliter rationem ponere tenetur, non poſſit inculpari quoties ex his: quibus victum ſumminiſtrat, infirmo, & valetudinario tam recens vinum nõ daret, ſed vetus, quamuis carius conſilio medicorum: qui ad tuendam ſanitatem volunt, & vinũ eligatur, nec vetus nimium, neque admodum recens, ſed inter nouum, & vetus medium, licet dici non poſſe medium ex Marco Varrone cõtendat Aul. Gelli. nocti atic. lib 13. cap. fin. conſtat namque, vt hoc à Theophraſto addamus lib. 6. de cauſis plan. cap. 10. vinum ex vetuſtate immutari, corrumpi, efficique amarum.

Medicorum cõſilium quale Vinũ infirmis ſit dandum.

Et quod de infirmo, & valetudinario dixi, extendo ad ſenes dignos viuere, quoniam nouum vinum refrigerare, vetus autem calefacere volunt phiſici, & Aulus Gelli, ibi notat, ſenes autem calefieri oportet, propterea Mercurius apud Marſilium Ficinum lib 2 de vita longa c. 15. conſulens introducitur. *Qui præcipuè inter vos frigent temporibus ſimilibus bis ſepè imo quoque die vncias vernacei, vel maluatici dulcis meri duas ſumant cum vna panis vncia, tribus ante menſam horis: ſemel autem drachmam vnam ſublimis aquæ diſtillantis ex vino cũ Iuleb Roſacei ſemunncia* Cum verò potu vini recentioris pluries calidas affectiones oriri videmus, id certè non fit, quia recentius calidius ſit, quinimò quod frigidius, quia ſcilicet minus in vrinam abeat, & inſenſibilem vaporem, ſed feruentius, vt quod incoctum, & muſtum ſit, diutius moratur in viſceribus, notat F. Valleſius commen. in 4. Methe. Ariſt. textu neceſſe eſt cocta craſſiora, & calidiora eſſe.

Nota pro ſenibus vita dignos.

Habeo, & aliud non contemnendum, olim non tãtum diem præſcriptum, vt nouum vinum biberetur, verum, & in Tuſculanis Sacris fuiſſe, teſte Marco Varrone de lingua latina lib. 5. vinum nouum ne veheretur in vrbem antequàm vinalia Kalentur. Proclamabantur enim ipſæ vindemiarum feriæ, quemadmodum, & aliæ quam plures à rege ſacrificulo: quod ab antiquis hiſtoricis colligit Iacobus Reuardus libro 5. varia. iuris declarat, cap. 19. dixi de Vindemia.

Vindemia proclamabantur ob ferias.

Bari quoq; apud noſtros prouinciales obſeruari ſcimus priuſquam vindemiare incipiant, exploratores à communitate mitti: quibus renunciantibus vuarum maturitatem, vindemiæ proclamantur.

Bari conſuetudo in Vindemijs.

Maxi-

Maximæ igitur curæ vina fuerunt, & ſunt; quæ, & Deorum letitias appellauit Poeta primo Aeneid.

Dies dominarum quo homines faciunt omnes hilaritates.

Et in quibuſdam Franciæ regionibus quotannis feſtum celebrari die Iouis, hic dies dominarum illic dictus eſt, quo dominæ faciunt omnes hilaritates de mundo, nec ſine vino: in quo lætitiæ ſumma, refert Io: Sayſo in conſuetud. Turon. tit. banc à vin. artic. 1. in princ.

Franconum mos.

Atq; Francones Kalēdis Ianuarij cognati cognatum, amicus amicum accedunt, & conſertis manibus inuicem in nouum annum proſperitatem præcantes diem illum feſtiuè compotatione deducunt Io: Boem. libro 3. de morib. genti. capit. 15.

Sed memento quod habetur eccleſ. 9. vinum nouum, & amicus nouus, mihi in vtroque placet vetuſtas, & de vino Ouid.

Qui properant noua muſta bibant, mihi fundat auitum.
Conſulibus priſcis condita teſta merum.

Benedictio vini noui ex Sacerd. c. 34.

Vini noui benedictio Christianis.

OREmus Domine Sancte pater omnipotens, æterne Deus bonorū omnium dator, & conſeruator: qui inter reliquas creaturas tuas vinum in hominum ſubſtentationem, & lætitiam ex fructu vuarum prodire iuſſiſti quique per vnigenitum Filium tuum D. N. I. C. in Cana Galileæ aquam in vinum mirabiliter permutaſti, & Sacramentum precioſiſſimi ſanguinis eiuſdem filij tui in vini materiam Santificari iuſſiſti, te ſupplices deprecamur, vt hanc creaturam vini benedicere, & Sanctificare digneris, vt famuli tui, & famulæ ex eo guſtantes animæ, & corporis recipiant ſoſpitatem, & te omnium gratiarum largitorem ſine fine collaudent per eundem D. N. Amen.

Vinum benedictum in feſto S. Blaſij.

Eſt, & alia benedictio vini in feſto Sācti Blaſij Epiſcopi, & martyris. eo. lib. Sacerd. c. 13.

Sed, & ſolet benedici vinum cōtra venenum in feſto S. Ioannis Apoſtoli, & Euangeliſtæ, poſt lectum Euangelium de tranſmutatione aquę in vinum *Deus cuius poteſtate beatus Ioannes Euangeliſta potum venenoſum, & toxicum digeſſit, bene ✠ dicere & conſecrare ✠ digneris hanc creaturam vini, vt omnium ex eo guſtantium expulſo omni guſtu nociuo infuſo tuæ benedictionis miſterio ſit in terris corporis, & animæ remiſſio criminum, & in cælis perpetua conſolatio per D. N.*

Benedictio vini contra venenum.

Et benedictio Dei omnipotentis Patris ✠ & Filij ✠ & Spiritus ✠ Sancti deſcendat, & maneat ſuper hanc creaturam vini. Amen.

Nota, quia hoc miraculum Sancti Ioannis Ariſtodemo Pontifice Idolorum venenum potandum tribuente factum refertur plenius in catalogo Sanctorum per epiſcopum Equilinum libro 2. cap. 7.

Vinum naturaliter medela eſt contra venenum, aliaſque ...

Sed, & naturaliter vinum contra venena præſertim frigida ferre auxilium, ſi potetur liberalius, vt contra Aconita, taxum ſpumam argenti coriandrum, atque boletos, docuit Dioſcorides, & Palladius de vite thyriaca lib. 3. tit. 28. vinum eius, inquit, vel acetum, vel vua, vel ſarmentorum cinis proficit contra morſus omnium beſtiarum vide Iacob. Prefec. de natu. vini qui apud Thaſos, ait, vinum ſerpentum ictibus mederi.

Vinum non tam ad potum quam ad medelam.

Atque hæc potuerunt eſſe in cauſa, quare Adrianus Turnebus vir elegantiſſimus, variæque lectionis in libello: quem de vino edidit, vinum non tam poculum, quàm medicamentum eſſe arbitratur quodque plurimorum morborum medicina eſſet, niſi quotidiano vſu ex medicamento venenum nobis reddidiſſemus intellige tu in abutentes vino: alioqui Galeni, & Hippocratis melior eſt ſententia vinum ſcilicet nutrire, Andreas Baccius ſequitur de natura vini 3. lib. cap. 4.

Verba ſolemnia in noui vini deguſtatione.

Vini autem noui deguſtatio, quibus verbis fiebat ex Varrone lib. 5. de lingua latina, & Feſto ponit Barnabas Briſſonius de formulis, & ſolēnibus populi Romani verbis lib. 1. fol. 100. ea fuere omnis gratia ***vetus nouum vinum bibo. veteri nouo morbo medeor*** dicebant iſta verba medicinalia à medendo, quid eo die ſolitum vinum nouum, & vetus libari, & deguſtari medicamenti cauſa.

Vinum eſt res quæ ſeruando ſeruari non poſſit, declaratur hic.

Et quia vini veteris mentionem habuimus, & de tutore quomodo ſe gerere habeat in erogatione noui, vel veteris, omittendum non eſt, vinum cenſeri inter eas res: quæ ſeruando ſeruari non poſſunt vltra triennium ſicut, & frumentum; Angel. & Io: de Imol. quibus accedit Iaſ. in l. diuortio §. interdum num. 12. D. ſol. matri.

Idque iuris præſumptione. Alex. in l. 1. §. quæſitum num. 5. & Iaſ. nu. 33. ad Trebel. cum concord. per Tiraq. de retrac. §. 1. Gloſſ. 7. num. 51. Borg Cauale. de tutor. & curator. à nu. 227.

Et ſic ad vini diſtractionem: quam intra id tempus facit tutor nō requiri decretum Iudicis DD. inferunt iuxta regul. l. lex quæ tutores. in fin C. de admin. tutor. & l. fin. C. eo. quia licèt tutori conſumere, vel alienare, ſoluta æſtimatione Borg. notat. eo. tracta nu. 228.

Quia verò dixi præſumptiue hoc intelligi, ſine dubio ſequitur contrarium poſſe probari ſecundum Bart. in l. quo ad præſens C. de murileg libro 11.

Attendenda eſt regio de durabilitate vini, & hominum induſtria.

Siue quod durabile eſt vinum vltra trienniū, vt in quibuſdam regionibus obſeruatum legimus, maximè apud hiſpanos, ſi verum referunt, ſiue quod vltra annum corrumpi conſueuit, vt in patria, & pleriſque alijs in locis, ideò diligēs debet eſſe ipſe tutor, vt pro regionis more ſe bene gerat, & induſtriam adhibeat pro duratione vini veteris, ne corrumpatur, argum. l. ſequitur §. fructus D. de vſucap. qui textus bene probat adhibita induſtria fructus poſſe durabiles effici. ita Petr. Barboſ. in l. diuortio §. interdum, ante finem ſolut. matr. vide Octaui. Simoncel. de decret. minor. libro 3. tit. 8. inſpec. 7. numero 50. & 51.

Feſta vinalia bis in anno celebrantur.

Feſta vinalia in Kalendis Martij prima vinis deguſtandis, altera 13. Kalend. Septēbris. tempeſtatibus leniendis, inſtituta notant hiſtorici apud Romanos fuiſſe.

Item

Vinum nouũ Ioui libabatur.

Item vinum eſſe nouum : quod ex dolio demitur Sacrificij cauſa antequam guſtetur, Ioui libatum Blond.Romæ Triumph.lib 8.

Pythægia i. dolij apertio.

Adde. Anton. Riccobonũ de Gymnaſio Patauino lib.6.c.13 Baccanale die 12 Nouembris celebrari ſolitum Pythægia nuncupatum, ideſt dolij aperitio; quoniam,inquit,dolia relinebant, & amicis potum præbebant, vt in die Santi Martini facimus,vt ſupra diximus.

Ex Iuſtini.Codic.lib.4.tit.41. Quæ res exportari non debent.

Imper.Valen. & Gratia.ad Theod. Magiſtrũ militum l.1.

Ad barbarinum transferendi vini, olei, & liquaminis nullam quiſquam habet facultatem : nec guſtus quidem cauſa,aut vſus commertiorum.

Barbaricum ſolum quid intelligatur.

Ad barbaricum) ſupple ſolum. Odoffred.more grecorum ſic exponitur barbarorum enim locum, vel rem ſignificat βαρβαρικὸν. Secundum Ammonium, vt aduertit Hierony.Magi.miſcellane.lib.3.cap.13 in fine.

Et fortè hic textus intelligi debet nõ tantũ vt loquatur de barbaris nationibus : quæ Romano Imperio non obediunt, ſed, & de omni barbaria : cum generaliter prohibitio emanauerit.

Alienigena i. extra Romanum Imperium.

Sic infra de Eunuchis l.2 & facit l nemo hoc eo.titulo vbi ſpecialiter prohibentur arma vendi barbaris alienigénis, id eſt non ſubiectis Romano Imperio, & dictio, alienigenis, bis ponetur,vt id efficacius demõſtretur. Sed,& qui propriè barbari ſint habetur in margarita philoſophica lib.1.trac.3 de inſtit. hæbrai.Sed cur ad barbaras gentes : liquamina transferendi nulla eſt facultas?reſpondet Franciſcus Ripa in tract. de peſte titulo de remed.ad conſeru.vberta.numero 64 ne vini guſtu admoniti barbari arma in nos vertant : quemadmodum de Gallis ſcripſit Titus Liuius lib 5. Gentem Gallorum fama dulcedinis frugum maximè vini, noua tum voluptate captam Alpes tranſiſſe,agroſque ab Hetruſchis ante cultos poſſediſſe, & inuexiſſe in Galliam vinum illiciendæ gentis cauſa.

Galli fructuũ dulcedine allecti in Italia venerunt.

Eandemque rationem affert Andre. Alciat. diſpunc libr.4. cap.11 ad hunc met textum,ſed diſſenſit Hierony. Magius in principio d. capitulo 12. vt alias ipſe afferat : quæ in idem incidunt cum Ripa, quaſi textus reſtringendus eſſet ad barbaros, ideſt alienigenas hoſtes Romani nominis,quod non placet.

Pœna capitalis inferentes arma vel victualia ad hoſtes.

Et caue quoniam cum alibi prohibeantur ad hoſtes transferri, vel illis venundari res, vel ad victum neceſſariæ, vel ad vſum belli, vt arma, & frumenta, adijcitur pena capitis l. cotem ferro. in principio. D. de publica. & vectig & d.l. nemo alienigenis: hoc autem nulla pena certa.

Eſſe potuit ratio, quia non tanti momenti liquamina ſunt, neque adeo humano vſui neceſſaria, vt frumenta, vel bellorum cauſa,vt arma, quorum in numero eſt Sal d.l.cotem ferro.quod, & vocat Caius Plin neceſſarium alimentum, hiſtor.natur, libro trigeſimoprimo, capitulo ſeptimo, quo in loco magna Salis Tarentini laus ſed iam arantur veteres illæ Salinæ Curiæ Regis mandato. *Salinæ namque ad Curiam pertinent etiam in agris priuatorum*. de quo Iſernie.in capitulo primo, verbo redditus piſcatorum, & Salinarum,num.72.

Frumentum, & arma bello magis neceſſaria quam liquamina.

Sal Barolitanus pro Tarentino hodie distribuitur.

Ac per capitationem Barolitanus Sal pro Tarentino diſtribuitur primum Ancrom Martium Regem Salem populo diſtribuiſſe dicit ibi Plin. ſed cum belli tempore omnis mercatura induciarum verò, ſeu treuguæ, quam dicũt quædam cum hoſtibus prohibeatur, & quæ licitę merces ſint, quæ contra illicitę, vide Alexand conſilio 130.omnipotẽtis volumine ſeptimo, Felin. poſt Abba.in c. quod olim, & c.ſignificauit extra de Iudeis,Boeri.deciſione 178. quibus diſputatiuè contradicit Stracca in ſua mercatura ſecunda parte, numero 43. & inde tu ipſe vide.

Acetum vini appellatione non continetur.

Liquaminis) pone acetum. Odoffredus,& bene:nam & ſi appellatione vini non contineatur, niſi aliud appareat ſm patris familias conſuetudinem, vt in l.1. l. ſi cui,& l.ſi quis vinum D. de vino triti & oleo legat. & tenet Io: de Platea in l.1.per illum textum C.de erogat.milit.annonæ libro duodecimo,acetum liquamen eſt,et meritò ſub prohibitione,quę de liquaminibus fit,cõtinetur, alias non ; quoniam in pœnalibus ceſſat extenſio de vino ad actum Baldi. aliter, & malè allegat Io: Sayſon in conſue. Turon. des droit de baſſe Iuſtice articulo 5. in textum, & ne ſint lapoche.

Et adde hic,quæ de aceto dixi vbi de vini ſubſtantia egi ad intellectũ l.in venditionibus verb. vſia de contrah.emp.

Vinum in vtribus ſuſpẽſum induruit.

At quia inter liquamina, vini principaliter eſt mentio, non omitto in quadam regione vinum in vtribus ſuſpenſum ſupra ignem indureſcere in modum ſalis,tale eſſe vinum arcadicum dicit Ioannes Paul Donatus Gonzagiorum libro 18. capitulo 24. vbi, & eius rei rationem ipſe affert.

Vinum aqua ponderoſius.

Idque vinum ſumitur in potu admixtũ, aquæ vt reliqua vina,& inde eſt, inquit Antonius Galateus in libello de mari, & aquis, quòd vinum ponderoſius eſt aqua dulci, & quanto plus fortius eſt, tanto plus ponderis habet, ſic quoque de melle notauerunt alij,quod in Troglodyticæ parte : quæ dicitur Balgada durum eſt quaſi lapis. Solidum etiam in Calicut, ita vt in ſportis contineatur, An autem ex vino ſic indurato: cõficiatur Sacramentum, quod ſic; dummodo liquefactum vinum permaneat, ex dictis D. Soto in 4.ſentent.diſtinct. nona, quæſtione prima, artic.4.in fine.

Cuius guſtus, attenditur non nemtrahi prohibitio.

Nec guſtus quidem cauſa relatiuè ad alios, non ad eum, qui portat vinum pro ſua tantum neceſſitate, etiam ſi deferat extra locum ſecundum Ioannem de Porta. in l. cæterum §. ſi quis ad opus D.de legat primo, pro vt eum refert, & ſequitur Ioannes Bertach. de gabel.2. membro 8 par.princi.nu.2.

Portans metretam vini extra locum an incidat in pœnam ſtatuti.

Igitur qui non poteſt portare vinum extra diſtrictum et vnam metretã guſtus cauſa portans in pęnam incidit Bald. hoc verum eſt ad hoſtes.

Salycee. quam Salyc. opinionẽ contra Bald. amplexi ſunt Ioannes Bertach in tract. de gabel. quæſtio 17. particula 2. octauæ par. princip. & Ripa de peſte titulo de remed. ad conſer. vber. numero ſexageſimoſexto, Benuenut Strac. qui, & alios cumulat, & ſequitur contra Bald. in contract. de mercatura quarta parte, numero vigeſimoſexto, poſt Iaſon in l. 2. in fine D. de Iuriſd. omni. iudi. Tu verò ne diſcedas à Baldo, pro quo eſt hic textus, quem duobus modis põdero. primo dum dicit, *Nec guſtus quidem cauſa*, vt optimè aduertiſſe videtur Alcia. eo. cap. 1 t. lib. 4. diſpun. 2. in finalibus verbis, ibi *vſus commertiorum*, quæ verba non poſſunt adaptari, niſi intelligamus prohibitionẽ emanaſſe omni reſpectu etiam extenſiuè ad barbaros: quibus cum commertia eſſe ſolent; quia hoſtes nõ ſunt, facit textus, l. vniea C. de litte; & itin. cuſto. libro duodecimo. Et ego ſententiam Baldi efficaciſſimè probo noua ratione; quam deſumo ex Epiſtola Theodor. Regis ſcripta comiti Siliquatariorum, & portus curas argenti, cuius formula traditur apud Caſſiodorum variarum libro ſecundo.

Comiti Siliquarariorum, & portus Curas argenti Theodor. Rex.

Optima pręuiſio pro regno Annona ſeruanda.

Si deſiderijs noſtris commertia peregrina famulantur: ſi prolato auro acquiritur externa deuotio, quanto magis ſuis bonis abundare debet Italia, cũ nulla in parendo probetur ſentire detrimenta? & ideo ſpeciem lardi nullatenus iubemus ad peregrina tranſmitti, ſed in vſus noſtros propitia diuinitate ſeruetur. Ne quod in noſtris partibus conficitur, noxia negligentia deeſſe videatur. Cauete itaque ne culpis quamuis parua præbeatur occaſio ſcientes periculum grauiſſimum fore, ſi ſtudeatis vel leuiter iniuſſa committere. In qualitate eſt, non in quantitate peccatum ſi quidem menſuram non quærit iniuria. Imperium ſi in paruo contemnetur, in omni parte violatur.

In qualitate non in quantitate peccatum.

Addo quod cum Baldo tenet Nicolaus Boer. deciſ. 177. nu. 9. verſiculo quia prohibitus portare vinum.

Merces vetita an debeat apprehendi vt ſit pœna legi.

Sed an ſit opus, vt apprehendatur merces vetitas deferens ad barbaras nationes, vt ſit locus pœnæ, vel ſufficiat vetitum probari? Afflict. in conſtit. reg. intentionis numero decimooctauo, allegat hæc Iura. ſentiens quod punitur ſi probetur portaſſe, licèt non ſit inuentus.

Portuum cuſtodes quid curare debent in vetitarum rerum extractione.

Aut vſus commertiorum) hic videri poteſt liquamina, quãtum ad extractionem attinet cenſeri merces illicitas, nec eſſe in commertio, vt ad barbaras nationes deferantur, ſubiunge huic textui l. 1. C. de licito; & itin. cuſto. libro decimo. Aliquæ merces licitè ad barbaros, quamuis non ſubiectos deferũtur, dummodo cum eis ſit treuga: cap. ſignificauit extra de Iudeis, & Sarac. ſed id conſtare debet portuum Cuſtodibus per depoſitionem nauclerij, in quam Prouinciam ituri ſunt, d. l. 1. verſ. ita tamen, & delato ei iuramento iuxta dic. cap. ſignificauit.

Hoc autem in regno per idoneam cautionem deferendis mercibus ad deſtinata loca permittitur, vt in cap. Regis Caroli, de quo meminit Lucas à Penna in fine d. l. Ideo portulanis in mandatis datur, ne ſinant à locis Regni vina extrahi abſque licentia Superioris, pro qua ſoluitur noua impoſitio ducati vnius pro ſingulo quoque dolio vini latini, ſeu aceti, & Carlenorum xv. vini dulcis, græci, mangiaguerræ, de quibus vinorum generibus alibi dixi; Aduerte tu curioſe quoniam licèt valde laborauit Marinus Freccia libro primo, de ſubfeu. titulo de Admirato maris, in diſcernendo Magiſtratu, cuius erat apud antiquos Principes cuſtodire portus aduerſus extractiones, ac rem maritimam curare tamen, vt vides in hac ipſa l. tempore Imper. Valen. & Gratia. huiuſmodi cauſa magiſtro militum demãdabatur; De magiſtris verò portuum non frequens eſt mentio apud antiquiores tamen Cicero Epiſtol. ad Acticum libro quinto, capitulo decimoquinto, per magiſtros inquit ſcripturæ, & portus Raró quos magiſtros portus vocat Cicero, hodie Magiſtros Portulanos neceſſariò intelligi oportere: quibus adiungitur regius Archiuarius, & Magiſter actorum, de quibus mentio eſt in lib. pragmatic. de offic. ad reg. maieſt. collationem ſpectan. fol. 162. vbi titulus. Para la extrattion de los granos yotras vittuallas que ſe extrahen de las marinas ycarga dores del reyno.

Vinorum extractio vetita in regno.

Magiſtri portus apud veteres.

Præter liquamina: de quibus diximus, euectiones, ſeu extractiones prohibentur aliarum rerum frumenti, leguminum, ſiue omnis generis victualium, pecuniæ, animalium, lignaminum: quæ ad nauigia fabricanda ſunt apta. Item armorum Cotis; quo ferrum acuitur, Item ſulfuris, ſalis nitri, & pulueris, Item veſtiũ cuiuſuis ſpeciei, Item lini, cum per Iura Romana, tum per leges regias: quas recenſet Marc Anton. Surgenſ. de Neap. illuſtr. capitulo vigeſimoquarto, numero decimo, & ſeq. & ante Surgentem, quamuis non dum impreſſus doctiſſimus Regẽs Moles immortalis memoriæ in ſolemni tractatu de regal. Regn. Neapol. titulo de Iuribus Dohan. per plura capita, quæ nuper vidi manuſcripta apud Dom. Thom. filium Patre dignum, ſummęque expectationis Iuuenem ornatiſſimum.

Summa verũ quæ ſunt extrahi vetita in regno.

Ex Iuſtiniani C. libro 4. titulo 48. de peric. & commodo rei vend. Imper. Alex. Iuliano.

Legis tenor.

Cum conuenit, vt ſingulæ amphoræ vini certo precio veneant, antequam tradantur, imperfecta etiam tunc venditione periculum vini mutati emptoris: qui moram menſuræ faciendæ non interpoſuit; non fuit. Cum autem vniuerſum: quod in horreis erat poſitum poſtea veniſſe ſine menſura: & claues emptoribus traditas allegas: poſt perfectam venditionem, quòd vino mutato damnum accidit, ad emptorem pertinet.

Anno-

Annotatio.

Vini venditio vel ad menſuram, vel ad corpus, cuius in effectus,

Vinum altero è duobns modis vendi poteſt, vel ad menſuram, vel vt corpus, & ſpecies; Primo caſu in quæſtionem venire ſolet contractus efficacia, item vini periculum. Efficax, & perfecta cenſenda eſt venditio, quantum attinet ad obligationis productionem propter conſenſum in vino, & precio: quantum verò ad periculum, quoniam tacita eſt conditio, vt in ſingulas amphoras: quas admetietur venditor precium diſtribuatur, perfecta non eſt, priuſquam vinum admenſum ſit l. quod ſæpe §. in his, vbi Gloſ. D. de contrah. empt. & hic in princ.

Efficacia contractus vtilis eſt ratione augmẽti, vel diminutionis precij; ſtatur enim precio conuento, etiam ſi adhuc vinum non fuerit degustatum, vel admenſum Paul. Caſtr. in l. ſicut C. de acti. empt. & vendit.

Vtilis quoque eſt, ne liceat à contractu recedere altero contrahente inuito, puta venditore, etiam ſi mora interceſſerit in tradendo, vel aliàs, probat, & deciſum refert in S.C. Afflict. deciſione 280. à numero 4. & 7. Et licet Gloſ. l. neceſſario verſiculo ſi ita res D. eo. & hic inſtit. de empt. & vendit in principio, & Hoſtienſ extra eo. Paragrapho ſecundo, nihil dicant quando mora facta eſt, tamen bene probatur in l. ſi quis vina D. hoc titulo, quem textum Afflictus inducit, Et doctores intelligunt d. l. ſi quis vina; tàm ſi vinum fuiſſet venditum, vt corpus, ſeu ſpecies, quàm ſi ad menſuram, Odoffred. exponendo literam, ibi *ſubde in ſpecie vel ad menſuram*.

Periculi conſideratio in vino vendito.

Quo ad periculum aduerti oportet ad hunc textum: qui videtur dicere, quòd mẽſurationis vice traditionis habetur, & pluris facienda eſt quam deguſtatio; Nam, & ſi vinum ad menſuram venditum deguſtetur, niſi tamen fuerit admenſum, non ſolum effuſionis, ſed acroris, & mucoris, omneque periculum ad ipſum venditorem ſpectat Gloſ. in d. l. 1. verſiculo, & vſque ad deguſtationem verſiculo vbi autem ad menſuram D. eo. cuius rei ratio eſt Alber. quòd debuit venditor emptori denunciare, vt tolleret vinum iam deguſtatum; quoniam tàm eſt in culpa emptor: cui denuntiatur, vt dictum eſt, quam ſi ex pacto periculũ in ſe ſuſcepiſſet, quibus duob. caſib. nihil eſt, quod venditori imputetur, Gloſ. in d. l. ſicut, quam ibi ſequitur Bald. & hic verſiculo breuiter, per textum l. ſi quis vina, §. ſi aduerſione, & l. ſi per emptorem D. eo. & hic eſt textus à contrario ſenſu, ibi qui moram menſuræ faciendæ non interpoſuit; ad quæ videbis Couarr. practi. quæſti. capitulo tertio.

Quæ verò in deguſtatione diximus, in obſignationeque conſidera eodem themate retento cum ſcilicet ad menſuram vinum venditur. Nam ſi doliam ſignatum ſit, nequaquam traditum videtur, iuxta ſententiam Labeonis in d. lege prima, Paragrapho ſi dolium. Idque verum, intelligit hic Caſtrenſ. quoties cellæ vinariæ claues penes venditorem remanſerunt. Aliàs periculum eſſet emptoris poſt traditionem, nulla facta ad huc menſuratione, & eſt notabilis cautio pro venditore, vt abdicet ſe à periculo, ſecundum Caſtrenſ. & Angel. quorum dictum Philip. Deci. examinat conſilio 179. Addo Rebuff. in commen. conſti. Franc. titulo de mater. poſſeſſo. in præfat. numero ſexageſimoſexto, & 116. qui dicit per ſolam traditionem clauium domus non transferi poſſeſſionem mercium: quæ ibi ſunt. Et plus dicit. Vinum ſignari magis, ne immutetur, quam, vt traditum videatur, refert Borgnin Caualcan. deciſione ſeptima, numero tertio, de contracti. parte ſecunda, Et eſt reſolutio, quòd licèt ſignatio rei vim habeat traditionis per textum in l. quòd ſi neque in fine D. eo. fallit in vegete vini ſignata per textum, d. Paragrapho ſi dolium, & eſt Gl. in d. l. quod ſi neque, §. fin ſecundum Ludouic. Roma. ſingul. 285. meminit Ant. Gabriel. commun opini. libro 3. de empt. & vendit. concl. 2. limit. 12.

Per traditionem clauis cellarij an dicatur vinum aſſignatum.

Neque contemnendus eſt Zaſius in l. poſſideri numero octauo, verſiculo tertius caſus eſt de acquir. poſſeſſ. vbi dicit, quod cum traduntur claues cellæ vinariæ, non ideò videtur traditum vinum in ea cella venditum; niſi ſit præſens ipſa cella, cum nec ſufficiat videre cellam, vbi vinum eſt; quia, & ſi cella videatur, tamen non videtur vinum: quod eſt venditum, in quo cellæ angulo ſeruetur, qua de re, inquit, non poteſt dici acceſſiſſe corporalis apprehenſio, & ita intelligit ipſe Bartolum in l. clauibus D. de contrah. emptio. & Anto. Butri. in c. fin. col. 13. extra de cauſ. poſſeſ. & propriet.

Hæc in venditione ſimplici, & ſine ſcriptis contracta intellige vera, Nam ſi in ſcriptis, vt ſolet, contrahitur, poneretur que conſtituti clauſula, non etiam precarij, ita vt per fictam traditionem omnis poſſeſſio tranſiret, & dominiũ in emptorem, eiuſdem eſſet periculum, non autem venditoris, & vſuræ precij quoque debebentur ex his: quæ diſcutit Anton. Capic. deciſione 14. & poſt cum Petr Paul. Pariſ. conſil. 59. vol. 1. quem allegat Vrſill. ad Afflict. deciſ. 280. numero 3.

Videamus modò quando vinum, vt corpus, ſiue vt ſpecies venditur, cuius rei exemplum eſt in textu ibi vniuerſum: quod in horreis erat poſitum, vel vt exemplificat Baldus, in d. l. ſicut, tibi vendo vinum totum: quod eſt in hac vegete, vel omnia Græca, omnia Neapolitana, quæ habeo in magazenis, vt in caſu Afflict. ead. deciſione trecenteſima nonageſima nona, Et ſecundum eos idem eſt ſi adderetur venditioni certi corporis ratio precij, & menſuræ. Verbi gratia ad rationem decem ſolidorum in ſingulas ſalmas, Namque ait Baldus, menſuratio non venit ad ſuſtantiam, ſed ad declarationem ſolius precij: quod, & in ſe ipſo certum eſt tàm naturaliter, quàm geometricè, vel dic breuius ſi maior certitudo eſt

Digitized by Google

in corpore, quam in menſura, venditio dicitur ſpeciei, ſi è diuerſo generis. Si enim vendo decẽ amphoras vini latini ex hac cella, & hac vegete, licèt ex omni parte ſit certitudo, principaliter tamen eſt in ipſa menſura, & ideo, ratione tacitæ conditionis, donec admenſum fuerit, vinum quantum attinet ad affectus, reputatur tanquam genus, ſiue precium decem amphorarum inſimul dictum ſit, ſiue in ſingulas amphoras ex textu d.l.quod ſæpe §. in ijs, & § ſed, & ſi ex doliario, de quo Soccin. conſilio 32. volumine 1. & clarius Pariſi. conſilio 64. parte 1. num.27.& 73.

Effectus maximus huiuſmodi venditionis: quæ in ſpecie fit, reſultat, ſtatim contractum intelligi perfectum, ideoque omne cõmodum, & incommodum ad emptorem ſpectare d.l. ſicut, & d §. in ijs, Et quæ ſint ea incommoda? recenſentur in d l. D.eo.

Sunt autem aliqui caſus, vbi non emptoris, ſed venditoris damno hæc cedunt, aut quia conuentum eſt, vt ipſius venditoris ſit periculo, & quod actum eſt, attendi debet, quandiu periculo ſe ſubiecit, vel ſi non apparet dies ad id præfinita, quo ad vinum deguſtetur, d.l.1. proxime allegata.

Aut quia venditor eſt in mora, quominus emptor deguſtet, quando ſcilicet actum fuit, vt guſtaretur, & propter ſuam moram periculum ſubit, l.ſi quis vina D. illomet titulo.

Aut quia vina; de quorum bonitate affirmauit venditor, naturaliter corrupta ſunt.

Aut quia vini fugientis vitium dolo tacuit, l. ſi vina, quæ in dolcis eo.tit.

Itaque quatuor modis reſtringitur regula, ne ſit periculo emptoris vinum in ſpecie vẽditum. Bald. hic ſed & ante Baldum iiſdem modis ex ordine limitat Alberic.ſuper rubr. D.eo. & ex recentior. Affl.dict deciſ.399.

Vini deguſtatio quanti referat ante guſtum.

Id autem: quod de guſtatione tetigi, cautè intellige; quoniam multi DD. tenuerunt, cum vinum deguſtationem deſideret, etiã ſi in ſpecie vendatur, priuſquam deguſtetur, periculo eſſe venditoris, fuitque originalis opinio Ioannis: quam inuolutè recitat Angel. hic, circa finem. Sed non eſt recedendum à Gloſ. cum ſuis limitationibus ſupra relatis, Quandoquidem cum certum corpus venditur, de ſe queri debet emptor, ſi non guſtauit, vel ſi guſtando malè probauit, vt eſt textus apertus in d. l ſi vina, quæ in doleis, qua de re Anton Fab. in ſuo C. hoc eo. titulo prima definitione inquit iudicatum. Si emptor vina deguſtauerit, & malè probauerit, iam tum fortè acida, aut mucida, de ſe queri debebit, nec eo ſolo prætextu, quod non dum perfecta ſit emptio, ea improbare poſtea poterit, quæ ſemel probauit.

Tale vinum eſt: quod in aduerſione dicitur venditum, in quo ſatis eſt venditori, ſi cuſtodierit, textus eſt in l 2.§.cuſtodiam cum l.ſeq.& allegata l.ſi quis vinea, §. ſi in aduerſione eodem titulo,

Sed neque perpetuò cuſtodiæ obligabitur, cũ poſſit aliquando venditor poſtquam id emptori comminãdo denunciauerit vinum per corbes, vt veterum more loquamur, metiri, atque ſi placeat effundere, vel laudabilius bona fide vendere, vt quam minimo ſit ea res emptori detrimento: quæ latius explicat I. C. valdè notanter in l.1.§.licèt D.eo. vbi Alberi. tria notat eſſe neceſſaria, vt liceat venditori vinum effundere.

Traditio eſt contractus implementum.

Ex his ſequitur, quòd ſi vini in ſpecie venditi, nec deguſtati periculũ ſpectat ad emptorem, ſpectabit quoque, & ſi non dum fuerit traditum, traditio enim perfectioni contractus empti, & venditi nihil addit, cũ ſit magis contractus implementum, quam perfectio § cum autem inſtit. de empt.& vendit. vbi omnes notant.

Propterea quæ de vini traditione in hac l.2. habentur per clauium aſſignationem intelligit Gloſſa non neceſſario, ſed quia eo modo cautior eſt venditor, & DD. ſequuntur.

Clauium traditio quid operatur.

Poteſt etiam dici, quod illa verba ponũtur in textu ex venditoris narratione, ibi. *& claues emptoribus traditas allegas*, nõ ergo ſunt decidentis principis: qui ad ſolam perfectionem contractus verba deciſionis direxit, ibi *poſt perfectam venditionem, quod vino mutato damnum accidit ad emptorem pertinet* doctores tangunt hic triplicem illam perfectionem: de qua notanter Bald. in tract. de iur protomiſ. verſ. venio ad ſtatutum de quatuor menſibus, & latius Afflict. in conſtit. ſancimus eo. tit. vbi dixi.

Agunt quoque de vino in genere generaliſſimo, & ſubalterno, de quo ſubalterno videbis Bart. in l.pen §. ſi dolia, de actio. empti. vbi dicit, quod qui debet decem vegetes de viginti, quas habet in cellario, poteſt preſtare quas vult, dummodò præſtet integras.

Emptoris cautio in emptione vini.

Et q̃ ſit venditoris cautio, q̃ contra ſit ementis cum vinum venit, docet M. Cato de re ruſt. cap.146. *lege hac vinum pendens venire oportet vinaceos illutos, & fecem relinquito, locus vini ad Kalendas Octobris primas dabitur, ſi non ante ea exportaueris, dominus vino quod volet faciet. Cætera lex quæ oleæ pendenti*, & refert Bude, in pandec. ad l.1. §. fin. hoc titul. conſtituitque diſcrimen vini pendentis, & doliaris, vt pendens dicatur prius quàm in dolijs reponatur, nã ſi adhuc in vuis eſt, magis vindemia, quàm vinum pendere dicitur.

Quædam tamen diligẽtius inueſtigat de vino doliari Andrea. Turnebus primo tomo aduerſariorum c.1.

Tempus precij ſoluendi.

An autem precium ſolui debeat ſecundum tempus menſurationis, an ſecundum tempus celebrati contractus, Franciſc. Marc. deciſ 58. quæritur quando vinum in ſecunda parte vbi de aſſignatione clauium cellarij, & de alijs quæſitis ad materiam.

Res quæ curſu temporis deteriores fiũt ante tempus non ſoluuntur creditore inuito.

Aduerte quoque tanti momenti eſſe periculum deteriorationis in vino, vt ſi pactum eſſet mẽſurari, vel tradi vinum in menſe Septembri, non poſſet ẽt ante tempus ſolui inuito creditore, vel emptore; quod eſt regulare in quacunq; re: quæ curſu temporis deteriorari poſſet, Gulielm. quem ſequitur Bald. in l. plures apochis

in hac

ſu fine C. de fid. inſtrum. Angel. in l. ſi Titius D. quæ res pignor. oblig. poſſ. ſingulare dicit Iaſon in l. 2. C de iur. emphit. nu 65.

Notarius de vini ſtipulatione rogatus quid exprimet?

Pone Titium vendidiſſe Sempronio vas vini doliaris, rogaſſeque notarium, vt de contractu inſtrumentum publicum celebraret, guſtato etiam vino, an notarius hoc exprimet? Io. Andr. ad Speculat. tit. de inſtrum. editio. partic. 2. §. teſtat. verſ. inſtrumenta conficiet de his; ſuper quibus rogabitur, quæ viderit, & audierit, reſpondet quòd de ſuo guſtu non habet facere inſtrumentum, ſed ſcribet quòd partes ità dixerunt, licèt magna eſſet præſumptio, ſi adderet ſe guſtaſſe, & ſic inueniſſe, idemque affirmat in c. quoniam contra in magna Gloſ. ante finem, extra de probatio. quod, & exemplificatur in vino vendito, & probato in odore ſapore, & colore, vt per Affl. in conſtit. reg baiulos omnes n. 38. verſ. 4.

Cedere bonis vini venditor vbi nequit.

Et nota vbi in creditum datum eſt vinum, idque particulariter venditum, Burdegalenſem Senatum iudicaſſe, vt neque cedi poſſit bonis, neque dilationes, & quinquennalia concedantur, teſtatur Ferronus in comment. ad dictas cõſuetud. tit 115. des vaiſſe à tenit vin, iniquum. n. putatur, ſi iã venditione vini in alterius vtilitatem verſa, vel vt decoctor mutuum diſſimulet, ita Ferron.

Exceptio prodeſt emptori ſicut venditori vini qualitate.

Cum quis verò emit omnia vina cellarij, exceptis acidis, & mucidis, non poteſt ea petere, quamuis exceptio videatur ad emptoris fauorem l. ſi vina, de peric. & com. rei vend. Bald. rationem ponit in l. quod fauore. 8. oppoſit. C. de legib.

Exceptionis, & actionis conſideratio cum a contractu receditur.

Et cum cauſa ſubeſt recedendi à contractu venditionis ipſius vini, is qui reſciſſionem approbat, non ſolum habet exceptionem aduerſus ſuum aduerſarium ſiue precium retinendo, ſi emptor eſt, qui conuenitur, ſiue vinum venditor, ſed etiam actionem, ideſt petendo inſtrumentũ venditionis caſſari, & condicendo quod fortè ex ea cauſa dedit antea quàm à contractu recederetur, textus iuncta Gloſ. in l. ex empto §. is qui vina D de action. empti faciunt notata in l. pecuniæ de ſolut.

Veges habet ſicut continens vinum vt contentum.

Neque ſilentio prætereundus eſt Bald. qui hunc textum l. 2. cum conuenit. C. de peric. & com. rei vend. allegat in l data opera nu 47. C. qui accuſ. non poſ. vbi dicit Vegetem, ſe ad vinum habere tanquam continens ad cõtentum, idque quo ad teſtimonium reddendum, ſubiacere oculis, & quod manus tangit, guſtus guſtat, odoratus odorat, menſuram verò probandam eſſe per menſurationem, vide infra de menſuris, & vaſis vinarijs.

DE VINO LEGATO.

Ad hunc tit. quædam pertinent poſita ſupra in quæſitis vindemialibus.

Quid veniat appellatione vini legati?

Vinum legato cedit, aut cum expreſsè legatur, aut tacitè, expreſsè, cum ſub proprio, ac ſubſtantiuo nomine ſit legatum, quo caſu primum quæritur, quid veniat ſub appellatiuo vini? & omnia contineri, quæ in numero vini paterfamilias habuit, habetur in l 1. & 9. D de triti. vino, & ole. leg. in quas ll diffusè Iacob. Menoch. præſumpt 152. libr. 4. dictamque l. 1. ad verbum ponit Antoni. Perſius in libello de Ber caldo c. 4.

Secundum nunquid doliare tantum vinum, an, & quod in amphoris, & cadis diffuſum eſt, legato cedat? & cedere reſpondet Proculus in l. 6. eo tit.

Sub vini legato omne vinum continetur.

Tertium, an omne vinum, cum nulla quantitas in legato exprimitur omne quantum paterfamilias reliquiſſet, legatum cenſetur l. 7. eo. titul.

Quartum, ex illo dolio amphoras decẽ dari, ſi non decem, ſed pauciores inueniantur hoc tantummodo accipitur quod inuenitur, inquit textus, l. 8. §. 2. de lega 2.

Vaſa an vino cedant.

Quintum. Quæri ſolet, an & vaſa debeantur, nihil enim de vaſis teſtator cauit, & quæ parua ſunt, nec ad perpetuum vſum reſeruata, vt amphoræ, & cadi habentur enim, vt exportentur, ex mẽte teſtatoris veniunt, nõ quia pars vini vaſa ſunt, ſed quod ea voluit vino accedere. Vtres verò, & culei, & ſi portatiles ſint, non debentur, l. 3. §. 1. & l. 14 eo. tit.

Itaque dolia ad perpetuum vſum cum in cella defodiuntur, & deprimuntur non exportabilia minimè legato cedunt. Alciat. & Rebuff. in l. vinaria D de verb. & rer. ſignific. explicat Iacob. Menoch. dic. præſumpt 152. & Catelli. Cotta in memori. verb vino legato poſt Cuiacium libro ſecundo, obſeruat. capitulo vigeſimoſexto.

Legatum & ſtipulatio differunt.

Quòd verò de paruis vaſis dictum eſt, ſanè accipias in legato, non item in ſtipulationibus, qui enim promiſit, verbi gratia, duas ampullas vini ſingulis annis tali feſto, non vtique tenetur dare ampullas Raph Fulgoſ. conſil. 231. quem corruptè citat Cotta vbi ſupra conſ 321. & hoc modo poteſt intelligi quod benè dicit Gloſ. l. in teſtamentis de regul. iur. quæ tenet vino vendito vaſa non deberi, licèt plures eam reprehendant intelligentes nullam eſſe diffentiam inter legatum vini, & venditionem quo ad vaſa parua, & modici valoris, vt per Deci. & Cagnol. ibi, & venire vaſa in venditione, poteſt eſſe exemplum in maluatico: quod ferunt Veneti in illis vaſculis ſimul venditis.

Vinum Maluaticum venditur cum vaſis.

Legatario competit contra hæredem ad exhibendum actio.

Secundò, principaliter vinum legatur cum adiectione menſuræ, & ſi optio quoque legata eſt vini, quæri ſolet Primò de guſtatione: quam ſi non permittat hæres aget legatarius ex teſtamento, & ad exhibendum, vt guſtare liceat vel ad id, quod intereſt non guſtaſſe l. 2. §. 1. eo. titulo.

Eodem themate retento, ideſt cum menſura adijcitur, ſecundò quæri ſolet, an ex eo vino: quod teſtator habebat, an ſi nullum habebat adhuc teneatur hæres? vinum hæredem empturum, & præſtaturum reſpondet Vlpianus l. 3. in principio eo.

Menſura vini ad fundum refertur conſ. demonſtrationis, vel taxationis.

Si menſura ad fundum; ex quo vinum præſtandum erit referatur, Tertiò quæritur, quid cum non tantum natum ſit? reſpond. vel teſtator vltra proceſſit, dicens ex eo: quod in fundo natum eſſet, & hæc verba ad præteritum reſpicientia taxationis vicem obtinent; ideo non amplius debetur, quàm quod natum eſt l. 5. eo. tit. concordat textus, l. ſi debitor §. veriſimile D. de contrah. emption.

Aut ſimpliciter vini legatum ad fundum retulit, vel ſi tempus expreſſit, indicatiui futuro eſt vſus, & tunc ſupplebitur ex futuris prouentibus, ſiue ſemel, ſiue in annos ſingulos præſtãdum ſit, exempla habes in l. 13. eo. ex eo vino: quod in illo fundo naſcetur quotannis, in annos ſingulos dato in l. legatũ §. 1. de annuis legat. ſic vini Falerni: quod domi naſcetur quot annis in annos ſingulos, in l. Firmio D. quando dies legat. ced. dari volo quinquaginta ex redditu prædiorum futuri anni in l. Lucius D. de alim. legat. ex redditu eorum. ideſt fundorum alimenta percipiant volo, quo in loco Bartol. ſingulariter declarat, quomodo locus certus in legato adijcitur gratia taxationis, vel gratia demonſtrationis, & poſt perfectum legatum Sard. de aliment. tit 4. q. 26. de Franch. deciſ. 721 4. parte, qui allegat Napod. in conſuet. ſique mulier, verbo de bonis, verſ. ſed quando videatur.

Nec tamen putes id in legato tantum eſſe cum idem ſit in ſtipulationibus, l. 82. §. ſacram de verbo. obligat. Si ſtipulatus fuero ex fundo centum amphoras vini, expectare debeo donec naſcatur.

Poteritque euaneſcere tam legatum, quam ſtipulatio, ſi ſpes futurorum omninò defecerit, vt in eo. §. ſacram ibi *& per has vices aut ceſſaturam, aut valituram*, pariter annuit d. l. legatum de annuis legatis ibi *ſi modò ex vindemia caterorum annorum dari poſſit*.

Futurum vinum in ſtipulatum venit.

Non enim eſt dubium, quin vinum: quod nõdum natum eſt, ſed naſciturum ſpetatur, legari poſſit, l. quod in rerum natura, in prin. de leg. 1.

Et ſit an haredi vel legatarij.

Quid ſi optio legata non eſt? reſpond, electio hæredi competit in legato incerto, & generis per l. comprehenſum; vbi Glo. & Bald. de contrah. empt. Nam, & quod eſt minus legatum videtur. Neuizan. conſ. 72. num. 21. quem ſequitur Burſat. conſ. 438. nu. 22. vol. 4. Textus verò l. 3. de trit. vin. & ole. leg. videtur electionem hæredi dare, quoties teſtator vinum non reliquit, vinum hæredem emptorũ, & præſtaturum. Nam ſi vinum reliquiſſet teſtator, videtur electio legatarij, dummodo mediũ eligat, vt D. de leg. 1. l. 37 item etiam cui centum amphorarum electio data ſit, acetum eligentem non conſumere electionem, ſi id acetum elegerit quod vini numero paterfamilias non habuit l. 2. in fin. de optio. legat ſcilicet ſi ante deguſtationem acetum elegerit, l. 3. eo. tit.

Vinum ad vaſa referens quod continetur.

Tertiò principaliter vinũ legatur, relato ſermone ad vaſa: quibus continetur. In quo ſolet, quæri primò, an eorum expreſſio reſtringat legatum? reſpond quandoque teſtator vſus eſt dictione cum, V. G lego vinum cum vaſis, vel cum cadis, & debetur vinum, & quod autem in dolijs eſt extra cados, & vaſa l. 15. eo. tit. hæc enim dictio vim diminuendi non habet, argum l. ſi quis legauerit 124. de lega. 1. facit l. ſi cui ſeruus in princ. eo. de leg 1.

Quandoque vſus eſt dictione, in, puta lego vinum in amphoris, habebat autem teſtator vinum in vrnalibus extra amphoras, & illud quoque deberi Labeo, & Trebatius reſponderunt l. fin. in princ hoc tit ea, vt puto ratione, quoniam in amphoris vrnæ inſunt, cum ſit vrna amphoræ dimidium, vt patet ex Fannij Palemonis carmine, vbi de menſuris humidorum; ita enim inquit.

Amphora fit cubus

Huius dimidium fert Vrna

Nota.

Idque alij recentiores ſequuntur, licèt ad dictum textum l. fin. hunc ſenſum non accomodent, ideo cauebis à Bart poſt Gloſ. quoniam non videntur bene loqui quo ad dictam l. Itaq; noſter intellectus recipiendus eſt; Namque ſi quod ita legatur in vaſis: quę extra vaſorum genus ſunt, eorum ſcilicet, quorum alterum inſit alteri, dici oportet, legato non cedere V. G. legauit Titius vinum in dolijs, vtiq; non continebitur quod eſt in cadis, vel vaſis vinarijs, quoniam dolia in vaſis vinarijs non ſunt l. vinaria D. de verb. & rer. ſignific. & l. vinum cum vaſis hoc tit. pro me facit l. ſed, & ſi certos D. de leg. 3. & l. ſi ſeruus §. qui quinque, quæ iura allegat Gloſ. verb. in amphoris d. l. fin.

Vinum in apothecis.

Hic etiam nota, quod cum vinum legatur quod in apothecis eſt, ceſſat vulgaris clauſula contra veteres legando vti ſolebãt, annua bima trima die hæres vt ſolueret l. 30. de lega. 1; quia inquit I. C. quoties ſpecies ſpecies legatur, ceſſare dicitur clauſula hæc.

Hæredi quomodo liceat vinum legati effundere.

Iuxta idem thema quæri ſolet, cum per legatarium ſtetit quominus vinum accipiat, an quid hæredi liceat vinum effundere, quo dolijs vti poſſit, non enim ambigitur, dolia ad hæredem pertinere per d. l. ſi cum vinum §. 2. Reſpondet Pomponius in l. 8. hæres hoc tit. Damnum id quod propter moram paſſus eſt hæres poſſe a legatario conſequi; Cæterum quod effuſum eſt hæredis periculo cedere.

Vini amphorarij appellatione quid importat.

Quartò & poſtremò vinum legatur cum adiectione qualitatis, ſiue & certæ ſpeciei, exemplum in d. l. fin. § 2 / verſic quod ſi ita ibi, vinum amphorarium; ecce qualitas indicatiuã. Amineum, Græcũ ecce ſpecies. Si huic legato ſubijciatur qualitas cum dictione vniuerſali, eaque adiectio non propriè vino conueniat V. G. dulcia omnia, hoc quidem caſu dulcium appellatiuum annexum vini legato refertur ſolum ad id: quod potionis eſt, ex ſententia Labeonis: quem non improbat Proculus; declarat Felin in c. ſedes num. 3. de reſcrip. ſequitur Vrſil. ad Affl. deciſ. 106. nu. 5. & 6.

Tu verò aduerte: namque eorum opinio vera eſt, quia vini ſpecies: quæ præcedunt, ſolent eſſe mediæ; quoniam vina ſunt, & dulcia interdum, veluti ſunt Amineum, & Græcũ, de quibus ſcripſimus ſupra vbi de vinis regni Neap.

Eaque

Digitized by Google

Eaque ſummo precio Romæ haberi teſtatur C.Plin hiſto natur. lib 14. c.14. Non quia dulcedo in his ex propria ſit natura, id enim falsũ eſt, dicit enim Ariſtot. vinum dulce nullũ ſaporem obtinere proprium vini, ſed alienum penitus reddere. Itaq; ſubdit ipſe philoſophus, proplem.27 ſectio.3 dulcis rei non vini auidus appellandus, qui vini dulcis tenetur deſiderio, ſed quia inter vina, & dulcia quædã ſunt mixta, vt eſt vinum murinum: quod non inter vina modò, ſed inter dulcia quoque nomen habet, ſuntque alia eius generis media: quæ recenſet idem C.Plin. dic. lib.14. c 9 & 13.

Et ſecundum prædicta euitatur oppoſitum de l. quæſitum §. penult. D. de fund. inſtruc. in quo valdè laborant Bart & Dynus.

Quod autem de vino dulci dixi, aliter expoſitum videtur ab Antonio Perſio in vulgari libello del ber caldo, c.5. tu ipſe, ſi ſcis elige meliora.

Neque admodum arridet Andr. Alciati opinio lib. diſpun. 1. cap fin. qui docet Amineum legi, ideſt optimum. Nam Lucas Paetus Alciati diſcipulus, antiquarum dictionum obſeruator lib.3, de menſuris, literam vulgatam retinuit, quam nos ſupra poſuimus.

Latius verò ad intellectum d. §. cui dulcia videndus eſt Ioannes Cephal conſil.734. adhuc ſubtiliter n.10. & 21. lib 5 poſt Abbat. & Deci. in c ſedes extra de reſcriptis.

Cella vini à cella vinaria differt.

Hic quoque animaduertendum puto ad non in elegantem differentiam: quæ colligitur ex dictis Aluari Valaſch conſultat.59. loquẽtis de mercatore: qui legauit apotecam pannorum, qui probat, quod ſi legatur cella vini, nõ idem eſſe ac ſi legaretur cella vinaria.

Vinum tacite aliquãdo veniat legato.

Hæc ante dicta procedunt, quoties in legato facta eſt vini mentio, modò quæro, ſi non eſt vinum expreſsè legatum, an ſit caſus: in quo tacitè comprehendatur, Et ex diuerſis factorum figuris vno vel altero modo respond. veluti ſi fundus inſtructus, vel cum inſtrumẽto legetur, cum plus ſit inſtructum, quàm inſtrumẽtum; eſt in vino exemplum in l. quæſitum, in princ. & §. ſed ſi fundus D. de fundo inſtr. vel inſtr leg vnde Prædijs inſtructis legatis, vinum quoque contineri: quod ibi conſumendum pater-familias comparauit, ſiue ibi ſit, ſiue in apotecis; textus eſt in l. 1. C. de verbor ſignific & d. §. ſed ſi fundus.

Penus appellatione an vinum contineatur.

Item penu legata vinum deberi, ſi non excipitur, textus eſt in l.3. & 4. in fine D. de pen. legat. & an vaſa penuaria? habetur in ead. l.3. in fin. cum princ l ſeq. Potus autem nomine contineri vinum ceruiſiã, & alia huiuſmodi potionis genera probat Rebuff. in l. verb. victus, in princ, D. de verb. & rer. ſignif. legata verò omni penu præter vinum: quod Romæ erit quid veniat? vide textum l. nam quod liquide, §. fin. de penu. lega.

Mobilium appellatione an vinũ contineatur.

Teſtator legauit omnia mobilia: quæ domi habebat, vinum legato cedere, niſi cõmunem loquendi vſum aliter ſe habere, probetur, ideſt teſtatorem de ſuppellectili ſenſiſſe, non etiam de fructibus, de qua re latè Deci. conſil. 472. licèt Decium in quibuſdam dictis oppugnet Hierony. Gabri. conſ.98. in ſpecie propoſita nu.30. & 36.

Totum mobile legatum quid contineat.

Cui eſt ſimile, quoties teſtator legauit totum ſuum mobile, de quo Plotus in repet. l ſi quando nu.16. C. vnde vi, & Borgni. Caual. de vſufr. mulier. relic nu.82. Couarru. variar. reſol. lib.2. cap.5. vide quæſtion. vindemial. nu.35. legatum vini.

Appellatione vſusfructus legati non venit vinum.

Bonorum verò vſufructu legato, vinum minimè comprehendi dicit Cicero in Topicis loco ex contrario, his verbis *Non debere ea mulier, cui vir bonorum ſuorum vſumfructum legauit, cellis vinarijs, & olearijs plenis relictis, putare id ad ſe pertinere, vſus enim non abuſus legatus eſt.* quæ ſententia iure ſcripto fundatur in §. conſtituitur inſtit. de vſufruc. Borgni. Caual. tract. de vſufr. num.82.

Niſi per cautionem.

Qua ratione cautionis remedio vtitur is: cui ſic legatur, & ita vti vino poteſt, & ſimilibus: quæ vſu conſumuntur ſecundum DD. quos vide per Caualc. ibidem nu 84. & inde.

Domo inſtructa legata vinum non venire.

Sed Domo inſtructa ſupellectilem legatam, non etiam vina accipimus, quia domus vinis inſtructa intelligi non poteſt l. ſi in teſtamento, D. de fundo inſtructo.

Annuum vini legatum quando debeatur.

Quæri ſolet, quando peti, & præſtari debeat annuum vini legatum? & reſpond l. C in princ. anni l. in ſingulos, vbi Bart. & alij D. de annu. lega. cum concord. per Vinc de Franch. deciſ. 155. ſequitur Franciſ Viui. deciſ.85. n 2 vol. 1.

Conciliantur l. prædia § 1. de fundo inſtr. & l. quæſitum § 2. de lega. 3.

Hic quoque aduertendum puto ad duo reſponſa: quæ videntur inuicem aduerſari l. prædia §.1. D. de fund. inſtruc. vbi venit in legato vinum venditum, & pecunia, in l. quæſitum §.2. de lega.3. ſub legato eorum: quæ ibi erunt, non veniunt nomina debitorum, & nummi. Sed cõciliantur hoc ſanè modo intellecta. Verbum, *quæ ibi erunt*, cum refertur ad fundum, nihil aliud ſignificat niſi ea: quæ vſus perpetui cauſa ſunt, & inſtrumẽta fundi, Quod ſi in d. l. prædia intelligeremus de inſtrumentis fundi, verba eſſent fruſtra apposita; iam enim fit ibi inſtrumentorum mentio ibi *cum inſtrumento, & iſta: quæ in eodem fundo erunt, cum moriar*, & ita planus eſt ſenſus, vtriuſque literalis contextus.

Odofred. exponit, venire ſub legato nummos: qui modici ſuperſunt; ſicut vinum ad vſum ſcilicet patris familiás.

Meum, & tuum.

Cum quis legat vinum, adijcitque meum, veluti vina mea lego, an hęc adiectio videatur pro conditione, vt ea demum vina quæ illius ſunt videatur legata; text. in l 85. de leg & fid.3. diſtinguit, & Bart ſummat notanter meum adiectum certo corpori, & verbo præſentis tpis facit demonſtrationem, incerto corpori taxationem, futuro tempori conditionem.

DE COMMERTIO VINI, ſub decem prædicamentis.

Vini commercium liberum regulariter in regno.

Vini commertia de iure libera ſunt, cui cõuenit lex regni ſcripta per cap. regis Caroli primi: cuius verba ſunt, item iuſtitiarij ſtipen-

Digitized by Google

pendlarij, & familiares eorum, alijque officiales vinum non emant, aut auferant ab inuitis, nec vegetes cõſignent, ſed à ſpontè vendentibus vinum recipiant, ſoluto prius vini precio: quo melius poterit conueniri, & quo communiter venditur, Quod ſi vegetes ſigillentur, liceat domino remouere ſigillum.

Gloſa ordinaria ſic contrarium vbique per regnum vſurpatur. Eſt, & aliud capit. incipit. Item caueant iuſtitiarij quo cautum eſt, ne vina cuiuſuis arreſtentur ſine mandato Curiæ. vt & inferius tangitur proximè.

Carolo Imper. ſtatutum de carnatico, & vino.

Specialiter autem carnaticum, & vinum ab operarijs, & ſeruientibus eccleſiarum, vt non exigant regij miniſtri præcepiſſe Carolum magnum Italiæ regem Pipino filio: cui regnum ceſſit ſcribẽs anno ſalutis 802. adnotat Carolus Sigoni. lib. 4. ex Francorum legibus.

Vide cap. Caroli primi. in ordine num. 50. cuius verba ſunt.

Bottellerij Curiæ regiæ. Arreſtare vinum an liceat pro victualibus.

Item caueant ſtationarij Bottellerij noſtri, & omnes alij, quòd non arreſtetur vinum ſine mandato noſtro, & tunc in tanta quantitate quanta ſufficiat. Et illud quod reſtiterit vltra id quod erit ſufficiens, non reuendãt, ſed reſtituant venditoribus pro eodem precio: quo emerunt ab eis, & non faciant alicui exinde curialitatem ſub pęna valoris vini, in quo fraudem commiſerint.

Fiſcalis vini ſuſceptor vt vendebat.

Fiſcus habet ſua vina, & pro vino miniſtros: quos vini ſuſceptores dicunt, eoſq; meminit I.C. in l. 18. D. de munerib. & honor. & lib. 10. C. de ſuari, & ſuſcep.

Vinum non dabatur gratuito vt quædam alia obſonia.

Hi ſuſcipiebant vina fiſcalia, & populo vendebãt, nam Romano populo oleum, panis, porcinia gratuita præbebantur, vinum non niſi perrarò, vt Vopiſcus in Aureliano, cuius meminit Prateus in lexico verb. ſuſceptores.

Vini ſuſceptores habebant ſextarios cum illud à prouincialibus acciperent.

Tu verò dic officium horum ſuſceptorum fuiſſe per manſiones, & ciuitates Imperio ſubiectas, & tributarias à prouincialibus accipere vini viceſimas, ſiue quintas decimas ſecũdum locorum diſtantias, vel propinquitates, ideo, & ſeſtarios penes ſe habebant ipſi ſuſceptores, tex. eſt. in l. modios C. de ſuſcep. præpoſ. & arcar. lib. 10.

Ius Baronũ, vt prius eorum vinum vendatur quã ſubditorum quomodo reſtringitur.

Multi Barones idem ius habent in terris ſibi ſubditis ex regum conceſſione, vel alio modo ſicut & Camera epiſcopalis Monopoli in oppido Ciſternini quindecimam, iſti autem domini ius etiam habent, communi, iuſto, & celeri precio vinum ita receptum prius vendere, ac ſubditi coguntur expectare, dum vendatur, non tamen tenentur emere, ſi nolint, vt eſt conſtit. regn. magiſtris procuratoribus iuncta Gloſ. tit. de locat. deman. & ibi Affl. notat. num. 2. valere conſuetudinem, ne quis vẽdat bona ſua, niſi prius venditis bonis regiæ Curiæ eiuſdẽ generis, ſicut eſt, inquit Affl. in multis partibus regni vetuſtiſſima conſuetudo: quod vaſſallus non poſſit vendere frumentum, hordeum, vina, niſi prius vendantur vina Baronis, & fruges, ceſſante verò conſuetudinę non ita.

Hic aduerte, quoniam debent plura concurrere vini bonitas ideſt, vt non ſit acetoſum, vini liquiditas, vt non ſit turbidum, vini puritas, vt non ſit aqua ſubtenuatum, & hæc ex parte vini, ex parte domini alia tria. notanter Io: Sayſon in conſu. Turonenſ. tit. banc. à vin. art. 1. fol 57.

Illa autem tria ex parte domini ſic explicat. primò vt vendat iuſto precio. Secundò vinum ſit natum in feudo. Tertiò vt vẽdatur in domo ipſius domini. vel Caſtello. quæ dicta ſequitur, & commendat Io: Beſſian. in conſuetu. Aluerni. cap. 25. artic. 21 fol. 228.

Ex quibus infertur, iſtud ius non procedere in vino: quod domini mercantur, vt poſtea minutatim vendant cauſa lucri, eſſet enim grauare ſubditos cõtra rationem. iuxta tradita per Frãciſ Ripa de ſale loquentem, in tract. de peſte de remed ad conſeruand. vbertat. nu. 177.

Dicit tamen Io: Sayſon ibi, quòd multi abutuntur.

Vinum regij caſtelli pro curia intereſſe an prius vendi debeat?

Monopoli fuit grauis quæſtio cum regio Caſtellano in anno 1606. & deuentum eſt ad manus, & arma illato vulnere in caput eius à Sindico: qui nolebat pati vinum Regij caſtri ſuperfluum ex munitione annonæ vendi, & interim ne ciues venderent ſuum, de qua re extant regiæ Cameræ ordines, Affl. in dic. conſtit. magiſtris procuratoribus loquitur ẽt de vinis regiæ curiæ ſentiens, vbi non eſt conſuetudo contra fiſcum.

Hoſpitij ius eſſe poteſt vinum carius vendendi quam in collarijs.

Nunquid valeat conſuetudo: qua venditur, vel locatur ius hoſpitij cum priuilegio vedendi carius vno denario ſoliettã vini hoſpitibus plus quàm venditur in ciuitate? Nauarr. conſil. 9. num. 4. tit. de cenſibus reſpondet, talem conſuetudinem defendi non poſſe.

Tu verò, dic contra generali conſuctudine omnium hoſpitiorum etiam circumſcripto priuilegio, ratione autem conſuetudinis potuit compenſatio ſeruitij, quo hoſpes, ſiue caupo ad commodum viatorum vinum emit, vt victori præbeat accepto illo pluri vice mercedis exhibiti ſeruitij, idque commodo eſt viatori, ne ad ciuitatem emptum eat laxus ex itinere. Vide quæ dixi de magiſtro iurato c. de hoſpitio ante finem. verſiculo ſequuta eſt, & ſeq.

Vini venditores non habẽtes vineam an teneantur dicere à quo habuerint?

An qui vinum minutatim vendunt, ſiue etiã in groſſum, vt dicunt, ſi vineas non habent, teneantur indicare à quo emerunt, ne videantur fures? dic non ideo de furto ſuſpectos fieri; cum pecunia, vel amicorum auxilio veriſimilius ſit vinum illud ſibi comparaſſe, Ferron. in conſuetud. Burdegal. tit. 12. de furibus arbuſti. §. 3.

Nota in propoſito ſocietatis Gabellæ.

Socij plures conduxerunt gabellam vini. vbi eſt ſtatutũ pœnale contra vendentes vinum adminutum, an vnus ex ſocijs vendens contra formam ſtatuti teneatur conſocijs ad pœnam? Iulij. Ferett. in tract. de gabel. numero 141. probat quòd ſic, ſi id fecit ſine licentia ſociorum.

Eccl. non tenetur ad Gabellam niſi in caſibus.

Ad ſolutionem verò gabellę non tenentur eccleſiæ pro vino; licèt minutatim vendant, niſi eſſet impoſitio pro oneribus; ad quæ eccleſia quoque teneretur, Thom. Gramat. deciſ. 100. nu. 25. habes infra lib. de Datijs & Gabel. cap. de immunit. eccl.

Vini materia ſub decem...

Non ab re eſt, vini materiam quo ad ciuile com-

præ licamen- tis vinum ſ… omnis.

mertium ſub decem prædicamentis diſſerere, Ecce primum de ſubſtantia, ſecundum quàm definitur in l. ſi quis vinum D. de triti. vin. & olc, leg idest omne quod ex vinea natum vinū permanſit. Eſt autem hæc definitio ex genere ibi *ex vinea*) adjuncta differentia ex conſiſtentia, ibi *permanſit*, eſt enim aliud, & in diuerſam ſpeciem trāſit, vt ſi mulſum fiat melle admixto, vel cum acuit, nam non poſſit dici vinum permanſiſſe, benè probat idem textus.

Eſt error in ſubſtantia … aceto pro vino vendito.

Vnde quærit Vlpianus ſi in ipſo corpore non erratur, ſed in ſubſtantia error ſit, vt puta ſi acetum pro vino veniat an emptio, & venditio ſit. Marcellus, inquit, ſcribit emptionē eſſe, & venditionem: quia in corpus conſenſum eſt, & ſi in materia ſit erratum.

Vſia vini eſſentiam ſignificat.

Ego quidem conſentio; quia eadem propè vſia eſt, ſi modò vinum acuit, cæterum ſi vinum non acuit, ſed ab initio acetum fuit, cūe mebā, aliud pro alio veniſſe videtur, ita textus eſt in l venditionibus D de contrah. empti quo in loco vſia græcè rei eſſentiam ſignificat Bude. not. prior. annot. in Pādec. & Petr Andre. Gammar legal. dialec lib 3 de prædic. ſubſtan. Gloſ. in c ſicut in Sanctificando de conſecr diſti. 2.

Mutuum vini tranſit aliquando in alium contractus ſpeciem.

Sed quid ſi mutuatur vinum pacto, vt reddatur acetum? & fieri tranſitum ratione pacti ad contractus innominati ſpeciem diſputat Deci, & alij moderni in l 2. D. ſi cert. pet. & reſoluitur per dic l venditionibus diſtinguentem vinum: quod acuit ab aceto, ſecundum Ioan. Bologn. in d l. 2. num 35. & 36.

Subſtantiam intelligit I.C. in l. cum quid ſi cert. pet & in l. ſtipulationum quædam, & l. ſeq. D. de verb. oblig. ſub appellatiuo quid...

Accidentia quæ ducunt ad ſubſtantiæ cognitionem.

Conſequens eſt de accidentibus ipſi vini ſubſtantiæ quædam præterea: quæ dicta ſunt, colligamus diſtinctè Nam philoſ lib de Anima in prohemio inquit. Accidentia magnam partem conferunt ad cognoſcendum quod quid eſt.

Quantum, & quale.

Quātum ſubſtantiæ menſura eſt. & de menſuris quadam.

De quanto: quod eſt ſubſtantiæ menſurarum, habes exempla in l. quod ſæpe §. in ijs de contrah. empt. & l. 74 cum leg ſeq D. de verb. oblig & alibi, vt in diſcurſu videbimus, Ad ſciēdum autem; quātum tangamus aliquid de menſuris hæ in regno ſunt ſextarius vulgo carrafa, cuius materia communiter eſt ex opere figulino, vitreo, vel æneo.

Sextarius.

Dimidius: qui, & hemina quibuſdam dicta, eſt vulgò *foglietta* meza garrafa.

Dimidius.

Barillus: qui, & metreta, conſtat ex decem congijs, congius ex vi. ſextarijs Itaque Barillus ſicut metreta ex ſexaginta ſextarijs, ſeu garrafis, de Barillo vini, mentio eſt in c. veniens extra de teſtib Barilium appellant Neapoli: de quo meminit Vrſil. ad Affl. deciſ 399 num. 1.

Barilius.

Quartariū idest quarta Barilli pars ex 15. ſextarijs ſalma vini cōſtat ex quatuor Barillis: quæ menſuræ ratio alicubi variatur, vt in patria ex quatuor Barillis fit ſalma muſti, quæ caballus vini dicitur, quaſi vnius equi par onus. ſalmam verò vini iuxta patrios mores Neapolitanæ mēſuræ æquabilem declarat ſingulariter conterraneus noſter Ab: Georg. Pazzaia in opuſculo de aritmetic. fol. 243.

Quartarium.

Botte Neapol & culiei cuius menſuræ ſunt.

Bottes menſuræ Neapolitanæ ſingulæ ex tribus ſalmis, ſeu ex duodecim Barillis conſtant.

Culleus Neapoli eſt in vſu: quem, vt docet Angel Politian viginti amphoræ complent lib. epiſtol. 10. vectores noſtri cum muſta important ſingulis caballis quatuor vtres imponunt. vtres coriacei ex pelle caprina fiunt in vindictam eius animalis, cuius morſus vitibus eſt noxius Virgil. Georgi. lib. 2.

Vtres.

Vnctos ſaliere per vtres.

Bartol. Taegius dialag. de humore vitis.

Vt is pro vtribus.

Vtres autem, & culleos meminit I.C. in l. 3. in fine de tritic. vin. & oleo. legat. vtria neutri generis quoque dici. pulchrè probat Iuſtus Lipſius epiſtol 1. centuria epiſtola 42.

Amphora menſura & aliorum vaſorum.

Amphora, Hemina, metreta, cadus, congius, quod menſurarum genus ſint iuxta Mediolani vſum explicat Catelli. Cotta in memori. verb. vino legato

Vinaria nauis

Vinaria nauis intelligitur: in quam vinum effunditur, vt inde poſtea hauriatur, leg. 21. §. 5. de furtis, atque ibi Ciſterna vini habetur pro loco effoſſo ad vini cuſtodiam inſtar aquæ.

Epiſtomion quid.

Epiſtomion, quaſi oris obturaculum: quo ad hauriendum ad quotidianum vſum vinū in hypogeis vtimur. Guliel Bude. in Pandect.

Cupæ, ſiue caupæ & cuppe, vinaria vaſa.

Cupæ; quarum in ll inſtrumēta fundi dicuntur, vaſa vinaria maiora: quæ vulgò vegetes appellantur, à priſcis dictæ caupæ, & hinc caupones Catelli: Cotta in memorial. verb vinitor vide Alcia. in l. vinaria de verb ſigni. Cuppos verò vulgò tinas, vel tinaceos dicit Menochi. de præſumpt lib. 5. præſumpt. 152. num. 25.

Menſuræ, & vaſa vanaria.

Inuentum Finei de vaſis ad vina ſeruanda.

Lagena antecenia dicitur Apuleio aſino aureo prægustatio, & præparatio ad veneris paleſtram exercēdam, Beoald. pro lagenis laguncula vſurpat vettinas Andr Baccius li. 1 c 31. vettinę Romæ ex ſincera creta ad vina conſeruanda oſtēſæ ſunt à Ioanne Antonio Finco in libello: quem vulgò edidit, delle vettine, refert enim ad duas cauſas, vini vitium contractum. vnam ipſius vaſis ligneam materiam eſſe: quæ mucorem, vel aliam quampiam concipit qualitatem, Alteram extrinſeci ambientis aeris, vel noxiorum ventorum: quibus pori eius vaſis facilè penetrantur, vt immutatur vini ſubſtantia, & vini ſpiritus exalet, vi diſſoluta, ideo ipſe Fineus eligi vult vas figulinum pice, & cera munitum oleo ſuper infuſo, ac deſuper cooperculo pariter cerato impoſito. Quale inuentum, ſiue nouum, ſiue etiam antiquitati placitum non facilè præſenti vſui accommodatur, ac in quibuſdā mordetur per Andre. Bacci. de natura vini dic. cap. 31. De vaſis potatorijs; vinarijs, & Aquarijs notanter Iſidor origin. lib. 20. c 5. & c. 6.

Bicus & Bicarius.

Bicus vas vinarium: à quo Bicarius: quod eſt diminutum recta græcorum forma, nomen

hodie

hodie frequentatiſſimum Cœli Rodigin. lectio. antiq. lib 28 c 6. vbi, & de pytinis, & de croſſo, quo inquit ipſe, vocabulo Venetijs in ęnopolijs vtuntur plurimum de varijs antiquorum poculis, eorũque formis per multa capita ſcripſit accuratiſſime Atheneus Dipnoſoph. lib. 11.

Varia vaſa potus inuenta.

Bycium vitreum meminit Dioſcorid. lib. 2. vulgò bicchier. idem quod Bicus, ſeu Bicarius: de quo proximè, ſunt, & alia in ll. veluti Ancones, Ampulla, Baucale, Cadus, Cuppa, & Cuppula, Calix, Cyatus, Congius, & congiariũ, Cymbiũ, Crateres, Dolia, Dyota, Promulſidarium, Patera, Phiala Seria figulini operis ſm Andre. Alci. in l. 206. de verb. & rer. ſignif Schard. in lexico Iuris. verb. Seria. cuius Scyphi pars fundus, & anſa ponuntur in l. ſed ſi 26. de acqui. rer. domi. Scyphus Teſta, Trulla: dequa Lazari Baiſi. animaduerſ. in titul. de auro, & argen. lega. Trientes, Carcheſion, poculum, ſitula.

Tina & tinacio.

Tina, & Tinacia e quernu, & firmo opere: quarum vſus in vindemijs ad calcandas vinacias, & muſtum excolandum Andre. Bacci. lib. 1. c. 10. vrna, vrnalia, vrceolus, & vrceus.

Colum niuarium quid & de ſacco niuario.

Inter vaſa ad potum pręparatoria eſt colum niuarium à niue ad vina refrigeranda nuncupatum, de quo textus in l. in argento D. de auro, & argen. legat. interpretatur Cotta in memori. verb colum niuarium. vbi Martialem meminit Epygr. lib 14.

Sentinos moneo noſtra niue frange trientes
Pauperiore mero tingere lina potes

ac de ſacco niuario idem his verſibus.

Attenuare niues norunt, & lintea noſtra
Frigidior colo non ſalit vnda tuo.

Cola ex quibus conficiantur.

Cola enim ex politis viminibus precioſiori vino, ſacci minore precio, vnde vina colabantur per ipſas niues ſeruiebant, eoque modo veteres ſacco, & niue vini vires frangebant, & vt C. Plini. ait caſtrabant, vt minus nocerent, vt adnotat Adrian. Turneb. in libello de vino. vinum niuatũ, quod eſt niue refrigeratum, accipi, itéq; aquam niuatam, Brixi. & Schard. in lexi. eſtque

Nix ad refrigerandum vinum inuentum & quis conſeruatur.

memoria dignum, quàm vetus ſit aſſeruandæ niuis ad potum refrigerandum: quem commemorat Athenęus Dipnoſoph. lib. 3. Alexandrum cum Petræ ciuitatis Indiæ obſidionem percurreret triginta magnas foſſas excauaſſe: quas cum niue repleuiſſet, ramos querneos ſuperinieciſſe. ſic enim plus temporis niuem perdurare. ibique probat quam antiquior ſit niuis vſus ad aquã, & vinum refrigerandum, quam teſtetur Vrſus lib. 2. de vſu niuis: qui Auicennæ Galeni, & C. Plinij locos non egreditur, ſed, & ſine niue refrigeratoria loca excauata in Inſula Cimolo ex antiquis colligit idem Athenæ. eo. c. 21. de potu antiquorum, vbi æſtatis tempore vaſa fictilia tepida aqua plena deponebant nulla re niuibus differentia, & de vaſe refrigerando apto Athen. lib. 11. cap. 19. ad hæc Mercurial. variar. lib. 1. c. 8. de varijs antiq. refrig. vin. & aquam modis, de decotta, & calida, adde Blaſiũ Villa franca: qui methodum compoſuit refrigerandi ex ſalnitro vinum, & aquam.

Ahenum.

Ahenum præparatorium quoque vas eſt: in quo aqua ad potandum calefit, l. cum delanionis §. itẽ cacabos, de fundo inſtruc. calida enim vino miſcebatur. contendit Anton. Perſius in libello del ber caldo c 3. eius tamen conſultatio non eſt recepta, ſicut nec illa Finei. placuit enim magis quod Baldaxar Piſanellus medicus Bononienſis vulgò docuit in tractatu naturæ ciborum cap. vltimo dell'effetti del ber freſco.

Miliarium.

Miliarium eius eſt mentio, in l. & ſi non ſunt §. ſi cui fortè de auro, & argen. lega.

Modioli, & inter pręparatoria ſunt ad bibendum pro hauriendis aquis ex puteo l. Seiæ dulciſſimę eod. tit. de aur. & arg. leg. declarat Cotta. in memorial. eod. verb.

Abacus.

Abacus repoſitorium eſt: in quo pocula ponuntur potoria.

Varia igitur fuerunt apud veteres vaſa vinaria, ac modo longè maiora, de veteribus diſſerit Macrobius in Saturnal. contra quem inuehit Petrus Crinit. lib. 19. de honeſta diſcipl. cap. 11. latiſſimè apud Rauiſium textorem, & Iulium Barbar. in ſuis officinis, & de menſuris potus antiquorum, & ordine earundem quędam quoque adnotat doctiſſimè Mercurialis variar. lecti. lib. 1. c. 12. vbi de ſextante deunce.

Oſſa humani capitis interfecti pocula Scythis.

Memoratu tamen dignum eſt, quod Ioannes Boemius notat lib. 2. de mor. genti. c. 9. Scythis oſſa capitis humani. ideſt hoſtis in bello interfecti pocula pręberi, & Georgianis in præliũ ituris pugillarem cucurbitam. eo. libr. c. 10. craterem Argenteum non eſſe propter vſum in ſuppellectili, nec nullum vas argenteum ſecundam veterem ſeueritatem non admittentium ſuppellectilem argenteam inter priuatos, vt in l. 3. D. de ſuppel. lega. Noſtris verò vitrea ſunt pleraq; magnatibus argentea, aurea, Murrhina, ſiue murrhea. Cryſtallina murrhina vaſcula quidã putant eſſe porcellana, vulgo nuncupata, ſed contradicit Baccius ex diuerſitate materiæ, quemadmodum, & myrrina differunt propter condimentum è myrra. Hic non omitto quod de Paulo Æmilio fertur in Apoph. tem. li. 5. qui ex pecuniarum infinita vi reperta in caſtris hoſtium ipſe ſibi nihil ſumpſerit, Tuberoni tamen genero phialam põdere quinque drachmarum fortiter geſtæ rei præmium dedit, atque hoc primum aiunt argẽteum vaſculum in Aeliorum domum fuiſſe ingreſſum, meminitque Nicol. Leoni. de var. hiſtor. libro. 3. capitulo 93. Rhodias ollas percelebres factas ex myrrha, ſchenantho, croco, balſamo, amomo, cinamomo mixtis illarum materiæ ſubactis, ebtietatis arcendæ, & veneris excitandæ gratia propter caliditatem compoſiti qualem ſimplicium commixtionem meminit Athenæ. Dipnoſop. lib. 11. capit. 2. vbi fictilia pocula nobis vitanda probat quod apud Perſas ijs vtuntur, quos rex honore priuauit. fatetur tamen fictilia ſæpius iucundiſſima aromatibus irrigata commixtis fictilibus vtuntur tenues, quibus ſunt, & lignea torno eloborata, quin etiam fictilibus vti ſolitos in ſympoſijs græcos Atheneus cõmemorat: atq; Aegyptia Copto fictiles aduectos calices, ſubacta cũ aromatib. argilla, Nic. Leon. de varia hiſto. li. 3.

Porcellana vaſa.

Phiala magni ponderis & precij.

Rhodia ollæ percelebres ex quibus conflatæ.

Vaſa fictilia, & lignea quibus Perſæ nitebantur.

Quid

Digitized by Google

... pingi deceat in poculis ? docet ...

... Acanthum, hederam, Orpheum, ylu iſq; ſeſſitates .

Anacreo ſimiliter græco carmine oſtendit, Baccum effingendum in poculis, cum cuduntur argentea, vel aurea, vino ſcilicet madidum; item vites, & palmites, botros, hederas, amoréque ſpirantem calores, non aſtra, non Booten, non Pliadas, non Martem, nō prælia, tradit Crinitus de honeſta diſcipl lib 9 cap 4. ſed; & frequentari flores in ipſis vaſorum picturis, antiquis. & nouis exemplis, tangit Andre. Bacci lib. 4 de vinis, & conui. antiq 4. parte, quid vina coronare.

Flores in vaſis pingendos.

Nec eſt ſilentio prætereundum quod de Herbipolenſis Præpoſituræ vſu dixit Io: Boem. lib 3. cap 15. eius nouum poſſeſſorem teneri in multis per regionem pagis ob decimam; quam in his habet, referta vino ingentia dolia in publicum ſtatuere, & ſcutellas aliquod imponere: ex quibus quicunque velit, bibere poſſit.

Herbipolenſis in decimis colligendis.

Expedit autem diſtingui vaſorum qualitates, valorem, ac regionis cōſuetudinem, vt conſiderant DD. præſertim Odoffred. in l ſi cui legatū §. ſi vinum, de trit vin & oleo legat. Vnde pone quód in hæreditate: cuius vſusfructus mulieri legatus eſt, habentur vaſa vinaria quomodo de eorum proprietate ſeruādæ hæredi caueri oporteat? dic pro vegetibus magnis: quæ vſu non conteruntur, & tardiſſimè veteraſcunt, ſatis eſt cauere de vtendo, & fruendo arbitrio boni viri.

Vaſorum valor attenditur quo ad varios articulos.

Cautio pro vſufructu doliorum in hæreditate magna ſint vel parua.

Pro vaſis verò paruis: quæ conteruntur, & citius veteraſcunt, neceſſe eſt æſtimationem haberi, eorumque precium reddi finito vſufructu, ita diſtinguendo reſoluit Io: Bap Caccialup inter conſ. Soccin. conſ. 9 vol. 4. cuius dictum examinat Maxil. Barenſ. in conſuet. mulier licèt numero 82. de Iur. doti. & videbis Borgni. Caualc. de vſufr. mulier relic num....

Oenophorum vas eſt vinarium Iuuen Satyra 6. Apuleus lib 2 & 8 Aſini aurei Martial & Viues apud Plinium.

Oenophorum vas.

Stante ſtatuto puniente, qui offenderit aliquem cum armis, vel re aliqua apta ad nocendum, non cōprehenditur qui percuſſit aliquem cum amphora plena vino, vel cum vaſe vitreo, vel terreo, cum non ſint iſta ordinata ad nocendum, Angel. in l. armatos D. ad l. Iuli de vi publi. quem refert; & ſequitur Auguſt ad Angel, de malefici. verb vno ſtocco ferreo in princ.

Amphora non venit armorum appellatione.

Notabis, Dolia, & vaſa vinaria vacua non auferri hæredibus defuncti per collectores ſpoliorum pro camera apoſtolica declaratum eſt enim, hæc, & ſimilia domeſtica per quoſuis presbyteros, ſeu clericos ab humanis decedentes tempore eorum obitus in eccleſijs, ſeu in eorum domibus eccleſiarum earundem, vel alibi vbiuis locorum relicta, etiam ſi ex fructibus, & prouentibus beneficiorum: quę dū viuerent obtinebat, acquiſita fuerint, ſub ſpoliorum appellatione minimè venire, nec pro ſpolijs vllo mō reputari poſſe, ex Bulla Pij V. anno 1567. eſt initium Romani Pontificis, ſed difficulter iſta perſuadentur iniquis, ac rapacibus quibuſdam ſub collectoribus textus in l. Seię de aur. & arg. lega.

In ſpolijs non auferūtur hæredibus clerici dolia ex hæreditate.

Seia dulciſſima poculum aureum: quod elegerit fidei hæredum committo, vt dent, quærit I.C. cum in hæreditate non ſint niſi trullæ ſcyphi modroli phialæ, an Seia de his ſpeciebus eligere poſſit? reſpondit. cum omnia potui parata pocula dicantur poſſe eam ex his eligere. licèt non ſint aurea. dicit Gloſſ. & rationem reddit, ne reſtringatur legatum.

Optio in legato poculi. de quo ſit intelligenda.

De vaſis electrinis inter cætera vaſorum ad potum genera, eſt mentio in l. 34. §. Neratius de auro, & argen. legat.

Vas electrinū quid, & ex quibus fit.

Electrinum quidā dictum putant propter ſimilitudinem cum Ambra. Sebaſti Erizzo. vulg. lib. *diſcorſo ſopra le medaglie fol. 63.*

In poculis aureis, vel argenteis contingere poſſit quæſtio, cum legantur, & in maſſam deducuntur: quæ à legatario petitur, an per diſtinctionem mutata videatur teſtatoris voluntas? & legatum conſiſtere, & deberi cum maſſa exiſtat. habetur in l. ſeruum filij §. ſi pocula D. de legat. 1. vbi Bart id admittit: quia forma eſt ad materiam reducibilis. ſequitur Iaſ. num. 5. per textum l. quæſitum §. illud fortaſſe de lega. 3. examinat Menoch. de præſumpt libro 5. præſumpt. 171. pocula oleaginea meminit I.C. in l. qui concubinam §. qui quatuor de legat 3. non pro eis: quæ oleum continent, ſed quæ ex olea arbore effinguntur, ſecundum quoſdam Gloſſ. verò contra.

Vas ad maſſam redactū an legato cedat.

Vaſa potoria contineri appellatione, & nomine potus eſt textus l. 3. D. de penu. legat ſecundum Rebuff. in l. verbo victus. verſiculo potoria de verb. & rer. ſignif.

Penu verò legata nō contineri dolia, eſt textus l. 3. §. vltimo de penu. lega. vide Menoch. de præſumpt. lib. 5 præſumpt. 152.

Penu legata quid veniat.

Et aduerte ad ea: quæ diximus, quoniam vinaria vaſa propriè ea ſola dicuntur; quæ ſolum ad opus vini omni tempore ſunt parata, vt puta torcularia, non autem dolia. dicit Lucas de Pen. in l. 1. C. de impon. lucrat. deſcript. fol. 70. col. 1. per leg. vinaria de verb & rer. ſignific. vide ibi textum, & commentarios.

Dolia, & torcularia cum fundo an cedant in venditione.

Cum venduntur dolia vti fundi acceſſoria, animaduerti oportet, an ad numerum fiat eorum venditio, vel ad corpus exemplum primi dicti, vt ſi dicam vendo tibi prædium meum cum doleis octoginta, quæ ibi ſunt. Nam 80 numerari debēt, & tradi, textus eſt in l. pen. §. ſi dolia D. de actio. empt. quem textum malè expendit Fernand. Rebel. in 2. par. de obligat iuſtit. lib. 9. de contrac. empt. & vendit. quæſt. 17. ſectio. 2. in fine, intelligit enim hoc genus contractus ad menſuram quaſi pro eodem ſit numerus, & menſura, cum textus, & recti ſermonis ratio ad numerum referantur, quamuis de venditione: quæ ad corpus ſit, rectè ponat, vt ſi dicam vendo prædium cum dolijs ibi exiſtentibus; quæ ſunt 80 quo caſu ſi plura inueniantur ſimul vendita cenſentur, niſi alia ſit coniectura voluntatis cōtrahentium videbis ſupra quæſtio. vindem. q. 18. incipit an autem vendita vinea.

Quæ

Digitized by Google

Menſura qua attendi debeat cum vinum venit, in dubio.

Quæ menſura attendi debeat, cum vinum venit? in dubio actum videtur; vt ſoluatur ad menſuram loci, vbi tradi debet. Alber. Roſat. in l. arbitrio. D. de eo q̃d certo loco, ſequitur Alciat. in l. vinũ verb. quo tempore col. fin. ſi cert. pet. vide infra vbi.

Vendere vinũ cum caſtaneis in fraudem ſtatuti.

Stante ſtatuto, quo menſura vini vendatur octo denarijs, puta folietta. non poteſt venditor in fraudem ſtatuti vendere vinum cum caſtaneis, & augere precium caſtanearum, recuſando vendere vinum; niſi quoque caſtaneas emptor emat; Bart. in l. per diuerſas n. 25. C. mãdat.

Boni vini melius inuenitur.

Ecce in ſtipulationibus non ſatis eſt ſine qualitate vſq; adeo vini Campani boni tot amphoras exprimi, nam adhuc incertum videtur, cum bono melius reperiatur l. vbi autem non apparet. in princ. de verb. obligat.

Fructuum quantitas quomodo probetur.

Quantitatem autem fructuum perceptorum iuramento probari DD tradunt in l. traditio in fine C. de actio. empti. Bal. in l. ſi fundum C. de rei vendic. probari quoque per redditus vicinorum agrorum eiuſdem qualitatis. Iacob. Menoch. de præſumpt. concluſ. 817. & 1250.

Promiſſio veteris pro nouo vino nõ eſt mutuum contractus.

Eadem qualitate attenta nõ licet vinum nouum pro veteri, neque deterius eo: quod acceptum eſt in ſuo genere mutuo reddere leg. cum quid D. ſi certum pet. cum ſua materia, & Bal. in l. rogaſti §. ſi tibi. eo, tit. verſ. extra quæro: vbi dicit. quod ſi promitto vinum vetus pro nouo dicor plus promittere qualitate, & non eſt mutuum, ſed contractus innominatus.

Eſt autem accipiendum non niſi tantum, quantum datum eſt ſine augmento ſiue de vino loquaris, ſiue de alijs frugibus c. ſi quis clericus cum 2. ſequentibus 14. q. 4.

Dolus creditori vino veteraſcet.

Et vtrum vinum vetus pro nouo ſolui poſſit inuito creditore? ad intellectum Gloſſ. in d. leg. cum quid ideſt cum creditor vult expectare vinum nouum, vt ibi dicit Ang. videbis Hieron. Cæual. practic. quæſti commum. contra cummu. queſt. 621. vbi tenet cum Bart. reſtituit poſſe vetus pro nouo argumento d. l. à contrario ſenſu; ego tamen contrarium dico, eſſet enim plus accipere in qualitate, & ſic contra naturam mutui vt ſupra notauimus, Nec omittendum ad textum ante citatum leg. 74. & 75. de verb. oblig. vulgo vſurpari, vt vinum aliud, dicatur ſupra quod optimum eſt, optimiſſimum vocant, vt & proximiſſimum, minimiſſimum, & ſimilia Tiraquell. notat de rettract. lignag. §. 11. Gloſſ. 1. in principio.

Genus autem, & qualitatem; de quibus in d. l. cum quid in fine eſſe de naturalibus in ſubſtantia mutui. defendit Nicol. Bellon. ſupputat. Iur. lib. 1. c. 5. ad intellectum d. l.

Quantum eſt ſubſtãtia menſuratiuum.

Quãtum eſſe ſubſtantiæ menſuratiuũ, exemplum habetur in l. quod ſæpe §. in ijs de contrahen. empt. l. 74. cum l. ſeq. de verb. oblig.

Pulchrum quæſitum ſub hoc predicamento eſt Vlpiani in l. vulgaris §. ſed, & ſi de naui D. de furtis *quid ſi ciſterna vini ſit, aut aqua ciſterna? quid deinde ſi de naue vinaria, vt ſunt multæ in quas vinum infunditur, quid dicemus de eo: qui vinum hauſit? an totius oneris fur ſit, & magis eſt, vt, & hic non totius furem eſſe dicamus. certè ſi proponas in apotheca amphoras etiam vini, eaſq; ſubtractas, ſingularum furtum fit, non totius apotheca, quemadmodum ſi ex pluribus rebus mouentibus in horreo recluſis vnam tulerit.*

Vini ciſterna & nauis vinaria.

Furti actione teneri & pro furem agi quomodo differãt.

Principium verò d. l. dum habet, quòd qui dolium aperuit, & inde parum vini abſtulit non tãtum eius: quod abſtulit, verum totius videtur fur eſſe, conceditur, ſed in tantum eum furti actione teneri, quantum abſtulit relatiuè de peniten. diſtin. 1. c. vulgaris vbi bona Gloſ.

Teſtificatio de vino & vini qualitate.

Eſtque notabile in materia teſtium, quam ſcientiæ cauſam reddunt ſiue de eſſe, & qualitate, ſiue de quantitate vini ex Bart. in tract. de teſtibus verb. vinum, & verb. vas vini: cuius eſſe non probat teſtis dicens, quia vidit colorem, poſſet enim eſſe aqua tincta, ſed debet dicere. quia, & odorauit, vel quia guſtauit, vel quia vidit in taberna vinaria, vel extrahi de vaſe vinario, & ſimilia, & pariter negatiua per abnegationem qualitatum repreſentatur adde: quæ ſupra dixi ad l. 1. C. de peric. & commo. rei vend. vbi de rogitu Notarij ſuper vino vendito bono in odore, colore, & ſapore.

Menſuræ modus duplex, & cuius temporis attendatur.

Et de quantitate ad menſuram vaſis recurritur, fitque replendo eum de alio ad menſuram, vel menſurando quantitatem ſpacij vacui: quod in artis peritia conſiſtit, vt rectè indicetur, ſecundum Barto. ibi verſ. quantitas, & verſ. qualitas nu. 50.

Vbi verò menſura vini aucta eſt, vel diminuta, attenditur menſura: quæ erat tempore contractus, & non tempore conſignationis, quando debitor diſtulit conſignare ſtatim. Ioan. Bacca ad Bartolom. de Capua ſingul. 41. per cap. cum quis canonicus extra de cenſib.

Tempus vini æſtimationis.

Cuius temporis vini æſtimatio fiat, & cuius loci? habetur, & not. in l. vinum D. ſi certum pet. l. ſi res aliqua de condict. tritic. de tempore enim ad locum idem eſſe Iudicium, not. ibi Bartol. loco enim, & tempore rerum precia variantur l. precia, §. non nullam D. ad l. falcid.

Intereſſe conſideratio quo ad emptorem.

Et quia emptoris intereſſe ſolet attendi duobus modis tam in terminis d. l. vinum quam l. ſi ſterilis, §. cum per venditorem D. de action. empti. videbis Soccini, conſil. 156. nume. 10. vol. 2. Opinio autem Curtij iunioris in d. l. vinum nume. 28. quod valor quanti plurimi creſcit à die moræ, donec ſatisfiat, nec reſtringitur ad triennium, vltra quod tempus vinum communi vſu non ſeruatur, quoties ſcilicet vinum debetur in genere, recepta eſt à DD. vt & iudicauit Senatus Mantuæ teſte Io. Petr. Surdo deciſ. 81. contra debitorem.

Emptoris in mora.

Sed quid è conuerſo; ſi emptor fuerit in mora recipiendi vinum ſibi venditum? dic à tempore talis moræ inſpici æſtimationem quanti minimi. Bald. ſingulariter per textum in l. ſi hominem D. mandati, ſequitur Cremon. notab. 95. & ibi bona additio.

Et ad intellectum d. l. vinum Andr. Fachin. controuerſi. lib. 2. cap. 74. Nicol. Bellon. variar. lection. lib. primo, capit. 17. Et eſt notab. quod

docet

Tempus æſtimationis.

docet Zaſius in d l. vinum. Tempus æſtimationis dupliciter conſiderando ideſt à quo incipit ratio haberi æſtimationis, & ad quod tempus finitur eiuſdem æſtimationis ratio itaque a quo fit initium ad quod finis denotatur.

Precium in immenſum auctum moderatur.

Temporis quoque ratio habetur in emptione, & venditione vini ad tollēdum vſuræ crimen in terminis c. fin. extra de vſuris, de quo nouiſſimè Io: Baptiſta Lupus tracta. de vſuris, & commerc. illicit. comment 8. §. 2 num. 95. quo caſu notandum, quod caritas rarò accidens: propter quam vini, vel aliarum rerum precium in immenſum creſcit, non attenditur, ſed debet moderatè liquidari ſecundum Franciſ. Ripam de peſte 2. p. num. 98: ſequitur notanter Plotus de in litem iurando §. 4. num. 68. & Anton. Theſaur. Senat. Pedem deciſ....

Alciati opinio contra Za ſiû examinatur.

Quid ſi datur vinum, vt in Kalendis Maij reſtituatur tantundem, vel eius æſtimatio? Andre. Alciat. in l. 2 ſi cert pet dicit contractum eſſe mixtum ex mutuo, & vēditione, & ideo agi præſcriptis verbis Bartol. verò nu 44 tenet ab initio eſſe duos contractus alternatiuè conceptos, ita tamen, vt ſit in electione debitoris, implere emptionem, vel mutuum per l ſi tibi area D. de præſcrip verb Bolognet. diſputat contra Alciatum. Verum Aleiatus præſupponit moram debitoris: qui cum non elegerit, aget creditor præſcriptis verbis, Bolognetti ratio concludit ab initio antequam mora præiudicet debitori.

Ratio loci habenda in conſignatione vini.

Cum vinum venditur, puta Surrentinum, vel Brunduſinum, an ſit tradendum Surrenti, vel Brunduſij, an in loco contractus ad intellectum l ratio §. fin de action. empt. vide omninò Cagnol. in d l. vinum n. 59. & poſt eum Bologn. diſtinguentem nu 37. qui hoc conijci opinatur ex conſuetudine contrahentium; qua ceſſante aliud eſſe, ſi vendatur vinum Brunduſinum, aliud vinum; quod eſt Brunduſij.

Et notabis dic. §. fin. à Brunduſio vinum venit, à, dictio ſeparationem ſignificat, ſecundum Bartol in l. ſi ex duobus D. de duob. reis Bald. in l. à Caligato C. de nuptijs.

Et ratio temporis propter libelli formulam.

Eſt præterea ratio temporis habenda propter libellum formandum V. G ad reſtitutionem vini mutuo dati; quoniam niſi mora præcedat, nihil refert, pluris valuiſſe tempore mutui, quam cum reſtituitur, DD. in d. l. cum quid Nicol. Boer. deciſione trecenteſima uigeſima ſeptima, numero quinto, & omninò Rebuff. 3. tom. conſtit. Franc. de fructib. & cor. reſtit articulo ſexto, Gl. 1. eſt tamen aduertendum, quòd cum vinum non recipiat ex tempore incrementum ob non durabilem naturam, eius æſtimatio attendi debet, intra quod tempus exiſtit, vel exiſtere poteſt, ratione quanti plurimi, quo caſu loci conſideratio habenda eſt, cum in quibuſdam regionibus plurimos annos in quibuſdam pauciſſimos duret, & in hac prouincia paulo plus anno; notanter Borgni Caual de tutore, & curat. à numero 227. cum pluribꝰ ſeq citatque Roland. à Valle conſilio 99 numero decimo, verſiculo vlterius dicitur, volumine primo, vinum autem; de quo actum eſt in contractu non æſtimatio peti debet in libello alias malè ageretur. Guid. PP. q. 358. de quo poſtea dicam.

Igitur contra moroſum ita.

Libellus in vini mutuo reſtituendo.

In curia & c. comparet T dicens anno elapſo mutuaſſe 7. amphoras vini latini Petro, qui cum requiſitus in menſe..... reddere diſtulerit, creueritque æſtimatio ad ducatos.... petit eundē condemnari, & cogi ad dicti vini reſtitutionem, & eius: quod intereſt ratione dicti incrementi, etiam ſi quod contingeret quo vſque integrè ſatisfiat, &c.

Probatur hic libellus à Bald. in fine d l. vinum Marc. Mantua ſingul 296. Boer deciſione 68 numero 5.

Et caue, quod nullo loco expreſſo, cum propter actoris priuilegium quis conuenitur ratio menſuræ habetur ob rei domicilium, & locum, quo regulariter fuiſſet ipſe reus conueniendus; quod in ciue Neapolitano exemplificat Ioannes Bologn. in repet. d. l. vinum, numero trigeſimooctauo.

Quando.

Temporis conſideratio.

Sub prædicamento *quando*, perpetuò menti tenendum dicit Angel. in l Titius in fine, quæ res pigno. obli. poſſ. quando ait ipſe, aliquis debet recipere aliquid: quod curſu temporis deteriorari poteſt, vt vinum, vel granum, non cogitur recipere ante tempus, citat Guliel. de Cunco. in l. comparationes C de fide inſtrum. Caſſane. in conſue Burg des cenſes § 2 numero 31 fol 152. Sed an elapſo tempore, liceat emptori recuſare? Affl. & add. deciſione 280. declarat Vrſil. deciſione 399.

In precij deceptione loci conſideratio.

Ad ea verò: quæ de loco tetigimus adde notanter quòd cum vinum Neap. venditur Romæ tradēdum, ſi de precij deceptione ageretur propter l. 2 C de reſcind. vendit attendenda eſſet æſtimatio pro vt Romæ valet, & ſic loci deſtinatæ conſignationis ſecundum Alex. in d l. vinum numero ſexto, Iaſ Deci & Bologn. & de communi opinione teſtatur Cagnol. quarto notab. numero ſeptimo.

Nota quoties in tranſitu retinetur vinū alio transferendum, quo precij ratio habenda.

Per quæ infertur quòd ſi dum vinum traducitur ad locum deſtinatum, retineretur in portu alicuius oppidi, ibique oppidani cogerent conductorem, vt venderet iuſto precio, non poſſet Magiſtratus eius oppidi ſtatuere minus precium, quam quo vendendum fuiſſet Romæ. & ſic in loco deſtinato, vt in quæſtione frumenti, & ſiliginum deciſum refert D. Garſi Maſtril. deciſ. 17. vbi citat ſupradictam opinionem nu 18. & dixi de catapan. c. de his quæ ad offic. catap pert.

Agere.

Vini effectus innumeri refuſiuè.

Innumeros effectus vini habet in ſe hoc prædicamentum, quorum aliquos recenſebo ne abſtemius videat. ex Horatio carmi. lib 3.

Narratur, & priſci Catonis
Sæpe mero caluiſſe virtus.

Digitized by Google

Idem Horat. epiſtol. lib. 1.

Priſco ſi credas

Laudibus arguitur vini vinoſus Homerus.

Muretus in ſuis poematibus ita, vt imbre tellus ſic riganda mens mero. Vt illa fruges hæc bona conſilia efferat. Horat. 5. epiſt. lib. 1.

Addocet artes

Fecundi calices quem non fecere diſertum,

Et ode 28. lib. 3.

Munitæq; adhibe vim ſapientiæ

In vino veritas.

Eſt adagium in vino veritas. Eſt enim quaſi torturæ ſpecies Horat. lib. 1. Epiſtol ad Lellium.

Commiſſumq; teges, & vino tortus, & ira.

Et lib. 3. carmi. ad amphoram.

Tu lene tormentum ingenio admones

Plerumque duro. Tu ſapientium

Curas, & arcanum iocoſo

Conſilium retegis Lyæo.

Epiſt. 5. lib. 1 Horat.

Operta recludit

Horat. in Epod. ad Pectium.

Simul calentis, &c.

Vuæ ſanguis ad acuendos elephantes aurendus.

Vuæ ſanguis Elephantis oſtenditur ad acuendos eos in prælium, Machabeo c 6.

Somnum affert, curas adimit,

Et metum, ſpem auget, homines exhilarat, & inflat, vt ſuperbiant, ac ad arma temerè decurrant paupertatem minimè curat inſanire facit amantes. Atq; ab eo dictum Plato aſſerit in Cratylo, quòd exiſtimatione, ac opinionum varietate mentem oppleat. Sed Franciſ. Sancti. ad Andr. Alciat Emblem. 13. notat vinum appellari, & græci dici emolumentum, ſeu iuuamen οἶνος à vi, corporeas enim vires roborat, & animales, Et vbi per ſe vinum nō ſufficit hilaritati, herba iniicitur: cui nomen Nepēthes, & Bugloſſa: quæ eius eſt vis, vt potores hilares faciat, vt de natura ſimplicium, not.

οἶνος

Nepenthes herba & Bugloſſa ad potum hilaritatis cauſa.

Multiplices effectus ſiue bonos ſiue malos, eorumque internas ſiue externas cauſas ponit Io: Bapt. Confolanerius in libello de vini natura: poſt quē Andreas Baccius lib 2. hiſtor. vini Sylua nuptial. li. 4. nu. 60. Baldaxar Piſanel. cap *perche ſia neceſſario il bere.* Io: Flauius Brunus tract. *del vino, & aceto, e de' loro effetti.* Io: Guttier. canonic. quæſti c. 4 de ebrietate Athen. dipnoſophi. cap. 29. Galeot Mart. de doctrina promiſcua c 4. Petr. Lenandetius tract. de onerib. doctorum q. 62. p 4. verſ. vinum magni iuuaminis.

Vini temperatura qualis.

Et de vini temperatura notanter diſſerit Fracaſtorius: quem diuinum appellant, diffinitque non eſſe humidum, vt quidam aſſerebant.

Vinum lac Veneris.

In prouerbio. Vinum lac Veneris; quam, & ebriam appellat Horati. carmi lib. 1. ode.

Nil venus ebria curat.

Ideo finxerunt Priapum Veneris, & Bacchi filium, quia qui vino indulgent, ſunt natura ad Venerē proniores. Quare, & letitiæ, & voluptatis condimētum vinum appellat Anton Panormita. Epiſt. 1. lib. 4 Facit Ouid. 1 de arte amandi dū ait,

Et venus in vinis ignis in igne fuit.

Cōtraria his verbis explicat notāter Galeott. Marti. lib. de doctrina promiſcua c. 4. *vino calida refrigerari, algida calefieri, humida ſiccari, ſiccata humectari. Item plerumque maximis caloribus flagrantes potu vini refrigeratos, & algore contractos meraca bibitione caluiſſe. Siccum autem hominem potu vini humectari, cū plerumq; ſtomacum, & nimioq; humore nauſeātem optimi vini ablutione ſiccatum, inquit, ſæpenumero contigerit, vnde.*

Somnolentos effici vino madidos, notat C. Plinius, cum ait, quòd ſolem ebrij nō videnț orientem, Prouenire iſta ex aduentitia vini natura, inquit Ioannes Paulus Donatus Gonzagior. lib. 18. contrad. 24 & qui bibaces incompoſiti apud Atheneum lib 10 c. 16.

Ebrietatis damnatio.

Locus hic requirit, vt aliquid de ebrietate adnotemus; quæ plenè habetur diſtinct. 35. 15 q 1. inebriauerunt Loth. moralia dicta diui Auguſtini ſermone 231. relata per Franciſ. Viui. deciſ. 66. 1. par. Ariſtoteles librum de ebrietate ſcripſit; quem citat Athen Dipnoſoph lib. 11. c. 2 idem cap 3. eiuſdem libri Theophraſtum meminit, in lib. de ebrietate.

Eſt autem ebrietas ſecundum Philoſ. quidam vini effectus proueniens ab ipſius calore nō item ab aquea natura: quod tamen non eſt perpetuò verum, cum aliunde quā ex vino procedat ebrietas, veluti Moſcouitis: qui aquam ardentem faciunt; qua ſæpe inebriantur, qua de re eius terræ Princeps inebriantem potum omnem capitis pena prohibuiſſe fertur, omnium autem grauium malorum vinum dicitur Metropolis. Athene. libro 10. c. 15.

Moſcouitis omne quod inebriat venenum.

Vinarium verò pro vinoſo, & ebrioſo accipi probat text. l. ob quæ de ædil. edic. iuncta l. ædiles eo. titulo.

Gentilibus olim adeò exoſa ebrietas fuit, vt à cenſoribus ebrij tanquam indigni, qui honores, & publica munera gererent; Senatu mouerantur, cum infamiæ nota.

Cenſores in ebrios penitus Roma.

Prouerb. 20. legitur quòd luxurioſa res vinū, & tumultuoſa ebrietas, quicunq; his delectatur, non erit ſapiens Io: Damaſc. Paralell. lib. 3. c. 12.

Libertas primum violari capit, inuento vini vſu, & ex vino ebrietate 35. diſtinc. c. 6. die.

Lege à Romulo lata Romanis mulieribus par pena fuit ebrietatis, vt adulterij, vnde mos erat, vt domum ingredientes ſuam, filias, & vxores exciperent oſculo an olerent temetum, vt enim corruptionem inſaniæ principium arbitrati ſunt, ita corruptionis ebrietatem Io: Boem. notat de morib. Genti. lib 3 c 18.

Mulieres Romanæ vini abſtemiæ.

Item c. 17. teſtatur apud Bauaros, qui ebrietate in Ducis aula ſcandalum ſuſcitauerit, quicquid mali ſequitur lege cōponat, ſolidis 40. plectetur, ſeruus autem manum perdat.

Idē eo. lib. 3. c. 2. lege Solonis apud Athenienſes Principem, ſi ebrius eſſet deprehenſus, morte punitum.

Apud Hebreos maximam omnium penam, ignominiæ haberi, quādo illi; qui puniuntur tanto tempore, quantum ille: cui eſt puniendi poteſtas ſtatuerit à vini potu inhibētur. Hieron Mercurial. lib. 2. variar lection. cap. 7.

Moſcouitis: qui aquam ardentem faciūt: quia ſæpe inebriantur, Terræ Princeps inebriantē potum omnem capitis pena prohibuit, bis tamen,

aut

aut ter in anno conceſſit, Io: Boem.lib.3.cap.8. dixi etiam ſupra, verſic eſt autem ebrietas.

Idem lib.2.c 8.apud Indos, ſi qua muliet Regem ebrium occiderit, munus habet, vt cum illius ſucceſſore iungatur.

Ariſtot.Politic.1. Pitacci legem meminit cõtra delinquentes per ebrietatem, vt magis puniientur, ideſt pœnæ duplicatione, quo formidine ſupplicij promptius à vino abſtinerent. Speg. in lexico.

Pro perſonis in ebrietatibus peremptis eccleſia vix permittit orare, dicente Apoſtolo. Ebrioſi regnum Dei non poſſidebunt cap.1. de reliq. & vener.ſanct.

Notanter dicit Speccin In c ſi conſtiterit n 21. de accuſ. quòd hodie clericus propter ebrietatẽ ſuſpenditur ab officio, & beneficio. Si autem ante digeſtam ebrietatem celebraret, totaliter priuandus eſſet, refert Antoni. Scapp de iure non ſcripto lib 1.c.fin. Io Guttierz. canonic quæſti. c 4 quem omninò vide, agit enim præſertim de clericis. Et pro dicto Speculat in tit de accuſ.82. verſic. quòd propter vnicam ebrietatem clericus non poteſt ſuſpendi, addo Epiſc. Guerret. in ſuo ſpecul c.17 de diſpenſat.

Conſueti inebriari ... non etiam inſolitis. Valde enim attendi oportet, num aſſidua, & conſueta ſit in homine ebrietas, Nam, & ſi per vinum lapſis militibus capitalis pœna remittatur, militiæ tamen mutatio irroganda ſit l omne delictum §.per vinum D de re milit. illud intelligit, & declarat Io: Sayſo in conſuet. Turon. titulo banč ā vin circa finem, tunc inquiens, militem poſſe deponi propter ebrietatem ab omni militia, cum crebrò inebriatur, quòd ſi non eſſet conſuetus inebriari, non eſſet deponendus.

Simile eſt quod dicitur de peccato in ipſa ebrietate, vt ſi aſſidua ſit, & conſueta ac voluntaria, cenſeatur peccatum mortale, rara verò, & inuoluntaria, veniale ſit. Abb in d c. ſi conſtiterit 2 notab de accuſat. in c. à crapula de vita, & honeſt. cleric. in cap. 1. de reliq. & venerat ſanct. in principio, ſequitur. Alex. Roman. in pragm. 1. de blaſphem. nu. 14.

Atque ita accipiendum puto, quod in l.1.C.ſi quis imper. maled. habetur. *Si quis temulentus Imperatori maledixerit, non eſt pœnæ ſubiugandus, neque debet durum aliquid, nec aſperum ſuſtinere*, vide ibi Angel. quodque de Tarẽtinis militibus fertur: qui cum in Pyrrhum Epirotarum regem obloquentes delati fuiſſent, vt punirentur, vnus eorum, inquit, benè tibi Pyrro ſucceſſit, quòd vinum defecerat; nam ſi ſuperfuiſſet peiora, vtiq; ingeſſiſſemus, Aelian de varia hiſtor.

Tarentini vinoſi.

Hinc, & videmus impetu, non etiam ex propoſito delinquere, cum per ebrietatem ad manus, vel ad ferrum veniunt aliqui l. reſpiciendum § delinquunt D de pœnis, quem textũ dicit Bald. eſſe ſingularem in c à crapula de vita, & honeſt. cleric. propter ſtatuta, inquit Bald. quæ dicunt *ſi quis ſtudioſè percuſſerit*, ſignificant enim animo deliberato. Adde Menoch de arbitr. lib.2. centur 5.caſu 404.

Item intellige prius dictum de ebrietate magna: hæc enim delicti pœnam attenuat, parua verò ebrietas à delicto non excuſat, Bal. notanter in l.data opera C. qui accuſ. non poſſ. Andre. Tiraq. tract. de pœn. temper. cauſ 6. Iacob. Menoch. de arbitr. Iudic. lib.2. caſu 225. Petr. Duen regul. 259. nu.4. & vide Hieron. Gigan. exemplificantem tract. de crimi. læſ. maieſt. q.52 Petr. Plac. in epito. delic. c.30 Io: Guttier. dic c.4. lib.2. cano. quæſtion.

In dubio verò, quoniam nemo iudicandus eſt ebrius ſecundum Franciſ Rip. qui alios citat in l. fin nu.80. C. de reuocand. donat.

Ideo allegãti ebrietatem incumbit onus eam probandi, eſtque difficilis probationis, Bald. in d c. à crapula 1 Luc. de Penn. in l 1. colum. 2. C. de erog. mil. anno. libr. 12. multis autem modis cognoſci ebrios Philip. deciſ. 112. in præſenti. Ioſeph. Maſc ſollemni tract. de probat. verb. ebrietas concluſ....

Præ cæteris diſcerni ſolent; quoniam ebrii neſciunt quid loquantur, iacent veluti ſepulti, & ignorantes. 15.q.5.c ſanè

Item inſani fiunt Ateneo teſte. Inſanire facit ſanoſque quoque copia vini. Cum ambulant huc illuc concidunt, recumbunt, quod Virgil. ponit his verſibus in Epygr.

Vt venus eneruat vires ſic copia Bacchi
Eneruat greſſus, debilitatq; pedes.

Et in Archipoetam Leo. X. PP. eundem verſum mutuatus eſt, vt in eius vita notauimus.

Quædam alia ſigna collige ab Ariſt. proble. ſeſſ.3. c 4. pulcherrimum ebrietatis exemplum refertur, quandam domum agnominatam fuiſſe triremem, quòd in ea iuuenes aliqui facti ebrii putantes, ſe in triremi nauigare, & tempeſtate mergi, omnem domus ſupellectilem gratia oneris leuandi in viam quaſi in profundum proiecerunt; quorum mentis alienationi duces militum ciuitatis concedentes, iuſſerunt non plus vinum bibere, quam conueniret.

Exemplum ... domus illa triremis eſt appellata.

Euidens etiam ſignum ſolet in lingua obſeruari, non ſolum, quia ebrii neſciunt quid loquantur, vt ſupra tetigi; ſed etiam quòd ebriis lingua ſit balbutiens, nam cum lingua ſit caro quædam ſpongiæ inſtar, & mollis, ideo in ebrio, cum plus hauſit humoris expeditè loqui non poteſt Ariſtot problem. ſecti. 3 q.30.

Et ex his omnibus intellige quam malè, licèt quaſi iocosè, ſed ſalaciter obloquatur in ſobrios Italos, ac hiſpanos pro Gallis, & Germanis vernaculus quidam Zoilus 2.par, *ragguagli di parnaſo* capit.28.

Hæc quæruntur interdum non ſolum propter pœnam augendam, vel minuendam, vt in relatis ſuperius exemplis, adde Gl. in conſtit. reg iuſtitiarii verb. inſultus, ſed etiam propter vltimas diſpoſitiones, veluti eſt ebrij teſtamentum impugnando, quoniam non valere dicit Bald. in argumentum d.c à crapula.

Improbantur eadem ratione cõtractus ſecundum Gl. in c. vnuſquiſque 23.q 4 Gl. & Angel in l. quæ adulterium C de adulter canoniſtæ in d. c. à crapula Alex. in l dolum D de dolo.

Item teſtimonia, vt de teſte ebrio. Aym Cravet. conſilio centeſimoſexageſimo nono, nume-

ro quarto, & vide Marc. Mantu. conſilio quarto, numeto quadrageſimotertio.

Dolo inebriantis gloſ. malus.

Atque ad defendendum Ebrium, quod ebrietas inuoluntaria fuit, doloſe tamen ab aliquo ad certum finem prouocata, habes Gl. in l. dolum ex indicijs C. de dolo malo verb. conuenit, pet quã Franciſ. Viui deciſione 105. prima parte, ponit, quod aliqui decipientes inuitatum poſuerunt aquam incannellatam: qua inebriauerunt quendam clericum: qui inebriatus renunciauit beneficium eccleſiaſticum: quod habebat, reſcindi enim actum actione de dolo, probat per Rimin. Iuni, conſilio quadrageſimotertio, numero quadrageſimoquinto, volumine primo, & conſ. 184. numero 2. & 22. volum. 2.

Et tene menti citatam Gloſam in d. l. dolum, contra præbentes vinum album pro aqua naſcentes vino rubeo quaſi dilutũ præbendo, quam verſutiam Gloſ tribuit hiſpanis.

Ficta & ſimulata ebrietas non releuat.

Cauendum tamen eſt, nam, & quidam ſe ebrios fingunt cum non ſint, Ouid. de arte amandi.

Ebrietas, vt vera nocet, ſic ficta iuuabit. Vnde ſponſalia, quæ in ebrietate contracta dicuntur non retractantur, niſi verè, & enormiter quis factus probetur ebrius Gaill. lib. 2. obſeruat. 110. num. 27. Arnold. de Reyger theſaur. Iuris tit. de ebrietate.

Quibus nationibus ebrietas vitio non datur, & glorioſa.

Quoniam verò quibuſdam nationibus vitio non datur ebrietas, quas inter Macedonum Principes in gloriã duxerunt ſingulis ferè diebus inebriari vino. Tartari quoque cum bibunt, caput quatientes ebrietate gloriantur Io: Boem. libro ſecũdo, capitulo decimo, Pariter inquit Germanis temulentiam nulli probro datam eſſe diem, noctemque potando cõtinuantibus; libro tertio, capitulo duodecimo, Idem, & Saxones notat eo. lib. capitulo decimotertio, quod ceruiſiam adeò ſitienter, & immoderatè bibunt, vt vbi in ſympoſijs conuiuijſque pocillatores nec phialis, nec cantharis ſat, infundere poſſit, repletũ mulctrale apponunt, & ſcutella iniecta hortanturque vnique pro libito potare, ſubditq; Non ad ebrietatem, atque vomitum putaſſe ſufficit, ſed rurſus ad ſobrietatem, & qui potando ſuperat, laudis, & gloriæ ſignum ex herbis, & floribus ſertum refert, habent hi argumẽtum pro ſe, ne anima ſit in ſicco; Gl in c. Moyſes 32. q 2.

Menſura pocula ebrioſorum quæ.

Menſuram autem deinceps; ideſt vnciarum vndecim poculum ebrioſorum, & intemperatorum hominum in vſu fuiſſe oſtẽdit Martialis ad Aulum de luſco bibone, vt adnotat Mercurialis variar. lectio. libro primo, capitulo vigeſimoſecundo.

Remedia contra ebrietatem ne fiant ebrij.

Qua de re ne bibentes ebrij fiant, obuiam itum eſt. Quidam vtũtur lauri folijs poſt cœnam. Hieron Mercuri. lib. 4. variar. c. 6. Martial. Epygram. lib. 5. in Myrtalem.

Alij braſſica cruda, vt Cato ait de re ruſtic. c. 155 ſi velis in conuiuio multum bibere, ante eſſe oportet braſſicam crudam, ex aceto aliquã ſilia.

Quod, & Germanorum fertur ſecretum; qui ante conuiuium, vel tyrium braſſicæ comedunt, vel rapam præmandent crudam, vel panis etiam bucellam ex aqua, ipſa aqua ſuperbibita. Andr. Bacci de hiſtor. & natu. vini. lib. 3. c. 18.

Ideo vinolentiæ Aegyptiorum argumentum euidens Braſſicæ vel vt ex lege prægustatio in cęna; quoniam amethyſtũ ſit remedium id ebrietatis reprimendæ, quod efficere creditur eiuſdem quoque ſemen. Cœli. Rodigin. lectio. antiq. libr. 16. cap. 3.

Vpupa ebrietatis oſtenſum capillo Veneris ſibi prouidet.

Henricus Farneſius de verbo. interpret. in fine inquit Vpupa ebrietatis habet oſtenſum: cuius remedium cum vellent Ægyptij ſignificare Vpupam, & capillum Veneris herbam pingebant; Vpupa enim ales cum ſit ebrioſa, quòd immodicè vuis veſcatur, ſimul atque ſe tentari ſentit, capillo Veneris decerpto efficaciſſimè ſibi medetur.

Panthera vino capitur.

Adde quod Pantheræ vino inebriantur, & ita capiuntur, vt Pierius ſcribit, quem refert Camil. Salern. ad Napod in prohem. conſ. Neap. num. 3. ſtatim poſt princip. vbi alij addentes non nulla de ebrietate remiſſiuè, & nouiſſimè Proſper Farinac. tracta. crimin. poſt hæc ſcripta à me viſus.

Morem græcũ refert Atheneus Dimnoſoph. lib. 10. vt in medijs conuiuijs xenia præberentur vnguenti precioſi: quo frontem, & tempora epulantis inungerent ad arcendam ebrietatem, & lib. 11. c. 2. vaſa docet quomodo condiantur, vt minus qui in his bibunt, ebrij fiant.

Muſtum non inebriat ſicut vinum ideo Turci bibunt.

Et aduerte quòd muſtum non inebriat, vt vinum, cum omne muſtum aqueum ſit, ſecundum Macrob. Saturnal. lib. 7. c. 7. in fine. Vuę enim pluri ex parte frigidæ ſunt, & humidæ naturæ, quæ ob vincentem in eis frigidam, & aquoſam qualitatem caput non tentant, vti nec ipſum muſtum ob eãdem genuinam in ſua origine qualitatem, Andre. Bacci de hiſtor. vini lib. 2. c. 2. Inde eſt, vt cũ Turcæ à vino: quod omnis peccati, & immunditiæ ſeminarium dicunt per legem abſtineant, muſtum tamen potent, Io: Boem. libr. 2. c. 11. de legib. & morib. gentium; latius in hiſtoria de Turcis.

Pati.

Nil memoratu aptius huic prædicamento afferri poteſt quod ad vinum pertineat quam Lucretij carmen lib. 6. de fulmine.

Curat item vaſis integris vina repente
Diffugiant, quia nimirum facilè omnia circum
Collaxat, rareq; facit latera omnia vaſis
Adueniens calor eius, vt inſinuatur in ipſum
Mobiliter ſoluens, differt primordia vini.

Poſſet & hic afferri, quod de Mucore, alijſque vitijs: quæ vel naturaliter, vel extrinſecus vino accidunt; neque enim ea legum latores latuerunt, vt eſt textus, l. 1. in princ. l. 4. l. 6. l. 15. D. de peri. & commo. rei vend.

Vinum fugiens.

A vino autem: quod fugiens appellat Cicero lib. 3. de offic. licet quibuſdam ſtomacis laudetur propter eius digeſtionem faciliorem, ſecundum medicos, & teſtatur Andr. Bacci. lib. 1. de bonitate aquæ Tiberis, nos abſtinendum putamus; plura enim vitia in hoc vini genere recenſet ex noſtratibus Guliel Bud. prior. annot in Pand. fugere autem in vino eſt idem ac non ſeruari Spielg. & Schard. in lexico.

Quod

Quod autem notatione dignum eſt : ſcito, quòd cum vinum acuerit, quia ex ipſa re vitium oritur, damno coloni cedit, non Dominj. ideo nec mercedis remiſſio debetur. text. in l ex conducto §. 1. D locati.

Et cum connumeretur vinum inter ea : quæ ſeruando ſeruari non poſſunt, tutores, & curatores poſſunt vendere eum volunt precio tamen, quo ibi communiter venditur, neq; aliò vendendum transferre. Bart. & DD. communiter per illum text. l. fin § C de adminiſtr. tuto. & curat.

Notabis quoque ex Afflict. in cōſtit. reg. ſuper inciſionibus, num. 22. qui appellat damnum deſtructionis rei, cum intratur cellarium, & effunditur vinum, ex quo ſequitur eius rei deſtructio, & cum eo : qui vinum expurcauit, vel effudit, vel acetū fecit, vel alio modo vitiauit, agitur Aquilia propter rei corruptionem l. ſeruus ſeruum, §. cum eo planè ad l. Aquil. Eſt autē ſpurcare, aliquid vino admiſcere, quo naturalis eius bonitas corrumpatur Guliel Bud probat Inſtit. eo. titul. § capite 3. quod & ſupra tactum eſt in quæſtiuncula.

Singulæ verò corruptiones aut rei alienæ admixtione, aut propriæ defectu tēporis cauſa veniunt. Theophraſt. de cauſis plantarum libro ſexto.

Relatio.

Verum, vt vinum eſt nullo modo ad aliud relatiuè ſe habere poteſt, ſed ſi fieret comparatio, veluti de vino ad aquam, clauditur ſub hoc prædicamento, ſecundum Bald. in l. data opera nu. 37 C qui accuſ. nō poſ. vbi relationem ponit Bal. in verbo prædicamento, ideſt duorum extremorum ad inuicem facta collatio. Azo verò in prohemio C. locat. in tertio prædicamento non tamen eſt vis.

Habitus.

Habitus vini extrinſecus connaſcitur. Hic eſt, qui extrinſecus venit, neque innaſcitur ei: à quo habetur, vt tōſura, & veſtis in clerico c. ſi iudex, de ſenten. excommu. in ſexto c. fin. diſtinct. 50. l. apud Labeonem §. ſi quis virginem D. de iniur. Philoſophus exemplificat, calciatum eſſe armatū eſſe, ponit Corrad. in templo omni. iudic. de habitu corp. Imper. & Papæ. Huiuſmodi eſſe poteſt corona in vino, cum in conuiuijs bibitur, vt apud Virgil. Aeneid. 1. *Corona vini & pincerna in conuiuijs.*

Crateras magnos ſtatuunt, & vina coronant.

Et alibi

Magnum Cratera corona induit, impleuitque mero.

Sed, & pincernæ pocula ipſi coronati inferebant, & cum Tubicine coronato incedebant, vt Andre. Bacci. adnotat libro quarto, de conui. antiq.

Situs, vel poſitio.

Taberna & caupona conſideratio. Hic de tabernis appoſitè notemus aliqua; tabernæ autem quomodo à caupona differant, & quæ ſint earum inſtrumenta textus explicat in l. tabernæ de fund. inſtru. & inſtrum. legat. & in ſumma tabernæ nomen ad ſitum cauponæ ad negotiationem refertur Bart.

Tabernam dicit Iacob. Menoch. conſil. 798 vol 8 in qua venditur vinum, & caro cocta minutatim vulgò Bettola, vbi comeſtibilia venduntur, & hoſpites recipiuntur ad comedendum non ad lectum, & ſtabulum; caupona verò inquit eſt honoratior: in qua ad cubandū hoſpites, & aduenæ recipiuntur cum equis per l. palam in princip de ritu nupti. Gl. in clemen. Dioceſ. verb. tabernariorū, & ibi Cardi. de vita, & hone cler. eſtque ipſius Menoch. concluſio nō impediri dominum locare domum ſuam ad hoſpitium, ſiue cauponam pro recipiendis aduenis, ſtabulumq; habere, etiam vicinis inuitis, & repugnantibus cum non ſit res inhoneſta id exercere. *Menochi diſtinctio ponenda & taberna ad diuerſantes.*

Sed contradicit Paridi de reintegr. feud. q 14. nu. 20 & 30 tenenti non poſſe fieri tabernas, vbi habitāt perſonæ honeſtæ, & nobiles, nec cōgnitè expoſit Menoch intelligentis dictum Paridis in illiſmet domibus, vbi ſunt perſonæ honeſtæ, ſecus in eadem vicinia, quoniam de eiſdem hominibus quæſtio eſſet indubitabilis, & pro Paride facit, quòd per ſe inhoneſta eſt negotiatio tabernam tenere, dicit Specul. de cleri. coniu verſic. ſed quam dices honeſtam, Io. Cephal. conſ 611. nu 16. lib. 4 Tiber. Decian. conſ 26 nu. 20 lib. 1. Quamuis non negauerit, cauponem, vel tabernarium poſſe virum eſſe probum, & honeſtum, & vitæ inculpatæ ſecundum Decianum ibi. Miniſterium tamen eſt viliſſimæ reputationis, ſicut, & quædam alia : quæ cumulat Ioannes Cephal. conſ. 237. ſtatutum inclitæ ciuitatis. vol. 2 vnde clerici: qui publicè tabernam exercent, vel apotecarij ſunt propter vilis officij exercitium amittunt priuilegium fori, poſt admonitionem, & efficiūtur de foro ſeculari, clem. 1. de vita & hone. cleric. Grammatic. in cōſtit. reg. de perſonis verſic 11 cum alijs per Bouadil. libro 2. capitul. 18. num 100. *Clerici ob vilitatem ... ſi admoniti nō deſiſtūt priuilegium clericale amittunt.*

Et ne obſtet differentia cauponæ, & tabernæ : quam probat Menoch. ibi, habeo locum Platonis : qui de cauponaria legem ferens : quam, & poſui lib de catapanis, eos creari vult ex tenuioribus plebis, & vilioribus: Tales Horat. Venuſin. Satyr. lib 1. appellat malignos, idem alibi perfidos, Martialis callidos. Epygram. li. 5. nec deſunt ſimiles infamiæ notæ, apud alios ſcriptores, Et mulieres: quæ in tabernis miniſtrant improbas, & rapaces vocat Bal. quem refert Menoch. dict. conſ 225. nu. 55. vol. 3. omiſſo titulo Naut. caup. ſtabular. *Caupones ... malis nota...*

Dummodo aduertamus, ſiue caupones, ſiue tabernarios duobus modis diſtingui, vno, quo ad eos : qui miniſterium probent ſui officij, altero quo ad tabernæ vel cauponæ dominum, vel dominam, textus eſt in l. quæ adulterium C. de adulter. ibi *vt plerumque ipſa intemperantia vina, vel alias portantibus miniſteria prabuerit.* iunge l. humiles §. 1. C de inceſt. nupt. & l. 1. C. de natural. liber. notanter ad hæc Aym. Cranetta conſ. 163. nu. 2. & 3. vol. 1. *Dominus caupona ſiue taberna à miniſtro diſſ...*

Cum ergo certè inhoneſtates, & intemperantiæ fiant in huiuſmodi domibus, vbi viri, & mulieres quæſtus gratia hoſpites recipiunt ad potum, & lectum, veriſſimam opinor Paridis ſententiam pro vicinis, cum non quæratur ſit nec ne honeſta perſona domini habentis cauponam, vel tabernam, ſed honeſtus ne ſit, vel inhoneſtus locus: in quo talia exercentur.

Clerici caupones ipſi eſſe nō debent.

Quod autem de clericeis dixi ſanè intelligi oportet, ſi quæſtus cauſa cauponam exerceant, ſiue tabernarij ſint, non item ſi per alium vinum vendant: quod in Magazenis repoſitum habēt: quoniam iuxta patriæ morem id eis licet. Gloſ. per illum textū in c. nulli. 44. diſtinct. Ideo poſſunt vendere ſuum vinum ad minutum, & ad groſſum, dicūt DD. ſine ſolutione gabellæ, Cyn. & Bart. in l 2. C de epiſc. & cleri. Feder. de Senis conſil 200. pro vt eos allegat, & ſequitur Aloyſ. de Leo in l. placet C de ſac. ſanct. eccl. nu. 8.

Tempe . & cupa generis vaſculi.

Et qui minutim vinum vendunt decupæ dici, & appellari ſolent, nam cupa vaſculi quoque genus eſt: quod nomen ſumpſit à cauponibus: quieo in poculis vtebantur. Catelli. Cotta in memor. verb vinitor.

Et notabis textum l. fin. §. patrimoniorum, D. de mune. & honor ibi *elempheria, & hoſpitatura apud Alexandrinos patrimonij munus exiſtimatur. Suſceptores quoque vini per prouinciā Aphricam patrimonij munus gerunt.* exponit Gl qui prebent vaſa, vel domum: vbi vinum publicum ponatur ſine labore. Sed quidam Codices habent emporia.... enim græci appellant oppidum, vel alium quemuis locum: in quo fiat mercatus publicus, ſeu nundinæ, quo vendendi, & emendi cauſa mercatores conueniunt, notat Schardi. in lexico iur. verb. hoſpitatura, legitque elemphoria.

Suſceptores vini publicum munus obeunt.

Emporium vbi fit mercatus.

Tabernas primi aperuerunt Lydi populi Aſiæ ſecundum Herodotum: cuius inuenti meminit Polyd. Virgil. lib. 3. c. 3. de inuent. rer.

Penſio ex taberna diuidi habetur.

Penſiones autem tabernarum eſſe inter fructus: qui ſingulis diebus percipiuntur, & ideo pro rata tēporis diuidi debere reſoluit D. Vinc. de Franch. deciſ. 79. quod eſt menti tenendum.

Circulus ante tabernam ob recipiendos hoſpites.

Et nota, quia circulus pendens ante tabernā eſt ſignum, ibi vinum eſſe venale, Bartol. Caſſane. in conſuet Burgun. rubr. 1. §. 8. in principio vnde vulgò fertur vino vendibili non opus hedera.

Verum caue, quia cum poſitum eſt ſignum in taberna, & caupona, tenetur caupo, & tabernarius recipere hoſp.tes, niſi locus eſſet præoccupatus, & alios non caperet, vel ex alia iuſta cauſa daretur excuſatio, fortè quòd tales hoſpites ſunt rixoſi, vel banniti, quos etiam debet denunciare, ſi eos nouit. Petr. Rebuff. 2. tom. conſtit. Franc. tit. de hoſpitib.

Prohiberi an poſſint vaſſalli tenere tabernas.

Illud maximè notandum eſt in terris baronalibus non poſſe prohiberi Vaſſallis, ne habeant tabernas, & cauponas in ipſorum vaſſallorum domibus propter ſpeciale regni ſtatutum iuri congruum. Ne Barones id faciant contra ſubditorum libertatem: quibus licet hoſtarias, & tabernas facere, & tenere, niſi barones tabernas, & hoſtarias prohibendi ius alijs particulari priuilegio, aut legitima præſcriptione, vel ex conſuetudine habeant, extat prag. 14. audiuimus etiam, titulo de baronibus ante prag. vide Parid. de Pute. de feu. reintegr. titulo quod nemo poſſit facere tabernam fol. 11. adde modernos comment. ad dic. prag.

Duo ſtatuta de vinarijs publicis.

Duo veterum inſtituta recolo: quæ notatu digna exiſtimo, Romæ aliquando prohibitum, ne taberna vinaria ante horam quartam aperiretur. Amian. Marcel. lib. 28. de Ampelio.

Alterum quod ex. Lampridio habetur, ideſt conſtitutum, vt eſſent corpora vinariorum, & omninò omnium artium, adnotat. Spieg. quem ſequitur Schard. in Lexic. verb. vinarius.

Conſuetudo tabernariorū attenditur.

Aduerte quoque ſingulariter, quia in his: quæ pertinent ad officium Tabernariorum circa vini emptionem, & ſimilia: ſtatur eorum conſuetudini, & ſecundum illam videtur tacitè actū, quamuis nihil dictum ſit. Bald. in l. ſicut §. denuo quæro C de action empt.

Ideo taleæ: quas faciūt iſti tabernarij, & Beccarij, & ſimiles benè probant, & eſt probatio extraiudicialis ſecundum Parid. de Syndicat. verb. Iudex.

Hinc etiam ſequitur, quod de pignoratione dicitur, quæ propria authoritate fieri conſueuit, & per detentationem perſonæ recuſantis preeiū vini ebibiti ſoluere. Vide Pyrrum notanter in conſuet. Aurel. titulo de execut. cap. 7. Qui aliud addit. conſuetudinem eſſe, vt vltimus epulantiū, qui remanſit in Taberna pro omnibus poſſit detineri.

Et ſcito, quòd tabernarij cum perpendunt aliquos ex nimio vino ſumpto inebriari, neque id curant propter auaritiam, peccant grauiter, Tabien. in ſumma, verb. ebrietas nu. 2. Angel. & alij Summiſtæ.

Statutum de vino extero non introducendo quando aſportandum.

Statuto cauetur apud nos, nulli licere vina extera huc importare: Quid ſi ciues poſſideant vineas ſitas extra territorium extendi ad eos ſtatutum, diffinitum eſt, re cōtrouerſa inter vniuerſitatem Monopoli, & aliquos ciues in Reg. pub. Audientia. Vide Bal. conſ. 198 lib. 2. Non tamen potuiſſet vniuerſitas ita ſtatuere, abſq; regis authoritate, ex quo ius prohibendi ſpectat ad Principem, cum ſit de regalibus, c. 1. vbi Andre. not. Quæ ſint regal. Ideo noſtrum ſtatutū roboratum eſt priuilegio, ſub Ferdinando. 31. April. 1509.

Sed an tale ſtatutum extendatur, ad perſonas Eccleſiaſt. puta ſi conduceret aliquis clericus vinum pro vſu, reſpondet Bal. in d. conſ. 198. ſtatutum Ciuitatis Tergeſti, & videtur cōcludere vinum Presbyteri non confiſcari, ſed non excuſari conductorem à pœna ſtatuti, eò quod vinum conducat alienum: Noſter Epiſcopus voluit obſeruari ſtatutum, cuius cauſa etiam ipſis clericis eſt fauorabilis, cōtra clericum Pompeium Indellum in anno 1587. Petro Indellō Syndico.

Epiſcopus non ligatur ſtatuto pro vinis natis extra territorium ex vineis eccleſiæ.

Non tamen ipſe Epiſcopus ſeruat ſtatutum, nec tenetur ſeruare, pro vinis natis ex vinetis eccleſiaſticis ſitis extra territorium quin, poſſit introducere, ſtatuto, & priuilegio ciuitatis nō obſtantibus. In terminis contra vniuerſitatem Salemi

lerni eſt deciſum in Sac. conſ. vt per Thom. Gramma. deciſ. 100. incipit in cauſa Ciuitatis Salerni.

Et aduerte, quod non habet locum ſtatutum, quoties vina extera conducuntur aliundè, vt aliò quoque ferantur, fortè nauigando: per Alexan. conſ. 86. viſa inquiſitione volu 4. & ita ſeruamus; De qua etiam re Benuen. Strac. de mercatur. 4. par. nu. 48. & 49. Hyp. Marſil. conſ. 136. num. 14.

Cella vinaria an veniat prædio legato & quid de apotheca.

Ad hæc quoque de ſitu, & poſitione pertinet. quòd prædio legato, cella vinaria: quæ ad vſum prędij fuit comparata, & ſub nomine eius prędij habita, legato cedit argum. l. Seię §. Tirannæ, vbi Bart. de fundo inſtr. ſecundum Iacob. Menoch. conſil. 140. num. 23. ſub legato autem Apotecæ: quam teſtator habebat propriam, vel conductã quid veniat? notanter Aluar. Valaſ. conſultat. Luſit. 59.

Etiam ſi cellarium eo nomine eſſet in oppido, vt vult Menoch. ibi dicit legato cedere cum teſtator meminit bona, & prædium: quod eſt in territorio nu 20. & inde de quo tamen dubitat, & rectè opinatur Franciſc. Mantic. de coniectur. vltim. vol. lib. 9. c. 2. num. 8. quia, inquit, inſtrumentum quo ad vſum fundi eſt comparatum, & tamen niſi ſpecialiter relictum ſit, fundo legato non cedit, niſi coniecturis aliud ſuaderetur, vt Per eum nu. 15. & 16.

Cum autem vſus fundus legatur poterit cella vinaria vti non etiam dominus vſuario inuito, textus eſt D. de vſu, & habit l. 10. in fine.

DE VSV VINI TVM PROPHANO, Tum Theologico.

Sectio Tertia.

Vino Rogum ne Reſpergito.

LEgis caput eſt è duodecim tabulis deſumptum. Atque ita Numam ſanxiſſe Caius Plin. aſſerit hiſtor. natur. lib. 14. cap. 12. propter inopiam rei: qua ſimiliter ratione non conſentit Plato, vt quæ viuis vſui ſunt, in defunctis conſumantur. Nam ſepulchro vetat ex agro culto, eovè qui coli poſſit vllam partem ſumi: quæ terra, inquit, fruges ferre, & vt mater cibos ſuppeditare poſſit, eam nè quis minuat, neue viuus, neue mortuus, refert Cicer. lib 2. de legibus, & hic ſcire oportet, quoniã C. Plin. ibi vocat poſthumiam legem, quam Numa edixit, quo ſenſu defẽdi poteſt Catulli Carmen.

Ingere mi calices amariores.

Non amariores dixit, nam authoritate eius legis vini conſumptio, quæ plus æquo fiebat fortaſſe vetabatur, vt infra de meraca bibitione.

Puto etiam ita ab Ethecis prohiberi, non ſolum propter vini inopiam, ſed etiã quòd credebant aquis purgare ablutos, & pari modo lignorum ſtruem ad cadauera cremanda aſpergi magis aqua oportere, quamuis non ignorem nigro vino extinctum fuiſſe rogum Patrocli apud Homerum.

Conſtat autem omnem Animæ purgationẽ apud gentes, aut per aquam, aut per aerem, aut per ignem, Virg. 6. Aeneid.

Alia panduntur inanes.
Suſpenſa aduentos: alijs ſub gurgite vaſto
Infeſtum eluitur ſcelus: aut exuritur igne:

Ouid. Metamorphos. lib. 7. de purgatione veterum.

Terq; Senem flammam, ter aqua, ter ſulphure luſtrat:

Frequentius tamen, aqua iſta fiebant, eaque pluuiali: Virgil. idem.

Ter ſocios pura circumtulit vnda
Spargens rore leui, & ramo felicis oliuæ
Luſtrauitque viros:

Idem lib. 6.

Inuentaque flumina monſtrat.

Idem alibi:

Corpuſque recenti ſpargit Aqua:

Et alibi.

Donec me flumine viuo abluero:

Alibi:

Date vulnera limphys abluam,

Alibi.

Pars calidos latices.

Telephi fons dicitur, cuius aqua ſemper turbida, & veluti cruore permixta videbatur, quod in illa Telephum vulnera ſua abluiſſe fama erat. Nicola. Leon. de var. Hiſtor. lib. 3. cap. 84. Sed Perſæ in flumine non lauantur, non micturiunt, nec cadauer inijciunt, non etiam ſpuunt, Io. Boem. de morib. genti. lib 2. cap. 7. & de Lacedemon. Inſtitutis lib. 3. cap. 3. notat, quod mulieres vino non aqua pueros abluebant: nec fomenta locis adhiberi ſolita, & c 23. immundos vocat in hac vna re hiſpanos, quod vniuerſum corpus lauant vrina, denteſque fricant: optimam corporis curam exiſtimantes: ſed his verſibus iſta purgatio reprehenditur ab: Ouid. faſtorum lib. 2.

Ab nimium faciles: qui triſtia crimina cedis
Fluminea tolli poſſe putatis aqua

Atheneus refert Ariſtobolum Caſſandreum dicere Mileti fontem eſſe, quo heroem ſe ſe luſtrauiſſe interfecto Strabelo Rege Lelegum: quoniam cæde contaminati ſe præſertim abluebant: Virgil. lib. 9.

Tum demum preceps ſaltu ſe ſe omnibus armis
In fluuium dedit: ille ſuo cum gurgite flauo
Accepit venientem, ac mollibus extulit vndis:
Et latum ſocijs abluta cede remiſit.

Concordantes locos commemorat Natal. comitis Mythologiæ, lib. 1. c. 10. de ſacrificijs: & habes per Ouid. de faſtis lib. 2. Pilatus gentilicio more in morte Chriſti accepta aqua lauit manus coram populo dicens; *Innocens ego ſum à ſanguine iuſti iſtius*: quo in loco Remigius ait mos erat apud antiquos, vt cum vellet quis oſtendere ſe immunem eſſe aliquo crimine accepta aqua lauare manus ſuas coram populo conſueuerat. Fiebat autem fluuiali aqua, quæ dulcis eſt, & habilis, ſordibus abluendis magis idonea, quam ſalſa, cuius cauſas inquirit Macro. Saturnal. lib. 7. c. 13. & ſi marinam aquam

ad

Digitized by Google

ad luſtrationes vſurpatam fuiſſe apud antiquos obſeruauerit Hieron. Magi. miſcella. lib. 4. c. 10.

Sed cum eiuſmodi viuorum purgatio ſit, proprius afferenda ſunt poſt vita functos exempla: Aquæ igitur vim purgationis ineſſe in funere oſtendit Feſtus.

Itaque inquit funus proſequuti ignem ſupergrediebantur aqua aſperſi. Item quoſdam Aethyopum eſſe refert Didor. Sicul. Hiſtor. lib. 3. qui ſuos defunctos in flumen proijciunt exiſtimantes id optimum ſepulchrum eſſe, Atq; fertur Arthemiſia Mauſoli Regis Cariæ dilectiſſimi viri defuncti corpus redigiſſe in puluerem, & aquæ inditum ebibiſſe: Nam, & Dardani Populi ter Balneis vtebantur poſt partum, poſt nuptias, & poſt mortem; nota Aeli. de var. hiſtor. lib. 4.

Verum non me latet, quòd vſti iam corporis mortui reliquias vino abluebant, deinde ablutæ ſepulchris condebantur. Virg.

Poſtquam collapſi cineres, & flamma quieuit
Reliquias vino, & bibulam lauere fauillam:

Et Auſonius in tumulum hominis felicis inquit.

Sparge mero cineres, & odoro perlue nardo.

Mos etiam fuit Aegiptijs aliquem per laſciuiam corporis interiora præter renes, & cor ducere: quæ ſingula alter vino pheniceo ex rebus odoriferis lauabat Diodor. Sicul hiſtor. lib. 2.

Cum tamen ſciam quoſdam de aqua ſcriptiſſe: illud denique noto antiquum fuiſſe vſum, quo ingredientes templa luſtrali aqua reſpergerentur. Oſtendit Hierony. Mercurial. miſcel. lib 4. cap. 10. Adducendo verba: quæ Hippocrati aſcribuntur lib. de morbo ſacro. Morem quoque fuiſſe veterum chriſtianorum non dum omninò derelictum, & ſi minus frequentem: quo ſolent poſt Veſperas Vigiliæ S. Ioannis Bapiſtæ nudi lauari in peremnem Sancti memoriam, ſacrique lauacri. Benedict. de Falco. lib. de locis antiquis Neapoli. Vbi de S. Ioanne à mare, refertque de hac ipſa re Franc. Petrar. epiſtolam ad Ioannem Columnam de Rheni accolis ſibi ſuadentibus omnem totius anni calamitatem imminentem fluuiali illius diei ablutione purgari, & deinde lætiora ſuccedere Itaq; luſtrationem eſſe annuam inexauſto ſemper ſtudio cultam, colendamque verba Petrarch.

Dijs ſuperis ſacra facturo mos fuit corporis ablutione purgari. Cum *verò inferis litabatur Satis actum, ſi aſperſio ſola attingat.* Exemplis probat Blond. Romæ triumphantis lib. 2. de Aegiptiorum Sacerdotum iudicie, præter quæ multa feruntur: lauantur hi quotidie frigida aqua, interdiu ter, nocte bis.

Ad obliuionem amoris profuiſſe aquę aſperſionem oſtendit Proper. lib. 3.

Quod mihi non patrij poterat auertere amici.
Eruere, aut vaſto Theſſala ſaga mari.

In legibus Moſis cautum eſt, vt fluuium fæminis per quietem paſſus frigidam aquam ingrederetur prius quam Sacerdos duobus agnis pro eo faciat ad expiationem.

Turcæ, & Saraceni corpore toto expiari ſe credūt, & vbi aqua ad id eis deeſt, puluere mundæ, & recentis terræ perficiunt. Nec ante ablutionem pollutus loqui ſecum permittit neminem, & chriſtianæ religionis inſtitutum eſt in defunctis humandis, quò cadauer bene lotum vino, aut calente aqua, deinde indutum, & à ſacerdote thure ſuffiſum, & benedicta aqua conſperſum cum cantu, certiſque precationibus, demum ſepulchro reſupinum imponitur, ac terra obruitur, pedibus ad Orientem capite ad Occidentem Solem verſis, teſte Io. Boem. in fine lib. 2. de morib. & ll. omni. Gent. *Modus ſepeliendi mortuos.*

In Funere, Ne circumpotato.

Legis hoc caput erat è 12. tabulis. Dicitur autem circumpotatio funebre conuiuium Lud. Charond. in d. l. fuerunt enim variæ olim conuiuiorum celebritates: inter quas id quod in defuncti honorem fiebat. Volater. Philolog. lib. 29. Gentes tàm natali die, quam funerum in templa cibos pauperibus afferebant, Ibique vna epulabantur. Polid. Virgil. de inuent. rer. lib. 6. ca. 7. quam conuiuandi legem latè proſequitur Io. Garſ. tract. de expens, & meliorat. cap. 8. nume. 12. & 13. poſt Couar. c. fin. de teſtamen. in princ. *Conuiuium funebre quale apud Gentes.*

Thracum optimates plorato triduum cadauere, mactatiſque omnifarijs hoſtijs conuiuantur; Ruſianis mos eſt, vt quibus fortuna eſt amplior in funere 40. dies conuiuentur propter defuncti memoriam: quorum res anguſtior eſt. quinquies eodem temporis interuallo ſolemniter epulentur, ſed, & anniuerſaria defunctorum celebrant epulis: quibus addi poſſunt, quę colligit Aſin. de religioſ. & ſumptib. funer. ad l. fol. 271. Petr. Vanderan. trac. de priuileg credit. cap. 1. de his quibus priuileg. competunt ob funus. qui, & Blondum meminit Romæ Triumphantis lib. 2. atque alios politiores antiquitatum obſeruatores. Vnde videri poteſt apud Virgil. quòd cum exequiæ fiebant pro abſentibus tumuli pro aris illis erigebantur, atque his vinum, & ſanguinem victimarum ad radices tumuli offerebant 3. Aeneid. *Thracum mos in funere, & aliorum.*

Libabat Cineri Andromache.

Poſt conuiuium verò quod veteres in ſacrificijs victimarum agebant dijs gratias referentes, vltimam ſacrificiorum partem linguas ſcilicet victimarum in ſacros ignes conijciebant, & vini parum ſuper illos preſertim in honorem Mercurij, cui linguæ erant ſacræ ex Apolon. lib. primo, & Homer. lib. 3. Illiad. in ipſis parentationibus cœnam apud græcos apponi conſuetudo fuit Plutar. in poli. de more Heroum. *Linguæ Victimarum in ignes iaciebantur Vino infuſo deſuper.*

Item in funere propinqui capillos decidere, & lugere ex eo Homer. lib. 4. Odiſſe. *Comarum in funere tonſio*

Solus honor ſequitur mortales ille miſellos
Et tondere comam, & lachrimas in funere ſpargi:
Eosque capillos tanquàm inferias mortuis conſecrabant,

Vt Euripides ait.

Comas ſupplicio dat ſoror cum lachrimis

quem

quem morem pleriſque in locis retinent adhuc mulieres.

Ratio l. 12. tabularum parſimonia erat.

Huius autem capitis prohibitionem cauſam fuiſſe, vt ſumptus minueretur, ne quiſque pollicibiliter in funere conuiuaretur, id enim maximæ curæ fuit legislatoribus, vt & in cæteris, quę ad ſepulchra, funeraque pertinebant, vnde factum credidit Marcus Mant. problem. lib. 2. ca. 129. ne mortui in vrbe olim ſepelliri potuerint. quod Cicero de ll. lib. 2. clarius explicat, ex l 12. tabul. his verbis hominem mortuum in vrbe ne ſepellito, nevè vrito, rogum ne facito, aſcia ne polito, mulieres genas nè radunto, &c. . . .

Proſequitur eiuſdem legis caput valdè notanter Io. Garſia tract. de expen, c. 8 qui, & nume. 11. refert ex Iulio Paulo lib. 1. ſenten. tit. 21. de ſepulch. §. 3. Qui luget abſtinere debet à cõuiuijs, ornamentis, & alba veſte.

Circumpotatio eſt ebrietatis cauſa.

Videtur autem mihi, non tam funebre conuiuium inhibitum hac ipſa lege, quam illa circumpotatio, per quam inebriari ſolent conuiuantes, nam, & apud nos chriſtianos admiſſa videri poteſt conſuetudo eadem, modò abſit ebrietas, vt ex Conſil. Nauaren. habetur in cap, nullus presbiterorum 44. diſtin. *quando ad anniuerſarium diem, trigeſimum, aut ſeptimum, aut tertium alicuius defuncti, aut quacunque vocatione ad collectum conuenerit, ſe inebriare vllatenus præſumat, nec precatus amore Sanctorum, vel ipſius anima bibere, aut alios ad bibendum cogere, vel ſe aliena precatione ingurgitare*, & ſequitur in alio cap.

Presbyteri cõuiuãtesque sob ſeruare debēt.

Quando autem conueniũt presbyteri ad aliquod conuiuium, aliquis prior illorum verſum ante menſam incipiat &c. & vide cap. nullus de conſec. diſtin. 5.

Mos conuiuandi ſupra tumulum improbatur.

Dummodò aduertas hujuſmodi conuiuia omninò prohiberi ad defunctorum ſepulchra; is enim mos improbatur, quo, & ſolebant ſuper mortuorum tumulos epulas afferre, vt diximus; fruſtra namque credebant morientium animas cibo, potuque refici, cap. non oportet juncta gloſ de conſ. diſt. 1. & Michael Louin relatus in lib. ſacerdotal. c. 25. de off. ſepelien.

Hinc benè cenſuit Paul. Fuſc. Epiſc. Sarnen. lib. 1. c. 28. tracta de viſitat Prælatos prohibere debere ne fiant in Eccleſijs commeſſationes vigiliæ, cæteri prophani defectus: Io. Garſ. vbi ſup.

Commenſales ad bibendũ inuitare volunt.

Verum cum circũpotationes mentio ſæpe hic iteretur. Neminem latere puto, gentilitatis fuiſſe morem legibus quoque Platonis probatum, quo in ipſis conuiuijs commenſales inuicem ad bibendum ſe hortarentur poculis vino plenis inuitantes, ſiue ori parumper admotis, prægustatiſque, ſiue cum poſt potum ſodalis, quem mauult ex conuiuantibus inuitat, vt ipſe ſibi pa ret, & abſumat: ſic enim cenſebant refici animos, & reddi ſenſim lętiores Gelli. nocti. atticar. lib. 15. c. 2. cum, & lætitia Dei vinum dici ſoleat, vt apud Heſiod. Dona letitię datoris Bacchi, Virgil.

Munera, letitiamque Dei.

Vinum letitia cauſa.

Horat. 1. lib. carmi. Ode 27.

Natis in vſum letitia ſcyphis.

Quando quidem nimio potu gigni rerum ferè omnium obliuionem; annotat Plin. Hiſtor. natur. lib. 14 c. 1.

Sollicitis animis onus eximit. Horat. lib. epiſto primo ad Porqua. & carmi lib. 1. Ode 18.

Mordaces vino ſollicitudines diffugere.

Et Ode 7.

Finire memento triſtitiam, vitaque labores,
Molli, Plange mero.

Et inde.

Vino nunc pellite curas:

Item carmin. lib. 3. Ode 21. appellat vinum iocoſum. Ouid de arte Aman.

Cura fugit multo, diluiturque mero.
Tunc veniunt riſus, Tunc dolor, & curæ, rugaq.
Frontis abit:

Adde Io Damaſce lib. 3 cap. 12. Paralil. aſſumpto vino, inquit, moleſtiæ animi faceſſunt, non ſecus atque caligo à venti turbine in fugam conuerſæ, ac noſter Bal. in l. 1. C. de verb. ſignif. num. 1. vinum inquit viris, & mulieribus iucundum, quia, & pſallere facit, vt Pſal. 68. in me pſallebant qui bibebant vinum Prouerb. 31. date ſiceram mœrentibus, & vinum ijs, qui amaro ſunt animo: bibant, & obliuiſcantur egeſtatis ſuæ, & doloris ſui non recordentur amplius: Hoc intellige cum vinum plus æquo ſumitur, quoniam infra tria pocula omnia mœſtiora sũt, notat Chriſtophorus ad Horat. carm. lib 3. c. 19. ibi.

Bina pocula mœroris magis quam lætitia cauſa.

Tribus, aut nouem miſcentur cyathis pocula commodis.

De qua re plura apud Æthen. qui quartum cyathum contumeliæ appellat: cui adde Petr. Crini. de Honeſ. diſciplin. lib. 9. ca. 2. vbi de lege Symphoſiaca, & idem Crini. de laude Horat. Flac. poemat. lib. 1. propter numerum trium poculorum ſic potum commendat, ſiue crateras veteri Lyæo.

Impari ſumis numero.

Hinc Ponta lib. 2. Hendecaſyl. ad Marium Tomacellum, & Petrum compatrem ſcyphos tergeminenous, & trientes.

Nec quis miretur numerum præfinitum, nam certa olim fuit menſura, & idem modus, & ordo potus; vt Mercurial. var. lectio. lib. 1. cap. 22. quemadmodum, & cum Aegyptij Reges ante abſtemij, vinum potare cęperunt, menſuram quandam ex ſacris illorum literis præfiniuiſſe perhibetur, ex Plutar. notat Leoni de variar. Hiſtor. lib. 2. cap. 22. ipſi tamen Aegyptij ſuos defunctos Reges per ſeptuaginta duos plangentes vino abſtinebant: adnotat Io. Bohem. lib. 1. c. 5. de mori. genti.

Guazzi locus notatur de poculis.

Quod de poculorum numero dixi, non videtur bene interpretatus Guazzus in ſua ciuili vulgò *Conuerſatione* minus aduertens, quod veteres ideo numerum poculis præſcripſerunt quia, & ipſis poculis ſiue Cyathis certa erat menſura, vt ex Eruditis auctoribus congerit Lucas Pactus lib. 3. de antiqua liquaminum menſura, & in conuiuijs eligebatur, qui modificatoris officio fungeretur, Horat. lib. 4. carm.

Nec regna vini ſortiere talis.

Eſtque

Digitized by Google

Modus bibendi ex vino parato datur. Eſtque pulchrum, quod de Ageſilao Lacedemoniorum Rege fertur: qui in compotatione quadam ſortibus ex more ductis factus eſſet Princeps conuiuij, rogatus à pincerna, quantum cuique deberet vinum apponere? Si multum, inquit, vini paratum eſt, dato cuique quantum poſcit, ſin parum cunctis ex æquo diuidito, Principis partes erant præſcribere quantum quiſque biberet, habetur lib. 1. Apothem Eraſmi.

Conuiuij præfes nomine multiplici. Neque vno nomine, qui præerat appellabatur quibuſdam enim Sympoſiarcus, Strateus, Magiſter, Dux, Princeps, Rex conuiuij adnotat And. Bacci. de vin. & de Magiſtro Sympoſior. & de Magiſt. & Sympoſiarco Cic. in Cato. maiore.

Aequiſſimam verò imperandi legem putamus, ac modum optimum vini adhibendi corporis neceſſitatem Ioan. Damaſc. Paralel. lib. 3. c. 12. cum ad ſanitatem conferat mentis, & corporis, vt in potu terminus ſit quouſque diſcurſum in motum ſeruemus Hieron. Mercur. lib. 4. c. 6. vari. lect. Eſtque à canonibus inſtitutum, ne vltra tertiam vicem bibatur, niſi naturalis ſitis vltra exigeret c. quando 44. diſtin. & de cõſecr. diſtin. 2. c. quando, notaturque in cap. à crapula de vita, & honeſt. cleri ex Conc. Triden. ſeſſ. 22. de reform. c. 1.

Igitur circumpotationes per ſe non cenſentur vetitæ, excepto funebri conuiuio, ne videantur letitiæ cauſa conuiuari, & laſciuire conuiuantes. ad quod valde facit illud ex Dione notatum lib. 59 cauponem Gai Caligulæ iuſſu interfectum, quoniam dum Druſillæ parentaretur, aquam potui calidam præparatam vendidiſſet laſciuiæ, ac deliciarum in publico luctu miniſter, notat Anton. Perſius in libello *del ber caldo* cap 3. quem tamen mordet Andr. Bacci. lib. 4. de Thermapolijs; vult enim ipſe, vt non ob venalem calidam caupo eſſet interemptus iuſſu Principis, ſed ob tranſgreſſum commune edictum, quam mortua Druſilla exiuit à Calicula pro communi luctu, & capitale fuit, aliquem luſiſſe, lauiſſe, riſiſſe, cenaſſe cum parentibus, aut coniuge, aut filijs. quod edictum poſitum commemorat Sueton. Tranquil.

Ego tamen adhæreo Antonio Perſio, authoritate Dionis: quem citat, cum etiam præſuppoſito edicto, verum ſit peccaſſe in edictum cauponem aquam illam præparatam miniſtrantem non alia de cauſa, quam quia in delicijs, & laſciuijs conuiuantibus præberi ſolebat, vt optimè probat Ant. Perſi.

Conuiuandi autem conſuetudo mortalibus vetita eſſe non poteſt, quando Dij conuiuantes ſe ſe ad bibendum inuitabant. Homer. lib. 4. Iliad.

Hos Hebe venerabilis inter
Fundebat nectar pateris, hi protinus aurum
Excipere è manibus, ſeque inuitare viciſſim.

Nec ideo tamen cenſendum eſt in ipſis conuiuijs abuſui: quo quis cogatur inuitatus bibere: etiam ſi conuiuij Rex ita ſtatuat: huiuſmodi enim leges inſanas vocat Horat ſermo. lib. 2. Saty. 6. 11. Prout cuique libido eſt.

Siccat in æquales calices conuiua ſolutus legibus inſanis.

Et eo. lib. Saty. 2.

Poſt hoc ludus erat culpa potare magiſtra.

Appellatum hoc certamen vini: ad quod iam ſenex ſe ineptum fatetur idem Flaccus 4. carmi. Ode 1.

Nec certare iuuat mero.

Aduerſus quos eſt Iſai. c. 5. *Veh qui potentes eſtis ad bibendum vinum, & viri fortes ad miſcendum ebrietatem.* vide pulchrè Auguſt ſermo. 231. de tempore: cuius verba tranſcribit Franc. Viui. deciſ. 66. nume. 6. vt, & memini ſupra de ebrietate. Horat. carm. *Scypis pugnare Tracu eſt.*

Taliter conuiuantes cogi, neque ſalubriter, neque prudenter fieri. adnotat Polid. Virgil lib. 3. c. 5. & Athene. lib. 10. cogi ad bibendum, inquit, non minus graue eſt, quàm ſi quis acrem perpeti cogat ſitim. quod in adagio eſt *epiſchythizare*. Nec aliter à peccato excuſatur cum quis aliquem ad bibendum incitat, quam ſi ignoret conditionem bibentis ex eo potu inebriari ſecundum D. Thomam, quem refert Ludoui. de Beia in caſibus conſcientiæ, congregat. Aprilis caſu 3.

Et nota, quoniam ante cap. à crapula extra de vita, & honeſt. cleri. idem prohibuiſſe legitur Carolus Magnus, & Ludouicus Pius eius filius, vt teſtatur Gl. improba. conſue. Pariſi. 4 parte, tit. 50.

Sanctiſſimus noſter Epiſc. Antonius Portius in Monopolitana Synodo. de vita, & honeſt. cleric. vini conſumendi abuſum vetuit iuxta canonum Sanctiones, ideſt inter bibendum remiſſiones, etiam ſub prætextu, & nomine charitatis.

Bibere pro Regis ſalute conuiuæ tenentur pro deuotione. Idem dici poteſt ſecundum D. Ambroſ. de Helia, & Ieiunio cap. 7. his verbis. *quid obteſtationes potantium loquar? bibamus, inquiunt, pro ſalute Imperatorum. & qui non biberit, ſit reus in deuotione.*

Nam, & ad numerũ cyathorum precari annos ſibi inuicem Romanos abundè, & lætè bibentes Idibus præſertim Martij in Annæ honorem, dicit Ouid. 3. faſtor.

Annos precantur quot ſumunt cyatos, ad numerumque bibunt.

Superſtitio veterum conuiua diſcedente. Fuit & inter conuiuantium obſeruationes apud veteres, C. Plinio teſte hiſtor. natu. lib. 28. cap. 2. recedente aliquo ab epulis, ſimul verri ſolũ: ideſt mundari, aut bibente conuiuia menſam, aut repoſitorium tolli, in auſpicatiſſimo iudicari, Seruijque Sulpicij commentationem fuiſſe menſam linquendam non eſſe.

Inuitati tenentur bona ſolita non vocati ad conuiuium accedere. Notatu dignum arbitror in conuiuijs, quod inuitator non tenetur de conſuetudine mittere hora debita ad conducendum inuitatos; ſed ſufficit inuitaſſe certo die, & hora, vt ad conuiuium veniant. Aegid. Bellam. in cap. quidam codendi extra de renunc. vbi etiam tractat de ſeſſione multorum in conuiuijs. ad quem ſe remittit Anton. Scappus de Iure non ſcripto lib. 1. cap. 61. Atque vt ſenioribus primi diſcubitus, & honoratior locus detur, ipſique ſublata menſa primi aſſurgere expectentur ex conſuetudine: qua etiam in imo conuiuij loco dominus, vt

ſedeat

Digitized by Google

ſedeat Pariſijs obſeruatum teſtatur Rebuff. in conſtit. reg. Franc tit. de magiſtr. artific. artic. 1.

Germanorum. & Saxonum conſuetudo.

Germani, & Saxones ſuo hoſpiti, vel alteri eum locum: in quo bibitur ſubeunti aſſurgunt, & porrecto poculo ad combibendum officioſiſſimè hortantur inimicum arbitrantur, qui iteratò inuitatus, in dicta cauſa compotare recuſat: quod, vt dedecus cęde non nunquam, & multo ſanguine vindicatur, Io. Bohem. lib. 3 de morib. genti, c. 13. in fine.

Profeſſuri religionem licitè conuiuium offerunt.

Et notabis, quòd conuiuia, neque ante profeſſionem, neque poſtea facere vetitum eſt, cum quis religionem ingreditur, dummodo purè, & ex liberalitate ſine pactione fiant huiuſmodi prandia, ſiue cœnę, aliàs incurrunt ſententiam excommunicationis ipſo facto. Summa Anton. ver excommunicatio contra recipientes, 3 par. tit 24 & 168. prout eum refert notanter. Franc. Marcus deciſ. 962. quæritur an ſit licitum, prima parte.

Feralia quo tempore fieri ſolebant.

Non eſt omittendum hic olim fuiſſe februa per 12. dies Februario menſe: quibus pro impetranda defunctis quiete piaculis, ſacrificijſque circa ſepulchra intenti erant: poſt quæ dies ſuccedebant lætiſſimi: quibus agnati, affineſque fine complorationi impoſito, genio indulgebāt, alternato in commeſſationibus, conuiuijſque officio. commemorat Blondus lib. 2. Romæ Triumphantis.

Legari poteſt epulum, & impleri debet.

Et nota. quod modus legato adiectus à teſtatore, vt epulum municipibus, impleri debet, l. 17. in fine D. de cond. & demon. Eſt autem epulum conuiuium numeroſis ciuibus exhibitum, vel in honorem Deorum, vel ad oſtentationem magnificentiæ, vel in funere parentali. Aul. Gelli. noct. actic. lib. 12 (de quo vltimo videtur intellexiſſe I.C. in d. l. 17.

Senatoribus ius fuit publicum epulandi.

Ius publicè epulandi fuit Senatorum Romanorum, inquit enim ibi Gellius ſolemni die epulum Ioui libaret, atque ob id ſacrificium Senatus in Capitolio epularetur. huius iuris Sueton. Tranq. meminit in Auguſto, quòd qui à Senatu remoti ſunt vti ſuperuacanei aucto eorum à Cæſare ſupra modum numero, ijs ius publicè epulandi, ac aliæ quædam prærogatiuæ permiſerat Auguſtus.

Ferunt Syllam ex vniuerſis fortunis Herculi decimam ſacrificantem, lauta populo Romano feciſſe conuiuia, eodem modo Craſſum epulum populo dediſſe Herculi ſacrificantem conſecultatum ſuarum decima. Item, & Lucullum.

Dies epularis, qui olim diuitibus & pauperum communis.

Diem quoque epularem appellabant quo epulum populo dabatur, vt in Domitiano meminit Sueton. Tranquil. c. 13.

Hic, & admonitum velim lectorem, ſcio enim pleriſque in locis ex voto, vel maiorum inſtituto ſolitos ciues conuiuium pauperibus exhibere, veluti in patria feſto S. Antonij. venialiter iſtos peccare talibus lautos; ac ſtudio præparatos cibos præbere ex Diuo Auguſtino habetur diſt. in 25. cap. vnum Orarium, §. criminis ibi ſi pauperibus eſurientibus; quòd dictum exornat Io. Montag. in tract. de authori. magni conſ. nu 30. & ſeq.

Septem viri autem epulorum dicti apud priſcos fuerunt, non ſecus quam noſtræ religionis Epiſcopi Legatorum ad pias cauſas executionis curam habentes, vt notat Blondus Roman. Triumph. lib. ſecundo: qui de hac re latè, & eruditè f. 33.

Conuiuari licet in publica lætitia.

Item in publicis populi lætitijs non prohibentur conuiuia; ita enim cauetur l. 4. C. de paganis, *Feſtos conuentus ciuium, & communem omnium lætitiam non patimur ſummoueri. Vnde abſque ſacrificio vllo, atque vlla ſuperſtitione damnabili exhiberi populorum voluptates ſecundum veterem conſuetudinem. iniri etiam feſta, & conuiuia, ſi quando exegerint publica vota, decernimus.*

Leges verò latas de cœnis parcè in epulis faciendis tam publicè, quam priuatim commemorat poſt antiquos Andreas Bacci. de natura vini fol. 133 & ante ipſum nuncupatim leges veterum Romanorum recenſet Blondus Romæ Triumphantis lib. 8. ad quem lectorem quoque remiſi lib. de catapanis c. 1.

De nocturno vini potu.

Ad lucernas epulari mos erat.

Noctu Romæ potabatur, cum ad lucernas epularentur, ſupponit Horat. carmin. lib. primo, Ode 27.

Vino, & lucernis non ceſſauere Tacta.
Nocturno certare mero, potuere diurno.

Et Propertius.

Sic noctem paterum, ſic ducam carmine donec.
Incipiat radios in mea vina dies.

Et Virgil. in conuiuio Didonis.

Dependent lichni laquearibus aureis incenſi.

Ariſtophanis concionantes.

Mitte mitte merum lætificabis noctem totam.

Hora cœna ſecundum Baccium & Marſil. Cagnat.

Ideo vereor adhærere Baccio lib. 4. de conui. antiq. affirmanti fuiſſe cœnam hora diei decima hoc eſt à 21 in 22. horas. & dicam proximè in Marſil. Cagn.

Nocte magis, quam die conuiuari expedit, non ſolum quia liberius vino dabant operam, ſed etiam quod lumina maioris erant cauſa lætitiæ. Cornel. Tacit. lib 14. Ideo Horat. Ode 19. lib. 3. id ſignificans, ait.

Da lumen properè noua, da noctis media.

Et Martial.

Me iucunda iuuant tracta per pocula noctes.

Heſperum poſtremus et qui Lucifer mane vocatur Sydus eſt.

Ex Catullo notat Turneb. aduerſarior. lib. 18. c. 14. quid ſibi velit, *Uſque ad dyurnam ſtellam craſtinam perpotare*, ſtellam ſignificans: quæ Lucifer eſt, quam, heſperum noctiferum appellamus, vt in Iuris Lexico. verbo ſtellam, dicitur noctis Nūcius, & noctis index apud Textorem.

His concordat aliud: quod ponit Daphnus medicus apud Athæneum Dipnoſop. lib. 7. c. 1. Vtiliores ſunt, inquit, cuius corpori cœnæ nocturnæ; nam Lunæ Sydus eum facit; corrumpat digeſtionibus nutrimenti maxime conuenit.

Quare puto, etiam Marſil. Cagnat. reprehendendum: qui variar. obſeru. lib. 1. c. 17. Romæ antequam aduesperaſceret non æſtate tantum, ſed etiam hieme cœnari conſuetum, credit. nonctur,

netur; Vitruuij loco lib 6.c.7.ex eo, quod Vitruui, de Triclinij ſitu ſcripſit, vt ſpectare debeat Occidentem hibernum pro veſpertino lumine, & calore ſimul, quem locum intelligo non tam pro cęnaturis, quam pro cęnam parantibus miniſtris.

Babilonia feſtum noſte[...] qualis erat.

Babiloniæ feſtum erat: quo omnes vniuerſam noctem bibebant, & ſaltationibus indulgebant. Iuſtin. in hiſtor. lib. 25.

Romanorum ſequens vſus prandij.

Romæ verò maiorem deinde licentiam ceptam conijci licet, & quid cęnabant, & quod prandebãt, vt plerique probant: inter quos Anton. Panor. epiſt. lib 2. epiſtol. 1. Addo notanter Lipſium in Tacitum lib. 14. annalium vbi de diurnis, & nocturnis Romanorum conuiuijs, & tempeſtiuum concedit etiam conuiuium diurnum, nocturnum contrà intempeſtiuum.

Horat. in arte Poet.

Vinoque diurno.

Placari Genius feſtis impunè diebus.

Idem in Satyr.

De medio potare die.

Et lib. epiſt. 1.

Quem bibulum liquidi media de luce Falerni.

Erant, & ſunt qui ſummo mane bibunt: in quos Iſaia, cap. 5. *Væ qui conſurgitis mane ad ebrietatem Sectandam, & potandum vſque ad veſperam, vt vino æſtuetis.* quaſi damnabilius ſit mane quam ſerò inebriari. Neque prætereo dolenter id mollibus Tarentinis aliquando vitio fuiſſe, nec modò abeſt.

Tarentinorum ebrietas.

Aelian. de Var. hiſtor. lib. 12. ita inquit. Tarentini conſueuerunt ſummo mane bibere, poſtea frequenti foro ebrij huc, & illhuc vagari. Conuenit Valer. Max li. 5. tit. de humanitate, & clementia dum de ebrietate Tarentinorum militum maledicentium, Pyrro Epirotarum Regi, quod & meminit Guliel. Bened. in cap. Raynutius, §. mortuo itaque teſtatore 1. num. 74. & inde. Sunt, & vbique huiuſmodi perditi homines aſſueti in tabernis auroram vrceolis plenis ſalutare. Vinoque madidos fieri: quos Muſcones, ſeu Veſpones quaſi vegetum habitatores vocat Bald. quem meminit Ludou. Roma. in ſingul. Zoſimus Papa XLII. ſtatuit. Ne clerici publicè potarent. vt in eius vita notatur.

Menſa amicorum parens, [...] conciliatrix [...] greſſum ad[...].

Veterum mos à quibuſdam meritò laudatur. hi quotannis conuiuia celebrabant inter agnatos, vt ſi aliquid ſimultatis interceſſiſſet, tolleretur, amicis quoque adhibitis ſecundum Lancel. in l. qui ſe patris, col. 7. C. vnde liber. cõcordat Sylu. nuptial. lib. 4. num. 60. Quoniam menſam Cato maximè amicorum parentem, atque procreatricem exiſtimauit, vt refert Petr. Rebuff. in conſtit. reg. Franc. de Magiſtr. Artifi. poſt principium.

Et ſcitu dignum hic quoque noto. conuiuia: quæ letitiæ cauſa fieri ſolent Italorum crericis fuiſſe antiquiora ab Oenotriæ Rege inſtituta: qui agreſtes populos, & feros, compoſitis, & conſtitutis legibus, eo modo ad mitiorem vitæ cultum traduceret, Nicol. Leonic. de varia hiſt. lib. 3. c. 36. qui & recenſet conſuetudinem veterem, bonum Dæmonem primo poculo, & poſtremò meraciore inuocandi, vt ipſe dicit lib. 1. cap. 72.

Chriſtianis verò vetitum conuiuia celebrare: in quibus quiſque ex commeſſoribus partem conferat, text. in c. non oportet. 44. diſtinc. niſi æſtate, vel in nemoribus, ſeu montanis fierent, ſecundum Vgonem, & Archid. quos ſequitur Cardi. Alex. & videbis, c. non liceat, ead. diſtinct.

Tabernarij [...] infamia notantur.

Neque omittendum puto textum pulcherrimum iuncta, Gl. in conſtit. reg. n[...]ores diſſolutè. Tabernarij: qui tabernas velut naturales lares, & proprios elegerunt inter infames habeantur; ita vt nec ad teſtimonium, nec ad officium aliquod publicum admittantur.

Et contra illos: qui ſic expendunt ſua in potionibus, & ebrietatibus, quod eſt legibus odibile, vt in authen. de Conſul. §. ſi enim hoc egerint, ibi *(domi deferentes omnino nihil)* ſcilicet eorum, quæ in die lætitiæ conſularis miſſilia ſpargi ſolent, ſed eadem die in ebrietatibus, & potionibus omninò expendentes.

Veteri autem lege filius commeſſationibus vacans, & luxuriæ, atque conuiuijs contra patris monita reus erat mortis. Deuter. c 21. rituſque paganorum improbatur, qui Kalendis Ianuarij propter nouum annum conuiuabantur per vicos, & plateas cantatores ducẽtes 26. q 7. c. ſi quis calendas.

Seruus commeſſator redhibetur.

Et ſeruus commeſſator redhibetur, l. ſi quid venditor, D. de ædil. ædic. vbi Guliel. Bude. Et de ſeruo vinario eſt text. in l. 4 eo. tit. namque olim nota erant digni, qui ientaculis, & merendis delectabantur, & de prandiolis cænis, epulis, atque merendis: quas omnes commeſſationes charitates quidam appellant, vide quæ ex Clemente Alexandrino adnotat Hieron. Mercur. lib. 4. c 17 vari. lecti.

Et nihil durius mala vxore commeſſatrice. Eſiod. lib. 2. opera & dies. Tiraq. de legib. connub l 9.

In conuiuijs parſimonia [non] laudatur.

Parſimonia tamen in conuiuijs non debet eſſe conuiuis ludibrio. Vnde ſi quis tibi commiſerit, vt expendas ſuo nomine in honorem doctoratus vel nuptiarum die: quo vxorem duxit, vel gradum aſſumpſit, & tu diſpenſator geſſiſti te auarè, & miſerè, ita vt exinde doctor vel ſpõſus conſecutus ſit magis dedecus, quam honorem, non poteris repetere expenſam in illo conuiuio, Alber. de Roſat. in l. at ſi quis §. iudex D. de reli. & ſumpt. funer. Nam ſecundum Philoſophum, cũ hæc ſemel fiant, non parcè, ſed magnificentius impendi oportet, aliter enim cum hoſpitem recipimus, aliter cum vxorem ducimus, conuiuare oportet, hoc enim ſemel, illud ſæpiſſimè fieri accidit, hæc Ariſtot.

Luſus pro cibo [...] eſt [...].

Quia verò à prohibitione luſus in pecunia, excipitur, quod in conuiuio veſcendi cauſa ponitur, vt eſt tex. in l fin. in princ. D. de ale. luſ; & aleat, ſanè id intelligas, nõ vt permiſſum videatur turpe aliquid, puta, ſi dicunt. Ego pono decem ſolidos, quòd comedam pluſquam tu; quia iam inuitarentur homines ad ingluuiem, ſed ita accipias cauſa veſcendi, puta cum qui con-

ten-

tendunt aliquid eſſe vel non eſſe, & ponunt, vt qui obtinuerit quod poſitũ eſt ex aduerſo vincat, & in conuiuio expẽdat, quod eſt inductum cauſa recreationis, ita declarat, & exemplificat Roffred. Beneuen. de libel. part 7. titulo de Senat. conſ. cuius nomen non habemus fol. 276. in antiquis.

Sodalitates, & conuiuia ſocialia.

Sed caue; quia non licet cum omnibus conuiuari, c. ad menſam, vbi not. 11. quæſtione 3. & per collegia ſodalitia: quæ haberi prohibentur in l. 1. D. de colleg. illicit. ſignificari comeſſationes, & conuiuia ſocialia: dicuntur enim ſodales: quaſi ſimul edeles. Catelli. Cotta in memorial. verb. collegia ſodalitia. Vbi, & notat verbum, Mutitare, hoc eſt mutua conuiuia agitare.

Magiſtris artium in diſcipulorum probatione neceſſe eſt parandum conuiuium.

In regno Franciæ conſtitutum eſt regia ſanctione, ne artifices in approbatione artificij, & tyrocinij, cum magiſtri fieri volunt, aliquod parent conuiuium prandium, aut cœnam alijs Magiſtris artis: de quo Petr. Rebuf. ibi titulo de Magiſtr. artific.

Quo caſu quis cœna vel prandio priuatur.

Quibuſdam in collegijs ſunt conſtitutiones, vt qui horis ſtatutis cum allijs de collegio in menſa non conuenerit, præſenti prandio, aut cœna priuetur: ad quod vide notab. quæſtionem diſputatam in collegio Iacobi Zebedei Salmaticenſis per Fernan. Vaſq. controuerſ. lib. tertio, capitulo nonageſimoſexto, numero vigeſimonono.

Menſa benedictio laudabilis.

Prætermiſſa verò menſæ benedictio, quam noxia eſſe ſoleat vide exemplum Ioan. Nider. libro quinto, formicarij relatum à Martino del Rio diſquiſiti. Magica. tomo nono, libro tertio, parte prima, quæſtione ſeptima, ſectio. prima, fol 137.

Bibaces autem fuiſſe nonnullos, ſingulariter congerit Aelianus de Varia hiſtoria libro ſecundo, qui, & libro tertio, einſdem hiſtoriæ agit de Tapyrorum, & Bizantiorum vinolẽtia, item Argiuorum Corinthiorum, Thracum, & Illyricorum, & videas eundem libro duodecimo.

Vini miniſter in conuiuijs nobilior, quam ciborum.

Demum hic notandum non prætereo, quòd qui in conuiuijs miniſtraturi ſunt conuiuis, nobilius de vino ſeruiunt quàm de cibis, ideo in celebratione Imperialis curiæ Brandeburgenſis Marchio aquam lauandis manibus regis, vel Imperatoris Romani miniſtrat, Primumque potum Rex Boemiæ Comes Palatinus cibum afferre tenetur, Reſtaur. Caſtal. de Imperat. quæſtione octaua, verſiculo vigeſimo quinto.

Ganimedis honor.

Ad hoc pertinent honores: qui Ganimedi à poetis tribuũtur Iouis menſę adhibito ad præminiſtranda ei pocula, adnotat Seruius in illud Virgil 1. Aeneid.

Rapti Ganimedis honores.

Propter miniſterium, inquit, poculorum: ad quod receptus eſt, remota Hebe filia Iunonis: quæ Ioui bibere miniſtrabat.

De Meraca bibitione.

Vinum purum bibi non debet.

Vinum purum in ientaculo cũ panis fruſtro.

Sed cum ientaculum ſumitur, mos non improbatur vetus in vinum purum fruſtra panis conijcere, & madefacere ex Atheneo lib. 1. c. 4. Dipnoſoph. qui matutinum cibum hunc, & ſub auroram ſumi dicit.

Et cum ab initio non dum aquam vino mero infundere conſueuiſſent, fertur Dyoniſius edixiſſe, vt modico vino vterentur. Atque ne ſe inuicem ebrij facti vulnerarent, præcepit, & pro ligneis baculis ferulis in vſu haberent. Diod. Sicu. hiſtor. fabul. lib. 5.

Vinum impotens ſine aqua bibitur.

Regulam verò vini puri non bibendi intellige quoties vinum eſt præcellens, nam in vino minus potente ſecus eſſet, poſſetque hoc caſu quis ſine aqua bibere, nec peccaret. Io: Sayſon. in conſuet. Turonen. de droictz articulo primo, titulo banc, atque ita defenditur mos quarundam nationum liberius, & meracè bibendi, veluti Germanorum, & Eluetiorum à vin folio quinquageſimoſeptimo, & dixi infra de ſolius aquæ potu.

Item intellige, niſi pro medela fieret, vt meracioris vini, ideſt puri meri generoſi potu vtamur. Verbi gratia ad tollendam famem: quam caninam vocant, ex Hyppoc. Aphor. 21. Galen. & alij notant.

Plus æquo ebibitum pro corporis medela.

Quemàdmodum plus æquo ebibitum etiam aliquando medicamen eſſe affirmant, Cornel. Celſ. & Dioſcor. quos meminit Bartholom. Taegius in dialogo de humore vitis, pagina decimaſexta.

E contrario verò modico vino vti expedit propter ſtomacum, & frequentes Infirmitates, ex epiſt. Pauli Apoſt. ad Timoth. habetur in c. & ſi Chriſtus Paragrapho penult. extra de Iure iuran.

Ex eodem textu §. pen. in principio deduci poteſt alia limitatio ad regulam cum parũ meri ſumitur, & raró, ibi verſ. Vir multum; quem ſenſum habuit Scipio Ianuarij poſt Napod. in prohem. conſuet. Neap. verb. immoderata guſtatio.

Eſſe autem, & pro inueſtituræ ſolemnitate meracam bibitionem, vt olim in hiſpanijs, eum Comes à Rege creabatur: quem vſum meminit, & deridet Molina de primogenijs libro primo, capitulo vndecimo, numero vigeſimotertio, & Bouad. Polit. libro ſecundo, capitulo decimoſexto, numero trigeſimoprimo.

Ego verò contra dixi in fine proloquij in reliq. iur. longob. vbi de fœdere, & amicitia per libationem, ac de Germanorum moribus ita Cornel. Taci. de reconciliandis inuicem inimicis, & iungendis affinitatibus, & aſciſcendis Principibus, de Pace denique, & bello plerumque in conuiuijs conſultant tãquam nullo magis tempore ad ſimplices cogitationes pateat animus, aut ad magnas incaleſcat.

Digitized by Google

Catulli epigrã ma expoſito, quod per calices amariores intellexit.

Animaduerti apud eruditos in quæſtionem veniſſe, quomodo accipienda, & intelligenda ſint Catulli carmina ad puerum ſuum hæc.

Miniſter vetuli puer falerni, in
Gere mi calices amariores:
Vt lex Poſtumiæ iubet magiſtræ:
Ebrioſa acina ebrioſioris.

Quibus in exponendis duæ ſunt difficultates. Prima quoniam dici debent amariores calices, non auariores, vt à quibuſdam legitur, Altera eſt de lege Magiſtræ Poſtumiæ: quanam ea ſit? Torquatus Taſſus ſummi vir ingenij in libello eleganti; cui titulus *il Padre di Famiglia*. Auſteritatem, intelligit ex vetuſtate vino accedentem amaritudinem, & legit ipſe, Iuger mi calices. Sed melior eſt poſitio verſus, vt principium verbi, in, locetur in fine præcedentis, ſicut poſuimus, deinde initio verſus ponatur *gere* cum *inger* dici nequeat latinè, & metri ratio id patiatur.

Lex Poſthumia quæ fuit.

Dici verò amariores calices puto, qui liberius propinantur, quoniam vinum multum potatum amaritudo eſt animæ Eccleſiaſt. cap. 31. Ideo ſubdit *ebrioſa acina* comprobo ex eo: quod apud Atheneum legitur Diphnoſoph. libro primo, cap. 23. Suauius eſſe vinum aqua infuſa, quod amariores calices ſunt, cum merum purum propinatur.

Vinum ex vetuſtate fit amarum.

Non tamen nego ex vetuſtate amaritudinem, ſiue mauis aſperitatem fieri. C. Plin. libro decimoquarto, capitulo quarto, hiſtor. natur. ſic ait, *Durant vina 200. ferè annis iam in ſpeciem redacta mellis aſperi; etenim hæc natura vinis in vetuſtate eſt, nec potari per ſe queunt, ſi non . . . . . aqua vſque in amaritudinem carie indomita*. Pariter Theophraſt. de cauſis plantarum libro ſexto, capitulo decimo. *Vinum* inquit, *ex vetuſtate immutatur, corrumpitur, efficiturque amarum.*

Taſſi interpretatio notatur in Catullum.

Puto quoq; nõ rectè percipiſſe Taſſum, quod de nigredine in vino: quæ fertur Homero gratiſſima ipſe diſſeruit. Scio namque Falernis vinis: quæ celeberrima ſunt, nigrum ineſſe colorem, atque alijs laudatiſſimis, ijſdemque dulcibus: quæ duæ conditiones ab Homero commendari meritò videntur. Quoniam, & vinum dulce minus inebriat, quod ſimpliciter acceptum, neque verum eſt; quoniam Homerus vino non dulcedinem tribuit, ſicut in melle, ſed magis ſuauitatem, vt ex eius verſibus Odiſſ. decimoquinto. Probant Macrobius Saturnal. libro ſeptimo, capitulo ſeptimo. Dic tu igitur petijſſe Catullum calices ſibi miniſtrari vetuli Falerni; quoniam cum vini natura humida ſit, atque ab initio aquea, temporis longinquitate adeo paulatim euanuit, vt vinum meracius effectum ſit. Meraciores autem calices copioſè ebibiti, nimirum ſi amariores ſunt, propter nimiam, ſcilicet potationem. Qualitas verò illa, *vetuli*, ideo ponitur à Catullo; quia Falernum nimium recens, vetuſve nimium inſalubre dictum eſt, mediæque eligebatur ætatis circiter annum quindecimum, qua de re vetulum appellabant optimi, celerrimique alimenti, miræque virtutis ad corpus nutriendum, ac reficiendum, ex medicorum traditione ponit Athene. Diphnoſoph. dict. cap. 23. & 24.

Vini natura qualis.

L. Poſthumiæ interpretatio.

Quod autem ad legem Poſthumiam attinet, valeat eiuſdem Macrobij authoritas. Vbi de Poſthumio Fidenatium dictatore agit, victo, profligatoque ancillæ calliditate: qua verbi Romæ parta fuit libertas, feſto die per eam ſimulato, quo Reipublicæ hoſtes plurimo vino prouocati ceſſerunt. Vnde credendum eſt, Ancillam à deuicto Dictatore agnominatam fuiſſe, deinde Poſthumiam, & Magiſtram ex eo, quod ſuaſerat feſto die ad ebrietatem vſque ab omnibus vinum, ebibi. vide igitur Saturnalior. libro primo, capitulo vndecimo.

Goliæ interitus in ebrietate.

Similis interitus Goliæ: qui vt Ioſephus ait antiqu. Iudaic. libro decimo, capitulo vndecimo, inter conuiuia Iſmael ſępius inuitatus debriatus eſt: quem Iſmael videns, ita vino repletum, & velut inſenſatum in ſoporem conuerſum ſurgens occidit.

Ebrijs cur aqua noceat.

Nec ignorandum dictum Luc. de Penna in Rubric. Codic. de aquæduct. ebrioſis aquam nocere; quia, inquit, malum ſtomacum facit.

Clerici vini abſtemij non ſint, ſed in bibendo ſobrij.

Cæterum clericus ad Sacerdotium promoueri non poteſt, qui vinum non bibit, Gloſ. notat. ſecunda, quæſtione ſeptima, cap. qui Epiſcopi Apoſtoli.

Seruanda tamen modeſtia, ne vinum quis redolcat, ne audiat illud Philoſophi relatum à Diuo Hieronymo in Epiſtola ad Nepotianum, *hoc non eſt oſculum porrigere, ſed vinum propinare.*

Genus tormenti Tiberij.

Inter facinora Tiberij Cæſaris, C. Suetonius, capitulo 62. hoc refert, illum excogitaſſe *pro cruciatus genere, etiam vt larga meri potione per fallaciam oneratos, repente veretris deligatis, fidicularum ſimul, vrinaque tormento diſtenderet.*

Quæſtio de vino mero, & diluto, quod non magis ebriet.

Ingenioſam monere ſe dubitationem ſcribit Vrſus Medicus in libello de vino, capitulo tertio. Sed pro dubitatione quæſtionem format, quodnam magis inebriet, ac feriat mentem vinum merum, an dilutum? dilutum reſpondet ex Auicen. 3. fen. doct. 2. quod dilutum citius, & magis mentem feriat errauit certe confundens aduerbia magis, & citius, citius concedimus cum Auicenna, magis negamus, nec enim id poſuit Auicenna, cuius verba ſunt, Scias præterea, quod mixtum velocius inebriat, propterea, quod aqueitas penetrat; eodemque ſenſu locum Auicennæ citat Blaſius Villafranca de refrigerando cum ſale vino, his verbis. *Vinum leniter dilutum citius caput mero ipſo tentare ſolet.*

Lapſus Medici Vrſi Crapulam pro vino accipientis.

Eiuſdem opinionis aduocat Vrſus Ariſtotelem in 3. par. ploblem: quem non inuenimus per 34. quæſita de vino, niſi vir bonus pro ebrietate

crapulam

crapulam accipiat; dum philoſophus videlicet quærit, cur magis crapulam ſentiunt, qui dilutiuſculum bibunt; quàm qui merum ex toto; nam & præfatur; vinum temperatum expeditius loca plura, anguſtioraque ſubire: intemperatum autem minus facere id poſſe: qui locus notatione dignus eſt in eo: quod poſui inſr. c. ſeq. de vini, & aquæ potu lymphatum maioris eſſe voluptatis. Differre verò ab ebrietate crapulam, docet idem Ariſtot. in problem. libr. 3. 17. quod ebrietas vnà cum mente adimit, & ſenſum, crapula cõſtante mente caput affligat, idque conciliator ibi adnotat, ſic decipitur Vrſus in aduerbijs, & nominibus, his adde Petr. Lenander tract. de onerib. doctor. c. de vino bibendo moderatè, ibi *quare bibentes vinum lymphatum magis patiantur crapulam, quam bibentes vinum purum?* cui reſpondet cum Ariſtotile.

Vinum qui dilutum bibunt plus crapulæ quam qui merum.

Bibentibus aquã vita longior.

Quoſdam ſolius aquæ potu diutius traxiſſe vitam teſtantur medici obſeruatum. Eſt enim aquæ potus ſaluberrimus C. Plin. hiſtor. libro decimoquarto, capitulo vigeſimoſecundo, Thales philoſopus cum attendiſſet aquæ mira, ac eam, vt nobis ita cæteris omnibus ortus, & accretionis dare principia, aqua nihil eſſe prius aſſeruit, eſſe propterea primum principium rerum naturalium, cui videtur concors ſacrorum ſententia.

Vita hominis panis et aqua.

Principium vitæ hominis panis, & aqua, ac vbi vendi ſolet alimentorum appellatione continetur l. 1. D. de alim. lega.

Poſtquam verò in vſum eſt aſſumptum vinum, nec omnibus tamen permiſſum, ſolius aquæ potus in conſiderationem venit. Primum quod lege Moſis de ingreſſuris Dei tabernaculum cauebatur vinum ne biberent, vt non morerentur. Numeri capitulo ſexto, & decimo.

Et ne qui ſe domino conſecraret, vinum, vel quod inebriare poſſet biberet, dic. capitulo decimo; Aegypti Reges: qui, & Sacerdotes erant, ex quo tempore diuino cultui deſeruire ceperant carnibus, & vino abſtinuiſſe, ſcribit Cheremon Stoicus: quem refert Polid. Virgil. de inuent. rer. capitulo quinto, & Nico. Leonic. de variar. hiſtor. libro ſecundo, capit. 22. maiorem autem prohibitione meſſe in carnibus, quam in vino, rationem, vide per D. Thomam 4. ſenten. diſtin. 15. quæſt ſecunda, articulo primo, vt refert Ioan. de Sylua tractat. de iuramento tertia parte, quæſtione prima, numero decimoquarto.

Quid eſt: quod inebriare poteſt præter vinum? Hierony. epiſt. ad Nepotianum exponens verbum *vinum, & ſiceram non bibant.* Siceram hæbraicè interpretatur omnem potionem: quæ poteſt inebriare, ſiue quæ frumento conficitur ſiue pomorum ſucco, aut faui decoquuntur in dulcem, & barbaram potionem, aut palmarum fructus exprimuntur in liquorem, coctiſque frugibus aqua pinguior coloratur, inquit D. Hieronymus. Hinc factum eſt quod aqua in

Sicera interpretat. & quæ ea ſit.

Thermopolis ad potum calefiebat, ideſt in tabernis, eaque vendebatur: quam ſine vino interdum, & vino infuſam bibebant, de qua re accuratiſſimè diſſerit Anton. Perſius in libello *del ber caldo* capitulo quarto, fruſtra tamen laborauit, vt ſuaderet à vino refrigerato abſtinendum.

Aqua in tabernis calefiebat.

Quo argumento aliquando ſum vſus, vt adularer magiſtro Gallo Prouinciali Dominicano, niue vinum maceratum bibenti, ſeq; ipſum niuibus proluenti, Epigramma eſt.

Vinum niue maceratum Veneri inimicum.

Mos fuit abſcindi Gallis pro matre Deorum:
Integritate Deo ſanctior ipſe places,
Nam potans gelidæ exerces, vineaq; miniſtros
Lympham qui fundant pulſibus, vt rigeas;
Ardores ſic Galle domas, moreſq; pudicos;
Sic à te didicit Dominicana cohors;
Namq; bibẽs calidã, Veneris paſſerculus eſſes.
Algores inter, ſis modò Galle, Capo.

Gallorum Sacerdotum Deæ Cibeles eunucorum meminimus tranſlatione vtentes.

Sobrium Vicum Romæ dictum putant, vel quòd in eo taberna nulla fuerit, vel quòd in eo Mercurio lacte non vino ſupplicabatur S.P. Feſtus adnot.

Sobrius Vicus ubi nulla taberna.

Scitu dignũ arbitror, quod de linterno fonte in campaniæ regione memoriæ traditur, aquas eſſe acidulas: quæ vini modo facit temulentos, C. Plin. teſte, refert Blondus de Italia illuſtrata 13. regione. Saporem guſtaſſe, vt cæterarum: quæ bibuntur bonum, ſed fumos ab ea in nares ſicut è vino non ingratos olfeciſſe.

Aqua acidula è linterno fonte.

Aquæ in Teno inſula ex cycladibus vna è fonte quodam fuiſſe perhibentur: quæ nullo modo poterant vino permiſceri. Nicol. Leoni. de varia hiſtor. libro tertio, capitulo octuageſimoquarto.

Aqua ubi vino non miſcetur.

Ferunt hiſtorici Tehthyoſlagos ſub Troglodyticam orare in ſinu Arabico poſt epulas potus gratia ad fõtes pergere gregatim. Io: Boem. de moribus, & ll. gentium, lib. 1. cap. vlt.

Homines ad aquã potum gregatim eunt.

Mos olim laudabilis fuit, teſte Athenæo libro decimo, vt neque ſeruus domeſticus vinum biberet, neque fæmina libera, neque ex liberis iuuenes: qui trigeſimum non attigiſſet annum. Matronæ abſtemiam perpetuò ducerent vitam.

Vini abſtemij qui eſſe debẽt.

Cartagini lex refertur apud Platonem libro ſecundo, de legibus, vt nullus miles in caſtris guſtare vinum auderet, ſed tantum aquam, expeditionis tempore biberet, idem inſtitutum præcepiſſe fertur Peſcennius Niger Imperator. teſte Spartiano in illius vita, refert Claud. Cotere libro 1. de iur. milit. capitulo 30. de Annona milit.

Verum Græci maxime aquam oderunt, inde notarunt Ranarum naturam, quòd potu aquæ delectantur. Petr. Victor. Variar. Lecti. libro 1. capitulo 13.

Ranæ ſemper in aquis.

Angelus vxori Manitæ ſterili, vt filium conciperet, & pareret à vino cauendum ſibi eſſe prædixit. Iud. cap. decimotertio, matri Sanſonis Angelus item præcepit monens quæcun-

que à vite procederent, non attingeret non vinum, non ſiceram biberet: quod pro ieiunij laude affert Sanctus Baſilius Magnus, Sermone V. Ieiunium enim in pane, & aqua fortiſſimum eſſe. ſed quia gloriam non haber, & omnes pane, & aqua viuimus, quaſi publicum, & commune ieiunium non putatur. S. Hieronymus epiſt ad Nepoti prope finem.

E iepuu vino legibus vel moribus abſtinent. Apud nonnullas regiones Vini vſum interdictum, auctores congerit vtriuſque lingnæ Andr. Tiraquel. eruditiſſimus in l. 9. connub. Gloſ. 1. parte nona, numero 206. & inde: cui addo Aelian. de varia hiſtor. libro ſecundo, de Roman. & aliorum lege: qua vinum neque omnibus, neque omni ætati concedebatur. Armenis autem morem fuiſſe à Septuageſima ieiunium incipientibus, vt in quartis, ſextiſque ferijs vino non vterentur; nam & putabât plus peccare, qui his diebus vinum biberet, quam eum: qui Veneris gratia lupanar ſubiret. adnotat Io. Bohem. de moribus gentium, libro tertio, capit. decimo Indeque factum, vt vinum non niſi in ſacrificijs bibant, capit. octano, libro ſecundo. Turcarum quidam religioſi per ciuitates vagantur in vtribus quibuſdam aquam ferentes: q̃ cuique petenti bibendam offerunt vltrò proprietatis officio. Francones Burgenſes cum in vinetis colendis mares, & fœminę exerceantur, vinum tamen vendunt ob domeſticam ægeſtatem, ipſi aquam bibunt, ceruiſiam verò contemnunt, in Herbipoli tamen ieiuniorum tempore tantum, & extra ciuitatem in naualibus hæc venditur, vt hi: qui ſe tum à vino abſtinent, eam aquæ loco habeant, idem Bohemus ſcribit, lib. 3. c. 15.

Potus ieiunium non violat. Ad id: quod de ieiunio tactum eſt, adde quod potus aſſumptio ieiunium non violat, tam ante prandium, quam poſt, peccaret tamen, & meritum perderet, qui ad delicias, & non ad neceſſitatem ſępius biberet. Antonius Scappus probat de iure non ſcripto libro primo, cap. 62. nume. 27.

Aqua, & ignis interdictio pœna eſt. Aquæ verò potus neceſſitatem non plantis, & beſtijs tantum, ſed & hominibus cognoſci ex antiquiſſimo pœnæ genere aquæ, & ignis interdictionis, veluti contra damnatos de vi publica. D. ad l. Iuliam de vi publi. l. qui dolo in fine, quaſi ope denegata, & interdicta rerum, ſine quibus viuere nequimus, Alexan. de Alexandro dierum genial. libro . . . cap quinto, Iacobus Menochius de arbitr. Iudic. libro ſecundo, centuria quarta, cap 394. Vbi declarat, quæ pęna loco interdictionis aquæ, & ignis hodie ſit, poſt quam deportatio: de qua textus in l. tertia, ad legem Iuliam pecul. ab vſu receſſiſſe dicit? adde Iulium Clarum pract. crimi. §. fin. quæſtione 67. verſiculo item interdictio, & verſiculo deportatio, quæ tamen in Regno imponi etiam hodie ſolet nobilibus loco pœnæ capitis truncationis. notat Muſcat. de probat. delict. titulo de homic ſimplici nu. 52.

Aqua, & ignis in Sponſalibus. Sed & aqua, & igne fœdera nuptiarum Sanciri ſolita habetur in legē pen. D. de dona. int. virum, & vxor. ibi *die nuptiarum priuſquam aqua, & ignis acciperetur* accipiebant hæc nouæ nuptę, quia his duobus humana maximè vita continetur, vide Guliel. Bude. ad d. l. qui loca Feſta, & Lactanti. refert, & ab eo eadem loca ad verbum tranſtulit Couarr. 2. part. relectio paragrapho primo, numero primo, latius Alexand. ab Alexandro loco ante citato de eadem re plura.

Curioſis poſſet eſſe quæſtio an Horatius potu aquæ ad temperantiæ virtutum, vel ad ſalutem, cum eſſet Lippus, delectaretur? affertur eius carmen Sermon lib. 1.

Hic ego propter aquam, quòd erat deterrima
ventri.
Indico bellum,

Et epiſtol. ad vallam, lib. 1.

Gelida
Cum perluor vnda per medium frigus.

Explicat Hieronym. Magius Miſcell. lib. primo, cap. 11.

Pluuialis aquæ, & Salientis diſcrimen. Quibuſdam regionibus frequens eſt pluuialis aquæ vſus: medici verò in morbis adhibent ſalientem, quod eſt minus cruda, & leuior, leuitatem antem non quo ad pondus ęſtimamus ex cenſura Galeni, ſed quantum ſtomaco facilis ſentitur, & quam citiſſimè diſtribuitur ad venas, de hac re Thadeus Florent. in comment. quinto lib. aphoriſ. Laurentius Tabert. de bonitate aquarum Cornel. Celſus, libro ſecundo, capit. 18. Aegineta, libro primo, cap. 50. Oribaſius, libro quinto, collectorum, cap. 3. qui, & ſex capita conſcripſit de aquis ex Galeno Ruſo. Diocle. & Athenæo, adde Iuſtum Lipſium electorum, lib primo, cap. quarto. Vbi agit, aquam calidam antiquitus ad potum fuiſſe, immo ad delitias, & Hermopolio eſt elegans Epygramma qualis aqua potui eligenda.

Aqua calida ad potum in deliciis.

Sic aqua clara fluat qualis nitidiſſimus aer
Dulcis, & exigui ponderis, & gelida, &c.

vt in theſauro ſanitatis habet.

Vſus aquæ coquendæ, & refrigerandæ à quo inuentus primum. Vſum verò aquæ decoquendæ, deinde nive refrigerandæ ad voluptatem Nero prius docuit C. Plin. recte. Crudam. n. non bibebant, qui ſaluti ſtudebant, vt, & nunc potentes quod eleganter notat Atheneus lib. 3. c. 21. de potu antiquorum qui, & diſtyc. affert hoc.

Incoctæ Aquæ crudum bibas ſi potulum.
Laborioſa ſit, & grauis.

Cognouiſſe enim antiquos aquarum frigidarum vſum in potationibus. ibi latè probat Athen. & paſſim Medici, & Philoſophi.

Niues & in potu ad voluptatem. Imò ſunt qui in voluptatem gulæ niues, & glacies potant ferentes algorem æſtibus, C. Plin. hiſtor. natut. lib. 19 cap. quarto, quamuis ſciamus quot, quantæque noxæ epoto niuis humore naſcantur, etiam ſi igne calefiat: cuius nomore cauſas ex Ariſtotele ponit Macrobius, Saturn lib. 7. c. 12. Aul. Gelli. lib. 19. capit. quinto. Nix aquarum cęleſtium ſpuma dicitur C. Plin. lib. 17. c. 2.

Ars refrigerandi potum. De arte reſrigerandi potum diffusè Nicolaus Maſinius Ceſen. quē meminit Horat. Argen. 3.

temno

ſtomo, libro decimo, capit. trigeſimo, Nicolaus Monardes de potu gelidæ Andr. Baccius, libro tertio, cap. quarto. Veteres, inquit, Sua vina precioſa attemperabant calida ob craſſitiem, mox per frigidam optimè refrigerata bibebant frigida, non calida, cum nullum animal bibat calidum, ſecundum C Plinium.

Aquæ naturæ frigidæ.

Sine arte verò ſunt aquæ frigidæ, & aquæ calidæ, l. 1. §. idem Labeo ſcribit de aqua quotid. & æſti. l. 3. §. 1. de aqua plu. arcen. l. 3. §. hoc interdictum.

Aquæ ardentes à vino ſegregantur.

Sunt præterea aquæ ardentes: quæ de vino ſegregantur Alemichi vſu ſic vocant vas igni ſuperpoſitum, quas doctiſſimus Latinus Medicus, & Philoſophus aquis marinis ſalſis comparat: quarum lambichi ope ſal calorque ita ſeparentur, vt dulcis eueniat, ac potioni apta tractat. de fame, & ſiti, libro ſecundo, quæſtione vigeſima.

Sapientia ædificauit ſibi domum miſcuit vinum, & appoſuit menſam. Prouerb Salom. De regimine aquæ, & vini Anic. lib. 1. fen. 3. doc. 2. capit. 8.

Qui primus aquam vino miſcuit.

Primus verò, qui ſapienter ſe gerens vino aquam immiſcuit, fertur Staphilus, vt ebrietatem euitaret C. Plin. natur. hiſtor libro ſeptimo, cap. 56. refert Hierony. Mercurialis variar lection. libro primo, cap. 18. Nam propter ſobrietatem lymphatum ſumitur. Ideo Prouerb. 9. habetur *bibite vinum: quod miſcui vobis.* Aqua vino mixta voluptatem, letitiamque affert, ac prohibet inſaniam. Qua de re cum poſt cœnam vinum aqua mixtum ſumebatur. Iouem veteres vocabant Saluatorem. Diodo. Sicul. li. 5. hiſtor, fabul. Iouique vinaliorum dies ſacer erat Macrobius Saturn. lib. 1. c 4.

Vinum & aqua vehiculũ cibariorum.

Vinum, & aqua inquiunt phiſici, & poſt eos Galeo. Mart. lib. de doctrina promiſcua, cap 28. ſunt vehicula cibariorum plurimumque in alimentis ſuffragantur. Vbi Galeot. Lymphatum dici poſſe latinè neget, Dogma eſt Apoſt. ad Thimoth. 1. cap. quinto, quo vini vſus non ſolius aquę permittitur ad corporis ſalutem ibi, *noli adhuc aquam bibere, ſed modica vino vtere propter ſtomacum, & frequentes infirmitates.*

Vinũ ad imbecillitatis ſolatium à Deo datum.

Diuus Baſilius vocat vinum Dei donum, ad imbecillitatis ſolatium temperantibus hominibus conceſſum, Io: Damaſce. Paralel. libro 3. cap. 12. de regimine aquæ, & vini, Auicenna libro 4. cap. 8.

Miſcere in crateribus vinum, & aquam, indeque infundi poculis veterum mos fuit, Plutarc. in Marcel.

Aquam vino miſcere vtilitas.

Suffragari autem diximus aquam vino mixtam, Nam, & ſi ipſa cum ſimplex ſit elementum, penetret, vinum multò magis. Ideo modicum dilutius ebibitum magis refrigerare dicitur; vinum enim ad venas efficacius aquam perducit: ad quæ loca illa per ſe non penetraret: quod à medicis, philoſophiſq; mutuati ſacri ſcriptores aliò trahunt per Riccard. 4. ſentent. diſtinct. 49. & Sybilla noſter ciuis primus decad. quæſt. 5. cap. 3. de quatuor dotib. corpo. glorificat. Me tamen remitto ad medicæ artis ſcriptores: qui diſſident in non paucis, diſſeruitque nouiſſimè doctiſſimus Latinus lib. 3. de fame, & ſiti, q. 8. vtrum dilutum, an aqua promptius ſitim placat.

Vini miſcendi & temperandi modus.

Miſcendi vini, & temperandi modus pręſcribi nequit propter varia vinorum genera ex Atheneo, Baceius de conui. antiq. lib. 2. capit. 10. de temperandi vini modo, & menſura aquæ cum vino. Vbi, & ex Cornelio Celſo probat hieme meracius bibendum, æſtate dilutius.

Res vanas, & futiles in vino lymphato: ſcribi tritũ fuit apud græcos adagium, notat Petr. Foller. in pract. crimi. canon. verb. capiat informationem, nu. 22. Ibi mulieris iuramentum in vino ſcribo. Ea, vt credibile eſt ratione, quia facillimè labitur, ebibitum cum aqua, vt dictum eſt.

Arte vinum ab aqua ſeparatur.

Poſſe autem ex phiſicorum opinione aquam à vino per artificium ſeparari, quamuis Gloſa aliter in c. cum marthæ §. quæſiuiſti per illum textum extra de celebr. miſſar. oſtẽdunt paſſim iſti impoſtores, ſiue circuitores.

Aqua tingitur in vinũ figuram.

Sicut, & poteſt artificioſè fieri, vt aqua tincta videatur vinum: Io. Flaui Bruni. de vino, & aceto cap. 57. Et de aqua vitis, ſiue aqua vitæ multa dicunt phiſici: cuius, & nocumenta ieiuno ſtomaco ebibitæ, ponit Andre. Bacci. libr. 1. de hiſtor. vini c 27.

Ex vino fumus aſcendẽs in aquam cõſoluitur.

Præterea vinum ſi ponatur ad ignem fumus aſcendens ex eo eſt dulcis, fierique ex eo collecto in ſpongia aquam dulcem. Indeque probat philoſophus, omnem liquorem eſſe aqueum habentem terreas partes. Galen. lib. de mari, & aquis Ariſtot. 4. meteor. capit. 2. de veritate vide Io Paul. Donatum lib. 18. Gonzagior. cap. 23. & 24.

Vinum naturaliter aquoſum ſine aqua bibitur ſine peccatis vitio.

Et qui bibit loram, ſiue aquaticum, quamuis ſit ſpecies à vino ſeparata, non valdè differt ab eo, qui vinum naturaliter aquoſum biberet, ideo non eſſet reprehendendus, qui hoc biberet purum, id eſt ſine aqua Io: Sayſon. conſue. Turon. titulo banc. à vin. articulo primo, ex Galen. comment. vndecin.o, lib ſecundo, de amphoris, & comment. 18. & de cibis boni, & mali ſucci cap. 17.

Vini & aquæ ſocietas fabuloſa.

Notabis hic vini, & aquæ conſortij fabuloſam originem: quam his verſibus Muretus, ſcribit

Non dum natus eram, cum me propè perdidit ignis;
Ex illo fontes tempore Baccus amo;
Qui colitis Baccum, comites ſimul addite Nymphas;
Nam ſine ope illarum munera noſtra nocẽt.

In idem ſubiectum Hieron. Fracaſtorius ſic

Infantem Nympha Baccum quo tpe ab igne
Prodijt inuentum ſub cinere abluerant.
Ex illo Nymphis cum Bacco gratia multa eſt.
Seiunctus quòd ſit ignis, & vrat adhuc.

Bacchi nutrices nymphæ.

Athen. Dipnoſoph. lib. 11. c. 3. limneum vocatum fuiſſe, ait Dionyſium, quoniam muſtum aqua mixtum tùm primum bibitum eſt, atque

Bacchi vero nymphæ.

idcirco fontes Nymphę dicti ſunt, Bacchique nutrices, quoniam aqua mixta vinum augeat vires; de calida aqua vino mixta Iuſtus Lipſius electorum lib. 1. cap. 4.

Nec vini, nec aquæ potus.

Sub Troglodyticam oram extra Arabicum ſinum barbararum gentium mirabilis fertur viuendi norma, vt qui nunquam bibant, & natura ab omni remoti ſint animi paſſione Ioan. Bohem. libro primo, cap. fin. de moribus genti. Sobrietatiſque typus eſt, & imago Orix efficta; perfert enim perpetuam ſitim, atque ex natura loci potu omninò caret. remedia tamen aduerſus ſitim, qui liquor reſidet in eius corpore, affert mortalibus validiſſima, ex C Plin. libro decimo, capit. 73. adnotat Henricus Farneſius de verb. interpret. modifi. Hieroglyphic. verb. ſobrietatis vim caniculæ ardentis deſcribens C. Plin. hiſtor. natur. lib. ſecundo, cap 40. Origem, inquit, appellat Aegyptus feram: quam in exortu eius; ideſt caniculæ, contraſtare, & contueri tradit, ac velat adorare cum ſternuerit. Sed non origes ſolum potu abſtinent, idem enim Plin. d. cap. 73. dicit, quod in Africa maior pars ferarum æſtate non bibunt inopia imbrium, quam ob cauſam capti mures libyci, ſi biberint moriuntur. Nec eſt verum, quod quidam aſſerunt, cicadas non bibere, hæ namque rorem lambunt: quo, & viuunt, qua de re Plinius earum naturam conſiderans libro vndecimo, cap. vigeſimoſexto, excitatæ, inquit, cum ſubuolant, humorem reddunt: quod ſolum argumentum eſt rore eaſdem ali. Idem C. Plin. libro ſeptimo, cap. decimo octauo, voluntate, dicit ſitim victam, equitemque Romanum Iulium viatorem à pupillaribus annis ex cauſa bibere prohibitum, etiam in Senecta caruiſſe potu, nec non & alij multa inquit, ſibi imperauere.

Vtiliter autem hoc in loco aduerte, quia torturæ ſpecies eſt negare alicui potum aquæ, & vini cum ſitit, Angel. tract. de malefici. verb. fama publica, numero 99. Inuehitque contra Iudices ignorantes: qui non poſſunt torquere, nam dant carnes valde ſalitas ad comedendum malefactori, & non bibere: quia tunc dicuntur torquere, & teneri debent in Syndicatu, ſequitur Anton. Rondinellus tract. Syndic. nu. 231.

Limitatus aqua potus reducit ad mortem.

Fortius dico, quod damnatus ad carcerem perpetuò cum victu quatuor vnciarum panis, & aquæ totidem in ſingulos dies, ad mortem damnatus cenſetur, cum ad vitam ſuſtentandam iſta non ſufficiant, Sayr. deciſ. caſ. conſcien. 2. titulo de pœnis.

Religioſi verò contra ad ſalutem Nouitijs prohibent poſt prandium, & cęnam, niſi venia petita potum. Vt ſitim pati aſſueſcant magiſtro parentes.

De Eſculentis, & Poculentis officialium.

Beatus qui excutit manus ſuas ab omni munere Eſaiæ, capit. 181. Cauebatur l. 12. tabul. *Donum ne capianto: neue danto, neue petenda, neue gerenda, neue geſta poteſtate. Quiſquis earum rerum migraſſit, noxiæ pœna par eſto.*

L. 12. Tabul. contra magiſtratus.

Qui Rempublicam adminiſtrant, & à capiendis muneribus non temperant, nec boni ſunt viri, nec tales haberi debent. Apophin. in Phocionem, numero octauo. Quædam verò accipi, & dari poſſe, præſertim vinum, & frumentum, maiorum exemplo didicimus: quoniam vetuſtiſſima fertur Italorum conſuetudo, ac Prouincialium, Proconſules, Legatos. Maioreſque magiſtratus vino, & frumento donare, quam primum decretam ingrederentur Prouinciam, ex oratione M. Catonis: qui ſic dicit. *Cum eſſem in Prouincia Legatus, cum plures ad Prætores, & Conſules frumentum, ac vinum honorarium dabant. nunquam accepi ne priuatus quidem.* Meminit Iſidor. libro 20. Orig. cap. tertio, & Carol. Sigon. de antiq. iure prouinc. eundemque morem ſub nomine eſculenti, & poculenti ad omnes tranſiſſe officiarios, & obſeruari nunc maximè videri poteſt *Plebiſcito*, inquit, *Modeſtinus* D. de offic. Præſid ita continetur. *Ne quis Præſidum munus donumue caperet. niſi eſculentum, poculentumue: quod intra dies proximos prodigatur*, ideſt quod Xenium appellat Vlpianus, in l. ſolent in fine. de offic. proconſ. Non enim ex his offenditur lex. aut Prætorum deflectitur animus. v. g. pro duabus fialis Maluaſiæ. Bald. ibi not. Quod intellige verum, cum ex mera liberalitate huiuſmodi Xenia offeruntur. cap. ſtatutum, §. inſuper. de reſcrip. in ſexto. Neque horum quicquam eſt communi iure immutatum: nihil enim aduerſus in authent. Sancitum legitur. Secundum veriorem opinionem contra Gloſ. in d. l. plebiſcito. Eoque iure in regno vtimur per conſtit. Capitaneorum, libro primo, titulo quadrageſimotertio, quæ Regia lex duo declarat officialium occurrens malitijs, eo quòd communi iure arbitrio videbatur officialis remiſſa, Vnum conſumi intra paucos dies eſculentum, & poculentum dici, quod ad plus duobus diebus ſemel in anno tantum recipi ſatis eſt. Alterum vt à litigantibus nihil omninò accipiatur, & ita concordat d. §. inſuper. ibi *mera liberalitate oblatum*. Qui enim ex cauſa donat merus liberalis dici non debet. D. de donat l. prima. Quoniam in neceſſitate nemo liberalis, l. rem legatam de adimen. legat. Vniuerſitates verò Regni cũ liberam bonorum adminiſtrationem nõ habeant eſculenta, & poculenta donare nequeunt, & darent ſponte, nec ab eis licèt officialibus accipere, ex prouiſione Ioannæ Reginæ in cap. vt ſtatus Reipublicæ, §. item quod prædicti officiales, & hęc vera quoad omnes tàm maiores, quàm minores magiſtratus, eorumque miniſtros. non diſtincto, vt quidam dicunt, ſint necne ſtipendiarij, & ſalariati, iuxta conſtit. reg apud Iuſtitiarios, titulo, vt Iuſtit. & Vniuer. offic. ſeu ipſorum familia nihil à litigat. recipi. de hoc Io. Garſ. tract. de expenſ. c. 21.

Notant quare magiſtratus.

Poculentum & eſculentum eſt quod ...

Conſtit. reg. Capitaneorum ... contra officiales.

Vniuerſitates non donant Magiſtratib. palã.

A præ-

A prædictis tamen in aliquo per nouel. pragmat. receſſum videtur titulo de muner.official. ſed non ſeruantur: ad hæc vide Sebaſtian. Napod. in d. conſtit. apud iuſtitiarios, & poſt eum Ioan. Grand. in tract. de bello exulum, omnia verò ſtatuta Regni in propria materia munerum recipi prohibitorum per officiales, & de quibus officialibus intelligatur prohibitio commemorant Io. Anto. Lanar conſil. 43. & 93. Ioannes Franciſ. de Ponte conſil. 49 Marcelli. de Mauro allegat. 22. Sed quòd propter paritatem rationis Regni ſtatutum de muneribus non recipiendis porrigatur à caſu proprio ad minus proprium, maximè propter verba cu iuſuis gradus dignitatis, &cet. probat Pyrrus Alfan. in rubt. de offic. eius numero 102. & ſequen.

Stat. Francorũ de non ſumendo prandio per officiales a litigantibus directè, vel indirectè.

In Francia prohibitum eſt conſiliarijs, ne ſumant prandium, aut cœnam cum clientibus, cum procuratoribus, & aduocatis litigantium, quando conuiuium expenſis partium fieret Pet. Rebuff. in 2. tomo, conſtit. de magiſtr. artinc. verſ. menſam tamen.

Sed, & illud memorabile in hiſtorijs refertur. Tebis Iudicum imagines haberi: quæ viſuntur abſque manibus, ne Iuſtitia muneribus capiatur, Scribitur pariter Iob capit. 15. Ignis deuorabit tabernacula eorum: qui munera libenter accipiunt, quæ multis exornari poſſunt exemplis, & authoritatibus. Verum hæc reſpuendorum munerum virtus vbi ſit, neſcio: quiquè talis inuenitur non tam Ioui ſimilis, quam ipſo Ioue maior habendus, vt de Achille Harlæo cecinit Otho Adriani Turnebi filius. hodie mos recipiendorum munerum viget Romæ, & vbique impunè ſecundum Ludoui. Rotæ Luc. deciſ prima, numero quadrageſimonono, Iacob Menoc. de arbitr. caſu 342. numero quadrageſimo, Franciſc. Viui. deciſione 113. num. 14.

Et in Regno Neapolitano teſtatur Ioan Franciſc. de Leodar. non ſic Ioannes Baptiſta de Lonardis, in praxi offic. cap. 12. numero 27. fuit enim hic incitatus, & ſuſpenſus.

Sportulæ.

Alia eſt tractatio de Sportulis: quas vulgus propinas curiales appellant, & quas ordinarij prohibentur accipere, maximè Epiſcopi, cap. cum ab omni, extra de vita, & honeſt. cleric. & eſt notabilis addit. ad Octau. Veſtri libro ſeptimo, cap. primo, litera K, qui, & meminit Afflict. in dict. conſtit. Capitaneorum Marin. Frecci. de Subſeud. lib primo, cap. alia etiã fuit quæſt. numero 12. dicit quod Epiſcopus cũ cauſas indicat non habet trigeſimas, neque Sportulas; ſed tantum expenſas, cap. inter cætera. de offic. ordin. c. ſtatutum de reſcript. in 6.

Sed quidam Doctor ſuggeſſit Epiſcopo licere trigeſimam capere à victore litis, quamuis non ſit conſuetudo, authoritate Zerulæ in praxi Epiſcop. verb trigeſima, qui falsò in iſtud aſſumptum allegat Afflictum in duabus conſtitutionibus: non enim hoc vult Afflictus in fonte viſus, & tam de ordinario, quam de delegato, ſiue Eccleſiaſtico, ſiue ſæculari, vide Summas verb. Iudex, quorum concluſiones recenſet Theſaur. caſ. conſci. Clauis Regia, lib. 12. capit. 13. verſic. quantum ad munera, & Sportulas, & ſeq. & de Iudice delegato, vt comprehendatur iure Regni tenet Alfanus in Rub. de offic eius numero 107.

Propina.

Propinam autem non extra noſtrum ſubiectum intelligimus vice eſculenti, & poculenti: quod magiſtratib. datur à verbo, Propino, quod eſt poculum porrigere bibendum, & ad alia extenditur, vt Seneca de benefic. c. 21. ego, inquit, ab eo beneficium accipiam, à quo propinationem accepturus non ſim?

Viſitatores Eccleſiaſtici ſub pœna maledictionis dupli reſtitutionis, & mortalis culpæ prohibentur accipere munera, niſi in victualibus expenſas moderatas, cap. Romana, §. procurationes de cenſibus in ſexto, & in cap. exigit eo tit. & in Conc. Triden. ſeſſ 24. de reformat. c. 3. delegati verò poſſunt eſculenta, & poculenta ſponte oblata capere d. §. inſuper, cap. ſtatutum de reſcif.

Conſuetudo recipiendi munera, & ea dãdi inducit obligationem.

Vide quæ de obſeruantia, etiam conſuetudine accipiendorum munerum dicit Ioſeph Ludouic. in ſuis commu. opin vnica de conſuet. ver ſic infertur 102.

Vnde per conſuetudinem huiuſmodi inducitur obligatio præſtandi aliqua annua, & munera: quæ tanquam debita accipi poſſunt, & debent, & qui aliàs à muneribus abſtinere iubentur, veluti Epiſcopi, & alij magiſtratus poterunt à ciuitate, vel ab Eccleſijs, & Monaſterijs conſueta dari, accipire, imò accipere tenentur, ne ſucceſſoribus præiudicent authoritate Nauar. ponit Sayr. deciſ. caſu. conſcien. 15. tit. de cenſibus, ſed viſitantes Prælati non poſſunt ab inuitis exigere pecuniam pro victualibus, etiam ſi extaret conſuetudo per textum d cap. 1. de cenſibus in 6. & de hoc eſt pulchrum conſil. 170. Thomæ Gramat. Neap.

Et quod Regia pragmatica de muneribus non recipiendis non eſt vſu recepta, cum omnes officiales munera receperint; & proinde non eſſe delictum in accipiente. defendit Ioan. Anton. Lanar. conſil. 43. verſiculo circa 6. numero 37.

Nota documentum in Politicis.

In ſumma ſcito pulcherrimum Aulici Politici documentum num. 341. his verbis, *Laude digni illi ſunt, qui à priuatis, & pauperibus nihil in primis iuſtitiæ, pro mouendæ cauſa; ſed à principibus oblata grata mente accipiunt: Deteſtandi, & inteſtabiles, qui iuſtitiam, & veritatem vendunt.*

Ad materiam Ambitus inter multa: quæ ex varijs authoribus congerit Iacob. Menoch. de arbitr. iudic, libro ſecundo, centuria quinta, capitulo primo, hoc eſt Q. Coponium: quòd vini amphoram ei: cuius ſuffragio magiſtratum petebat dono dederat, ambitus condemnatum pœnam luiſſe. citat Alexand. ab Alexand. libro tertio, dierum genial. capitulo decimoſeptimo.

Vide dominum Preſid. de Franch. deciſ. 493. vbi quòd non prohibentur officiales accipere relicta in vltima voluntate per textũ, l, non dubiũ C. de teſtam. & ut. ſequitur Rouit. in pragm. 1. de muner. non capi.

Et eſt verum, quòd Magiſtratus libētius vaſa potoria, & eſcaria acciperent, quam eſculenta, & poculenta in vaſis, non tamen vitrea, & fictilia, & vulgaria, ſed quæ in precio magno ſunt aurea, & argentea etiam Murrina, & Criſtallina eximij vſus, & precij, ad l. 3. D. de ſupel. legat. Qui textus in fine vario modo legitur, atque in vulgari editione, ibi hodie propter vſum Imperatorum) in emendata ita ſe habet contextus plena oratio. *Sed craterem argenteum non eſſe in ſupellectili, nec vllum vas argenteum* „ *ſecundum ſæculi ſeueritatem nondum admitten-* „ *tis ſupellect lem argenteam, hodie propter vſum* „ *imperitorum ſi in argento relatum ſit cãdelabrum* „ *argenteum argenti eſſe videtur, & errat ius facit.*

Textus l. 3. in fine de ſupel. leg. emendatus reponitur.

Neque enim decebat I. C. Paulum eius legis relatorem Imperatorum vſui errorem tribuere, in quo Gloſ. ſe torquet Sed rectius eſt, vt imperitis hominibus detur: qui indecentem priuatorum ſtatui, & plerumque ſupra patrimonij vires ſupellectilem ſibi comparant, hoc eſt prudentium, cauere ſcilicet, ne quod diſpendium vltra modum fiat, & res familiaris ſine cuiuſq; iniuria conſeruetur ſecundum philoſ. in parſimoniæ definitione Imperita multitudo, & imperitum vulgus dicitur, Cicer. 1. offic. Qui ex errore imperitæ multitudinis pendet.

Vbi legitur *ſecundum ſæculi ſeueritatem)* ideſt priuſquam Romani luxui ſe dediſſent, in Pand. Pariſi. habetur *ſecundum Caſcellij ſeueritatem)* Caſcellius fortè de ſumptu egerat, vt de alijs ſimilibus legibus meminimus lib. de Catapania.

De vino Theologico.

Vinum eſt res pręcipuè diuina, & multo charius à maioribus habita, quam ſuſpicetur omninò, vel ſciat plebs vulgaris, exorditur Io: Paul. Donat. Gonzagior. lib. 18. cap. 24 tanteque potentiæ eſſe veteres arbitrati ſunt quidã, vt eius potentiæ vix potentiam Deorum coæquari poſſe dixerint, authoritate Aſclepiadis refert Galeottus Martin. de doctrina promiſc. capitulo 4. folio 47.

Vini laus propter ſacrorum vſum.

Vinum appellatur hic Theologicum inſtar panis: qui Sanctus, ſiue propoſitionis, & oblationis differenter ponitur ab ijs panibus: qui dicti ſunt panes laici primo Regum capit. 21. hoc vinum theologicum, cuius vſus in ſacris appellat Arnoldus in opus ſcholæ Salerni capit 8. de cibis benè nutrientibus.

Gentilicum morem, quò incenſioni merum ſuperfundebatur, multis, & meritò improbat Arnobius libr. 7. aduerſus gentes, confutat, & verba, quibus vti, ac ſupplicare conſueuerant cum vinum ſuperfundebant altaribus, *Mactus hoc vino inferio eſto.*

Superfundentes vinum incenſioni verba ſolemnia proferebant.

Eſt autem interpretatio, vt ipſe ex Trebatio ſubdit, *inferio.* ideo dici, proferrique ne vinum omne omninò quod in cellis, atque apothecis erat conditum, ex quibus illud, quod effundebant promptum fuerat eſſe ſacrum inciperet, & ex vſibus eriperetur humanis, & pro verbo *inferio* legitur apud catonem *inferiori* de re ruſt. cap. 133. Sic ergo præter id quod inferebatur, reliquũ ſacro non obligari putabant hunc morem ſacrificandi, hiſque verbis Dijs ſupplicaſſe veteres, meminitque Barnabas Briſſoni. lib. 1. de formulis fol. 37.

Mactus, ideſt, honoratus amplificatus.

Mactus quid denotat.

Sed quod de parte vini effuſa è dolijs, celliſque dubitarunt ineptè veteres ne in Sacris ea libata totum vinum fieret Sacrum id è diuerſo affirmari ſolet apud Chriſti fideles, ſi aliquæ vini conſecrati guttulæ dolio infunderentur, negari non poſſe illic ad eſſe ſanguinem. At quoniam vbi illæ ſunt percipi non poteſt, poſſet totum bibi ſecũdum D. Sotum in 4. ſent. diſtinct. 10 quæſtione ſecunda, articulo octauo, vbi poſtea dicit, tametſi tanta poſſet eſſe mixtio ſpecierum, vt res eſſet dubia, & ideò inter miſſarum ſolemnia eſſet totum per partes conſecrandum, & ſumendum.

Libationes verò omnes veterum vino non fieri, ſed mero. Dijs ſacrificari, ſatis cõſtat. Herculi autem, & Cereri duodecim. Kalen. Ianua. Mulſo ſcilicet ex vino puro, & melle, & vt notat. Macrobius ad illud carmen Vergilij Georg. primo.

Mero nõ vino ſacra olim fiebant.

Cui tu lacte fauos, & miti dilue Baccho

Quod diem duodecimũ Kalen. Ianuar. Herculi, & Cereri faciunt ſue pregnante, panibus, mulſo.

Cum ſue & panibus mel lac & mulſum.

Nymphis mel, & lac offerebatur, & mulſum, notat Natal Comit. Mytologiæ lib. 1. in ſacris inferorum Ouid. lib. 7. metam

Tum ſuper inuergens liquidi carcheſia Bacchi

Alteraque inuergens tepidi charcheſia lactis,

Verba ſimul fundet.

Sacrificijs Platonis oleum, & adeps pro vino fundebatur Virgil lib. 6.

Pingue ſuperq; oleum fundens.

Principum Imagini, ſiue ſtatuæ Gentes Thure ex vino ſupplicabant, vt in epiſtola C. Plinij ad Traianum 103. lib. 10.

Principis imagini thure ſupplicabatur, & vino.

In Sacris Cereris non adhibebatur vinum, ex Plauto in Anſularia.

Lactis vſus in antiquis ſacris.

Virgilium 3. Aneid.

Inferimus tepido ſpumantia cymbia lacte.

Horat. epiſtol. lib. 2.

Syluanum lacte piabant.

Abraam in ſuo cõuiuio vinum miniſtrabat; & Lac etiam Angelis hoſpitibus exhibebat, c. ſexto die in fine 35. diſtinc. vnde colligitur, legatis dari Lac ad bibendum, & Epiſcopis viſitantibus Gloſſ. in cap. cum inſtantia. verb. prægrauari de cenſi. Marcus Ant. Cucchus in inſtitut. maior tit. de . . . . lactis potum vino

Vinum, & lac in conuiuijs habebantur.

vſui præferens Adrianus Turnebus in lib. de vino ait quæ gentes paſtoritiam vitam colunt, formoſioribus corporibus viſuntur, & quæ nationes plurimum lacte butyro caſeo vtuntur, corpora gignunt pulchiora, illique homines tam ſalubribus, & vegetis vtuntur corporibus, vt medicis propè nihil egeant.

Vinum in aquam deijciebant Neptuno ſacrificantes.

Neptuno Sacrificantes poſt æſta vinum in aquam deijciebant Virgil. lib. 6 *æſtaque ſaltos.*

Proijcit in fluctus, & vina liquentia fundit.

& Ouid. lib. 10. metam.

Iſque Deos Pelagi vino ſuper æquora fuſo.

in Sacrificijs Oceani. Virgil. lib. 4. Georgic.

Oceano libemus ait.

deinde.

Ter liquido ardente perfudit nectare Veſtam.

In Sacrificijs pariter fluuiorũ ait Apollon. li. 2. Ipſe merum è cyatho libamen fudit, & auro Aeſonides liquidum in fluuium in Sacrificijs defunctorum nigrarũ ouium mactatarum ſanguinem collectum bibebant, Odyſſ Homer. lib. 3. *genitrix donec mea venit Sanguinem, & illa bibit atrum. vinum quo fundebatur in terram* Homer. Iliad. 23.

Ad terram fundit vinum, terramque rigauit,
Patroclique animam ſuprema vocauit.

Sed, & antequam vites fuiſſent inuētæ melle libabant etiam ipſi Iudæi, ſicut hac tempeſtate Barbarorum quam plures, vt ex Plutarco refert Hieron. Mercurial. lib 2 c. 17.

Altaribus vinum ſuperfundebatur.

Altaribus vinum dabant, ſeù ſuperfundebāt in Sacrificijs non ſolum ex gentilium libris, ſed etiam ex diuo Hieronymo in epiſtola ad Heliodorum. ibi *hauſtum patera poculo merum fundere,* adnotat Barnabas lib. 1. de formul. folio 30. & 31.

Virgil. Æneid. VI.

Quatuor hec primum nigrantes terga iuuencos
Conſtituit, frontique inuergit vina ſacerdos.
Et ſummas carpens media inter cornua ſetas,
Ignibus impoſuit Sacris libamina prima.

Et Victimarum cornibus.

Nam Sacerdotes ceptis precibus vinum inter cornua victimarum effundebant, Ouid. lib. 5. metamor.

Admoniti quoties templis dum vota Sacerdos
Concipit, & fundit purum inter cornua vinum.

Virgil quoque lib. 4. Aneid.

Ipſa tenens dextram paterā pulcherrima Dido,
Candentis vaccæ media inter cornua fudit.

Item vinum in thura.

Item cum thura in flammas inijciebant in illa vinum fundebant Ouid. lib. 13. metam.

Vinoque in thura profuſo.

Cum ignis exarſerat, vt magis extolleretur vinum ſupereffundebant, Homer. primo Illiad,

Vſſit ligna ſuper ſenior tum munera Bacchi,
Libauit funditque merum.

Vini abſtemius ne ſit ſacerdos.

Chriſticolis verò propter Sacramentum Sanguinis, in quem vinum tranſubſtantiatur, adeo vinum ipſum; quod eſt Sacramenti materia, ſicut, & panis, eſt neceſſarium, vt vini abſtemius non debeat promoueri ad Sacerdotium, ex quo enim horret, poſſet illud euomere not. Abb. in c. ex parte de celeb. miſſar. quod menti tenēdũ dicit Io: Sayſon. in conſuet. Turon. c. banc à vin in fine.

De veterum Sacrificijs permulta, & varia apud Poetas, & Hiſtoricos ſcripta leguntur, ſed quæ de vini vſu in C. Plinij hiſtoria naturali habentur, mihi quidem maximè viſa ſunt, dignaque memoria, ita enim ait lib. 14 cap. 19 prout refert ſimpliciter Barnabas Briſſoni. de formulis lib. 1 fol 31. vbi, & Plutarcum citat.

Quale vinum in gentium Sacrificijs ſumebatur, contra chriſtianis inſtitutum.

Et quoniam religione vita cōſtat prolibare Dijs nefaſtum habetur vina imputata vitis fulmine tacta quāq; iuxta, hominis mors laqueo pependerit, aut vulneratis pedibus calcata, & circumciſis vinaceis profluxerit. aut ſpurto deciduo immundiore lapſu aliquo polluta. Item græca, quoniam aquā habeant.

Quo in loco obſeruandum æxiſtimo CHRISTI Saluatoris gloriam æmulatum Sathanā cruciferam paſſionē, ſanguinemq; pretioſiſſimum, vnde mundi ſalus prouētura erat; adeò abhorruiſſe, vt quicquid aduerſaretur id gratiſſimū ſibi ſacrificium fore perſuaſerit, ſingulis ita perpenſis.

Vina imputata vitis,

Nemo eſt qui poſt diluuium ignoret vinum dedicatum fuiſſe, ideſt in vſum aſſumptum 35. diſtin. c. ab exordio, pro ſacrificijs tamen magis quam vt biberetur ab initio annotat Quint. Fab. pictor antiquit lib. 1. nempe in iucunditatem creatum, & non in ębrietatem eccleſiæ 31. ac non nullas propterea rationes vini potus abſtemias, quamuis prohibitionis, abſtinentięque non eadem fuerit ratio. Namque Plato lib. de legib dialog. 2. vinum inquit, vt ferunt multi ad vltionem hominibus datum eſt, vt inſaniant.

Aegiptiorum opinio de vini potu vitando.

Item Aegiptij, quoniam vites de Gigantum ſanguine natas crediderunt, vino epoto homines amentes effici, & in furorem verti dicebant, quod impiè maiorum ſuorum effuſum putarent cruorem; attamen in Sacris mero libabant, veluti illorum, qui contra Deos arma mouiſſent ſanguinem propinarent. Eoque modo Dijs morigerarentur, de qua re latius Nicol. Leonicus de varia hiſto lib 2. c. 22. nec alia ratione crediderim vinum terrę ſanguinem dictum eſſe; vt apud C. Plin. hiſto. lib. 14. c. 5. Nec ignoro huius ſententiæ explicationem aliam per Angel. Politianum miſcellaneor. centur. 1. c. 61. ex Pliniano Codice emendatiori. inquit enim *cicuta homini venenum eſt cicuta vinum* nam ait ipſe, *vt homini cicuta ſic cicutæ virus meri potus extinguit,* quaſi dicat, *vinum veneni venenum eſt, cum ex* Ambroſio lib. de vtilitate Ieiunij maior vis ſit vini, quam veneni. iſta ſic moralis expoſitio noſtra reſpondeat fabulæ Gigātum. Sed hic omiſſis, ne longius vagemur, cum, & idem alibi tetigerim, conſtat, Primum vinum obtuliſſe in ſacrificijs Melchiſedech, ſiue Malchiſedech. iuxta hebræam literam Pſal. 110. verſ. Iurauit Dominus, id dignitatis erat nomen ex Malchi; ideſt rex meus, & ſedech, quod eſt iuſtitiæ ſignificatiuum Thom. de Vio Caiet.

Melchiſedech. primus vinum in ſacrificio obtulit nouo Sacramenti figura.

Is figura fuit Sancti Sacramenti Corporis, &

San-

Digitized by Google

ſanguinis Domini Noſtri Ieſu Chriſti ſub ſpeciebus panis, & vini; pariter enim Chriſtus conſecrauit panem, & vinum in corpus, & ſanguinem ſuum de conſecr. diſtinct. 2. per totam de celebr. miſſar. c. cum Marthæ ſed, & Paulus Apoſtolus ad Hebreos 7. ex alio figuram colligit, refertque ad figuratum ſubiiceri ſcil. Melchiſedech genealogiam, nam, & Chriſtus ſecundum humanitatem patre caruit, eiuſque ſecundum diuinitatem generationem quis enarrabit? Iſai. 53. & de hoc diuus Thom. 3 par. ſummæ quæſtio. 22. artic 6. ad tertium verum cum de gentilitatis ſacrificijs, vinique libamine præſens habeatur ſermo, conſiderari poteſt quod iniquus Sathan Petijt vinum ſibi non tamen ex omni vite, ſed ex ea; quæ bene culta, nec derelicta quandoque fuerit, igitur reſiſtit, aduerſaturque Chriſto, de quo ſcriptum eſt Ioan. xv. *Ego ſum vitis vera, & pater meus agricola*, & Matthe. capit. 26. *Deus meus, Deus meus, vt quid dereliquiſti me*, ac de Chriſto intelligitur Pſalm. 27. *Deus Deus meus reſpice in me quare me dereliquiſti*; ecce quomodo vera vitis Chriſtus derelinquitur, & deſeritur à ſuo agricola Deo Patre, vt per ſanguinis immaculati effuſionem mundus redimeretur. Vnde in nummis quibuſdam græcanicis erat circa Crucifixũ inſcriptio: quæ latinè ita dicit *Mundi redẽptio, ſanguis Dei verbi*, Iuſtus Lipſi Annot. in lib 2. c. 10. de cruce. Ac propter redẽptionis virtutem meritò lætificat, vt pſ. 103. verſ. *vinum lætificet cor hominis*, intelligitur enim de vino ſpirituali, ideſt de ſanguine Chriſti, dicit Bald. in l. 1. in principio, C. de verb. ſignific.

Fulmine tacta rurſus conſidero veram vitem Chriſtum non dubiè fulminatam, de quo prophetatus Iſaias c. 53. *reputauimus eum quaſi leproſum, & percuſſum à Deo, & humiliatum, ipſe autem vulneratus eſt propter iniquitates noſtras, & attritus eſt propter ſcelera noſtra*, & in Pſalmo..... *oſſa mea ſicut in frixorio confrixa ſunt, percuſſus ſum, vt fœnum, & aruit cor meum.*

Calix in paſſione. Et calicem Domini paſſionem ſignificare, ſacri doctores adnotant in Matthe. c. 20. ſuper illis verbis *poteſtis bibere calicem*, ſicut illum bibere ideſt mortem pati iuxta expoſitionem Vigil Martyr. lib. 5. contra Eutychen. ad verſiculum Pſalm. *de torrente in via bibit*, cum textu euangel. *niſi bibam illum.* Ideo facit quod ſequitur.

Chriſtus in patibulo Crucis appenſus. Quamque iuxta hominis mors Chriſtus vera vitis in patibulo fuit appenſus, cuius vice dolet Eccleſia, *Ego te exaltaui magna virtute, & tu me ſuſpendiſti in patibulo Crucis*, & habetur Iob 7. *ſuſpendium elegit anima mea*, & Chry. ſup. illud Ioann. 3. *oportet exaltari filium hominis, exaltari, ait, audiens ſuſpenſionem, intelligas in altum, vt ſanctificaret aerem, qui ſanctificauerat terram ambulando in ea.* Greg. Niſe. dicit quod figura Crucis in medio tractu in quatuor extrema partita ſignificat virtutem, & prouidẽtiam Chriſti, qui in ea pependit, vbique actu Apoſtolorum cap. 10. *quem occiderunt ſuſpendentes in ligno*, Et nota mirabiliter olim Saxones Idolatriæ deditos trunco ligneo, nam paruæ magnitudinis ſub Dio erecto venerationem exhibuiſſe, quem patria lingua Irminſaul latinè vniuerſalem columnam dicunt, quaſi omnia ſubſtinentem Io: Boem. de morib. genti. libro 3. capitulo 13.

Homo Christus mortuus humanitate. Sanè tamen intelligi oportet etiam idẽ verbum, *hominis mors*, quia paſſio Chriſti in Cruce non eſt eius Deitati aſcribenda, ſed humanitati. Pertinet autem, vt declarat Diu. Thom. quæſtione 46. articulo 12. tertia parte, ſummæ paſſio Chriſti ad ſuppoſitum diuinæ naturæ ratione naturæ paſſibilis aſſumptæ nõ ratione diuinæ naturæ impaſſibilis cum vtriuſque naturæ vnio facta ſit hypoſtaticè manente diſtinctione naturarum, Quod, & Clemens V. in Concilio Viennenſi relatiuè in c. vni. in ſuis Clemen. de Summ. Trin. & fide Catho. in aſſumpta natura humana Dei verbum pro omnium opetãda ſalute, non ſolum affigi cruci, & in ea mori voluit ſed etiam emiſſo iam ſpiritu perforari lancea ſubſtinuit latus ſuum, & exinde profluentibus vndis aquæ, & ſanguinis formaretur vnica, & immaculata, ac Virgo Sãcta Mater Eccleſia coniux Chriſti.

Crux Sathanæ terror est. Nimirum ergo prohibuiſſe Satanan eiuſmodi vina ſibi libari, cui maximus terror eſt ipſa Crux: in qua ſalus mundi pependit, Deus enim ſalutem humani generis in ligno Crucis conſtituit, iuxta illud, *regnauit à ligno Deus* Gl. in d. Clemen 1. Couarru. Variar. reſolut. libro 4 capitulo 5. vbi de pœna laquei, & de Cruce plura congerit.

Latro iuxta Crucem ad..., quod homo ... ta vitem. Preterea exponi poteſt *(quamque iuxta hominis mors)* ideſt iuxta quam vitæ Chriſtum pendens in Cruce latro paradiſum meruit, Luc. 23. relatiuè in c. Baptiſmi de conſecra. diſtinct. 4. ò magna Sathanæ confuſio ipſe Angelus lucis à Paradiſo eijcitur famoſus latro ob meritum Dominicæ Paſſionis in Cruce Paradiſo donatur.

Crux ... & qua ... Crucem antequam in ea mortem ſubiret vita, malefactorum fuiſſe ſupplicium; maximè verò ſeruorum probat Iuſtilip. de Cruce libr. 1. c. 12. nam, & Chriſtus Dominus formam ſerui accepit, ſecundum Apoſt

Sunt autem Crux patibulum, & arbori infelici ſuſpenſio idem teſte Nonio, patibulum furca vulgò dicitur, cuius minor pęna, quàm Crucis, eò quia appenſos ſtatim examinat, Crux verò affixos diù excruciat Carol. Sigon. libro 3. de Iudic. c. 17. de antiq Iur. Pop. Roman quod puto adnotatione dignum, nam indiſtincter his vtimur ex l. Capitalium D. de pęnis. vbi Summum ſupplicium damnatio in ſ. famoſos *furcæ figendos* in l. Sacrileg. ad l. Iuli. pecu. *in furcas ſuſpendiſſe* laqueo ſuſpenſio fit, dicit Gloſ in l. aut dãnum in principio verbo laqueo co. titulo de pęnis, Geneſi c. 40. prędicit Ioſeph. piſtorum Principi, quod ſuſpenderetur in Cruce; deinde ſubdit Textus *ſuſpendit in patibulo* Exter. cap 8. habetur *ipſum iuſſi affigi Cruci* & cap 9. decem filij

Aman

Aman in patibulis ſuſpendantur, denique, & ipſum, & filios eius affixorunt Cruci, vide Iuſtilip. d. cap. 3. & 7.

Et ſcias quod nimia Iuris ſubtilitas Crux dicitur apud antiquos, vt, & illud ſummum ius ſumma eſt injuria, Alciat. de verb. rer. ſignific. l. 57. §. perſequi.

Iuris ſubtilitas Crux eſt.

Item aduertendum eſt non ſemper ſignificati per laqueum vitæ ademptionem: probat textus in d. l. aut damnum, quoniam, & ante damnationem laqueo trahi ſolebāt rei. Hieronym. *obtorto collo me in ius trahis*, & Plaut. *collum obſtringe adhuc iſtum ad malam Crucem*, idē Plaut. in caſſi *et furcā feras camum verò pro laqueo ſiue fune, quo damnati alligantur furcæ*, de hoc pęnarum genere Andr. Tiraq. de pęnis temperandis cauſa 31. numero 3. Gl. notab. in c. regni ad hoc quod noſtrorum, verbo ſuſpendio condemnentur præter Couar. d. cap. 5. & Iuſtilip tā d. lib. de Cruce, quā in libello de recta pronunciatione latinæ linguæ litera, x, z; Et de Gibetto ſcalis gemonijs, aliiſq; ſignis, & formis Caſſan. in conſuet Burgun. rubr. 1 des iuſtices § 8 n. 12. & inde, & de patibulo Io: Sayſon in conſuet. Turon. de droict de alte iuſtice artic. fin.

Gibettum, & Scala gemonie pro furca.

Et cum de vite ſit noſter ſermo, notandum ex Virgi in Georg. furcas bicornes aptari, è fraxino ad vites ſuſtinendas.

Furca ad vites ſuſtinendas ex fraxino cur fiebāt.

Fraxineas aptare ſudes, furcaſq; bicornes vitibus.

Viti fraxinus aptiſſima allegoricè, nam tantam in ea vim eſſe affirmat Plin. hiſtor. natur. lib. 16. vt ne matutinas quidem, occidentesvè vmbras quam ſunt longiſſimè ſerpens arboris eius attingat, adeo ipſam procul fugiat, hic eſt ille ſerpens, de quo Geneſi c. 3. *ſerpens erat callidior cunctis animantibus terræ*, in quem verba maledictionis dixit Deus, quod deceperat Euā, maledictus es inter omnia animantia, & beſtias terrę, & inde inimicitias ponam inter te, & mulierem, & ſemen tuum, & ſemen illius.

Lignum verò Sanctæ Crucis quidam opinati ſunt è quercu, meminit Iuſtilip. de Cruce libro tertio, capitulo decimotertio, rationem puto quòd querceam coronam accipiebāt olim, qui in bello ciuem ſeruaſſent.

De Cruce Dominica.

Conſuetudinem autem adorandę Crucis denudatis pedibus ab Eraclio Imperatore cepiſſe, notat Blond. prima decade lib. 9.

Aut vulneratis pedibus calcatis in perſona Chriſti legitur Pſal. 21. *foderunt manus meas, & pedes meos*, in quem locum Tertullian. aduerſus Iud. cap. 10. vetus hoc vaticinium ex propheta ad propriam Crucis Chriſti atrocitatem refert, quæ quidem Crux clypeus, & armatura, & trophæum contra Diabolum dicta eſt, Damaſceno libr. 4. de orig. fidel. ad quæ alijs elogijs, & encomijs eam extollit idem Damaſ. quem ad verbum reponit Iuſtilip. eo. lib. 3. c. fin.

Pedes Chriſti plagati in paſſione.

(Crucis meiſis vinarijs profluxerit) ſed, & neque hoc à conſecratione veri ſanguinis excluditur, qui de prælo Crucis, ac cæteris inſtrumētis paſſionis de Chriſti corpore preſſus emanauit, iuxta Gl. in c. cum omne crimen ſecunda diſtinct. de conſecrat. verbo expreſſum. Torcular namque Sanctæ Crucis, in ſpirituali vinea extructū; ideſt in Eccleſia Dei ſolus Chriſtus calcauit, vt per os Iſaiæ ipſemet dicit c 62. & 63. *Torcular calcaui ſolus, & de gentibus non eſt vir mecum.*

Torcular & ipſa Crucis figura.

Spurcum vinum, inquit Iſidorus lib. 20. originum capitulo 3. quod offerri non licet, aut cui aqua admixta eſt quaſi ſpurcum, hoc eſt immundum.

Spurcum vinum ideſt immundum.

Immunidiore lapſu aliquo polluta.

Conſideremus in Chriſti turpiſſima morte ſputa, & alapas, colaphos, & ſpinas, per quæ reputatus eſt opprobrium hominum, & abiectio plebis pſalm. 21. & alibi Sancta Eccleſia in perſona ipſius Chriſti ait, Opprobria exprobrantium tibi ceciderunt ſuper me, & Iſai. aſperſus eſt ſanguis eorum ſuper veſtiméta mea, & omnia indumenta mea inquinaui, vnde apud fideles grauis eſt pœna in fædantes, & ſpurcantes imaginem, vel Crucem Saluatoris noſtri, Boeri. quæſtione 301. numero decimoſeptimo, Grilland. de ſortileg. quæſtione vndecima, numero decimooctauo, exemplum in quodam iudæo: qui figuræ Ieſu Chriſti, & Sanctæ Crucis proceſſionaliter delatæ proiecit ſtercus, & immunditias ſic eam polluendo, per Petr. Anchar. conſilio 15. Iacob. Menoch. de arbr. Iudic. lib. 2 centur. 4. caſu 376.

In Chriſtum opprobria in paſſione.

Item Græca, quopiam aquam habeant, Alexander primus PP VII. ſtatuit, vt in conſecratione vinum aqua admiſceretur, fertur in eiuſdem Pontificis vita, Aquam permiſcendam eſſe vino extra controuerſiam eſt apud Catholicos, non quia neceſſaria ſit ad Sacramenti confectionem, ſicut in baptiſmo, ſed de congruentia refectionis ſecundum diuum Thomam, & de neceſſitate præcepti dicit eſſe Sotus, & ſi Armenorū ritus ſit Calicem Domini abſque aqua offerre, dicit Caetanus, quem refert idem Sotus in quarto, ſentent. diſtinct 9. quæſt. 1 art. 6. verſiculo circa primam concluſionem, & verſ. de ſecunda verò concluſione, eſt textus Sac. Conc. Trident. 22. Seſſi. de Sacrific. miſſæ cap. 7. vbi rationes huius inſtituti afferuntur.

Vini græci prohibitio in ſacris quare fuerit apud Græcos.

Scio etiam à quibuſdam animaduerſum, quòd ſola aqua viua in Sacrificijs veteres vtebantur, quam non dici cæleſtem, ſed naturalem dicunt. Virgines etiam veſtales ab ea aqua abſtinebant, quæ per fiſtulas veniret. Vnde vides Demones odio habuiſſe aquam in ipſis Sacrificijs libationum vini, & gentes in ficta religione idem inſtitutū Demone ſuggerēte ſequutę ſunt, vel quia originem ipſi gētiles traxerunt a Loth ebrio, notatur ſuper illud Pſalm. 82. *Moab, & Agareni, Gebal, & Amon, & Amalech: alienigenæ cum habitantibus Tyrum*: Eſſe quoque poteſt ratio ſuaſiua, ne vina græca libarentur propter amaritudinem marinæ aquæ, quæ in græcis vinis miſcetur, cum expreſſa ſunt, vt Teſtatur

Aqua viua in ſacris obſeruatio.

Aqua maris mixta vino græco amaritudinem affert.

tur

Digitized by Google

tur Plin. in hiſtor. natur. lib. 14. c. 8. Sed, & ideò aquam in ſacris libationibus vino permiſceri nefas Diabolica ſuggeſtione videtur, quoniam in admirabili Euchariſtiæ Sacramento admiſceretur aqua, quæ cum ſanguine de ſacro latere profluxit, Ioann. 19. in quibus duobus duo maximè Sacramenta redemptionis videlicet, & regenerationis elucent cap. in quadam extra de celebratione miſſ. cap. cum Marthe §. quęſiuiſti eo. titulo, ſed & vinum mixtum diuinas virtutes ſignificat nobis attemperatas, vt ſacri Theologi dicunt, vide alios ſenſus in Sylua allegor. verb vinum, & verb. Aqua, & contra hæc omnia ire viſus eſt crudelis, ac Nefarius hoſtis Sathan ſciens futurum ſui principatus finem, nec ſe vltra dominaturũ poſt effuſum hominis ſanguinem in Crucis patibulo. Acceſſiſſe autem Cruci honorem cum primum eam Conſtantius in ſereno cælo viſam coluit contra Maxen. ac edicto vetuit quemquam deinceps eo ſupplicio negari, Euſeb lib. 9 Hiſtor. Eccleſiaſt. refert Polid. Virgil. de inuentoribus rerum li. 5. c. 6. Iuſtilip. de Cruce lib. 3. c. 14. & 15.

Et qui in ſilice ſignum Sanctæ Crucis in vilipendium diuini numinis ſculpit pęna mortis mulctatur l. vnica C. nemini lice. ſig. ſalua. humo, vel in ſili & ait ibi Gloſ. ſignum Crucis humi ponere eſt contrarium religioni, ſic ergò vti maximi honoris inſigne Crux aſſumi cæpta eſt rubra in albo, alba in rubro, nigra in albo, viridis in rutilo, de quibus videri poteſt opuſculũ, quod dicitur, liber Pontificalis titulo de corona Romani Pontificis, & Lancelot. Corrad. in templo omnium iudic. lib. 2. de Pontifice Maximo, cap. 1. titulo Cruce vtitur Pontifex, vide etiam plura de Cruce collecta per Franciſ. Viui. in Sylua commu. opini. 98. verbo clericus nu 34.

Non omitto pro curioſis in quibuſdam locis feſto transfigurationis confici ſanguinem Chriſti e vino nouo, cuius rei rationẽ affert Franciſc. Samar. in Theſaur. ſacer. par. 1 fol. 155.

De vino autem proximo, vt aceſcat cũ idem ſit iudiciũ: quod de panę, qui eſt in via, vt corrumpatur peccat conficiens grauiter, quamuis Sacramentum conficiatur ſecundum Diuum Thom. 3. p. Theolog q. 74. articulo 5. ad ſecundum, & alij ſequuntur in ſummis, & videatur. Domini. Soth in 4 ſenten. diſtint. 9. quæſt. 1. articulo 5. verb. de liquoribus autem, & ibi reprobat gloſam in cap. ſicut in ſacrificando de conſecr. diſtin. 2.

Idemque intellexerunt de vino valde pontico, ſiue acri, ne contingat Catholicis obijci à Chriſto. Ego plantaui te vineam meam ſpecioſam, & tu facta es mihi nimis amara, aceto nãque ſitim meam potaſti, & Pſal 68. in ſiti mea potauerunt me aceto. Sunt qui dicunt mirrhatum vinum Chriſto in Cruce oblatum ſeparatim ab aceto fuiſſe, guſtui ſuaue, qđ ideo Chriſtus recuſauit guſtatũ, ne paſſionis ſuæ tormenta, minorarentur. Baroni. in annal. lib. Eccleſ. & Antoni. Perſi. in libello *del ber caldo* c. 5.

Adde vinum crucium à quibuſdam dictum idem: quod inſuaue acerbum, vt in lucilio Feſtus obſeruat, & refert Iuſtilipſ. de Cruce Annotat. in lib. 1. c. 3.

Deteſtabilem abuſum ceſſantium à diuinis: qui propterea Crucem poſternunt in terram, & vrticis, ſpiniſque ſupponunt in ceſſationis aggrauationem, prohibuit Gregor. X. in Concil. Lugdunen. cap. 2. de offic ordin. Eſtque nobis Italis pręcæteris gaudẽdum Italiam enim plus alijs gentibus fidem Chriſti Crucifixi amplexatã fuiſſe, & firmiſſime tenere, & omni æuo ſeruaturam, ſitus eius perpetua forma, oſtendit: deſcribitur enim ipſa Crucis forma; *inter Adriaticum, & Thuſcum mare iacens, ab Alpium Iugis, & Apennini porrecta, ſe paulatim tamẽ ad Regynum vſque verticem attollens, & litora Brutiorum, in vltimo ſui in duo cornua ſcinditur, quorum alterum Ionium ſpectat mare, alterum Siculum, in extremitate Rhegium oppidum habens, longitudo decies cẽtena, & viginti millia paſſuum latitudo quadringenta decem, vbi latior vbi breuior centum triginta ſex; ideo meritò Italia crucis dominicæ inſtar, & vti gremium omnium gentiũ commertio pandens alumna, & parens cæleſtium prouidentia electa: quæ ſparſa congregaret imperia, molliretq; efferatarum gentium ritus, Chriſtiani nominis caput.*

Quod autem dixi de vino acri habet parem prohibitionem apud Gentes, namque malo dari ſolebat omini, nefaſtumque erat, ſi tale Dijs libaretur, Heſiod.

Neque vnquam de mane Ioui libato nigrum vinum.
Manibus illotis, neque alijs immortalibus.
Neque enim illi exaudiunt, reſpuunt etiam preces.

Valla interpretatur nigrum ideſt acre.

Et quid mali augurarctur Dido, quod vinum ad ſacra paratum nigreſcere vidit Virgil. libro æne....

Muſtum verò catholici non offerant, niſi neceſſitas vrgeat, propter eius impuritatem, Thomas 3. par. Theol ea. quæſtione, & articulo in fine. Cauti ſint igitur Sacerdotes, vt decernant, quo vino ſacra ſint facturi; Namque, & huiuſmodi vina: quibus miſtica ſacra, quæ catholicè adoramus, conficiũtur appellari ſolẽt Theologica, ſecundum Arnoldum Nouic. in opuſc. ſchol. Saler. cap. 8. de cibis bene nutrientib. Defectuſque quam plures, qui in vino, vt in materia Sacramenti haberi, contingit, docent Sacri Doctores, & hi defectus recenſentur in Miſſal, Romano, notanter collecti.

His accedat quod, & ſi dixerimus Calicem Domini vino, & aqua permixtum offerri propter Myſterium Sacramenti, de quo in allegat. diſt. 2 de conſecr. cap. cum omne crimen, maior tamen vini pars infundi debet, qua propter in Concil. Triburien. c. 19. legitur tertiam aquæ partem ſufficere, ita vt duæ ſint vini, vide Tho. 3. par. theol. q. 74 articul. 8. & diffuſius Domini. Soto 4. ſentent. ea. diſtin. 9. q. 1. art. 6. & in directori. inquiſit. prima parte comment. 14. fol. 43.

Sed

Sculptura Crucis in silice, in contemptum ne fiat.

Vinum ponticum in sacris vetitum.

Italiæ situs ad formam Crucis ...

Digitized by Google

Sed qua hora ſunt miſſarum ſolemnia celebranda, eſt text. in cap. nocte Sancta, & cap. ſequenti de conſecr. diſtin. 1.

à Ieiuno ſacra, vt ſiant mane.

Nec licet præſumpto quocunque cibo conſecrare, vt quidam abutebantur miſſas mortuorum poſt acceptum merum, vel oblationem conſecrantes, quod eſt prohibitum in Concil. 2. Bracar. capitulo decimo.

Conuentus fidelium ante lucem ſpalle. re notus gentibus.

Ab initio ſolitos Chriſtianos ante lucem conuenire, carmenque Chriſto dicere teſtatur C. Plin. Iunior. ſcribens Traiano libro epiſtol. 10. Nam omne tempus orationi congruum, matutinum verò aptius inde Pſal. 62. *ad te de luce vigilo*, & Pſal..... *diluculo ante luciferum* & Pſal. 5. *mane exaudies vocem meam, mane aſtabo tibi, & videbo.*

Et etiam gentes id ſeruabant Ouidio teſte ſecundo Faſt.

Cauſa repertori vitis, quia ſacra parabãt
Quæ facerent purè cum foret orta dies.

Apud Virgil. Aene. 4.

Surgit, & atherij ſpectans orientis ſolis
Lumina, ritè, cauis vndam de flumine palmis
Suſtulit, ac tales effudit ad athera voces.

Idque monſtrat Eſiod. an. citat. hoc carmine

Neque vnquam de mane Ioui libato nigrum vinum manibus illotis

Lotio manuũ in ſacris.

Latio manuum deſiderata in ſacris ex pluribus poteſt oſtendi; ſed paucis ero cõtentus Tibul. lib. 2. eleg. 1.

Caſta placẽt ſuperis pura cũ veſte venite
Et manibus puris ſumite fontis aquã.

Ouid. lib. 5. faſtor.

Ille memor veteris ritus, timiduſq; deorũ
Surgit, habent gemini vincula nulla pedes:
Cumq; manus purè fontana perluit vnda
Vertitur, & nigras accipit ore fabas.
Rurſus aquam tangit, Temeſaaq; concrepat ara;
Et regat vt tectis exeat vmbra ſuis

Faba nigra.

Meminit Aſini. de relig. & ſumpti. funer. fol...

Aſpergillum quo aqua benedicta ſacerdos populum aſpergit.

Aſperſio verò aquæ ad ſacerdotes pertinet. Vnde aſpergillum: quo aqua ſancta populus aſpergitur vocabulum nouũ nec in elegans ſecundum Simon. Schard. in lexico Iuris.

Adagium illotis manibus.

Res quę in prouerbium verſa eſt *illotis manibus* l. 1. D. de orig. iur. quę obſeruatio ad cęnas tranſlata eſt Antiquis, vt tàm ante, quàm poſt lauarentur. Athen. libro 15.

Menſam namq; rem ſacram exiſtimãt, idcò nefas intercedendum aliquid indecens fieri, teſte Plutarco. Claudius tamen Imperator, ne lætale aliquid commenſalibus accideret anum comprimentibus edixit licere crepidare, vt in chronica Pontifi. & Imperatorum notat Franc. Petrarca, ſub anno domini 44.

Licentia crepitandi commenſalibus.

Ac in menſis etiam libationes fuiſſe à veteribus vſurpatas, notat Macrobius Saturnal. lib. 2. cap. 11. Eadem, vt credibile eſt, ratione, quia menſa Sacra. Dixit tamen Apoſtol. 1. ad Corynt. 10. *Non poteſtis menſa Domini participes eſſe, & menſa demoniorum.* verè enim differunt, vt vidimus.

Vinum & oleum translatũ ad medelam animæ peccantis.

In curatione autem animæ peccatricis ſacerdos ſpiritalis medicus vinum, & oleum adhibet; Nam in vino morſus diſtrictionis eſt, in oleo mollities pietatis, per vinum mundantur putrida, per oleũ ſananda fouentur, quaſi ex vtroque temperamentum, cap. deſciplina 45. diſtinct. c. omnis vtriuſque §. ſacerdos de penit. & rem. Iudæi poſt Chriſtum Crucifixum vſque adeo abominati ſunt precioſiſſimũ illius ſanguinem, vt dum precium eius recuſantes in emptionem agri deſtinarent, nequaquam pro ſuæ gentis ſepultura, ſed tum peregrinorum decreuerunt in Euangel. Lucæ c....

[illegible] ſacris [illegible] vetitus.

Nec diſtat quod de cibo in Sacrificijs vetuit gentilitas ſuggerẽte Sathana, ideſt. *ne quis agnum comederet, legemque apud* Athenienſes ita ſancitam fuiſſe, teſte Philochoro ſecundum Atheneum Dipnoſophiſticorum lib. 1. c. 4.

Non idem ritus Romanis. Vt Virgil.

Illius aram
Sæpe tener noſtris ab ouilibus imbuet agnus.

Hodie & à Romani Imperij temporibus Dijs gentium Sacra fieri, & libationes vetitum eſt, in l. 7. C. de pagan. verba ſunt, *abſit à ſæculo noſtro nefandis, execrandiſque ſimulacris honorem priſtinũ reddi, redimiri feſtis templorum impios poſtes, profanos aris accendi ignes, adoleri in ijſdem Thura, victimas cedi, pateris vina libari, ſed religionis loco exiſtimari Sacrilegium.*

De

De Sacris Vaſis.

Abſit laicos in ſacro calice bibere.

Et quemadmodum vinum Theologicum diximus, ita, & vaſa, vt ſunt calices: eſtque memorabile Daniel. 5. de Balthaxare Rege, qui cum biberet in vaſis templi, quæ Nabucdonoſor pater eius de tẽplo abſtulerat, regnum perdidit, & occiſus eſt ea nocte, vnde tranſlatum eſt regnum in Medos, & Perſos, vt diſcamus abſtinere à ſacrorum etiam tactu.

Nota exemplum de barbaro homine pro catholica religione.

Et meminerimus, quod de barbari hominis de Gothorũ regis militia refert adnotatione dignum Paulus Oroſius hiſtor. lib. 7. c. 39. in Romanæ Vrbis irruptione, Sacra vaſa à muliere quadam oblata Diui Petri Apoſtoli antea dicata Miniſterio, non attigit ad reuerentiam religionis, timore Dei, cumque ad Alaricum Regem hæc nunciarentur, quamuis Romani nominis hoſtem, ac Summi Pontificis, reportari ſtatim ad ipſius Apoſtoli baſilicam vniuerſa, vt erant vaſa, imperauit.

FINIS.

Angelus Cantinius I. V. D. Correct.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google